

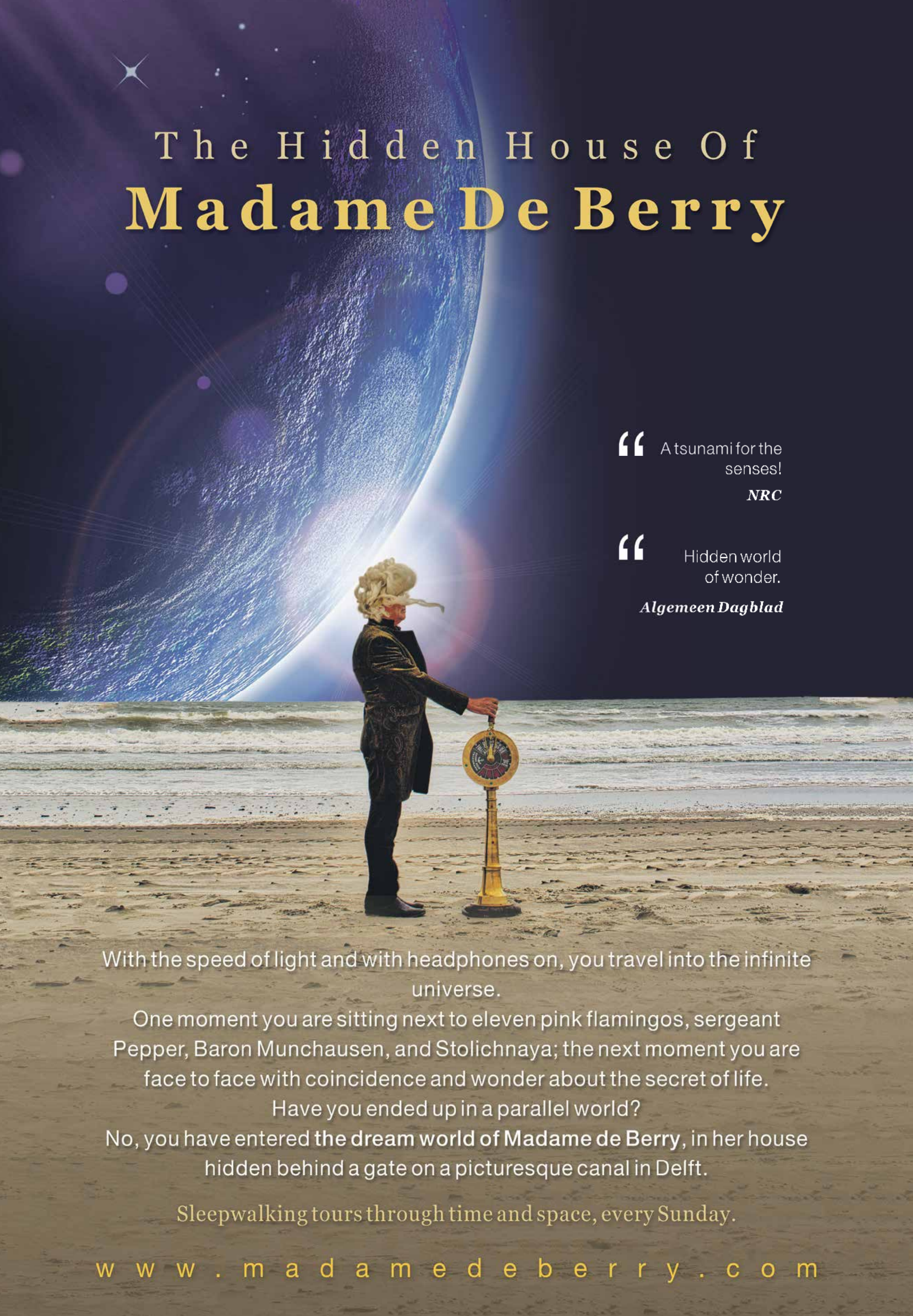
ArtDog

Istanbul

“ CONTEMPORARY DEDUCTIONS ”

ÇÖPLÜĞE ÇEVİRDİĞİMİZ DÜNYA | 16. İSTANBUL BİENALİ
14. CONTEMPORARY İSTANBUL | YENİ MÜZE DALGASI
ÖĞRENME BOZUKLUĞU OLAN TESADÜFİ BİR VAHŞİ
BURNUMUZUN DİBİNDEKİ SANATÇI İLHAN KOMAN | BİR GÜN
ŞEHRE BİR FRINGE GELİR | CANNES BAHARINDAN İSTANBUL
GÜZÜNE: FİLMEKİMİ | RAP MÜZİSYENLERİNDEN MESAJ VAR:
GÖRÜYORUZ, DUYUYORUZ, KONUŞACAĞIZ!

www.artdogistanbul.com

A woman in a historical costume, including a large white wig and a dark, patterned coat, stands on a sandy beach. She is looking up at a massive, glowing blue sphere that dominates the sky, resembling a giant planet or a large moon. The sphere has a textured, cratered surface and is surrounded by a soft, ethereal glow. The background shows a calm sea with gentle waves and a clear sky with a few stars.

The Hidden House Of Madame De Berry

“ A tsunami for the
senses!
NRC

“ Hidden world
of wonder.
Algemeen Dagblad

With the speed of light and with headphones on, you travel into the infinite universe.

One moment you are sitting next to eleven pink flamingos, sergeant Pepper, Baron Munchausen, and Stolichnaya; the next moment you are face to face with coincidence and wonder about the secret of life.

Have you ended up in a parallel world?

No, you have entered the dream world of Madame de Berry, in her house hidden behind a gate on a picturesque canal in Delft.

Sleepwalking tours through time and space, every Sunday.

www.madamedeberry.com

A r t D o g

a term that describes
those that are ***totally***
consumed and ***obsessed***
with art, “***art aficionado***”

Merhaba,

İstanbul kültür sanat hayatında henüz adı konulmamış yepyeni bir dönem...
Kültür-sanat alanında uzun kuraklık yıllarından sonra sonbahara inat ilk defa umutların yeşerdiği, peş peşe müzelerin açılmaya başladığı özel bir döneme giriyoruz.
Elinizde tuttuğunuz yayın bu döneme şahitlik etmek, olan biteni kayıt altına almak ve olabildiğince fazla insana ulaşmak için kuruldu.
ArtDog, merkezine güncel sanatı alan, müzik, sahne sanatları, sinema, edebiyat, mimari, tasarım ve moda gibi diğer sanat dallarına da yer verecek bir yayın olarak doğdu.
Temmuz ayının son günlerinde çok hızlı bir kararla bu yayını hazırlamak üzere harekete geçtik. Bir ay gibi bir sürede, elbette uzun süreli bir birikimin sonucu olarak hazırlanan ArtDog, dijital mecralarda da eşzamanlı olarak yayına girecek.
Bu ilk sayıda, 16. İstanbul Bienali ve Contemporary İstanbul özel dosyalarının yanı sıra sezonun belli başlı sanat etkinlikleri ve güncel sergilerden

Ezhel'in *Olay*'ına kadar radarımıza takılanlar var. İlhan Koman'ın oğlu Ahmet Koman ile yapılan özel bir söyleşide, Türkiye'nin sahip olduğu en önemli kültürel hazinelerden biri olan Hulda teknesinin yolculuğunu okuyacaksınız.
Farklı yaratıcı alanlarda kültür dünyasına büyük katkılarda bulunduklarına inandığımız Saruhan Doğan, Yvan Barbarian ve Zafer Aracagök köşe yazarları olarak bizimle yola çıkmayı kabul ettiler, köşelerinde ufuk açıcı satırlar bulacaksınız.

Sözü çok uzatmanın zamanı değil.
Bu, ArtDog İstanbul'un ilk sayısı. ArtDog bizi ruhen besleyen evrensel kültür-sanat üretimlerini kendimize özgü bakış açısıyla sunmaya çalışma çabamızın ürünü. *Contemporary Deductions* sloganı da bunu ima ediyor.
İlk sayı, ilerde yapacaklarımızın ufak bir kesiti gibi düşünülebilir.

ArtDog İstanbul'u sevmeniz ümidiyle...

Şebnem Kırmacı
sebnem@artdogistanbul.com

İMTİYAZ SAHİBİ
KAHİN Organizasyon
Reklam Dan. Ltd. Şti.
adına
Boğaçhan Buğra Kaya

Görsel Yönetmen
Samet Zeydan

Dijital Tasarım
Oğuz Koçak

İllüstrasyon
Meryem Tat Zeydan

Hukuk Danışmanı
Tuğba Balkaya

Reklam
ads@artdogistanbul.com

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Şebnem Kırmacı

EDİTÖRYEL ASİSTAN
İrem Divriş

EDİTÖRLER
Bahar Turkay (Tasarım), Murat Gürsoy (Moda)

KATKIDA BULUNANLAR
Adalet Çavdar, Ayça Güzel, Aylin Çaylak Yegül, Berry Viser, Çağlayan Çevik, Cem Yegül, Dick van Zuijlen, Didem Çaylak van Zuijlen, Eda Öztürk, Emre Durmaz, Emre Eminoğlu, Gamze Kantarcıoğlu, İdil Deniz Türkmen, Zafer Aracagök, Joe Kennedy, Jordan Bishop, Mesut Varlık, Murat Can Karataşoğlu, Murat Cem Baytok, Nazlı Berivan Ak, Özge Tabak, Saro Dadyan, Sarp Dakni, Saruhan Doğan, Tahir Özyurtseven, Ümit Ferah, Yvan Barbarian, Zeynep Aksoy, Zihni Tümer

Yönetim Adresi
Şahkulu Mahallesi, Serdar-ı Ekrem Sokak
no:27/4, Galata | Beyoğlu | İstanbul
T: +90 212 244 09 87
F: +90 212 243 46 20

Basım Yeri
Sena Ofset Ambalaj Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mahallesi Litros Yolu Sokak 2. Matbaacılar Sitesi
(B Blok K:6 N4NB7-9-11* E Blok K: 6 N:4NE20)
Topkapı | Zeytinburnu | İstanbul
T: +90 212 613 38 46
F: +90 212 613 03 21
www.senaofset.com.tr

Yayın Türü: İki aylık, süreli.

ArtDog İstanbul'da yer alan yazı ve fotoğrafların tüm hakları eser sahiplerine veya ArtDog İstanbul'a aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz.

www.artdogistanbul.com

Nicolas Bourriaud, Fotoğraf: Muhsin Akgün

Sömürüp Çöplüğe Çevirdiğimiz Dünya

Şu anda okyanuslarımız en az 3.4 milyon kilometre karelik devasa bir plastik atık kütlesi altında. Bu alan, Türkiye'nin yüzölçümünün neredeyse beş katı. Atıklardan oluşmuş yepyeni bir dünyada yaşıyoruz. Nicolas Bourriaud İstanbul Bienali'nin temasını anlattı: "Yedinci Kıta".

Şebnem Kırmacı

“Yedinci Kıta, endüstriyel aktivelerimizin oluşturduğu bir *Yeni Dünya*. Ama kimse Yedinci Kıta'da yaşamak istemiyor. Orası tıpkı bilinçaltımız gibi, kirli.”

Yedinci Kıta teması, dünyayı nasıl mahvettiğimizi gözler önüne seriyor. Geçen hafta Ege'de tatildegdim. Yedi yaşımdan beri aynı yazlık yere gidiyorum, masmavi suların gün geçtikçe pislenmesi, sahillerin çöp ve plastik yığına dönüşmesi... O sahilin nasıl da dönüştüğüne şahit olmak düşündürüyor. Ve bütün bunlar çok, çok hızlı geliyor.

Evet bu inanılmaz değişim son yüzyılda olmadı. Son 50 yıl civarı, evet.

Bu temayı ortaya çıkartırken referans noktanız neydi?

Bu konuyla ilgili her zaman çok hassastım, ama Anthropocene konsepti üzerine çalışmaya başladığımda bu konuyu daha sanatsal alanlarda ele almaya başladım. Çalışmalarına 2012 - 2013 yıllarında başladım ve 2014'te "The Great Acceleration" başlığı altında düzenlenen Taipei Bienali'nin küratörlüğünü üstlendim. Bienal, güncel sanatın, insanlar, hayvanlar, bitkiler, makineler, ürünler ve objeler arasındaki yeni dinamikleri nasıl açığa vurabileceğini gösteriyordu. Taipei Bienali bu konuya yoğunlaşan ilk bilinen sergiydi; İstanbul Bienali daha çok antropolojik bilimlere dayanıyor. Taipei sergisi daha genel bir sunumdu, bir tanıtımdı. O zamanlar bu konu üzerine çalışmalarıma devam edeceğimi bilmiyordum, ama o sergi Anthropocene'in sebep olduğu yeni bir alanı yansıtan genel bir sunumdu, insan ve insan olmayan arasındaki parametreleri ve hiyerarşilerin yıkımını yansıtıyordu. Yani ilk etapta ufak başlayan ama sonradan de-

taylandırılan bir çalışma. Çarpıcı bir imgeyle başlamak istedim, ve Yedinci Kıta hepimizi korkutan, hepimizin çok iyi bildiği güçlü bir imge. İstanbul Bienali belli bir konsepti olan bir sergi değil, daha çok Yedinci Kıta imgesiyle ilgili üretilen birçok fikrin sunumu gibi.

YAPTIKLARIMIZIN GÖLGESİ

Yedinci Kıta neden bu kadar kuvvetli bir imge?

Yedinci Kıta Hindistan'a eşit büyüklükte, Türkiye'nin de 5 katını kapsayan bir alan. Yani kocaman. Son yüzyılda yaptıklarımızın bir gölgesi gibi. Çok çarpıcı bir imge bu. Benim için bu yeni bölge kesinlikle yeni türde bir sömürge alanı. 15. yüzyılda Avrupa ülkeleri Yeni Dünya dedikleri bölgeyi işgal etmeye başladılar, kolonileri ele geçirip, insanların katlettiler. Yani aslında Yedinci Kıta, endüstriyel aktivelerimizin oluşturduğu bir Yeni Dünya. Ama burası, kimsenin gitmek istemediği bir bölge; kimse Yedinci Kıta'da yaşamak istemiyor. Orası tıpkı bilinçaltımız gibi kirli.

Joseph Conrad'ın *Karanlığın Yüreği* adlı romanını çağırışım yaptı bende sizden dinlediklerimden dolayı. İnsanın vahşiliği, sömürünün sınırsızlığı... Yanlışsam lütfen düzeltin, bienalin teması çok sade bir dille anlatmak gerekirse insanoğlunun tüm doğayı, hayvanları, her şeyi sömürdüğüne dikkat çekmiyor mu? Evet. Aslında birçok dini metin insanoğlunun doğaya hükmedip, ele geçirmesi gerektiğini söylüyor. Doğanın aslında insanoğlunun kullanımı için varolan bir alandan ibaret

olduğu varsayılıyor ve tam olarak da yıkılan şey de bu aslında.

SANATÇILAR SAĞ KALAMAYACAĞIMIZI BİLİYOR

Bunu her gün konuşuyor olmamız gerekmiyor mu? Türkiye'nin beş katını kapsayan bir alanın çöpten oluşması gerçeği var ortada ve buna manşetlerde yer verilmiyor. Onun yerine politikaya, ekonomiye ve magazin haberlerine yoğunlaşıyoruz. Bu kadar sürekli ve acil olarak dikkat verilmesi gereken bir konunun çok fazla konuşulmaması sizce de trajik değil mi?

Evet. Konuşulması gerekiyor çünkü küresel ve kocaman bir mesele. Ben buna Anthropocene cinayetleri diyorum. İnsanoğlu olarak aktivitelerimiz gezegeni olumsuz halde etkilemeye devam ettikçe, daha az umursuyoruz. "Cinayet" diye adlandırdığım şey de o. İnsanoğlu olarak, bulunduğumuz gezegenin yüzeyini tamamen değiştirebildiğimizi kanıtladık, ve aslında güncel sanat bunu çok ilginç bir şekilde yansıtabiliyor. Bu çok büyük ölçekte bir kriz; son 2000 yıldır bildiğimiz insan ölçeği tamamen değişmiş durumda. Bienal sanatçıları işlerinde bunu yansıtıyorlar. Sanatçılar, dünyanın çöküyor olduğunu ve çok daha uzun süre sağ kalamayacağımızı vurgulamaya çalışıyorlar. İnsanlar ve insan olmayanlar, madde ve diğer her şey arasındaki, Anthropocene'in yıkılmış olduğu bu geleneksel ve ideolojik hiyerarşileri göstermeye çalışıyorlar.

İnsanlar ve insan olmayanların arasındaki geleneksel ve ideolojik

hiyerarşilerden bahsederken ne kastediyorsunuz?

Doğa ve kültürün bambaşka varlıklar olarak ayrıştırılmasından. Doğa ve kültürün bölünmesini diğer tüm bölünmeler takip eder. Kadın ve erkek mesela. Kadın, çoğu dini metinde doğanın tarafında gösteriliyor. Sömürgeleri düşünün. Avrupa ülkeleri nereden başkalarını kolonize etti? Çünkü sömürdükleri insanların doğanın tarafında olduğu varsayıyorlardı. Sömürenler katalara gelişim götürdüklerini savunuyorlardı, demek istediğim şey bu. Doğa ve kültür arasındaki bölünme, doğayı sömürgeye ve terbiye edilmeye açık bir konumda bırakıyor; bu tüm tüm zulümlerin anasıdır. Buna zengin ve fakir arasındaki kapitalist hiyerarşiler de dahil. O da bir bakıma tüm ayrımların en basit matrisi.

Ayrımdan bahsetmişken, dünya genelinde sağ-görüşlü politik yönelimlerin artmasına dair yorumlarınızı nedir?

Bu, Amazonları yok etmekle olan takıntıyla da bağlantılı. Faşizm, başkalarına baskı uygulamak için sebep olabilecek fikirler sunmaya yardımcı oluyor - ve bu fikir, insanların medeni oluşundan Amazonlara da medeniyet getireceğine dayanıyor.

İNSAN DOĞAYI VE HAYVANI TERBİYE ETMEYE KALKARSA

Dünyanın her yerinde "yerli" insanlara yapılanlar örnek gösterilebilir. Sizce neden insanlar doğayı bir arada var olabilecekleri veya parçası olabilecekleri bir şey

olarak görmek yerine terbiye etmeleri gereken bir şey olarak görüyor? **Neden hayvanları ve bitkileri istismar etme gereği görüyoruz?** Bildiğim kadarıyla ilk dinler, en kutsal aktivitelerin ölüye tapma ve toprağa verme-ye dayalı olduğunu düşünüyorlardı. Aynı zamanda dünyaya karşı çok panteist bir bakış açısı vardı – hayvanların Tanrıya daha yakın olduğu düşüncesi hakimdi. Tanrıçaya tapan dinler yaşama aşık olmayı kutlar. Öbür yandan, monoteist dinler farklı bakış açılarına sahipler. Bu sömürünün en büyük sebeplerinden birinin şiddetle ataerkil olduğunu düşünüyorum.

Nasıl? Tüm monoteist dinler ataerkildir. Gökyüzünde bir baba figürü olduğuna inan-ırız, bir anne figürü olduğuna değil.

Yani tüm monoteist dinlerde Tanrı figürü bir erkek, doğru . Evet, tarih öncesi dinler hariç hepsi için bu geçerli.

Hapı yuttuğumuzu, medeniyetin çöktüğünü düşünüyor musunuz, beceremedik galiba bu işi. Çökmek doğru kelime olmayabilir, ama dü-şüşte olduğumuz doğru ve büyük ihtimalle çok türlü ve feci yönlerde.

Tarih öncesi ve monoteist dinlerden bahsettiniz – tarih öncesi dinlerin tüm canlı ve cansız varlıkları kutsal varsaymasından, öteki yandan monoteist dinlerin bu algıya sahip olmamasından. Kurban Bayramı da biteli çok olmadı. Yedinci Kıta

bağlamında hayvanların kurbanlık kullanımını yorumlayabilir misiniz? Amazon kabilelerinin ve Güney Amerika'daki insanların güncel tavırlarına bakabiliriz; bu bölgelerde insan ile hayvan arasındaki iliş-ki çok daha karmaşık. İnsanlar hayvanla-rı avlıyorlar, fakat hayvanın asıl öldürülüş şekli çok daha karışık bir dönüştürüm siste-mi üzerinden gerçekleşiyor, aynı zamanda çok sembolik ve bir organizasyon meselesi. İnsanla orman arasında çok karışık, esasın-da kapitalist olan ve bilgiye dayanan bir iliş-ki var.

CAHİLLİK VE BENCİLLİK
Uzmanlar, İstanbul'un yeni üçüncü havalimanının kuşların en önemli göç rotalarından birinde bulunduğu savunuyor. Havalimanının sadece çevreye değil, uçuşlar için de tehlike oluşturacağı konusunda uyarıyorlar. Bence bu tamamen cahillğin, bencillğin, otoriterizmin, ve iş yapmada kısa süreli dü-şünmenin göstergesi.

Sizce insan denen varlık bu gezegene sahip olduğunu ve tüm kaynaklarını istediği gibi kullanabileceğini mi düşünüyor? Kesinlikle evet. Varolan hayvan türlerinin yüzde kırkının soyları son 20 senede tükendi. Bu çok korkunç bir durum.

Bir küratör olarak değil de, bir dünya vatandaşı olarak bulunduğumuz durum sizi endişelendiriyor mu? Evet, ama ben bir aktivist değilim. Benim amacım daha derin bir anlayış şekli geliştirmek için çalışmak. Ve bence sanat da bun-dan ibaret; militanlık veya aktivizmden de-ğil. O tamamen ayrı bir şey ama aynı derece önemli.

ArtDog İstanbul

Basın toplantısında, Bienal'e katılan sanatçıların bir bakıma antropolog olduklarından bahsettiniz, bunu biraz açabilir misiniz? Öncelikle fikir suydı; eğer yeni bir bölge oluştıysa ve Yedinci Kıta gerçekten çok bü-yük bir bölge, birisinin bunun antropolojisi-ne bakması gerekiyor. Ve benim ilgimi çeken de antropolojide gelişen yeni trendleri incelemek. Profesör Phillipe Descola ve Eduardo Veiros de Castro gibi antropologlar antro-polojiyi insanlar ve insan olmayanlar arasın-daki ilişkiden oluşan sistem haline getirdiler – sadece bir tür olarak “anthrôpos” a” daya-nan bir bilim değil, aynı zamanda insan tü-rünün hayvanlarla olan ilişkisini inceleyen bir alan. Yani aslında bir bakıma, sanatçı-ya antropologların dünyaya nasıl baktıkları-nı ve algıladıklarını soruyorum ve gösteri-yorum. Dünyanın görünmeyen taraflarını keşfetmemize yardımcı oluyorlar ve daha önce sorulmamış sorular soruyorlar ve bu-nun yanında giden estetiğini üretiyorlar.

Sanatçılar çözüm mü üretmeli? Sanatçılar çözüm sağlayamazlar. Bu poli-tikacıların ve aktivistlerin işi. Sanatçı aynı manzarayı farklı bir gözle ele alır. Farklı bir bakışları var diyebiliriz. Günümüzde sa-natçılar çözüm üretseydi felaket olurdu. Kocaman bir felaket...

Sanatçıların çözüm üretmelerini beklemiyorum ama doğru sorularla gelip, bizi farklı düşünmeye itmelerini istiyorum. “The Great Acceleration” dan başlayarak yaptığım tüm sergilerde, dünyayı nasıl gördüğümüz, içinde kendimiz nasıl konumlandır-dığımız ve onu nasıl yansıttığımızın üzerinde Antropocene'in nasıl bir etkisi olduğu soru-suna değinmeye çalıştım.

* Antropoloji, Latince'den gelen *anthropologia* (“insanoğlu bili-mi”) kelimesine dayanıyor ve kökünü Yunancada bulunan *anth-ropos* (“insan”) kelimesinen alıyor.

Şehre Kalıcı Bir Eser Daha

İstanbul Bienali, Koç Holding desteğiyle şehre kalıcı bir eser bırakıyor. Kuşağının en yaratıcı isimlerinden Monster Chetwynd'in masallardan ve mitolojiden esinlenerek yarattığı oyun alanı formunda-ki heykel Maçka Sanat Parkı'nda. İstanbul Bienali otuzuncu yaşını kutladığı 2017 yı-lında, İstanbul'a her bienalle birlikte kalıcı bir eser armağan etmek üzere yola çıkmıştı. 2017'de Ugo Rondinone'nin *Buradan Nereye Gidiyoruz?* başlıklı neon heykelini şehre kalıcı olarak kazandıran bienal, bu sene de dünya-ca ünlü sanatçı Monster Chetwynd'in kolektif etkileşime açık bir eserini İstanbul'a ar-mağan ediyor. Bu seneki proje kapsamında Monster Chetwynd'in 16. İstanbul Bienali'ne özel olarak bir çocuk parkı mizanseniy-le kurguladığı Gorgon'un *Oyun Alanı* başlıklı

İstanbul Bienali'nin küratöryel pozisyonu size sunulduğunda ne düşündünüz? Çok heyecanlandım. Bu seneki çok önem-li çünkü ilk defa İstanbul Bienali ekolojik de-ğerlerle ilgili bir duruş sergiliyor. Bu tari-hi bir mesele, çünkü son 30 yıldır yapıldığını duyduğum bir şey değil.

SADIK BİENAL İZLEYİCİSİ
İstanbul'a ilk gelişiniz mi? 1999 senesinden beri tüm bienallere geldim aslında. Sadece son ikisini bazı sebepler-den ötürü kaçırdım. Ama diğer hepsini gezdim. İstanbul Bienali'nin dünyada ikinci ol-duğunu düşünüyorum, Venedik'ten sonra. Tarihi açıdan, ve içerik olarak. Buna takiben Sao Paolo, Şangay ve Taipei Bienallerini sı-ralardım.

Eminim ki biliyorsunuzdur, İstanbul son zamanlarda kültür sanat açısından bir gerileme yaşadı. Ama artık bu değişecek gibi görünüyor. Ne düşünüyorsunuz? Bence birçok insan uzun bir aradan sonra İstanbul'a ilk defa yeniden gelecek. Ben bile 2013'ten beri gelmemiştim.

Bienal'i ziyaret edecek çocuklara önerebileceğiniz film veya kitaplar var mı? Daha iyi anlamaları için. Çocuklar kesinlikle *Wall-E* filmini izleme-liler.

Peki ya yetişkinler? Yetişkinler içinse Phillip Descola'nın *Doğa ve Kültürün Ötesinde* kitabını okumalarını öne-ririm. Çoğu dilde tercümeleri bulunuyor.

İstanbul size ne ifade ediyor? İstanbul'un özellikle dinamikliği bana hep çok etkileyici geliyor.

açık hava yerleştirmesi Maçka Sanat Parkı'na yerleştiriliyor.

“Kolektif geliştirme”ye önem veren sa-natçının gündelik olanla şiirsel olanı birbi-rine yakınlaştıran çalışması İstanbul'un so-kak kedilerinden, Yerebatan Sarnıcı'nda yer alan Medusa heykellerinden ve İtalya'daki Bomarzo Bahçeleri'nden ilham alıyor. Eser 10 Eylül'den itibaren Maçka Sanat Parkı'nda. 16. İstanbul Bienali kapsamında Monster Chetwynd'in, Maçka Sanat Parkı'na yerleş-tirilecek kalıcı eser projesi dışında bir çalış-ması daha yer alacak. Sanatçının her biri in-sansı bir biçime bürünmüş bir yarasa, bir yılan, bir timsah ve bir örümcekten oluşan hibrit yaratık heykelleri de bienalin açık ol-duğu sekiz hafta boyunca Büyükdada'da yer alan Hacıopolu Köşkü'nde görülebilecek.

İngiliz sanatçı Monster Chetwynd, Glasgow'da yaşıyor ve çalışıyor. Çeşitli nes-neleri bir araya getirerek gerçekleştirdiği; el yapımı kostümlerin, aksesuarların ve dekor-ların kullanıldığı performansları ile tanınan Chetwynd, yapıtlarını “sabırsızca yapılmış” olarak nitelendiriyor; işlenmesi ve perfor-manslarına davet ettiği sanatçılar için kul-lanması kolay ucuz malzemeleri tekrar tek-rar kullanıyor ve böylelikle birçok yapıtını tanımlayan “kolektif geliştirme” kavramı-nı vurguluyor.

Dünyanın dört bir yanından 25 ülkeden 56 sanatçı ve sanatçı kolektifinin eserleri-ne yer verecek bienale Türkiye'den 8 sanatçı katılıyor. 36 sanatçı İstanbul Bienali için yeni eser üretiyor.

birbuçuk ile Ekolojiyi ‘Sindirmek’

Sanat, ekoloji ve antropoloji konuları arasındaki ilişkileri odağına alan 16. İstanbul Bienali, kamusal program kapsamında pek çok etkinliğe ev sahipliği yapmaya hazırlanıyor. Programda yer alan etkinliklerden biri de, ekoloji ve sanat çalışmaları kolektifi birbuçuk tarafından tasarlanan “*Sindirim*” buluşmaları olacak.

Gamze Kantarcıoğlu

İklım değişikliği-enerji ekonomisti ve performans sanatçısı Ayşe Ceren Sarı, çevrebilimci ve sanatçı Serkan Kaptan ve küratör Yasemin Ülgen'den oluşan birbu-çuk, çalışmalarına 2017'deki *Solumum* adı-nı taşıyan yarı-kapalı buluşmalarla başladı. birbuçuk yeni tasarımı *Sindirim* buluşmala-rı ile ilk kez halka açılacak ve bu yıl İstanbul Bienali'nin konuğu olacak. birbuçuk ekibi ile kolektiflerinin çalışmalarını, *Sindirim*'i, in-sanlık olarak aştığımız sınırları ve mikro an-latuların ekolojik değişim için neden önemli olduğunu konuştuk.

SANATÇILAR VE AKADEMİSYENLER BİR ARADA
birbuçuk olarak yola çıkarken hedefiniz neydi? Kolektifin ilk büyük projesi olan Solumum'dan biraz bahseder misiniz?

Ayşe Ceren Sarı: Biz ortak geçmiş ve paralel yolları olan arkadaşlarız. Üçümüz de farklı alanlarda, özellikle sanat ve toplumsal hare-ketlerde politik ekoloji yaklaşımı üzerine ça-lışıyoruz.Bir gün bu ortaklık üzerine sohbet ederken ortaya birbuçuk fikri çıktı. Akademi ve toplumsal hareketlerle sanat alanında tartışılan konuların eş zamanlılığı ve benzer yaklaşımları çok ilgimizi çekiyordu. Bu du-rumu ve ilişkilennmeleri anlamak için bir ha-ritalandırma çalışması yapmaya başladık ve gördük ki politik ekolojinin kapsadığı konu-ları çalışan, bu alanda üreten, eylemde bulu-nan kişilerle, yine bu konuları çalışan sanat-çılar çok benzer yaklaşımlarda işler üretiyor ama tanışmıyor ve dolayısıyla ortak üre-timlerde bulunmuyor. Bahsettiğimiz alan-ların bilgi, yöntem ve duygusunun bir ara-da olması fikri bizi çok heyecanlandırdı ve Solumum programını hazırlamaya karar ver-dik. Solumum programı kapsamında yaptı-ğımız toplantılarda, her toplantı için ortaya bir metin çıkıyoruz. Müsterek dil ve bil-gi birlikteliği üzerinde önemle durduğumuz

konular. Bu sebeple toplantılarda söylenen sözlerin bir araya geldiği, katılımcıların bel-li, sözlerin anonim olduğu bir metin oluşt-u-ruyoruz ve ardından web sitemizde (birbu-cuk.org) metni herkesin kullanımına açık bir şekilde paylaşıyoruz.

birbuçuk SİNDİRİM'LE HALKA AÇILIYOR

Solumum, belli sayıda davetlinin katılımıyla kapalı toplantılar şeklinde yürütüldü. Peki halka açık olan bir dizi toplantı yapma fikrine, yani Sindirim'e nasıl karar verdiniz? Yasemin Ülgen: Solumum'da sosyo-ekolojik metabolizma kavramını merkeze alarak su, biyoçeşitlilik, kültür, metabolizma, sınır-lar, gıda, iklim, maden, toplumsal cinsiyet, enerji gibi başlıklarda yarı-kapalı toplantılar yaptık. Solumum programının bundan son-raki toplantıları toprak, atık, kent, müşte-rekler ve gelecek gibi başlıklar altında yine aynı formatta olacak.

Serkan Kaptan: Öte yandan çalışmaları-mız devam ederken, Ekim 2018-Haziran 2019 arasında araştırma yöntemlerimizi ge-liştirmek ve farklı kişilerle çalışmalarımı-zı paylaşmak için İstanbul Bienali Çalışma ve Araştırma Programı'na dahil olduk. *Sindirim* programı fikri bu süreçte ortaya çıktı. Akabinde bienalin kavramsal çerçevesi belirlendiğinde, kamusal programları oluşturmamız için İKS'V'den davet aldık ve katı-lımcılarımızla içeriği oluşturmaya başladık. *Sindirim*'de değindiğimiz odak konularımız-la ilişkilenen çeşitli disiplinlerden katılımcı-ların sunum ve performansları, Solumum'un aksine halka açık etkinlikler olarak gerçek-leşecek.

SİNDİRİM GÜNCELDEN BESLENİYOR
Sindirim toplantılarının içeriğine karar verme sürecinden bahsedebilir

misiniz? İçeriğiniz güncel olaylarla paralellik taşıyor mu ya da onlardan ne oranda etkileniyor?

YÜ: birbuçuk olarak temel meselemiz ekolo-ji mücadelesinin politik ilişkilenne biçimle-ri. Türkiye'de özellikle 2000 sonrası yaşanan çevre sorunlarının her biri oluşturduğu-muz içeriğin belirleyicileri oluyor elbette. *Sindirim*'de, çalışmalarında politik ekoloji, çevre ihtilafları, üretim-tüketim süreçle-ri, meta-sınırların genişlemesi gibi odakları olan kişilerin sunumları ve sanatçıların üre-timleriyle tüm bu politik süreçlere olabildi-ğince temas etmeyi umuyoruz.

A.C.S: Mayıs ve Haziran aylarında, kamu-sal programın katılımcılarıyla odakları belir-lemek ve ortak bir dil üretmek için atölyeler yaptık. *Sindirim* programı da bu buluşmala-rın ardından, gündelik ve sıradan beş nes-neyi merkeze alıp o nesnelerin ekoloji bağ-lamında süreçlerini ve temaslarını irdeleyen veya onları yer yer kavramsallaştıran, her birinin kendine özgü formatı olan sunum-lardan oluşuyor.

SANATÇILAR EKOLOJİYİ ES GEÇMİYOR
Ekolojik sanat 1960'lı yıllardan beri bazı sanatçıların sanat pratiklerinde yer alıyor. Şimdiyse İstanbul Bienali'nin kavramsal çerçevesi oldu. Bunun sebebini gerçekten kaynakların sınırına dayanmamıza bağlayabilir miyiz? Y.Ü: Toplumsal mücadele ve sanatı ilişki-siz alanlar olarak düşünmemek gerekiyor. Sanatçılar, insan ve insan olmayan arasın-daki ilişkiyi sorguladıkları, çevre meselele-rine dikkat çeken çok güçlü işler üretiyor ve izleyicilere önerdikleri yeni bakış açıları-yla sanat alanında yeni tartışma alanları ya-ratıyorlar. Türkiye'de 2000 sonrası yükseli-şe geçen ekoloji mücadelesinin kırsalın yanı sıra kentte de artış göstermesinin elbette

birçok sebebi var. Soframızdaki gıdadan içti-ğimize suya ya da büyük AVM'lerin enerji ih-tiyaçlarından inşaatlarda kullanılan ham-maddeye kadar kenti büyüten tüm kaynak-ların kullanıldığı performansları ile tanınan Chetwynd, yapıtlarını “sabırsızca yapılmış” olarak nitelendiriyor; işlenmesi ve perfor-manslarına davet ettiği sanatçılar için kul-lanması kolay ucuz malzemeleri tekrar tek-rar kullanıyor ve böylelikle birçok yapıtını tanımlayan “kolektif geliştirme” kavramı-nı vurguluyor.

GEZEĞENİMİZİN LİMİTLERİNİ AŞTIK
“Sosyo-ekolojik metabolizma” kavramını merkeze aldığınızdan bahsediyorsunuz? Bu kavramı biraz açabilir misiniz?

SK: Var olan sosyo-ekonomik yapı ve süreç-lerin tıpkı bir beden gibi metabolizması var. Bu yapı ve süreçlerin kendini yenilemek ve işlevlerini yerine getirmek için iki şeye ih-tiyaç var: Enerji ve madde. İhtiyaç duyulan enerji ve madde miktarı artık gezegenin taşıma kapasitesinin çok üzerinde. Bu du-rum özellikle gelişmiş ülkeler için geçerli. Enerji ve madde ihtiyaçlarının karşılanma-sı için çaba gösteren insan ve insan olma-yan tüm varlıklar, ekosistemler, topluluklar, kültürler ve ilişkiler giderek artan bir hız ve şiddetle tahrip ediliyor. Bu süreçte çok kat-manlı güç ilişkilerinin ve üretim-tüketim süreçlerinin merkeze oturduğunu görüyo-ruz.Bu nedenle bu karmaşık yapı ve ilişkilere bakarken, beşeri ve doğal bilimlerin farklı alanlardaki bilgiyi toplumsal hareketlerin deneyimleriyle bir araya getiren bir yaklaşı-ma ihtiyaç duyuyoruz. Poli-ti- ekolojik bakış açısıyla “sosyo-ekolojik metabolizma” kav-ramı bizim için bu ihtiyaca dair toparlayıcı bir çatı sunuyor.

Gavin Türk, *Serserinin Teki*, 6. İstanbul Bienali, 1999, Aya İrini

1987’den bu yana 1000’in üzerinde sanatçı ve iki milyondan fazla izleyici rakamına ulaşan Bienal, çeyrek asrı aşkın bir süredir sanat dünyasının ve izleyicilerin karşısına çıkıyor. Bu sayede, birlikte üretme çabasına dair bir niyet ortaya koyuyor, sanatsal üretimin mesele edindiği pek çok güncel, yerel ve küresel başlık altında ortak bir payda sunup, bu paydayı bir şekilde tartışmaya açmayı sürdürüyor.

İstanbul Bienali’ni, güncel sanat alanındaki yeri, söylediği söz, yarattığı etki, oluşturduğu zemin, parçası olduğu tartışma üzerinden veya bu yılki teması, içeriği ve projeleri bağlamında her dair tartışıldı ve yine tartışılacak. Diğer yandan bienal, temelinde ve en başından beri bir insan ve kent hikayesi aynı zamanda. Dolayısıyla, insanlar ve kentle kurduğu ilişki, geçmişten bugüne taşıdığı insan hikayeleri ve kentteki izleri üzerinden İstanbul Bienali’ne bakmanın ayrı bir anlamı var.

Körfez Savaşı, 99 Depremi, Darbe Girişimi

İstanbul Bienali’nin 1987’den bu yana olan yolculuğu, bize elbette güncel sanatın gelişimiyle ilgili çok şey söylüyor. Diğer yandan bienalin, Türkiye’deki yerel ve küresel ölçekli olaylarla paralel yürüten seyri de bir hayli enteresan... Örneğin bienalin 1989’daki ikinci edisyonu ile 1992’deki üçüncü edisyon arasındaki üç yıllık ara, 1991 yılındaki Birinci Körfez Savaşı’nın bölgede yarattığı sonuçların bir yansıması. Körfez Savaşı bienalin küresel anlamda karşılaştığı ilk büyük olay olmakla birlikte, bienal yakın geçmişte de sarsıcı olayların çalkantısına maruz kaldı. 2001’de İkiz Kulelerin vurulması, ’99 depremi, Gezi olayları ve darbe girişimi bienalin gerçekleştiği yıllarda, hatta etkinliğin açılmasından birkaç ay önce meydana geldi. Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve elbette toplumsal anlamda derin izler bırakan bu olaylar, doğal olarak bienali de bir şekilde etkiledi.

İnadına Bienal

İstanbul Bienali Direktörü Bige Örer, bu olayların bienal üzerindeki etkisinden bahsederken her durumu ayrıştırarak değerlendirmek gerektiğine vurgu yapıyor. Yine de bu durumlar için ortak bir söz söylemek gerekirse, Örer, “yaşanan tüm krizlere ve içinde bulunulan zorlu zamanlara rağmen, sanata, sanatın bir araya getirme kudretine ve farklı hikayeleri, dünyaları, dilleri çağırma gücüne derinden bir inancımız olduğunu” belirtiyor.

Vahram Aghasyan’ın 2007’de 10. İstanbul Bienali’nde sergilenen *Hayalet Şehir* adlı işi, bizlere AKM’nin eski günlerini hatırlatıyor...

Takvim

9 Mayıs 2018

16. İstanbul Bienali’nin küratörlüğünü Fransız küratör, yazar ve akademisyen Nicolas Bourriaud üstleneceği duyuruldu

11 Aralık 2018

16. İstanbul Bienali’nin başlığı, İstanbul Özel Saint-Joseph Fransız Lisesi’nde düzenlenen bir basın toplantısında duyuruldu. Küratör Nicolas Bourriaud, bienalin Yedinci Kita başlığını taşıyacağını açıkladı ve bienalde bizleri nelerin beklediğine dair ilk ipuçlarını paylaştı.

30 Nisan 2019

Bienalin gerçekleşeceği mekânlar açıklandı.

14 Haziran 2019

İstanbul Bienali’nde yer alacak 26 ülkeden 50’nin üzerinde sanatçı ve eserlerinin hangi mekânlarda yer alacağı duyuruldu.

21 Haziran 2019

Bienalde yer alacak işlerin bazılarının üretim süreçlerine dair detaylar paylaşılmaya başlandı.

6 Ağustos ve 15 Ağustos 2019

Bienal mekânlarından biri ile ilgili değişiklik kararı alındı ve ardından Pera Müzesi ve Büyükdade’nin ardından mekânlar arasına İstanbul Resim ve Heykel Müzesi’nin Tophane’deki yeni binasının eklendiği duyuruldu.

21 Ağustos 2019

Geri sayım Kurulum çalışmaları hızla sürerken, ziyaretçilere rehberli tur, katalog ve ziyaret günleri ve saatleriyle ilgili detaylar paylaşıldı.

Örer bunun vazgeçilebilirlikten çok uzakta, tam aksine, bu tip zorlayıcı durumlarda daha fazla ihtiyaç olunan bir duygu olduğunu ifade ediyor. Bienal çalışmalarını, kimi zaman mecburi olarak yapılması gereken planlama değişiklikleriyle birlikte, yıllar boyunca böylesi bir inançla gerçekleştirmeyi sürdürdü diyebiliriz. Bu aslında temelinde başlı başına bir umut vaadi belki de...

Schönweger’in 2017’de Galata Rum Okulu’nda sergilenen işi, mekân kullanımının sunduğu deneyime en iyi örneklerden.

1550 sandalye, canlı kurtlar, tonluk heykeller

Bienal’in 32 Yılı

Bu yıl İstanbul Bienali’nin on altıncısı gerçekleşiyor. İlki 1987 yılında, Uluslararası İstanbul Çağdaş Sanat Sergileri adıyla, Beral Madra küratörlüğünde, 67 sanatçının katılımıyla düzenlendi. Sergi mekanları olarak Ayasofya Hamamı, Aya İrini Müzesi, Askeri Müze, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Hareket Köşkü, Süleymaniye İmarethanesi’nin kullanıldığı bienali o yıl 10.000 kişi ziyaret etmişti. Bienal’in 32 yıllık geçmişine bir bakış.

Bahar Turkey

İZLEYİCİLERİN GÖZÜ İLE

Bienal yolculuğuna izleyiciler üzerinden bakmak da dikkate değer bir okuma sunuyor. 1987’de Beral Madra genel koordinatörlüğünde, “Geleneksel Yapılarda Çağdaş Sanat” başlığıyla gerçekleşen, o zamanki adıyla Uluslararası İstanbul Çağdaş Sanat Sergileri’nin izleyici rakamı 10.000 olarak kayıtlara geçmiş. Şimdiyse artık yarım milyona yaklaşan uluslararası izleyiciden bahsedebiliyoruz. 30 yıl sonundaki bu artışın yıllar içinde katlanarak meydana geldiği açık. Ancak bunun, dikkat çekici boyutlarda bir değişime sahne olduğu belirgin yıllar var. Örneğin 1992’de 14.000 izleyicinin ziyaret ettiği bienal, 1995 yılında 65.000 kişiye ulaşıyor. Bu artışta iki yerine üç yıllık mecburi aranın etkisi olmalı.

İlk Yabancı Küratör

1995 yılındaki 4. İstanbul Bienali “ORIENTATION – Paradoksal Bir Dünyada Sanatın Görünümü” başlığında, René Block küratörlüğünde ve 118 sanatçının katılımıyla gerçekleşmişti. Bu, Block’un yurtdışından gelen ilk küratör olarak bienal tarihinde yerini aldığı yıl idi. Üstelik bu bienal sayısal anlamda sanatçı katılımı özelinde de 32 yılın en yoğun bienali olarak dikkat çekiyor. Böyle bakıldığında izleyici sayısındaki katlanmada küratöryel etkinin izleri olması çok muhtemel. Bienal direktörü Bige Örer’in paylaştığı üzere; “Bu bienalde, ulusal temsile dayalı anlayış yerine, tek küratörlü bir model benimseme kararı alındı.” René Block, sanatçılar için İstanbul’da görsel argümanları ve tartışmaları sergileyecekleri bir buluşma ortamı oluşturma, İstanbul’u, bütünüyle bir yer ve kavram olarak sanatçı atölyesine dönüştürme fikrini geliştirdi. Karaköy’deki eski antrepo binalarından biri ilk kez sergi mekanı olarak kullanıldı. Dolayısıyla tüm bunlar izleyici için yeni bir bienal deneyimi ortaya koyuyordu.’

100.000 İzleyici

Sonraki yıllarda benzer bir durumun 2007’de de meydana geldiğini görüyoruz. Hou Hanru küratörlüğünde ve yine yoğun denilebilecek, 96 sanatçı katılımıyla gerçekleşen bienalin izleyici sayısı 100.000’e yaklaştı. O yıl onuncusu gerçekleşen bienalin başlığı “İmkânsız Değil, Üstelik Gerekli: Küresel Savaş Çağında İyimserlik” idi. Bienal, aralarında Antrepo No: 3, Atatürk Kültür Merkezi, İMÇ, santralistanbul, Kadıköy Halk Eğitim Merkezi’nin olduğu bir hayli heyecan verici sergi mekânlarından oluşuyordu. Bige Örer,

bu edisyonda izleyiciye yansıyan mekân-sal ve içeriksel kurgunun etkisi ile ilgili şunları ifade ediyor: “10.İstanbul Bienali modernliğin vaadini eleştirel olarak yenden tartışmaya açtı. Yakınalı mı yakınmamalı mı? adlı temayla AKM, Dünya Fabrikası ile İMÇ, Entre- Polis ile Antrepo, bağımsız sanatçı inisiyatiflerinin yer aldığı sergileme ile santralistanbul ve Kadıköy Halk Eğitim Merkezi bienal mekanları olarak kullanıldı. İstanbul’un yaşayan bir şehir olması düşüncesinden hareketle Antrepo ilk kez, haftada iki defa gece de izleyiciye açıldı. Antrepo’nun içinde yaratılan Düş Evi, Çin’deki Kültür Devrimi sırasında halkın eleştirilerini dile getiren ‘dazibao’lara gönderme yapıyordu. Ayrıca, İstanbul’da otuz yakın mahalleyi dolaşan Gecegezenler projesi, AKM’nin, İMÇ’nin yıkılma tartışmaları ve yaşanırken bu yapıların sergi mekânı olarak kullanılmalrı, kamuoyunda geniş yankı uyandırdı.”

Kente Kalıcı İz Bırakmak

Dünyanın pek çok farklı noktasında gerçekleşen güncel sanat bienallerinin en merak edilen ve sorunsallaştırılan tarafı, mesele edindiği konu, tartışmaya açtığı tema, katılan sanatçılar ve eserlerin kendileri elbette. Diğer yandan, bienalin gerçekleştiği kentin sosyal, kültürel, ekonomik olarak ve yaratıcı üretim anlamında kendisine edindiği küresel konum bienalin gördüğü ve görme potansiyeli olan ilgi konusunda önemli bir unsur olmaya devam ediyor. İstanbul’un bu anlamda yıllar içinde gördüğü ilgi hem kent, hem de bienalin kendisi ile ilgili önemli bir gösterge.

Bu nedenle bienalin kentsel cazibesine meselesine, kullanılan sergi mekânlarının etkisi üzerinden bakmak anlamlı olabilir. Uluslararası bienaller arasında İstanbul’da olduğu gibi, her yıl farklı mekânlarda ve kentin çeşitli noktalarında gerçekleşenler olduğu gibi, sabit bir sergileme mekanını kullanan ve programlar aracılığıyla kente belli bir oranda yayılsa dahi sergilemenin ana strüktürünü bu sabit mekanda düzenleyen örnekler var. Organizasyonun kendisi için farklı süreçlerin yürütülmesi anlamına gelen bu iki mekânsal ayrım, içerik ve sergileme anlamında birbirinden ayrısan deneyimler sunuyor elbette. Çeşitli mekânların bienal kapsamında yer almasının içerik ve sergileme anlamında daha özgün ve kapsamlı bir yorumlama ve deneyim sunduğunu düşünmek yanlış olmazdı. Hele ki zorlayıcı olmasına rağmen yine de sürprizlerle dolu İstanbul gibi bir kentten bahsediyorsak.

Louise Bourgeois’in dünyaca ünlü *Örümcek* eseri 1997 yılında 5. İstanbul Bienali’nde sergilendiğinde büyük ilgi görmüştü.

Hayali Ada'dan James Baldwin filmine

16. İstanbul Bienali

Charles Avery'nin *Hayali Adası*, Güneş Terkol ve Güçlü Öztekin'in şenlikli işleri, Phillip Zach'in Los Angeles ve İstanbul mağaralarında videoları, Glenn Ligon'un Türkçe altyazılı James Baldwin filmi... 16. İstanbul Bienali'nden 13 sanatçı.

Özge Tabak

| Charles Avery

2005'ten bu yana çalışmalarını deneyi-mine, felsefi söyleme ve sanatsal hayal gücüne dayanarak hayali bir ada yaratmak üzerine yoğunlaştıran Charles Avery, 16. İstanbul Bienali'nin dikkat çeken sanatçıları arasında göze çarpıyor. İnsanlığın tarihine baktığımızda da ağırlıklı olarak tecridin, ütopyanın simgelerinden biri olarak görülen “ada”yı ele alan İskoç sanatçının *Ada'sı* ise adını Immanuel Kant'ın *Noumenon*'undan alan ve varlığı henüz teyit edilmemiş bir yaratık, kötücül bir karakter olan “Bay İmkânsız” ve “dokuzuncu” olarak anılan yılbalıkları gibi farklı kimliklere ev sahipliği yapıyor.

Charles Avery'nin büyük ölçekli yerleş-tirmesi bir balık pazarındaki tezgâhları andırırken, parklarından para birimi ve sakinlerine kadar Ada'nın farklı yanlarını ve mitolojisini gözler önüne seriyor. Proje, çizimlerle –üfleme camdan, çelikten ve diğer malzemelerden yapılmış– denizhiyarlarına, “Medusa”vari yaratıklara ve cırpı denizkestanelerine benzeyen pek çok heykelsi nesneyi bir araya getiriyor. Avery'nin felse-

Charles Avery, *İsimsiz (Ninth Stand with Urchins)*, 2017
Cam, çelik, plastik kaplar, kumaş, tuğla, ahşap, kan, akrilik, 165 x 108 x 79 cm

fi pratiğini, 16. İstanbul Bienali'nin küratörlüğünü üstlenen Nicolas Bourriaud'nun “ötekiliklerin, tekilliklerin ve başkılıkların çokluğu” şeklinde tanımladığı “zenoloji” için bir deneme zemini olarak görmek mümkün.

| Ernst Haeckel

Başlıca ilgi alanını evrim olan Alman filozof, bilim insanı ve sanatçı Haeckel, soybilimin tüm yaşam biçimlerini birbirine bağladığı görüşünü ortaya koymak üzere hayvanların ve bitkilerin yaşamları hakkında grafik çalışmalar üretmiş bir isim. 19. yüzyılda yaşayan ve Charles Darwin'in evrim kuramını destekleyen Haeckel, sonradan çürütülen “her organizmanın geçirdiği bütün dönüşümlerin toplamı olduğu” görüşünü de halka yaymayı görev edinmiş.

Başyapıtı hayvanların, deniz yaratıklarının ve mikroorganizmaların ayrıntılı renkli çizimlerini yaptığı *Kunstformen der Natur* (Doğanın Sanat Biçimleri) kitabı olan Ernst Haeckel'in rengârenk çalışmaları neredeyse hayal ürünü türlerin bilimkurgusal tasvirleri gibi görünse de dayanakları bilimsel gözlemler.

Sanatçının Biental kapsamında paralel dünyalara ait bir antropoloji müzesi kimliği kazanan Pera Müzesi'nde görebileceğiniz işleri geçmişinden keşfe çıkarıyor. Şu anda pek çok canlı soyunun büyük bir

Ernst Haeckel, *Asteridea, Deniz Yıldızı*, 1899-1904
Birinci edisyon baskı, 26 x 35 cm

hızla tükendiği düşünüldüğünde, Ernst Haeckel'in yapıtı için bir zaman makinesi benzetmesi yapmak ya da onu kayıp bir dünyanın temsilcisi olarak görmek mümkün.

| Eva Kotátková

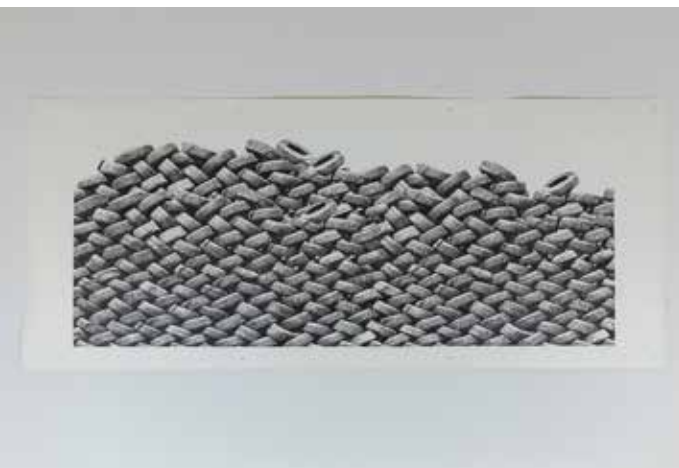
Eva Kotátková'nın yerleştirmeleri, çizimleri, video ve performansları, aile, cemaat ve tarihsel anlatılar gibi toplumsal kurum ve yapılar ile bunların bireyle olan ilişkilerini inceliyor. Denetim ve baskı, farklılık ve dışlama temalarını ele alırken dışlanmış, ayrımcılığa uğramış, susturulmuş olanlar için alternatif senaryo ve iletişim stratejileri öneriyor.

Kotátková'nın 16. İstanbul Bienali için ürettiği *Empatiyi Yeniden Kurma Makinesi* başlığını taşıyan yerleştirmesi, empatiyi dünyayı anlamamızı sağlayacak ve hareketlerimize yön verecek bir güç olarak sunuyor. Bir dikey ve hikâye anlatım atölyesini içinde barındıran, oda boyutlarında bir yerleştirme olan yapıtı, Bienal'in teması dahilinde “Canlılar ile makinelerin, doğal ile yapay zekânın iç içe geçtiği” Antroposen çağı üzerine düşünerek yorumlamak da mümkün. Bir eksiği olan ya da kendini yarım, kırık, yaralı hissedene bir grup insanı, hayvanı, bitkiyi, nesneyi veya farklı varlıkları barındıran kumaş parçalarını birbirine diken bu makineyi insanlar (çalışanlar) kullanıyor. Kollardan, gövdelerden, kanatlardan, başlardan, gagalardan, iplerden ve yama-

Eva Kotátková, *Empatiyi Yeniden Kurma Makinesi*, 2019
Yerleştirme, performans, Sanatçının izniyle, 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir

lardan oluşan makine yaşayan bir organizmayı andırıyor. Hem paylaşım hem de protesto imkânları sunuyor. Katılımcılar burada, düzenli aralıklarla, dünya üzerindeki diğer varlıklarla kurdukları ilişkilere dair hikâyeler paylaşıyor ve söz hakkı olmayanlar adına konuşmanın önemini kavlıyor.

Deniz Aktaş, *Umutun Yıkıntıları* serisinden, 2019
Kağıt üzerine mürekkepli kalem, 120 x 310 cm, Sanatçının ve artSümer'in izniyle, 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir.

| Glenn Ligon

Glenn Ligon, Sedat Pakay'ın *James Baldwin: Bir Başka Ülke* adlı filmi ilk defa Türkçe altyazıyla gösteriyor.

Glenn Ligon'un İstanbul Bienali'nde sergilediği çalışmalar, ABD'li yazar ve sivil haklar savunucusu James Baldwin'in İstanbul'da geçirdiği yıllara gönderme yapıyor. 1961-1970 yılları arasında kesintilerle İstanbul'da

yaşamış ve ABD'deki insan hakları sorunlarına kafa yorarak *Bir Başka Ülke* (1962) ve *Ne Zaman Gitti Tren* (1968) romanlarını kaleme alan Baldwin, bu eser grubunda sanatçının pratiğine ilham veren isim olarak karışmıştır.

Glenn Ligon'un yapıtları, Büyükkada'da 19. yüzyıldan kalma bir köşk olan Mizzi'de sergileniyor. Burada, Sedat Pakay'ın Baldwin'in İstanbul yıllarını ele aldığı filmi *Başka Bir Yerden*'i ilk defa Türkçe altyazılı olarak gösteren sanatçı, yine Baldwin'le ilişkili diğer video çalışmalarında da Pakay'ın filmde Baldwin'in Taksim Meydanı'nda görüldüğü noktaya dönüyor. Bunlara, sanatçının “Amerika” sözcüğünü yeniden do-laşımaya sokup yabancılaştırarak teşhir ettiği heykel serisinin en son parçası da eşlik ediyor. Heykelinde ilk defa mahya da kullan-

nan Ligon,böylece serinin alışıldık materyali olan neondan da uzaklaşmış oluyor. Yapıtın bir diğer özelliği de sergi boyunca her iki haftada bir görünümünü değiştirecek oluşu.

| Müge Yılmaz

Müge Yılmaz, *On Bir Güneş - Akbaba (Gyps) I*, 2019
CNC kesim ve el oyması huş ağacı, 148 x 2 x 121 cm, Sanatçının izniyle, 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir.

Müge Yılmaz'ın performansları, fotoğraf ve yerleştirmeleri feminist bilimkurgudan etkileniyor ve iç içe geçen toplumsal, kişisel ve çevresel tarihçeleri irdeliyor. Uzak geçmiş kadar hayal edilen bir geleceği de kuralayan Yılmaz'ın *On Bir Güneş* (2019) adlı yerleştirme-

si, insan, hayvan ve bitki yaşamının gidişatı, inanç ve kılık kavramları, kapitalizm, kültür ve doğanın sonunun gelmesiyle başlayan Antroposen çağı üzerine kafa yoruyor. İçine girdiğimiz yeni jeolojik çağ olarak düşünülen Antroposen'in ayrıt edici özelliği ise insan faaliyetlerinin gezegen üstündeki etkisi.

Bağdaştırıcı bir yapıya sahip olan yerleştirmede, geçmişe ait mağara, tapınak, mihrap ikonografisiyle Yılmaz'ın melez bitki-insan-hayvan çizimleri ve gelecekte olacağını hayal ettiği yıkıntılar bir araya geliyor. Yaşadığımız zamanlardan geriye kalanları inceleyen bir gelecek arkeolojisi olarak tarif edilebilecek yapıt, sanatçının İstanbul'dan topladığı çeşitli taşları, nesneleri ve su şişelerini ibadet için kullanılan nesnelermişcesine bir tür mabet formu içinde birleştiriyor. 10.000 yıl sonra muhtemelen yaşam alanlarımız teknoloji alanlarına dönüşmüş, ekolojik hayat, hayvanlar ve doğa kökten bir değişim geçirmiş olacak. Yapıt da zamanımızdan 10.000 yıl önce ve 10.000 yıl sonraki dünyalar arasında bir denklik kurmaya, bir arada varolmanın doğasını kavramaya çalışıyor.

| Johannes Büttner

Tarih boyunca yöneticiler, kitleleri kulanageldi ama bu kitlelerin gösterge-sel güçlerinden geliyordu. Ateş etmiyorlardı ama etkiliyor ve kitlesel koreografileriyle ikna ediyorlardı. Çağdaş medya ekolojimiz de kitleleri harekete geçiriyor. Bedenlerimiz ise internet ajanları ordusuyla girdiğimiz toplumsal-üstü etkileşimlerin kapanına kısılmış halde ekranlara eğiliyor, parmak kaydırıyor, tıklıyor, bakıyor...

Alman sanatçı Johannes Büttner'in Hannah Black'ten bir alıntıyla, *Başka bir yaşam olasılığı kendisini yanan bir polis arabasında doğrudan, arkadaşlarının yüzlerinde ise dolaylı olarak ifade eder* (2019) olarak adlandırdığı yerleştirmesi de benzer şiddet temsillerini ele alıyor.

Farklı topraklardan yoğunlaşmış yedi heykelden oluşan yerleştirmede, her bir heykelin altında bir makinenin iskeleti var. Heykeller kontrolü kaybetmiş veya işi şiddete dökmüş bir algoritma ve ağırlar dünyasına titreşip sarsılarak tepki veriyor ve makine suretinde bir ‘Golem’i serbest bırakıyor.

İçlerinde yaşadığımız çağın belirsiz, istikrarsız ko-

Johannes Büttner
Başka bir yaşam olasılığı kendisini yanan bir polis arabasında doğrudan, arkadaşlarının yüzlerinde ise dolaylı olarak ifade eder, 2019
Yerleştirme (toprak, kil, kül, toz, doğal pigmentler, su, hurda metal, kalsiyum, sülfat, bakır, motorlar, algoritma, Arduino, Philipp Welzenberg ve UBX127 işbirliğiyle üretilen ses parçaları) Değişken boyutlar, Sanatçının izniyle, 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir.

şullarını ele alan Büttner'in çalışması da, giderek moleküllerine ayrılan dünyada antropolojiyle sanatın sosyolojik, etnik, cinsel veya politik kitle sistemlerinin uğradığı tahribatı gözler önüne sermesinin bir örneği olarak değerlendirilebilir.

| Hale Tenger

Hale Tenger, *Suret, Zuhur, Tezahür*, 2019
Ses ve karışık teknik yerleştirme, siyah, obsidyen aynalar, demir, epoksi reçine, bazi boya, su, audio-spotlight hoparörler. Değişken boyutlar. Sanatçının izniyle, 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir.

Hale Tenger'in *Suret, Zuhur, Tezahür* (2019) başlıklı çalışması, Büyükkada'daki Taş Mektep'te yer alan bir karışık malzeme ve ses yerleştirmesi.

Yerleştirmenin esin kaynağı, botanik alanında “bilezik alma” olarak bilinen bir teknik. Bu yöntemde, ağaçların meyvelerinin büyümesi hızlansın diye bir dalın

veya gövdenin üzerindeki kabuk, halka şeklinde soyulup çıkarılıyor. Ormancılıktaysa aynı işlem, bir ağacı kurutmak için daha derinlemesine bir kesik alınarak uygulanıyor. İlk olarak Eresoslu Theophrastus'un (MÖ 371-287), *Bitkiler Üzerine İncelemeler* eserinde söz ettiği bu yöntem daha sonra Shakespeare ve farklı yazarlar da metinlerinde değinmiş.

Yerleştirmenin bir diğer bileşeni ise ses: Tenger'in edimsellik, iktidar, özbilgi ve açgözlülük hakkında yazdığı bir şiir Türkçe ve İngilizce olarak seslendiriliyor: “*Görmeden kendimi, olurum / Bir meyve ağacıydım ben.*”

Çalışmaları incelerken mekanın etkisi göz ardı etmek de mümkün değil. Rum Ortodoks Patriği III. Sofronios'un yazdığı olan bu mekân, sonraki yıllarda devlet ortaokulu olarak kullanılmış. Şimdiye, eski çağlarda ayna olarak kullanılan, günümüzde hâlâ kehanette bulunmak ve şifa için başvuru-lan volkanik obsidyen taşları düzleştirilmiş yüzeyleri yukarı bakan şeklide yerleştirilmiş halde. Bu tarih yüklü mekân-da içe dönüş ve yenilenmeye yönelik bir ortam yaratmayı arzu eden Hale Tenger soruyor: “Yapmadan olabilir mi-sin?”

| Güneş Terkol & Güçlü Öztekin

Güneş Terkol ve Güçlü Öztekin, *Worldman*, 2019
Geçici yapı, yerleştirme, ahşap, kâğıt teknik, çizimler, resimler, heykeller, kumaş üzerine diğış kutular.
Değişken boyutlar. Sanatçıların izniyle. 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir.

| Monster Chetwynd

Monster Chetwynd, *Hibrit Yaratık Yarasa*, 2019
Heykel (demir, kumaş, karton, lateks, boya, söğüt ve tel), 200 x 160 x 50 cm. Sanatçının ve Sadie Coles HQ, London'ın izniyle. 16. İstanbul Bienali tarafından sipariş edilmiştir.

| Phillip Zach

İşlerinde insanların zihinlerinde dünyayı katmanlara ayırarak hiyerarşi yapılı oluşturmaları mekanizmalarını ele alan Alman sanatçı Phillip Zach, 16. İstanbul Bienali'ne karşılıklı duvarlara yansıtılmış çok kanallı bir video ve ses yerleştirmesiyle katılıyor. İçerikleri arkeologlarla yapılan belgesel tarzı röportajlardan kurmaca sahnelere ve psikedelik sekanslara uzanan videolara, hem sahada kaydedilmiş sesler hem de özel olarak bestelenmiş müzikler eşlik ediyor. Eserin odağındaysa iki mağara yer alıyor: Bunların ilki *Uzay Yolu*, İkiz Tepeler ve Görevimiz Tehlike gibi film ve dizilerde kullanılan, Los Angeles'taki insan üretimi Bronson Mağarası. Diğeriyse İstanbul'un hemen dışında bulunan ve farklı müdahalelerden izler taşıyan Yarımburgaz Mağarası. Bu izlerden bazıları grafitiler, film çekimlerinin yol açtığı tahribat, define avcılarının yasadışı açtığı tüneller ya da eski mağara çizimleri gibi daha önceden kalma kültürel izler. Zaman ve mekân arasında gidip gelen ve Ursula K. Le

Phillip Zach, *Double Mouthed*, 2019
Çok kanallı video ve ses anılatıcısı, Los Angeles ve İstanbul

Guin'in "*Mülsüzler*" (1974) romanı gibi göndermeleri olan çalışma, mağaraları mekânlar, zamanlar ve tarihler arasında olduğu kadar hiperkapitalizm ile anarşi arasında da birer aktarım ve dönüştürüm merkezi olarak konumlandırıyor.

| Piotr Ukiński

Piotr Ukiński, *İsimsiz (Roustam Raza)*, 2018
Tüval üzerine gril pamuk kadife üzeri mürekkep ve akrilik, 152,7 x 121,9 cm. Sanatçının ve MDC SpA - Massimo De Carlo'nun izniyle.

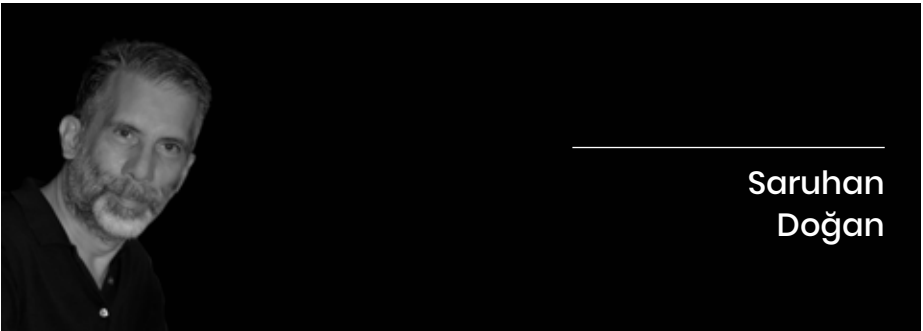
| Ylva Snöfrid

En yakınımızdakiler, tanımları gereği tanıdık olsalar da bir paradoks barındırırlar, bize bir o kadar da uzaktırlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kişisel ve aileye dair deneyimler huzursuzluk, yabancılaşma ve uzaklaşma kaynağı olarak kalır.

Sanatın icra süreci ve sanatçının yaşamına odaklanan çalışmalarıyla dikkat çeken işler yaratan İsveçli sanatçı Ylva Snöfrid, çocukluğundan itibaren Ylva'nın gerçek dünyada, Snöfrid'in ise aynaların arkasında, hayali bir "aynalar dünyasında" yaşadığını hayal ettiğini dile getiriyor. Ve çalışmalarında hayat değiştiren türden deneyimleri ayinsel, paranormal, istisnai ve rastlantısal yönlerini vurgulayarak irdeliyor.

Snöfrid 16. İstanbul Bienali'nde sehpalar, divanlar ve tabureler gibi ev eşyalarını da içeren *FANTAZYA*, *Ressamın Stüdyosunun Gölgeler Aleminde Yansıması*, *Üç Bölüm Halinde: Distopya, Heterotopya, Ütopya* adlı yerleştirmesini sergiliyor. Daha önce Atina'da sergilenen *Gölgeler Aleminde Ressamın Stüdyosu* adlı çalışmasına ışık tutan üç parçalı bir ayna gibi tasarlanmış olan *Distopya, Heterotopya ve Ütopya*, sanatçının mekânda yaşayarak her yeri tuvallerle ve hareketlerinin izleriyle kapladığı, yaratım süreciyle ilgili üç performans ayini ekseninde şekilleniyor.

İstanbul'da yerleşik HaZaVuZu kolektifi'nin kurucu üyeleri Terkol ve Öztekin, müzik, video, performans ve tasarım yelpazesinde çalışan iki sanatçı. Terkol, işlerinde dikişler, videolar, eskizler ve besteler kullanarak toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve kadının durumunu çoğunlukla mizahi bir şekilde ortaya koyarken, Öztekin bir "geridönüşüm" biçimi olarak tanımladığı, çoğu zaman parlak renklerde büyük boyutlu çizim ve tablolar yapıyor. İşbirliklerini sürdüren iki sanatçı, hem ziyaretçiler hem de sanatçılar için buluşma noktası olacak bir mekan hazırladı. Geridönüştürülmüş malzemelerle oluşturdukları mekân lambalar, perdeler, bayraklar, heykeller, maskeler ve kostümler kaplıyor. Ortaya iki sanatçının üretimlerini ve hem ortak hem de ayrışan görüşlerini yansıtan, izleyicilerin ve gelip geçenlerin birbiriyle kaynaşacağı şenlikli bir alan çıkıyor.

Saruhan Doğan

“Mükemmel Haftasonu”

Size sorsam sevgili okuyucu, mükemmel haftasonunuz nasıl geçer diye, ne derdiniz?

Bu soruyu buraya bırakıp zamanda biraz geriye, şu meşhur ekonomi-fınans gazetesi *Financial Times*'i ilk elime aldığım güne gidelim. Bugün gibi hatırlıyorum. Londra'da talebeyken bir iş görüşmesine çağırılmışım. Tek takım elbisemi – pek kötü kesimli, laci-vert – tek iş gömleğimi – kol düğmeli çünkü öylesinin çok ama çok havalı olduğuna inanıyordum – ve ev arkadaşımdan ödünç aldığım kravatımla görüşmeden çıkıp nasıl olduysa güneşli Londra kış göğüne baktım ve tatlı bir hovardalık yapmaya karar verdim. Köşedeki tezgahın bir *FT* aldım, ve mey-dandaki küçük parkın bankalarından birine oturup yavruağzı gazetemi esen rüzgar-da hissettirdim. Evet henüz bir işim yoktu, bu vechile *FT*'de beni ilgilendirecek bir mevzu bulmam da düşük ihtimaldi – o dönemin *FT*'sinin gündemi ağırlıklı olarak Londra hisse senetleri piyasasıydı, Londra henüz uluslararası bir şehir olmamıştı, gazetesi de pek oralarda değildi – ama işte orada, laci-vert takım elbisem ve boynumda sımsıkı duran kravatımla nasılda, nasılda bu yeni aleme ait gibiydim. Bir şehre ait olmak, önemli olan da bu değil miydi zaten?

Sonra hakikaten bir bankacı olunca düzenli olarak yavruağzı neşriyatı okur oldum. Zaman geçti, Cumartesi az sayfaıyla çıkan, Pazarları hiç çıkmayan *FT* bu Cumartesi neşriyatına şimdiki eğreti tabirle “yaşam tarzı” ekleri ilıştirdi. Diğerleri – “ev ve yuva”, “nereye harcamalı” “sanat ve müzayede” – döne döne yayınlansa da *FT Weekend* her Cumartesi neşredildi. Sonra bir gün, bu neşriyat içinde kuşe kağıda dergi gibi basılan “Nereye Harcamalı”nın son sayfalarında bir dizi başladı: Mükemmel Haftasonu.

Mükemmel Haftasonu'nda gustosuna itibar edilen meşhur ve yarı-meşhurlar yaşadıkları şehirdeki mükemmel haftasonlarını anlatıyorlardı. Kimisi gün doğmadan kalkıp ava giderken kimisi kahvaltısını yataкта yaptığı geç sabahları seviyordu. Kimisi sağlıklı beslenirken – gittikleri organik pazarcının adını sizlerle paylaşıyorlardı elbette – kimisi zararlı da olsa yerel lezzetlerden – pastirmalar, peynirler, türlü nevi ağır şeyler – vazgeçmiyorlardı. Bazen yakındaki ormanda yapılan piknikte tarifi etraflica verilen sandviçler 14 yıllık şampanyalara katık edilirken – yağmurun bile bu tabiat aşkına mani olamadığını eklememe gerek var mı? – bazen şehrin rabıtalı restoranında önce şef filancayla yeni zeytinyağı ya da trüf mantarı rekoltesi üzerine sohbet ediliyor, sonra da beyaz örtüler üzerinde şık yemekler yeniyordu. Yerel spor aktiviteleri, eskici pazarları, antikacılar, sanat galerileri, müzeler, organik pazarlar, çevre köylere bisiklet gezileri, moda-alışveriş tavsiyeleri, tabii mahzenler, şarap tadımları, yeni lezzetler sunan deneysel mekanlar, değişik kokteylleri tadabileceğiniz şehre hakim teraslar, yeni çıkmış aperatifler, en iyi espressolar, en gözde çiçekçiler, en taze pastalar, kaybolmaktan keyif – bu tabire hayatımda hiç ısınmadım baştan söylüyorum – alacağınız sokaklar... Bir şehirle, kasabayla, hayatla ilgili aklınıza gelecek – ve gelmeyecek – her şeyi bu satırlarda bulabiliyordunuz. “Mükemmel haftasonu”nu en ince detaylarıyla bizlerle paylaşan evsahiplerimizle birlikte konserlere gidiyor, sergi açılışlarında boy gösteriyor, bazen onyıllardır müdavimi oldukları lokantada bizden başkasının oturmadığı köşe masamızda yine aynı yemeği yiyor, bazen yeni açılan pek havalı bir mekanda çağdaş lezzetleri heyecanla deneyimliyor, modern sanat müzemizden çıkıp tasarımcı butiklerden alışveriş ediyorduk. Bu yazıları okuması pek cazip, pek ferahlatıcıydı. Haftada bir, bugüne dek gittiğimiziz, haydi en fazla turist olarak gezdiğimiziz bir şehrin gizli zevklerini keşfediyorduk.

Ve şimdi en bастaki sorumuza geri dönelim: sizin mükemmel haftasonunuz nasıl geçer?

Bu soruyu kendime sorduğumda aklıma işte *FT*'nin bu serisi geldi. Neydi bu insanların deneyimlerinin ortak noktası? Bu diziden çıkarılacak bir ders, bu kıssadan bize düşen bir hisse var mıydı?

Üstlerindeki cilayı, müş bilgiliğı, biraz

abartıyı ve süsü araladığımız zaman bu insanların mükemmel haftasonu fikirlerinden kalan hülasada bir kaç ortak nokta vardı. Birincisi aileyle geçen zamandı. Müze ziyareti, caz konseri, tabiat yürüyüşü sonunda piknik, şık bir restoranda 12 tabaklık tadım mönüsü ya da Pazar akşamı takımınızı desteklemek için stadyum önünde kuyruğa girmek; tüm bunlar aileyle güzeldi. Kimse ‘ben şuraya gittim aman da ne güzeldi’ demiyordu. Birlikte gittik, beraber gördük, hepimiz çok seviyoruz diyorlardı.

İkinci mühim mesele ise, elbette, yerel-likti.

Sevilla'da, Siena'da, Münih'te, Kopenhag'da, Stokholm'de, Şikago'da, Melbörn'de, hatta dünyanın en kozmopolit şehirleri Londra ve New York'ta çok güçlü bir yerellik kültürü vardı.

Yani insanlar kasaplarını, sabah kahvelerini içtikleri kahvenin garsonunu, yemek yedikleri lokantanın sahibini, tabii bu arada komşularını tanyorlardı. Bunun bir adım ötesi de vardı: Şehirlerindeki konser programını biliyorlardı, düzenli olarak tiyatroya, baleye, operaya gidiyorlardı, ve şehrin hayatı diyebileceğimiz o ortak varoluşa can-ı gönülden iştirak ediyorlardı.

Şimdi burada bir mola verelim. Yine yıllar öncesine dönelim. Hâlâ oturduğumuz şehrin dışındaki banliyöye ilk taşındığımızda salonun galerisine asılacak lambayı – yeni tabirle aydınlatma modülünü – asmak için bu işlerde uzman bir elektrikçi bulmuş-tuk. Sabah kapı çaldı, ellerinde alet çantalarıyla içeri giren ustaların başındaki genç çocuk bana baktı baktı ve sordu:

“Abi sen Topağacımdan değil misin ya?”

“Evet.”

“Ben ...'nin çırağıydım. Hatırladın mı?”

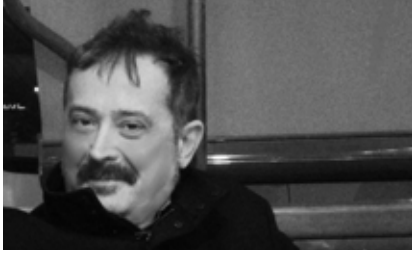
Hatırlamıştım. Ekibin kalan kısmı iskeleyi kurarken biz eski mahallelerimizden ko-nuştu-k. Kim nalburiyesini pıdecıye çevirmişti, kim dükkanını kiraya vermişti, kim babaları vefat edince..?

İşte mahalleli olmak böyle güzel bir şeydi. Yeni mahallem de benimseyebilecek miydim? Yeni mahalleml beni benimseyecek miydi? O gün bunları bilemiyordum ama eski mahallemin hatırası yıllar sonra gelip beni bulmuştu işte.

Hepimizin mükemmel haftasonu farklı bir şey. Kişisel farklılıklarımızı bırakın, 20'lerinizdeki mükemmel haftasonuyla 50'lerinizdeki çok farklı olacaktır. Ama işte bu sorudan yola çıkıp şehrimizle, mahalle-mizle, yakın çevremizle ilişkimize bakınca son onyıllarda ne çok şey kaybettiğimizi fark-ediyorum. Yeni stadımız pırıl pırıl, lakin biraz sığamadığımız için, biraz da rant uğruna terk ettiğimiz eski stadımızdaki maçlardan önce gittiğimiz Meşale artık hayatlarımızda yok. Her haftasonu dolan AKM şu anda büyük bir şantiye, müdavimlerinin resimleri duvarlarda asılı Balık Çarşısı meyhaneleri fast-food barlara dönüşmüş, beraber yapılacak tarih ödevi için defterlerimizi alıp arkadaşlarımızla gittiğimiz apartmanlar yıkılıp biraz da kremalı pasta motifli yeni apartmanlar yapılmış.

Beşiktaş'ın sarı fırtınası Metin Tekin bir röportajında şöyle diyordu: “ben 15 yıl Beşiktaş'ta forvet oynadım. Bugün bırakın 15 yılı, bir iki yıl o mevkide oynamak im-kansız.”

Galiba hayatın çok hızlandığını, bugün açılan balıkçının seneye kebablı suşi konseptine dönebileceğini, artık kimsenin bir mahallesiz olmadığını, herkesin her yere hemen gittiğini ve o herkesin dün gittikleri yerlerden bir anda vazgeçebildiklerini kabul-lenmemiz gerekiyor. Benim gibi yirmi sene sonra da aynı yere gitmekten, o yerin, o yerdeki insanların benimle beraber yaşansalar da oradaki hayatın değişmemiş olduğunu görmekten, gittiğimiz yerlerde tanıdıklarımız olmasından ve o yerlerde isimimle anılmaktan, hülasa bu şehirli olmaktan pek bir haz alan birisi olarak bu kabullenme hiç kolay değil. Mükemmel haftasonunu tekrarlanan alışkanlıkların tatlılığında aramıyoruz artık. Heveslerimiz de sezonun renkleri gibi geldikleri hızla kaybolup yerlerini yenilerine bırakıyorlar. Geride kalansa bir kaç resim, bol hatıra ve çocuklara “babam yine başladı” diye gözlerini devirtten anekdotlar.

SANATKAÇ

Zafer Aracagök

Bu yazıya giriş olarak ancak bir dipnotta duyurabileceğim bir hayli “deep” bir not’tan söz etmek isterim. Ocak 2019’da kendi önerim üstüne Sanat Dünyamız’da “Sanatkaç” adlı bir köşeye başlamıştım. Burada iki yazım yayınlandıktan sonra üçüncü yazım, editör değişimi dışında hiçbir gerekçe gösterilmeden reddedilmiş, ve köşem iptal edilmişti. Altını çizerek ifade etmek isterim ki sanatın kaçış noktalarının yolu kesilerek kabul gördüğü ya da sanatın sadece ve sadece kapital ile değerlendirilerek geçerli kılındığı ilköğretimdeki sorunlara işaret etmek amacıyla başladığım köşem bulduğum ada kurban edilmişti. Sanat kaçıştı. Oysa, felsefenin “sanat tarihi” ve “estetik” ile kuşkusuz çok yakından ilişkisi vardır. Bunların turnak işaretleri içinde kullanılmadığı zamanlar da olmuştur ki bu dönemlerdeki yakınlık gerek felsefe ve sanatın, gerekse iki si arasındaki ilişkinin henüz popülizme teslim edilmediği zamanlardır. İnsanların gazetelerden ya da gazete yazarlarından öğrenebileceği şeyler kendilerinin de eleştiri koltuğuna rahatça uzanabileceği bir pozisyonu hazırlar. Oysa, eleştirinin rolü medya tarafından eleştirmen ya da okuyucuya giydirilen hiçbir köstümünü kabul etmeden, içinde bulunduğumuz çukurdan yıldızlara bakabilmektir. Kanaat sahibi olmak, hepimizin bir TV yıldızı olabilme potansiyeline sahip olduğumuzu kanıtlasa da, yıldızlara bakabilmek, kendine has bir zamansal ve uzamsal bir deneyim, deneyimsellik gerektirir. Bu vesileyle, Türkiye’de son yirmi yıldan beri oluşan bu durumun yönetimde olan kadroların dışında günümüzde kendini muhalefet olarak sunan kadroların da pozisyonunu belirlemiş olmasından duyduğum derin kederi belirtmek isterim. İşte tam da böyle bir umutsuzluktan doğabilecek bir umutla, Artdog’un, Sanatköpeğinin, zincirlerinden kopmak için mücadele edecek, kendini besleyen eli utanmazca ısıracak, yoldan geçen herkese havlayacak bir yayın olmasını diliyorum. Deneyimsel’i Denetimsel’e indirgemenin bir yolu yoktur; Sanatkaç bunun için vardır. O yüzden, bir daha: hav hav!

Deneyimseller

ARTDOG’da yazmaya başlayacağım “Sanatkaç” adlı köşemde felsefe ve sanat arasındaki ilişkileri göz önünde bulundurarak her yazıda belli bir ya da birkaç düşünürün düşünceleri ile sanat yapıtları arasındaki buluşmaları, çıkmazları ya da açmazları değerlendireceğim. Türkiye’deki sanat eleştirisi genelde, türlü düşünürlerle yüzeysel referanslar ve beğendim / beğenmedim ekseninde ilerlerken, benim yapmak istediğim şey, ele alınan sanat yapıtı ya da sanat yapıtlarının neden çalışmadığı, ya da çalıştığı varsayılarken nelerin göz ardı edildiğini okuyucuya sunabilmek olacak. Felsefe, bilhassa Derrida’dan sonra, karar verilemezliğin başrol oynadığı bir alansa, sanat yapıtlarını herhangi bir karara ulaşmadan nasıl tekrar konuşulabilir hale getirebiliriz? Her sanat yapıtı, gerek materyal gerekse ideolojik bağlamda, içinden çıktığı koşulların ürünüdür ve bu materyalite ile ideolojiyi putlaştırılmadan söylenebilir kılmak, eleştirinin mihenk taşıını oluşturmalıdır. Sonuçta, eleştiri her türlü olası içkinlik düzlemini aşmadan, bu farklı içkinlik düzlemlerinin nasıl bir düzlem oluşturdıklarını açıklamak demektir. Sanat ne oraya ne de buraya aittir: boş evi çizemeyiz, onun içinde varoluruz ama bunun “affect”ini yaratabilmek, içkinliği deneyimselden çok “deneyimselliğe” açmak demektir. Kapitalin koşullardır sanat eğilimlerini geride bırakabilmek için yeralına inebilmek gerekir. Yeraltının ikamet edilebilecek bir yer olmadığını, sanatın yeraltını kuran ama asla oraya inebilme-yi mümkün kılmayan bir aracı olduğunu bilerek. “Sanatkaç” adımı vereceğim yazılar dizisi tam da böyle bir noktadan kaynaklanıyor: Schlegel kardeşlerin Athenaeum fragmanlarında sözettikleri gibi bir sanat yapıtı herhangi bir estetik bakış açısından değerlendirmeden önce, sanatın şu an, şimdi nasıl bir deneyimsellik alanı açabildiğini farketmek, düşünmek gerekir.

Belki de başlangıçta Freud’un “fantazi” kavramını irdelediği, farkında olmadan sanat ve sanatçı hakkında sonsuz ufuklar açtığı, “Şair ve Fantazi Kurmak” (“Dichter und das Phantasieren”)' adlı makalesinden söz etmek gerekir. Şair ya da sanatçı şimdi’de kendi arzusunu kabartan bir olayla karşılaşır, bu olay onu geçmiş’te bu arzusunun tatmin edildiği bir başka ana / anyaya götürür ve bu da onu gelecek’te olmasını istediği bir başka arzuya yöneltir. Sanatçının fantazisi yapıtıdır. Kimimiz bu tür fantazilerle başedemediği için hasta oluruz; sanatçılarsa fantazilerini gerçekleştirebildikleri için hastalıktan kurtulabilirler. Şimdi şu hasta olup olmama gibi gülünç tespitlerden uzaklaşırsak Freud’un fantazi kuramının genel psikanaliz kuramını nasıl da üç farklı zaman dilimini aynı anda deneyime açtığını görebiliriz ki sanatçı için durum gerçekten böyledir: sanatçıyı sanatçı yapan geçmiş, şimdi ve geleceği aynı zamanda deneyimlenebilir kılabilmesidir – sanat yapıtı ise sadece bir yan üründür. Yan ürün kuşkusuz türlü estetik kuramlar dahilinde incelenebilir ama bazı sanatçılar bu kuramlardan kaçan eserler üretebilirler. “Deneyimseller” sanat algısını bozdukları gibi bir yandan psikanaliz kuramını bozarlar, bir yandan da serseri “clinamen”ler’ gibi oraya buraya çarparak kuramın hem içinde hem de dışında yer almayaya devam ederler.

Caspar David Friedrich, Sis Denizinin Üzerindeki Gezgini, 1818

Deneyimsel’den neyi kasdettiğimizi açıklamak için şair Paul Celan’ın bir konuşmasında,³ Georg Büchner’in *Lenz* adlı kısa romanında geçen bir sahneden nasıl sözettiğini aktarmak istiyorum. Kitapla aynı adı taşıyan romanın kahramanı, Lenz, 19.yüzyıl başlarında uyanmaya başlayan Alman Romantizmini, Caspar David Friedrich’in “Sis Denizi Üzerinde Gezgini” adlı tablosunda yer alan sahne kadar iyi temsil eden bir figürdür. Nedeni olmayan, adeta sonsuz gibi görünen, amaçsız bir yürüyüşe çıkmış, aklında doğa insan ve sanat arasında kurmaya çalıştığı tuhaf ilişkiler vardır. Tam böyle bir anda, anlatıcı, kahramanı tanımlamak için şöyle bir cümle kullanır:

Lenz kayıtsızca yoluna devam ediyordu, bir yokuş yu-karı, bir yokuş aşağı, yolunun üstünde hiçbir şey yoktu. Yorgunluk duymuyordu, yalnız başının üstünde yürüymediği için arasına canı sıkılıyordu.⁴

Celan bu paragraf üstüne iddia eder ki, “Gökyüzünü bastı stü yürüyerek izleyen bir kişi, Hanımlar ve Beyfendiler, gözkyüzünü aşağısında açılan bir uçurum gibi görür”. Sanat ve sanatsal deneyimin ya da kısaca yaşamsal deneyimin bize uzaklığı aynı böyle bir uçurum deneyimi gibidir. Sanatta “deneyimsel” olan, tıpkı Schubert’in “Gezgin” adlı liedinde olduğu gibi sessizliğin ortasında bizi uğuldayarak yayılan dal-

galara götürür, dalgaların sesi kalmamıştır, sadece bir uğultu vardır. Deneyisel değildir çünkü objesine dışarıdan yaklaşıp bir Lego seansında olabileceği gibi yapılar kurmamıza izin vermez; bizi de içinde uğuldayarak geri çekildiği bir hareketin; geçmiş, gelecek ve şimdinin birlikte yaşadığı bir an’ın içine çeker. Yönsüz, pusulasız kalmışsınız ama merkezin her an yer değiştirdiği bu atmosfer içinde benzer bir uçurum da bizim içimizde açılmıştır. Deneyimsel karşılıklı sınırların yoklandığı, zorlandığı bir an yaratabilmek ile ilgilidir. Durum Nietzsche’nin o ünlü aforizmasındaki gibidir: “Uçuruma yerince uzun bakarsanız, uçurum da size bakmaya başlar.”⁵

Böyle bir deneyimsellik kuşkusuz ender zamanlarda çıkar karşımıza. Genelde beğenmek ya da beğenmemek türünde parametrelerde takılıp kalırız. Geçen yıl Tophane-i Amire’de yer alan Post-Empresyonistler sergisinin bende bıraktığı izlenimin, algıya dair ciddi sorular ve buna bağlı olarak oluşan bir hüznün ile, dahası, sözünü etmeye çalıştığım deneyimsellik ve “sanatkaç” ile yakından ilgili olduğunu düşünüyorum. Fotoğrafın doğası, yani anlık ya da akan hareketin kaydedilmesi ve bu sanat yapıtları arasındaki görsel paralellik üstüne birçok makale okuduk okumasına ama hiçbirini bu hüznün nereden kaynaklandığını açıklayamadı bizlere. Kanımca, Deleuze’cü bir yüzleşmenin izlerini açık eden, ya da organsız bedenlere erimenin yolunu açan bu yapıtlarda, insan ve sanat yapıtı arasında eşitlenmeye yönelik, karşılıklı bir bakış açısı geliştirme arzusu var. Geçtiğimiz yıl kaybettiğimiz, düşüncesine çok saygı duyduğum ve kendisinden çok şey öğrendiğim, Paul Virilio’nun⁶ dediğinin aksine, modern sanat yapıtı, her zaman yaklaşan bir kaza ile elele ilerlemek zorunda değil. Ama öte yanda yaklaşan bir kazanın habercisi olmak zorunda da değil. Bu karşılıklı bakış sanki kazanın kendisi ve bu kazadan bir haz üretebilmek tersine çalışan bir estetik ve hümanizma gerektiriyor. Bir adım ileri değil hep iki adım geri. Uçurumdan düşmemenin hüznü bu. Cesaret işi.

Öyleyse üç aforizmayla bitirelim:

Aforizma 1: Sanat hiçbir teorik yapıya sahip olmadan, enformasyonla geçirilecek bir şey değildir.

Aforizma 2: Sanat materyalitenin bir sanatçı aracılığıyla ifa-deye dönüşmesidir.

Aforizma 3: Sanatçının ifadesi öznel bir gerçeklikle yakalanamaz çünkü sanatçının materyaliteye verdiği form, materyalitenin sanatçıya verdiği oluş ile eş anlamlıdır.

- 1 Sigmund Freud, “Creative Writers and Day Dreaming”, *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, çev. J. Strachey. Vol 9. London: Hogarth, 1953-74, s. 143-153.
- 2 Lucretius’un *Evrenin Yapısı*’nda (çev. Turgut ve Tomris Uyar, İstanbul: Norgunk Yayıncılık, 2011) ve Deleuze’ün *Anlamın Mantığı*’ndaki (çev. Hakan Yücefer, İstanbul: Norgunk Yayıncılık, 2015) eklerden birinde sözettiği gibi, “clinamen” Atomist’lerin atomlardan yola çıkarak hareketin çizgisel olduğu iddiasına karşı geliştirilmiş bir düşünceydi. Lucretius’a göre, şeylerin düzgün, çizgisel bir hareketle ilerlerken birden yön değiştirmelerinin nedeni şeylerin içinde bulunan, ve önceden ne yapacağı bilinemez birimler, “clinamen” olmasından kaynaklanıyordu. Bu kuşkusuz, canlı cansız her şeyin içinde bir arzu-üretimi olduğunu iddia etmek anlamına geliyordu.
- 3 Paul Celan, “Meridian”, *Collected Prose*, çev. R.Waldrop, New York: Routledge, 2003, s. 37-55.
- 4 Georg Büchner, “Lenz”, *Bütün Oyunları*, çev. H. Kuruyazıcı, İstanbul: Adam Yayıncılık, 1982, s. 172.
- 5 Friedrich Nietzsche, “Aphorism 146”, *Beyond Good and Evil*, tr. R.J. Hollingdale, Londra: Penguin Classics,
- 6 Paul Virilio, *Sanat Kazası*, çev. N. Türk, İstanbul: Corpus Yayınları, 2016.

ALWAYS ARTFUL, ALWAYS CONTEMPORARY. AT THE HIPPEST DISTRICT.

info@thesofahotel.com
thesofahotel.com.tr
sofahotelistanbul

Teşvikiye Cad. No: 41-41A,
34367 Nişantaşı - Şişli
İSTANBUL, TURKEY

T +90 212 368 18 18
F +90 212 291 91 17

**SO
FA**
HOTEL
Nişantaşı - İstanbul

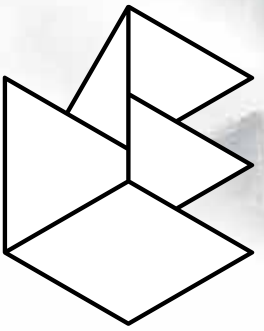
AUTOGRAPH
COLLECTION™

Marriott
INTERNATIONAL

16. İSTANBUL BİENALİ PARALEL ETKİNLİĞİ
09.09.-17.11.2019

TEK BİR USTA SEÇ-DOĞA*
CHOOSE ONLY ONE MASTER-NATURE*

*REMBRANDT

EVLIYAGİL
DOLAPDERE

Serdar Ömer Paşa Caddesi No: 11
Beyoğlu / İstanbul
e info@muzeevliyagil.com
www.muzeevliyagil.com

f / evliyagildolapdere

KÜRATÖR | CURATOR
BERAL MADRA

SANATÇILAR | ARTISTS

AHMET ELHAN · ALİ KABAŞ · CAN AKGÜMÜŞ
EŞREF ÜREN · GÜVEN İNCİRLİOĞLU · HANDAN BÖRÜTEÇENE
MEMO KÖSEMEN · NİLHAN SESALAN · RAZİYE KUBAT
SADIK ARI · SERHAT KIRAZ · SİBEL HORADA

Arter, Dolapdere, Fotoğraf: Cemal Emden

MSGSÜ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Karaköy Antrepo 5

Yeni Müze Dalgası

Türkiye kültür ve sanat alanı bu sonbahar dönemiyle birlikte, 2000’li yılların başında yaşanan dönüşüm sürecine benzer bir hareketlilik dönemi içine giriyor. Arter, MSGSÜ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Eskişehir Odunpazarı Modern Müze (OMM)... Liste uzayıp gidiyor. 2019 Eylül ayından itibaren kültür sanat alanında peş peşe açılmaya başlayan müze ve sanat kurumlarıyla henüz adı konulmayan bambaşka bir döneme giriyoruz. Elinizde tuttuğunuz bu ilk sayıdan itibaren başlayan bu dalgayı her yönüyle ele almaya devam edeceğiz.

EDA ÖZTÜRK

Yepyeni bir müze dalgası başladı. Yıl 2019. 2000’li yıllarda hayata geçirilen müze kurma girişimleri sadece özel sektör ve sermaye grupları tarafından gerçekleştirilirken, bu yeni hareketlilik döneminde devletin bu alanlarda varlığını daha da hissettireceğini söylemek mümkün. 2019-2021 dönemi itibarıyla, hem özel sektörün girişimleriyle hem de yerel yönetimler aracılığıyla açılması planlanan çok fazla sayıda müze var.

BEKLENEN AN ARTER’LE BAŞLADI

Bu yeni müze dalgası kapsamında; Vehbi Koç Vakfı’na bağlı olarak 2010 yılında İstiklal Caddesi üzerinde açılan Arter’in, Dolapdere’deki yeni binasına taşınmasıyla bu ay itibarıyla yeni bir sergi alanı olarak faaliyet göstermeye başlıyor. Müzede, VKV Çağdaş Sanat Koleksiyonu’nda yer alan ve 1960’lı yıllardan itibaren resim, heykel, fotoğraf, video, film, yerleştirme, ses, ışık ve performans gibi çeşitli mecralarda üretilmiş 1350 adet eser yer alıyor. Arter koleksiyonunun dışından sergilerle birlikte, sahne sanatları, klasik, çağdaş, elektronik müzik, film, performans gibi farklı disiplinlerinden gösteri ve etkinliklere de yer verecek. İngiliz Grimshaw Architects tarafından yapılan müzenin mimari projesinde akışkanlık ve açıklık kavramlarından yola çıkılarak, dinamik, çok yönlü ve dışadönük bir mekân oluşturuldu.

Dolapdere bu dönemle birlikte; Dirimart, Pilevneli Galerisi, koleksiyoner Sarp Evliyagil’in Ankara’da bulunan Müze Evliyagil’den sonra açtığı Evliyagil Dolapdere ve tabii Arter ile birlikte İstanbul’un çağdaş/güncel sanat alanında ki temel eksenlerinden biri olma yolunda ilerliyor. Arter’in kurucu direktörü Melih Fereli basın toplantısında, müzenin konumlandığı kentsel dönüşüm bölgesindeki yerel halkın sürece katılımının önemini ve yerel dinamiklerin müzenin yönetimi açısından getirdiği sorumluluğun altını çizmesine ‘‘mahalleye sırtını dönmeyen, mahalleyi içine davet eden bir yapı’’ kurguladıklarını belirtti.

RESİM VE HEYKEL MÜZESİ

Türkiye son yüzyılının sanat tarihine dair en geniş koleksiyona sahip, Türkiye’nin ilk kamusal müzesi olan MSGSÜ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi ise, Karaköy Antrepo 5’deki Emre Arolat imzalı yeni binasında kapılarını açmaya hazırlıyor. 1937 yılından 2012 yılına kadar Dolmabahçe Sarayı Velihaht Daire’sinde konumlanan müze, 2007 yılında kaynak bulma sorunu nedeniyle kapatılmıştı. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, 2002 yılından beri tartışma konusu olan Karaköy Rıhtımı’ndan MSGSÜ Fındıklı Kampüsü’ne kadar uzanan sahil şeridini kapsayan Galataport Projesi için de önemli bir konumda yer alıyor. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’nin rektörü Prof. Dr. Handan İnci’nin girişimleriyle birlikte açılacak müzenin danışmanlığını küratör Vasif Kortun yürütüyor. Kortun, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi’nin koleksiyonunda Zühtü Müridoğlu, Sabri Berkel gibi sanatçıların nefes kesici bölümleri ve yeterince değerlendirilmediğini düşündüğü isimler ve eserlerin de olduğunu belirtmişti.*

TERSANE BÖLGESİ

Haliç kıyısındaki 558 yıllık Tersâne-i Âmire bölgesinde inşaatı devam eden ve Kasım 2020’de açılışının yapılması öngörülen ‘‘Tersane İstanbul’’ projesinin ihalesi, Akp hükümetine yakınlığı ile bilinen Fethah Tamince’nin Sembol-Ekopark Turizm-Fine Otel’e ihale edilmişti. Ayrıca, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, geçtiğimiz aylarda ‘‘Tersane İstanbul’’ projesi kapsamında Sadberk Hanım Müzesi, Kadın Müzesi ve Türk İslam Eserleri Müzesi gibi üç büyük müzenin bu bölgede inşa edileceğini açıklamıştı. Türkiye’nin ilk özel müzesi olan ve Vehbi Koç’un eşi Sadberk Hanım’ın kişisel koleksiyonuna yer veren Sadberk Hanım Müzesi 1980 yılında açıldı. Müze, bugün 20 bine yakın eseri bünyesinde topluyor. Koleksiyonda, M.Ö 6. binyıllardan Bizans dönemi sonuna kadar Anadolu’da yaşanan uygarlıkların maddi kalıntılarını yansıtan arkeolojik eserler ve Osmanlı ağırlıklı İslam eserleri, Osmanlılar için yapılmış Avrupa, Uzak

ve Yakın Doğu eserleri ile Osmanlı dönemi dokumaları, kıyafetleri ve işlemleri yer alıyor.

ODUNPAZARI MODERN MÜZE

Bu yeni müze dalgası İstanbul dışına ise, Polimeks Holding Yönetim Kurulu başkanı ve koleksiyoner Erol Tabanca’nın Eskişehir Odunpazarı bölgesinde açacağı Odunpazarı Modern Müze (OMM) ile taşınıyor. UNESCO Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi’nde yer alan Odunpazarı bölgesinde inşa edilen bina Japon mimarlar Kengo Kuma ve Yuki Ikeguchi’nin imzalarını taşıyor. Müzenin sürekli koleksiyonu, Erol Tabanca’nın koleksiyonundan seçilen Türkiye’den 60’a yakın sanatçının, 100 civarında eserlerinden oluşuyor. Koleksiyonda; Bedri Rahmi Eyüboğlu, Canan Tolon, Erol Akyavaş, İlhan Koman, Ramazan Bayraklıoğlu, Sinan Demirtaş ve Tayfun Erdoğan gibi sanatçıların eserleri bulunuyor.

ORTAÇAĞ İŞKENCE MÜZESİ’NDEN MAGNAURA SARAYI MÜZESİNE

2016 yılında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kültür A.Ş. Genel Müdürü Nevzat Kütük, İstanbul’a 16 yeni müze daha kazandıracaklarını açıkladı.** İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından, Haziran 2019’da Tekfur Sarayı ve Temmuz 2019’da Hafıza 15 Temmuz müze olarak kapılarını ziyaretçilere açtı. Bunlara ek olarak; 2021 yılına kadar olan dönemde Anemas Zindanları’nın Ortaçağ İşkence Müzesi, Feshane’nin Tasavvuf Kültürü Müzesi, İslam Sivilleşmeleri Müzesi, Yenikapı Arkeoloji Müzesi, Gelenekli Sanatlar Müzesi ve Atölyesi, İstanbul Müzesi, Galata Kulesi Müzesi, Magnaura Sarayı Müzesi gibi müzelerin açılışının yapılması öngörülüyor. Türkiye kültür ve sanat alanındaki en tartışmalı binalardan biri Atatürk Kültür Merkezi’nin (AKM) 2018 yılındaki yıkımının ardından, yapım süreci devam eden yeni AKM binası projesi 2021 yılında tamamlanacak. Projesi Mimar Murat Tabanlıoğlu tarafından hazırlanan yeni AKM; 2 bin 500 kişilik opera binası, 800 kişilik konser salonu, tiyatro salonu, oda tiyatrosu, kütüphaneler, kafeler ve restoranları ile dev bir kültür ve sanat kompleksine dönüştürülmesi planlanıyor.

ICOM’un (Uluslararası Müzeler Konseyi) 2019 yılında açıkladığı yeni müze tanımı-na göre; müzelerin geçmiş ve gelecek hakkında kritik diyaloglar için demokratikleştirici, kapsayıcı, şeffaf ve kâr amacı gütmeyen alanlar olduğunun altı çiziliyor.

Bu yeni başlayan müze dalgasının Türkiye kültür ve sanat alanında ne gibi dönüşümlere/yeniliklere yol açacağını toplumsal alandaki iz-düşümleriyle birlikte önümüzdeki süreç içinde takip edeceğiz.

Ayşe Erkmen, *Beyazımtırak*, 2019, Fotoğraf: Hadiye CangökçeHale Tenger, *Dışarı çıkmadık, çünkü hep dışarıydık / İçeri girmedik, çünkü hep içerideydik*, 1995-2015, Fotoğraf: Hadiye CangökçeCéleste Boursier-Mougenot, *offroad*, v.2, 2019, Fotoğraf: Hadiye Cangökçe

* <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/08/19/vasif-kortun-muzeyi-bir-tapinaga-benzetmeyelim/>

** <https://www.kultur.istanbul.tr/ibb-kultur-as-istanbula-16-yeni-muze-daha-kazandiracak-haber-427>

Yol Arkadaşlarıyla Kurulan Müze

OMM, Kengo Kuma and Associates, Fotoğraf: ©NAARO

“Tarihiyle de çok zengin olan Eskişehir böyle bir müzeyi hak ediyordu,” diyen Erol Tabanca Kengo Kuma and Associates adlı Japon mimarlık şirketinin imzasını taşıyan Odunpazarı Modern Müze’yi tüm merak edilen yönleriyle anlattı.

Adalet Çavdar

Öncelikle Odunpazarı Modern Müze fikri ne zaman, nasıl ortaya çıktı? Bu fikir aklınıza geldiğinde ilk kiminle paylaştınız, ilk adımınız ne oldu? Koleksiyondaki eserlere önceden evde ve ofiste yer veriyorduk. Sanatı paylaşmanın güzelliğini ofiste çalışma arkadaşlarım sayesinde tattım diyebilirim. Eserlere olan ilgileri beni çok etkilemişti. Zamanla eserler ofise ve eve sığmaz hale geldi. Biz de bir depo oluşturduk. Bu sefer de eserlerin kim-senin görmediği kapalı bir mekanda duruyor olması bizi rahatsız etti. Aklımıza gelen ilk fikir müze kurmak değildi, eserleri herkese sunmak ve sergilemekti. Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen ile yaptığım görüşme sonrasında Odunpazarı bölgesinde uygun bir alan vermesi durumunda burada bir müze açabileceğimizi söyledim. Müze fikri bu şekilde doğdu diyebilirim.

DOSTLUK VE İYİ NİYET

Müze nasıl bir ekip tarafından kuruldu, kadro içerisinde kimler var? Siz özellikle bu ekibe dahil olacak insanları nasıl seçtiniz? Nasıl bir süreçti? Kadro oluşturulurken dostluk ve iyi niyet ön plandaydı. Bu dostluk sayesinde müze-mizin mimarı Kengo Kuma’ya ulaştık, çevremizde sanatla yakından ilgilenen dostlarımızdan yönetim kurulumuzu oluşturduk. Aynı zamanda şirketimizin bünyesinde çalışan bazı arkadaşlarımız da yönetim, denetleme ve danışma kurulunda. Bugüne kadar kimlerle bir yere geldiysek, böyle önemli bir kültürel girişimde de onlarla yol arkadaş olmaya devam ediyoruz. Müze kadrosunu oluştururken belki de en büyük şansım, kızım İdil Tabanca’nın müzenin yönetim kurulu başkanı olarak görev alması oldu. İdil’in yenilikçi bakış açısı müze kadrosunun da genç, dinamik ve farklı bakış açılarına sahip kişilerden oluşmasını sağladı. Bunun yanı sıra isim olarak ekibimizde müze direktörü Defne Casaretto yer alıyor.

Odunpazarı, UNESCO Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi’nde yer alıyor. Eskişehir’in doğduğu yer. Müze’nin önce Odunpazarı ve onun tarihi, kültürel birikimi, ardından Eskişehir’le ilişkisini

nasil kurguladınız, mekanla ilişkisi nasıl?

Eskişehir bir Anadolu şehri olmasına rağmen, nüfusuna oranla bakıldığında, diğer büyük şehirlerle kıyaslanabilecek kadar kültürel etkinliğe ev sahipliği yapıyor. Bu sayede zaten altyapısı hazır bir şehir. Bölgede büyük üniversitelerin bulunması da eminim ki bu durumu etkiliyor. Tarihiyle de çok zengin olan bu şehir böyle bir müzeyi hak ediyordu. Eskişehir’de ayrıca genç nüfus oranı oldukça fazla, kentte 3 üniversite bulunuyor ve bunlardan biri olan Anadolu Üniversitesi’nde tüm Türkiye’den öğrenci alan güzel sanatlar fakültesi bulunuyor. Tüm bunlar kentin dokusuna işlemiş önemli unsurlar ve biz müzeyi kurarken mimari tasarımıyla tarihine ve kültürüne saygı duruşunda bulunurken, müzede gerçekleştireceğimiz kentteki öğrencileri, genç sanatçıları ve tasarımcıları kapsayan yaratıcı ve yenilikçi sergi ve etkinlik programlarıyla gelecek nesillere ulaşacağız. Eminiz ki OMM, sadece Eskişehir’in değil Türkiye’nin bugüne kadar ki kültür ve sanatla olan ilişkisine büyük bir katkı yapacak.

Müze farklı sanat disiplinleri arasında bir iletişim ortamı da oluşturacak gibi görünüyor. Peki bu ortamın temel ilkeleri ve öncelikleri ne olacak? Bu ilkeler ve öncelikler programa nasıl yansıyor? Eğitim benim çok önem verdiğimiz ve desteklenmesi gerektiğini düşündüğüm bir konu. Eskişehir bir öğrenci şehri, iki tane üniversitenin güzel sanatlar eğitimi veren kurumu var. Biz onları destekleyecek bir yapı oluşturmak istiyoruz. Hem Eskişehir’deki sanatçıları, hem Türkiye’deki sanatçıları yurtdışındaki sanatçılarla iletişime geçip onlarla ortak projeler geliştirebilmeleri için bir ortam oluşturmak amaçlarımız arasında. Sabit bir küratöryel ekibimiz yok, hedefimiz Türkiye’den ve yurtdışından birçok farklı alt yapıda küratörle çalışabilmek.

OMM sanatın farklı disiplinlerini aynı çatı altında ilişkilendirme iddiasında. Bunlar arasında ön plana çıkanlar ise, şimdilik görünen o ki resim, çağdaş sanat, dijital sanat ve tasarım/mimari. Öncelikle sürdürülebilir mimari ne demek ve bu fikir nasıl ortaya çıktı ve müzenin mimarisine nasıl yansdı? Bildiğiniz gibi öncelikle ben bir mimarım ve uzun yıllardır bu işte aktif olarak çalışıyorum. Buna rağmen müzenin mimarisini dünyaca tanınan Japon mimarlık ofisi Kengo Kuma and Associates’e bıraktım. Kengo Kuma tasarladığı binaları bulundukları coğrafya ile birlikte değerlendiren ve o coğrafyanın bir parçası gibi gören ve malzeme olarak yerel ve doğal olanı seçen bir mimar. OMM’u hayal ederken bölgenin tarihi dokusuyla uyum içinde, Odunpazarı’nın tarihi mirasını koruyabilecek ama aynı zamanda çağdaş mimariyle bunu gelecek nesillere taşıyabilecek, müzenin yenilikçi vizyonunu yansıtabilecek bir yapı düşündük.

İnsanlar bu mimarının özelliklerini müze içerisinde nasıl görecekler, bunu biraz anlatır mısınız?

Müzenin içerisi mimari açıdan sürprizlerle dolu diyebiliriz. Bir çok farklı büyüklükte bölüm ve odadan oluşuyor ve gün ışığından olabildiğince faydalaniyor, dolayısıyla sergilenen eserlerin ziyaretçiler üzerinde bırakacağı etki günün her saati değişecek diyebiliriz. İçeride atrium ismini verdiğimiz bölüm ise müzenin üst katlara doğru daralan ve ışığı nasıl kullandığını gösteren, başlı başına sanat eseri gibi değerlendirilebilecek bir tasarım.

ESKİŞEHİR MÜZESİNE KAVUŞURSA

Sizin koleksiyonunuzdan seçilmiş eserlerle yapılacak serginin adı neden “Vuslat?” ve serginin küratörü Haldun Dostoglu ile nasıl bir çalışma süreci geçirdiniz bu sergi hazırlanırken?

Haldun Dostoglu müzenin yönetim kurulumunda. Serginin hazırlığı ilerledikçe koleksiyon sergisinin küratörlüğünü onun yapması herkes tarafından uygun bulundu. Sergiyi kurgulamadan önce koleksiyonun tamamına baktı, eserlerle de epeyce bir süre geçirdi. Haldun Bey aynı zamanda mimar, müzenin mimarisini, tasarımsal etkisini de hesaba katarak bütünsel olarak etkileyici bir sergi yaratmaya çalıştı. Haldun Bey’le yıllar öncesine dayanan tanışıklığımız var. Aynı zamanda çok başarılı bir galerici, birlikte keyifli çalıştığımız bir süreç oldu. Serginin adını Haldun Bey koydu, dolayısıyla bu ismi nasıl seçtiğini en iyi kendisi anlatır. “Eskişehir müzesine, koleksiyoner hayaline, eserler sergilerine kavuşuyor, dolayısıyla Vuslat” demişliği vardı.

Tanabe sergisi hayli şaşırtıcı bir içeriğe sahip. Siz ne buldunuz Tanabe’nin işlerinde? Onunla nasıl tanıştınız? Sizin çalışmalarınızla, mimariye ve sanata bakış açınızla Tanabe’nin işleri arasında nasıl bir iletişim, etkileşim var?

Müze hem mimari olarak hem program olarak yerelden, geleneklerden uzaklaşmadan ama olabildiğince modern ve geleceğe dönük tasarlandı. Tanabe’nin bambu sanatının altında yatan düşünce de bu aslında. Tanabe Türkiye için yeni bir isim olsa da dünyaca bilinen bir isim, daha önce Kengo Kuma’nın tasarladığı yapılar için enstalasyonlar üretti. Tanabe ailesinde bambu sanatının 4. kuşak temsilcisi ve çok önemli bir geleneği sürdürüyor; bunu yaparken çok geleneksel bir ustalığı işini güncel sanatla harmanlayarak eski bir geleneği gelecek nesillere doğru bir şekilde taşıyor. Kullandığı malzemeden ustacıra çıkarak ilişkisine dayanan çalışma şekline kadar doğaya ve bulunduğu ortama duyarlı bir çalışma disiplini var. Tüm bunlar OMM’la Tanabe’yi bir araya getirdi. Tanabe, OMM için eserini üretmeden önce Eskişehir’e geldi, burada vakit geçirdi, insanlarla tanıştı ve bu kentten aldığı ilhamla müzenin mimari dokusuna ve misyonuna uygun, bambuyu dantel gibi işleyerek OMM’a ve Eskişehir’e unutulmayacak bir eser bıraktı.

Siz aynı zamanda Türkiye’nin sayılı sanat koleksiyonerlerinden birisiniz. Koleksiyonunuz bu müzeye ne ölçüde yansıyor? Başka koleksiyonlara da yer verecek misiniz?

OMM’da hem şahsi koleksiyonumdan seçkiler sunulacak hem de Türkiye’den ve yurtdışından farklı sergiler yer alacak. Koleksiyonumda yaklaşık 1000 eser var, açılış sergisinde bunun içinden yaklaşık 100 eseri görebileceğiz. Koleksiyon sergileri göreceğiz. Sergiler konusunda İdil’in çeşitli programları mevcut. Kendisi özellikle yeni medyayı, interaktif enstalasyonları, genç sanatçıları odağına alıyor.

Bu mekanın Eskişehir’e ve Türkiye’ye nasıl bir katkısı olacağını öngörüyorsunuz? Elbette cevaplamak istemeyebilirsiniz ama soracağım ekonomik sıkıntıların üst düzeyde olduğu bir dönemde böylesine bir yatırım için ne kadar bir bütçe ayrıldı? OMM’un sadece Eskişehir’in değil Türkiye’nin kültür hayatına ve ekonomisine katkı sağlayacağını umuyoruz. Kenti ve müzeyi Türkiye’ye olduğu kadar yurtdışına da tanıtmak istiyoruz. Bunun için en büyük ve en önemli adımı dünyaca ünlü mimar grup Kengo Kuma and Associates ile çalışarak yaptığımızı düşünüyorum. Bu sayede şehrin turist potansiyelini artırarak Eskişehir’i bir destinasyon haline getirmek amaçlarımız arasında. Müze biz bu işi yaparken henüz açılmamış olmasına rağmen Türkiye’den olduğu kadar yurtdışından da müthiş bir ilgi var. Bu bir şeyleri başardığımız anlamına geliyor bence.

DUYGUSAL BAĞ

Benim için OMM çok daha duygusal bir anlam taşıyor. Okul yıllarımda ilgi duyduğum halde gezebileceğim çok fazla sanatsal mekan yoktu. İstedim ki İstanbul dışında, Anadolu’nun kalbinde, doğduğum kentte, Eskişehir’de böyle büyük bir müze kapılarını açsın ve başta gençler olmak üzere herkes buradan istifade etsin. Sanat ruhun gıdası. Diğer insanlar o gıdadan biraz yararlanabiliyorlarsa, bu da bizim sosyal sorumluluk projemizin bir parçası olur. Koskoca bir okyanusta bir su damlası bile olsa, müzeyi ziyaret edebilecek birkaç genç, farklı yaş ve kesimden ziyaretçi içeriye girip sanatla bir türlü yakınlık kurabilecekse benim için o bile yeterli. Amacımız sanatı hayatın içine katabilmek ve herkesin hayatına sanat aracılığıyla farklı bakış açıları getirebilmek.

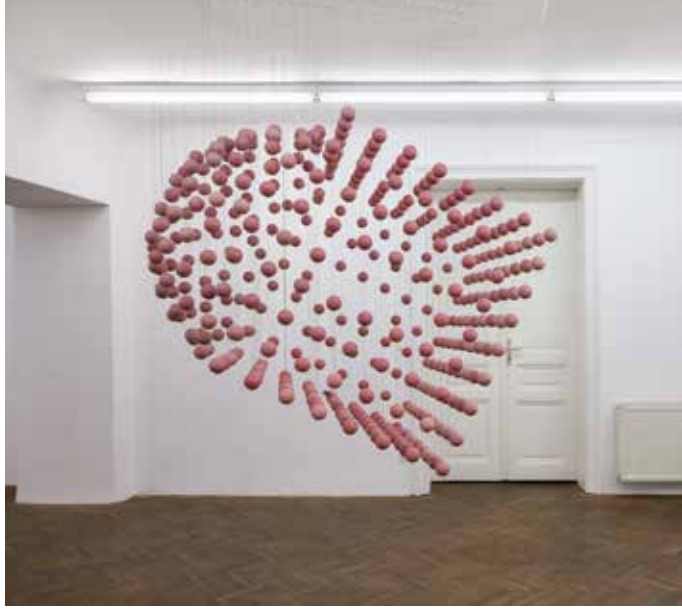
OMM, Fotoğraf: ©Murathan Özбек

Nur Koçak, *Cahide - Önce*, 1995-1999
Sanatçının izniyle

| Mutluluk Mizansenleri

Üzerinde çalışılan fotoğrafın hiçbir yorum katılmadan resim yüzeyine aktarıldığı “fotogerçekçilik” akımının Türkiye’deki ilk temsilcilerinden Nur Koçak, SALT Beyoğlu ve SALT Galata’nın konuğu oluyor. Kullandığı teknik ve ele aldığı konularla döneminin cesur sanatçılarından olan Nur Koçak, Türkiye’deki feminist sanat tarihinin dönüşümüne katkı sağlayan önemli bir figür. Sanatçının 1960’lar ile 2010 yılları arasında ürettiği resim ve desenlerden oluşan *Mutluluk Resimleri* sergisi, adını 1981 tarihli bir seriden alıyor. Küreselleşme, tüketim toplumu ve kadının toplumdaki algısı gibi konular üzerine çalışan Nur Koçak, bu kapsamlı sergiyle popüler kültürün yaygınlaşması ve kadının kimiksizleştirilerek bir arzu nesnesine dönüşmesine eleştirel bir yaklaşım sunuyor. İşlevinden koparılacak dev boyutlarda tuvale aktarılan ruj ve parfüm markalarının albenili fotoğrafları, resmedilen iç çamaşırı, mayo ve bikini reklamlarının yüzü olmayan “anonim” kadınları, toplumsal belleğe kazınan “mutlu aile” portreleri, Nur Koçak’ın sanat anlayışına dair ipuçları veriyor. *Mutluluk Resimlerimiz*, 3 Eylül – 29 Aralık tarihleri arasında SALT Beyoğlu ve SALT Galata’da ziyarette açık.

Canan Dağdelen, *UPRISE*, 2015,
Renklendirilmiş porselen, ince çelik sicim, 147 x 99 x 208 cm, Fotoğraf: © Rupert Steiner

| Örnekler Üzerinden Parça ve Bütün İlişkileri

Art On İstanbul’un geçen yıl ilk kez düzenlediği *Parça Bütün*, Eylül ayında ikinci edisyonuyla karşımıza çıkıyor. Sergiye katılan sanatçıların dünya görüşleriyle, sanata bakışlarıyla ve yaklaşımlarıyla gösterdiği farklılıklar ve ortaklıklar üzerinden yapıtların özgün karakterlerini incelemek mümkün. Sergide Guido Casaretto, Canan Dağdelen, Şakir Gökçebağ, Nuri Kuzucan ve Seçkin Pirim’in eserleri yer alıyor. *Parça Bütün II*, 4 Eylül – 26 Ekim tarihleri arasında Art On İstanbul’da ziyarette açık.

Kerem Ozan Bayraktar

| Çeşitliliğe Dair

SANATORIUM, Kerem Ozan Bayraktar’ın kişisel sergisi *Kayalar ve Rüzgarlar, Mikroplar ve Kelimeler*’e ev sahipliği yapıyor. Sergi, yeryüzünde yaşamsal ilişkilerin dönüşümlerine bakarken, diğer yandan izleyiciyi güncel dijital imge kavrayışına dair sorulara davet ediyor. Hareket ve hareketsizlik, canlı ve cansız, doğal ve yapay, dijital imge, veri ve bilgi de serginin ilgilendiği meseleler arasında.

Kayalar ve Rüzgarlar, Mikroplar ve Kelimeler, 5 Eylül – 13 Ekim tarihleri arasında SANATORIUM’da ziyarette açık.

| 80’lerden Günümüze Canan Tolon

Döneminin en özgün ve üretken sanatçılarından olan Canan Tolon’un eserleri, Türkiye’de ilk kez bir müze çatısı altında, İstanbul Modern’de kapsamlı bir şekilde sergileniyor. Süreklilik, oluşumlar, değişim ve dönüşüm gibi kavramları sanatının merkezine koyan Canan Tolon, *Sen Söyle* adlı sergisiyle düşünsel ve görsel dünyasını izleyiciye açıyor. Doğa ve mimarlığın birbirleri üzerinde olan etkileri, birbirlerine gösterdikleri direnç ve karşılaşmalarından doğan sonuçlar etrafında bir dünya kuran Canan Tolon, 1980’lerden bugüne oluşturduğu sanatsal birikimini bu sergiyle yansıtıyor. 16. İstanbul Bienali’nin başlığıyla da paralel bir kavramsal çerçeveye sahip olan sergi, insanları her açıdan etkileyen ve yine insanın kendi dönüştürdüğü doğa ve çevre, mimarlık ve kültür üzerinde yeniden düşünmeye çağırıyor. Sergide Canan Tolon’un hem ikonik eserlerini hem de sanat tarihinde yerini alan çalışmalardan bazılarının yeniden üretimlerini görmek mümkün.

Sen Söyle, 6 Eylül 2019 – 9 Şubat 2020 tarihleri arasında İstanbul Modern’de ziyarette açık.

| Eğlencenin Tanrıları

Y Kuşağı’nın dikkat çeken sanatçılarından Murat Palta, x-ist’teki üçüncü kişisel sergisiyle izleyici karşısına çıkıyor. Geleneksel minyatür ve tezhip sanatlarını popüler ve altkültürün öğelerini özgün bir tarzla birleştiren genç sanatçı, galerideki eski sergilerinde mitolojik karakterlere, edebiyat ve sinema dünyasının kültlerine yer vermişti. Yeni sergisi *All Work and No Play*’de ise eğlence sektörü ve gündel olayların eğlence teması üzerinde nasıl birleştiğine odaklanıyor. Eğlence bir alışkanlık mı yoksa bağımlılık mı? Eğlence kavramı zaman öldürmeyle eş anlam mı taşıyor? Murat Palta, yeni sergisinde bu sorulara yanıt arıyor. Bunu yaparken de her zaman olduğu gibi geleneksel sanatın sınırlarını genişletiyor, popüler kültürün absürt detaylarını mizahla harmanlıyor. Sürekli yeni biçim ve teknikleri deneyen sanatçının son sergisinde tezhip bezemeli el boyamaları ve heykeller karşımıza çıkıyor.

All Work and No Play, 5 Eylül – 19 Ekim tarihleri arasında x-ist’te ziyarette açık.

| Bağlamından Koparılan Nesneler

Halı, ayakkabı, şemsiye gibi gündelik eşyaları kullanarak dönüşüren ve onlara bağlamlarından kopararak yeni anlamlar kazandıran sanatçı Şakir Gökçebağ, Türkiye’deki en kapsamlı kişisel sergisini Baksı Müzesi’nde gerçekleştiriyor. *Aşına* adını taşıyan sergide, hazır nesneler bir nesne olmanın ötesinde sanatçının malzemelerine dönüşüyor. İşlevlerinden koparılıyor ama ilk anlamları da unutulmuyor. Böylece izleyici, yeni bir ‘şey’e dönüşen nesneye aşinalıkla, ancak yeni bir gözle bakma fırsatı elde ediyor. Sergi, Şakir Gökçebağ’ın hem eski heykel ve enstalamalarını hem de Baksı Müzesi’nin bulunduğu Bayburt bölgesine özgü nesnelerle ürettiği yeni işlerini bir araya getiriyor.

Aşına, 1 Eylül – Temmuz 2020 tarihleri arasında Baksı Müzesi’nde ziyarette açık.

| O Uzaya Gidilecek Mi?

Uzay turizmi, Mars’ta yaşam arayışı, Ay’ın karanlık yüzüne yolculuk... Bilim-kurgu romanlarından çıkma bu fikirler çağımızda artık gerçekliğe kavuşan birer “çılgın” proje. Peki uzaya çıkıp orada farklı yaşam biçimleri arama merakı yalnızca heyecan verici bir motivasyondan mı kaynaklanıyor? Anna Laudel’in 16. İstanbul Bienali’ne paralel olarak hazırladığı grup sergisi *İntergalaktik*, gezegenimizin sınırlarının ötesine geçme arzumuzun yalnızca iyimser bir meraktan kaynaklanmadığını vurguluyor. Eğer gerçekten başka bir gezegen ya da galaksiye yerleşirsek burada inşa ettiğimiz sosyo-kültürel yapıları neler olabileceğini de sorgulayan sergide, Beyza Boynudelik, Şafak Çatalbaş, Alper Derinboğaz, Emin Mete Erdoğan, Horasan, Ekin Su Koç, Ali Miharbi, Ali İbrahim Öcal, Özcan Saraç, Meltem Sırtıkara, Merve Şendil ve İrem Tok gibi farklı disiplinlerden sanatçıların eserleri yer alıyor. Serginin küratörlüğünü ise İpek Yeğinsu üstleniyor.

İntergalaktik, 3 Eylül – 20 Ekim tarihleri arasında Anna Laudel’de ziyarette açık.

| Her Dönüşüm Bir Çevirimdir

Hintli çağdaş sanatçı Sudarshan Shetty, Akbank Sanat’ın yeni sezonunda konuğu oluyor. İçinde kaybolduğumuz nesneler dünyasının beraberinde getirdiği zorlukları araştıran sanatçı, *Öz/çeviri-m* adlı sergide dönüşüm ve çevirim kavramlarına ve bunların yarattığı kültürel sorunlara odaklanıyor. Sanatçının heykel, yerleştirme ve video eserlerinin izleyiciyle buluştuğu serginin küratörlüğünü Hasan Bülent Kahraman üstleniyor.

Öz/çeviri-m, 10 Eylül – 31 Ekim tarihleri arasında Akbank Sanat’ta ziyarette açık.

| “Adam Gibi” Olma Halleri

Sezen Aksu, Mabel Matiz, Gaye Su Akyol gibi isimlere çektiği sıra dışı videolardan tanıdığımız sanatçı Sinan Tuncay’ın C.A.M. Galeri’deki ikinci kişisel sergisi kuir erkeğin toplumsal kabulüne dair sancılı kimlik arayışını konu ediniyor. *Olamadığım Adamlara Mahsustur* adlı sergide Sinan Tuncay, toplumun erkeğe dayattığı *adam gibi görünme* hallerini yarı otoportresel çalışmalarla ele alıyor. Sanatçının ait olmadığı erkek temsillerini “canlandırdığı”, “-mış gibi görüldüğü” bu çalışmalar, ataerkil toplumun dayattığı cinsiyet söyleminin yapaylığına vurgu yapıyor.

Olamadığım Adamlara Mahsustur, 5 Eylül – 5 Ekim tarihleri arasında C.A.M. Galeri’de ziyarette açık.

| Askıya Alınan Özgürlükler

İz Öztat, Pi Artworks’teki kişisel sergisinde özne ve iktidar ilişkisini tartışmaya açıyor. *Askıda* adlı sergi, kamusal alanlardaki ifade özgürlüğünün ve hareketin engellendiği, bir anlamda “askıya alındığı” fikrinden yola çıkıyor. Sergide sanatçının Ann Antidote iş birliğinde kendi performansını kaydettiği ve sergiye adını veren bir videonun yanı sıra heykel ve yerleştirmeler de yer alıyor.

Askıda, 6 Eylül – 2 Kasım tarihleri arasında Pi Artworks’te ziyarette açık.

| Farklılıkların Buluşma Noktası

Şilili sanatçı María Paz Bascuñan, kişisel sergisi *Syncretic* ile Krank Art Gallery’de misafir oluyor. Bu sergide farklı doku ve yapıdaki kuşların birlikte kullanılması ve örülmesinden oluşan tuvalleriyle karşınıza çıkan sanatçı, bir araya gelmesi zor görünen fikir ve farklılıkların bağdaştırılması fikrinden yola çıkıyor. Sanatçı, insanların farklılıkları görmekten kaçınma refleksiyle arkasına sığındığı homojenlik aldatmacasını, iç içe geçirdiği ipliklerden oluşan tuvallerle izleyicinin yüzüne vurmaya hedefliyor. María Paz Bascuñan, İstanbul Bienali kapsamında 21 Eylül’de bir atölye de gerçekleştirecek.

Syncretic, 19 Eylül – 9 Kasım tarihleri arasında KRANK Art Gallery’de ziyarette açık.

| Hafıza Mekanları Yeniden Kuruluyor

Çalışmalarında aidiyet, kimlik ve tarihi kültürel yapıların tahribatı üzerine odaklanan Hasan Pehlevan, Pg Art Gallery’deki yeni sergisinde yıkılan ve yok oluşuna göz yumulan tarihî mekanların izini sürüyor. Geometrik şekil ve formların gücüne inanan ve eserlerinde bunları değiştirerek sıkça kullanan sanatçı, *Anı(t)sal Tahribat* başlıklı sergisiyle yok edilen mekanlar üzerinden silinmeye çalışan hafızaları canlı tutmayı amaçlıyor.

Anı(t)sal Tahribat, 5 Eylül – 10 Ekim tarihleri arasında Pg Art Gallery’de ziyarette açık.

| Evrene Mikro Bir Bakış

İnsan, doğa ve kültür arasındaki sınırlarla ilgilenen sanatçı İrem Tok, Pilot Galeri’deki üçüncü kişisel sergisiyle izleyici karşısına çıkıyor. *Close Up* başlıklı sergi, bilimsel bilgi ile öznel deneyim arasındaki çatışmaya odaklanıyor. Üretim süreci araştırma, yorumlama, bulma, keşfetme, toplama, biriktirme, düşünme, notlar alma, çizme ve birleştirmeyi içeren İrem Tok’un laboratuvarı andıran atölyesi, bu sergi vesilesiyle adeta galeri mekanına taşıyor.

Close Up, 6 Eylül – 15 Ekim tarihleri arasında Pilot’ta ziyarette açık.

Leyla Gediz

Biçimler ve Biçim Verenler: Çağdaş Çek Tasarımı

Erdoğan Zümrütoğlu

|Yersiz yurtsuz gezinenler

Uzun bir aradan sonra açtığı kişisel sergisi Denizens’de Leylâ Gediz bir bir “*e pokhé*” olarak yerleşme ve yersizleşme temaları üzerine odaklanıyor. Sergi, resimde, imgede ya da bir sergide, çerçevenin çoğunlukla dışında bırakılanın bakış açısından, yer değiştirme halinde sürdürülen bir resim pratiğinin dayanağını oluşturan şeylere yöneltilmiş dikkatle, dünyayı yeniden bir araya getirmekle ilgileniyor. Denizens, kâğıt, resim, asamblaj ve enstalasyon çalışmalarından performansa uzanan yeni eserler barındırıyor Sanatçı ayrıca, Sudanlı-Türk sanatçı Deniz Pasha ile ortak tasarladıkları Raf Ömrü başlıklı performans çalışmasını açılış günü ve 12 Eylül tarihlerinde izleyici ile buluşturuyor. Sergide, yine Deniz Pasha’ya ait bir gravüre yer verilecek. Eşzamanlı olarak galeri, yazar, küratör ve sanat eleştirmeni Aslı Seven’in *Yabancılar Arası Uzun Süreli Samimiyet* isimli makalesi yayınlanarak izleyici ile paylaşılacak. Sergi 6 Eylül-20 Ekim tarihleri arasında The Pill’de görülebilecek.

|Göz Kamaştırıcı Çek tasarımları CerModern’de

CerModern Sanatlar Merkezi’nde 28 Eylül – 30 Ekim tarihleri arasında çok ilginç bir sergi var. *Biçimler ve Biçim Verenler: Çağdaş Çek Tasarımı* adlı sergi Türkiye’de bugüne dek gerçekleştirilecek en büyük Çek Tasarım sergisi olma özelliğini taşıyor. Cam, mobilya, seramik, tekstil, mücevher, gözlük gibi farklı alanlarda yapılan tasarım objelerin yer alacağı sergi Çek tasarımının modern tarihine küçük bir yolculuk niteliğinde. Çek Cumhuriyeti, ünlü Bohemya kristalleri ve yüz yıllardan bu yana süregelen dünyaca bilinen cam yapım geleneği ile Avrupa’daki en eski ülkelerden biri. “Çek Tasarımının Hikâyesi”, “Çek Tasarım Markaları”, “Sanat Tasarımı” başlıklı 3 ana bölümden oluşan serginin küratörlüğünü Tereza Porybná, “Çek Tasarımı’nın Hikâyesi” başlıklı bölümün küratörlüğünüyse Jakub Berdych Karpelis, Iva Knobloch ve Josef Tomšej üstleniyor. Libuše Niklová’nın şişme oyuncaklarından kübist seramik ve mobilyalara, Jindřich Halabala’nın efsanevi koltuklarından, şehir bisikletleri ile balık biçimindeki çakılara kadar birbirinden farklı zamansız tasarımların yer alacağı sergide aynı zamanda efsanevi Çek markası TON’un mobilya örnekleri, Lasvit ve Bomma’nın muhteşem cam avizeleri, Rüchl marka kristaller ve Moser’in seçkin dekoratif cam eşyaları yer alacak. Genç nesil dahil olmak üzere yirmiden fazla tasarımcının da işlerinin de görüleceği sergide kardan yapılmış vazolar (Maxim Velčovský) veya parıldayan uranyum camlar (Rony Plesl) gibi objeleri de bulacaksınız. Hafızalarda yer edecek bu sergiyi Ankara’ya yolunuz düşerse kaçırmayın.

|Tuz Zamanı PİLEVNELİ Mecidiyeköy’de

Erdoğan Zümrütoğlu’nun son dönem işlerinden oluşan *Tuz Zamanı* sergisi ise 10 Eylül-27 Ekim tarihleri arasında Pilevneli Mecidiyeköy’de. Sergide sanatçının heykeltıraş bakış açısını belgeleyen kilden yapılmış özel bir enstalasyon da yer alacak. Zümrütoğlu son sergisi için Haziran başından bu yana Likör Fabrikası’nda çalışıyor ve yaşıyordu.

|Kimin bu beden?

Mixér, 05 Eylül-12 Ekim tarihleri arasında Ali Şentürk’ün Biz Bu Değiliz, Bu Bizden Geriye Kalan isimli dördüncü kişisel sergisine ev sahipliği yapıyor. Sergide, beden ve nesnenin parça/bütün meselesine odaklanan Şentürk parçalanmış, özgünlüklerini kaybetmiş unsurları tekrar bir araya getirerek yeni bir bütün oluşturmayı amaçlıyor. Sanatçı, üretim prensibi olarak heykel, resim, fotoğraf, video, performans gibi alanları kullanırken, kimi zaman kendisinin ama çoğunlukla bir başkasının yaşam ve deneyimini sanatın yorumlama, eğretileme ve kurgusal diliyle aktarıyor. Biz Bu Değiliz, Bu Bizden Geriye Kalan sergisinde Şentürk şimdiye kadar ürettiği ya da fikir aşamasında olan tüm olgulardan parçaları bir araya getirirken aynı zamanda yanlış karşılaşmalardan doğan yeni bir hikaye ile izleyiciyi karşı karşıya getiriyor.

|Kağıt, grafit ve hareket

Brooklyn’de yaşayan sanatçı Ayça Köseoğulları’nın kişisel sergisi *Yerin Gölgesi* 6 Eylül- 6 Ekim tarihleri arasında REM Art Space’de sanat izleyicisiyle buluşuyor. Köseoğulları’nın çizginin potansiyelini araştıran grafitle ürettiği çalışmaları sanatçının kağıtla olan ilişkisini fiziksellik, hareket ve bilinçaltı açısından belgeliyor. Sanatçı, coşkulu ya da durağan el hareketlerini kullanarak, tempoyu hareketle, soyutlamayı hacimle ve yoğunluğu düşünme haliyle dengeleyiyor. Sanatçının çizme edimi ve kağıtla olan ilişkisi performans sanatına göz kuruyor. Köseoğulları’nın karalamaları zihinsel ve fiziksel durumlar arasındaki ahenge, aşıkaranın ötesindeki kaydetmek için çizgileri kullanarak meydan okuyor.

|Göbeklitepe’ye saygı duruşu

Dünyanın bilinen en eski ve en büyük tapınma (kült) merkezi sayılan Göbeklitepe, Ara Güler Müzesi ve Leica Galeri İstanbul işbirliğiyle düzenlenecek geniş kapsamlı sergiyle sanat izleyicisiyle buluşuyor. İstanbul, New York ve Urfa ekseninde çalışmalarını sürdüren sanatçı Sinem Dişli’nin Oyuklar ve Höyükler: Göbeklitepe’ye Bir Bakış isimli sergisi Ara Güler Müzesi ve Leica Galeri İstanbul’da 17 Eylül 2019-15 Ocak tarihleri arasında ziyaret edilebilecek. Sergide sanatçı Sinem Dişli tarafından üretilen fotoğraf, heykel, resim ve videoların yanı sıra Ara Güler’in Göbeklitepe fotoğrafları sanatseverlerle buluşacak. Son yıllarda özellikle fotoğraf üretimiyle uluslararası başarılar elde eden ve 2007’den bu yana Göbeklitepe ve çevresinde çalışmalar yürüten Sinem Dişli’nin, Oyuklar ve Höyükler: Göbeklitepe’ye Bir Bakış isimli uzun serisi uzun dönemli bir çalışma ve araştırmanın ürünü. Ara Güler Müzesi bu sergi kapsamında ilk kez genç bir sanatçıya kapılarını açıyor. Sergide aynı zamanda Ara Güler’in Göbeklitepe fotoğrafları ilk kez gün yüzüne çıkıyor. Höyükler: Göbeklitepe’ye Bir Bakış sergisine aynı adı taşıyan kapsamlı bir kitap eşlik ediyor. Kitapta New York Metropolitan Müzesi’nden Dr.Christopher Lightfoot, Prof. Dr. Wendy M.K. Shaw, Doç. Dr. Ahmet A. Ersoy, İpek Ulusoy Akgül’ün Sinem Dişli’nin işleri üzerine kaleme aldıkları metinler yer alıyor.

|Yıldızlar ve şehrin ışıkları

Video sanatının önemli isimlerinden Grazi Toderi ve Orhan Pamuk’un dört yıl süren ortak çalışması *Kelimeler ve Yıldızlar/Words and Stars*, 17 Eylül’den itibaren Masumiyet Müzesi’nde görülebilecek. Hem kelime-ler hem de görüntülerle yapılmış video Türkiye’de ilk defa sergilenecek. *Kelimeler ve Yıldızlar* projesi, 2013 yılında, Orhan Pamuk’un İtalyan sanatçı Grazia Toderi’yi İstanbul’daki Masumiyet Müzesi’ne yerleştirecek bir sanat eseri üretmek için birlikte çalışmaya davet etmesiyle başladı. “Monolog”, “diyalog” ve “konuşma” başlıklı bir üçleme- den oluşan *Kelimeler ve Yıldızlar*, insanlığın özündeki yıldızları incelemeye olan yatkınlığını odağına alarak iki kişi arasındaki çocuksu diyalogu yansıtır. Videoda yer alan Orhan Pamuk’un yazdığı metin, yazarın 2008 yılında kaleme aldığı *Masumiyet Müzesi* romanından yola çıkıyor. İzleyici, video için yazılan metinde romanın iki kahramanı Füsün ve Kemal’in yıldızlara bakarken birbirlerine yönelttikleri çocuksu, varoluşsal ve metafizik sorulara ve yeniden çocukluklarına dönmelerine tanıklık ediyor. *Kelimeler ve Yıldızlar*, “Aklımızdaki manzaralar ile şehirlerin üstündeki gökyüzü arasında görsel bir bağlantı var mı?” sorusunu soruyor.

|Ritmin sürekliliği

Dirimart’ta açılacak olan *Ad Infinitum* başlıklı karma sergi Ayşe Erkmen, Lucia Koch, Alicja Kwade, Sarah Morris, Sarkis, Taldans, Nasan Tur, Ebru Uygun ve Jorinde Voigt gibi isimleri bir araya getiriyor. Küratörlüğünü Ceren Erdem üstlendiği, sürekliliği ritm üzerinden inceleyen sergi adını sonsuza dek tekrarı vurgulayan Latince ifadeden alıyor. *Ad Infinitum* sergisiyle galeri, bünyesinde çeşitli ritimlerin birlikte devindiği ve görüntüsü bir süreliğine netleşen yeni bir organizma olarak hayal ediliyor. Galerinin olağan dönüşüne mekâna özgü yerleştirmelerle müdahale edilirken, kent, mimari, dil ve sanatın ritmik birimlere ayrıldığı, bu sistem içinde insanın çevresiyle, evrenle etkileşimleri ve algılayış biçimleri üzerine düşünüldüğü bir sergi *Ad Infinitum*. 9 Eylül-10 Kasım tarihleri arasında gezilebilecek.

|2 mekanda 4 sergi, PİLEVNELİ

Pilevneli, Dolapdere’de ki ana mekanın yanı sıra geçici bir süreliğine sanat galerisine dönüştürdüğü Mecidiyeköy Likör Fabrikası’nda Tobias Rehberger, Cleon Peterson, Erdoğan Zümrütoğlu ve Johan Creten’in eserlerinden oluşan dört yeni sergiye ev sahipliği yapıyor. Tobias Rehberger’in Bazen Hiç Olmadığından Daha İyi Olur sergisi, 9 Eylül- 2 Kasım 2019 tarihleri arasında Dolapdere’de. Sergi süresince ve sonrasında galerinin teras katında yer alacak enstalasyon, yemek yenilebilecek, kahve içilebilecek, vakit geçirilebilecek bir sosyal platform görevi üstlenerek ziyaretçilerin deneyimine katkıda bulunuyor. Cleon Peterson’ın son dönem işlerinden oluşan Güneşin İçine Bak isimli sergisi 10 Eylül- 27 Ekim tarihlerinde Mecidiyeköy’de. Cleon Peterson’un büyük tabloları korku, tiksinti, öfke, empati, acıma, endişe gibi duygulara dokunmayı amaçlıyor. Johan Creten’in The Vivisector isimli son sergisi, 10 Eylül- 27 Ekim 2019 tarihleri arasında Mecidiyeköy’de yer alacak. Mecidiyeköy, 10 Eylül- 27 Ekim 2019 tarihleri arasında yine Tobias Rehberger’in izleyiciyi bir gölge oyununa davet eden çalışması Pışmanlık ve fayanslardan oluşan bir diğer enstalasyonuna ev sahipliği yapacak. Eski neon tüpler, lunapark, reklam ışıkları ve çeklikten oluşan eser, ışık-gölge oyunu yaratacak.

Nilbar Güreş, Göz, 2018
Orta format analog fotoğraf, 170 x 139 cm, Atlantic Project Davetiyle, Sanatçı ve Galerist'in izniyle

Kendini “Ben şans eseri gördüğü eğitimi çok az tatbik edebilen, aslında öğrenme bozukluğu olan tesadüfi bir vahşiyim” diye tanımlayan Nilbar Güreş’in son dönem üretimlerinden derlenen *Mıknatıs ve Ay* sergisi Galerist’te. Küratörlüğünü Kevser Güler’in üstlendiği sergi beden ve coğrafya ile kurgu ve fantaziye dair imgeleri, cinsellik ve hazla ilişkileri içinde irdeliyor. Nilbar Güreş ve küratör Kevser Güler anlattı.

İdil Deniz Türkmen

NILBAR GÜREŞ

Resimlerinize konu olan kadınlar hep bir eylem üzerinde yakalanmış gibi görünüyorlar. Fotoğraflarda ise daha çok bir kurgunun içinde olduklarının bilincinde poz vermiş gibiler. Bu bağlamda resimler snapshot’lara, fotoğraflar ise natüromortlara dönüşüyor. Bu bilinçli bir seçim mi sizin için? Demek ki resmi de fotoğrafı da resim gibi yapıyorum. Resimlerimi fotoğraf gibi okumuyorum ben ama mesela geriye gidersek önce resim eskizleri ile düşünmeye başladığım, sonra bir resim serisi olarak devam eden, performans, akabinde fotoğraf ve video formlarında da gerçekleşmiş olan *unknown sports* serisinde hem spor esnasında hem de iç mekanda bir şey yaparken –doğru, dış bir göze yakalanmışcasına, tıpkı spor muhabirlerinin bakışı gibi- hareket eden kadınlar vardı. Bu bir fikrin gelişirken farklı formlarda canlanması aslında. Ben neyin işleyip neyin işlemediğini ya da formların, medyumun zorluklarını özellikle de bundan öğrendim.

“ÖRTÜYE MUHTACIM”

Eserlerinizde sıklıkla kullandığınız metaforlar var. “Mıknatıs ve Ay” sergisinde mesela yorgan, örtü gibi metaforları sıklıkla görüyoruz. Örtü sizin için ne ifade ediyor?

Ne ifade ediyor diye okuyunca kendi halimi düşündüm ve güldüm. Demir bağlanma ve kansızlık sorunları nedeniyle üşüdüğüm için tıpkı babaannem gibi kendimi çok örten, kat kat giyinen biriyim. Uyurken gözlerimi maske ile kulaklarımı balmumu tıkaçlar ile örter üzerine bir de de yorgan çekerim. Gürültülü dış dünya ile bağlantının kesilmesi benim için en elzem şey. İşim bittiğinde daha fazla düşünüp harap olmamak, kontağı kapatmak adına çeşitli örtüler lazım. Örtüye muhtacım ve seviyorum. Örtü şekil alan, saran bir şey, fiziksel olarak böyle olduğu için bana göre

yumuşak ve sıcak bir imgeye sahip. Diğer yandan örtü hem kolonyal bağlamda hem de dinler gereği hep bir tahakküm malzemesi olmuştur. Ben elimden geldiğince örtünün bu olumlu yumuşak ve saran fiziksellliği dışında kötüye kullanıldığı anlamlarını sorguluyor ve dönüştürüyorum. Onları olmadıkları yerde ve alışık olmadığımız bağlamlarda sergiliyorum.

DANTELLERLE BÜYÜMEK

Dantel, kumaş, atık malzeme...

Geleneksel malzemelerin yanı sıra bunları da kullanmanız sanatınıza ne katıyor? Neden gerekli?

Dantel, kumaş, atık malzeme kullanmak benim için doğal bir şey çünkü onlarla büyüdüm. Öncelikle emektir. Ayrıca benim jenerasyonumda mesela çocukken doğum günlerimizde kitap veya oyuncak yerine kız çocuklarına en çok çeyiz hediyeleri gelirdi. Dantel, kumaş ve atık malzeme ile üretmek ve bu yoldan ev ekonomisindeki zayıflamayı engellemek çok da geleneksel bir şey aynı

Nilbar Güreş, Webcam Seks Hayalet, 2019
Kumaş üzerine kamış teknik, 75 x 89 cm, Sanatçı ve Galerist'in izniyle

zamanda. Eskiden hiçbir şey atılmaz sadece dönüştürdü. Dantel, kumaş, vb. kullanan birçok başka sanatçı da var. Genel konuşmuyorum ama birebir harfiyen yapılan bu bazı alıntıların, işlemediğini düşünüyorum. Perdeyi perde gibi asarsan perde olarak kalır ve asla bir tamamlayıcı jest olmanın ötesine geçemez. Ben ise daha çok form ve içerik üzerine çalışıyor, oradan ilerliyorum.

Geleneksel motiflerin sanatınızı beslediği söylenebilir mi? Sizi geleneksel sembollerden ayırsak sanatınız öksüz kalır mı?

Geleneksel motifler ve tekniklerle birebir çalışan birçok insan var. Benim pratiğimde ise bu motifler zaman zaman ve benim kurduğum cümlelerde sadece sözcükler olarak belirliyorlar. Geleneksel motifler benim sanatımın ağırlık noktası veya ana tekniği, ana ifade malzemesi olmadığı için bir gün çıkıp gitseler de sorun yok bence. Bu motifle-

rin eserlerimde yer almaları mecburiyetim değil, sadece tercihim. Bir proje daveti aldığımda oraya kendi ülkemin veya kültürümün halılarını, kilimlerini, dantellerini, camını çerçevesini, geleneksel zanaat tekniklerini, mitolojisini, travmatik sembollerini söküp götüren biri değilim. Tam tersine gittiğim yerde var olan coğrafya ve durum üzerinden yürüyor ve harmanlıyorum. Şimdiye dek yurtdışında birçok proje ve bienaller için ürettim. Kendi sembollerini kurgulayan biri olmasam sanırım bu mümkün olmazdı.

Fotoğraflarımızın prodüksiyonunu nasıl gerçekleştiriyorsunuz? Mesela son serginizdeki “Coconut Cutters” isimli, Hindistan cevizi ağacına tırmanmış bir kadın var. Kadını oraya tırmanmaya ikna etmek bile başlı başına bir iş gibi görünüyor.

Uygulaması zor fikirler bir destekçi ortaya çıkana dek beklerler. Bazen büyük prodüksiyon ekipleri lazım, aksi halde imkansız bu işleri üretmek. Atlantic Projesi bize o imkanı sağladı. Kendini *tree man* olarak tanımlayan birinden destek aldık ayrıca. Ama şu var; oyuncular kadın olunca ve konunun ne olduğunu bilince ayrı bir heyecan oluyor sanırım. Bence her kadın hayatında en az bir kez o topları kesmek istemiştir.

İSTANBUL’DA BİR YABANCI

Türkiye ve yurt dışı sanat piyasasını karşılaştıracak olursak. Nerede kendinizi daha yabancı hissediyorsunuz? Mesele piyasaysa, Türkiye’de derim. Çünkü hayat boyu sadece kendi hayal gücüne güvendim ve kimse beni kariyer anlamında eline alıp bir yerden başka bir yere taşımadı. Çok çalışıyor, uluslararası sergilerde çok sergiliyorum, yurtdışından ödüllерim var. Demek ki İstanbul’da bir yabancıyım.

KÜRATÖR KEVSER GÜLER

Bu sergiyi bir araya getirirken nasıl bir yol izlediniz?

Sergi için Nilbar’ın Türkiye’de gösterilmemiş olan yapıtlarından hareket ettim. Son yıllarda Nilbar’ın onlarca uluslararası sergiye katılmasının yanında, yurtdışında çeşitli kurumlarda kişisel sergileri de oldu ve bu süreçlerde ürettiği yapıtları Türkiye’de görme imkanı bulamadık. Sergi mekanının, mekansal koşullarını göz önünde bulundurarak bu yapıtlar içinden bir seçki yaptım. Fakat süreç içinde, Nilbar’ın bu sergi için yeni ürettiği işler de oldu.

Son zamanlarda Nilbar Güreş’le birçok sergide birlikte çalıştınız. Bir sanatçıyı yakından tanıdıktan sonra kişisel sergisinin küratörlüğünü yapmak zorlaşıyor mu?

Nilbar’la 2008’den beri tanışıyoruz. 2015 ve 2016 Cappadox sergileri döneminde ise başka tür bir yakınlıkla çalışma imkanı bulduk. Sonrasında Koloni ve Etten, Kemikten’de birlikte çalıştık. Nilbar’la birlikte düşünmek, Nilbar’ın yapıtlarını, formlarını keşfetmek haz aldığım bir şey. Dahası, üretim süreçlerindeki yoğunluğu, düşüncesinin, imgelerinin peşinden giderkenki açıklığı, cömertliği, cesareti, sadakati, ciddiyeti beni çok etkiledi. Nilbar’la bir fikrin, bir jestin, bir malzemenin, sanat yapıtına dönüş-

ESKİZLER VE TESADÜFLER

“Genelde çizerek eskiz ile çalışırım ama sahiden kaba eskizler, duygu var ama detay yoktur, gerisi açıktır. Her eserde tesadüfler olur ve eseri orijinal ve yamsalsal kılan da bu iyi veya kötü tesadüflerdir bana göre. Mesela Galerist sergimizde sergilenen The Eye adlı fotoğraf eseri gerçekleştirirken saatlerce bulut bekledik. Resimlerimi, kolajlarımı da tamamen kendim üretiyorum. Üretirken boya dökülür, kahve damlar, veya kapı çalar çalışmam bölünür ve işe döndüğümde aklımdakini değil de tamamen başka bir şey yapmış olurum. Ben şans eseri aslında gördüğü eğitimi çok az tatbik edebilen, aslında öğrenme bozukluğu olan tesadüfi bir vahşiyim. İzleyicinin gözüne her zaman çarpmasa da bozuk veya hata gibi görünen detaylar benim en sevdiklerim.”

OTO SANSÜR VE “YENİ SANATÇI” TİPİ ÜZERİNE

“Kendini sansürlemeyen kaç sanatçı kaldı? Bu tavır olarak politik bir korkaklık ve geri adımdır. Bu konu aslında benden ziyade genel olarak son dönemde bazı meşrulaşmış jestlerle öne çıkan sanatçı profilinin manipülasyonu ile ilgili. Koleksiyonerini kapılarda gözleyen, fuarda galeri standında, üstünde en pahalı gömleği, müşterisi ile ilgilenen, sergi açtığı mekanın merdivenlerinde 32 dişi ile koleksiyoner ve küratör yakalamayı bekleyen bir sanatçı profili nasıl son 10 senenin ürünü ise bana göre bu oto-sansür meselesi de yoğunluklu olarak aynı dönem ve tavrının ürünü. Kendimize uygulanan politik sansürü katmıyorum tamamen, az katıyorum bunları söylerken. İnsan yaşadığı gibi üretir. Kendini maddi menfaatleri için bu kadar kontrol eden, kendisinden beklenen rolleri severek oynayan birinin o aşamada artık net ve sansürsüz üretmesi bana mümkün görünmüyor. Sanatçı normalde kimseyi umursamayan ve çoğu kez kendini imha eden bir varlıktır. Bu kalmadı pek artık, şimdilerde herkes gruplar ve belli tavırlar çerçevesinde var olmaya çalışıyor. Eski, ciddi, özel alanı kıymetli sanatçıları dinliyor ve bugün için varlıklarını özleyorum.”

mesinin gücüne, her seferinde tekrar inatıyor insan. Nilbar’ın, her yapıtı için eşi bugün az görünür bir adanmışlıkla, biçimsel bir ilişkilenenmenin peşinden gittiğini biliyorum. Yakından tanımak bizim deneyimimizde bir zorluk değil, kolaylaştırıcı bir etmen. Bir yandan tanıdığım bir yandan daha önce fark etmediğim bir başka tarafıyla mutlulukla karşılaştığım imgeleri ve formları düşündüğüm bir süreç oldu bu benim için.

Bu sergi için de; Nilbar’ın trans-feminizmin güçlü eleştirisiyle doğalcılık ve yaşamı kavrama yollarımıza dair işaret etkiyle ilgilenen, yoğunluklar, yakınlaşmalar, karşılaşmalar öneren bir sergi diyebilirim.

SANATÇI “KİMDİR?”

“Sanat aşırı çalışma gerektiren, daha doğrusu içinde yaşamayı gerektiren bir yaşam biçimi. Sanatçı ne için çalışacağına kendisi karar verir. Ben ve ender sayıda arkadaşlarım, kendi düşüncelerimize yoğunlaşıyor, onlar için çalışıyoruz. Sıkça dolaşımda olan, birileri tarafından sürekli önerilen, çok beğeniyorum diye pazarlanan, neden beğeniyorsunuz diye sorduğunuzda cevabımı asla alamadığımız birçok sanatçı ise belli ki ilişkilerine çalışıyorlar, bu arada kesinlikle bu da sıkı bir metot. Sanatçılar sanat kurumlarında, sergi mekanlarında, dergilerde işe giriyor, bu sayede hem yerli hem yabancı insanlarla iletişime geçiyor ve bu yoldan da hem ülke içi hem uluslararası sergilere, burslara, bienallere davet alıyorlar. Bu dışarıdan çok başarılı görünen stratejik tavrın zararları da var elbette. Sanat onun içinde yaşamayı bıraktığınız an sizi bırakır. Hem yazar, hem kurumda sorumlu, hem araştırma görevlisi, grup yöneticisi hem sanatçı... Böyle ihtimallere aşırı zeki ve aşırı enerjik insanları istisnai tutarak pek inanmıyorum. Ben sanatın içinden çıkmamakta ısrar ettiğim için siz benim net olduğumu düşünüyorsunuzdur çünkü oynadığım başka roller yok. Hayatım boyunca birçok başka, sanat ile alakasız iş yaptım, sırf o yaratıcı alanda yaratmayan bir işlevde olmamak içindir bu açıklığı. Kendimce korudum kendimi.”

KENDİ HATALARI ÜZERİNE

“Genel olarak ürettiklerimden memnunum, beni rahatsız eden mesela yanlış küratör ile bir ortaklık, malzeme veya kurulum hataları çok az gözüme batıyor geri dönüp bakınca. Bu da sorunlu veya acele çalışma süreçlerinin kaçınılmaz defosu olmuş oluyor çoğu kez.”

İSTANBUL’UN SANATÇILARI VE KOPYACILIK

“Bu arada İstanbul’un sanatçılarındın inanılmaz bir kopyalama durumu var, çok üzülüyorum ama bu sanatçılar iyi pazarlandıkları için bu kamufle edilebiliyor. Bu gibi adil olmayan durumları keşfedebilmek için izleyicinin şüpheli olması ve analitik düşünmesi lazım. Mesela 80 yaşında uluslararası ve çok önemli bir sanatçı ile 30 yaşında ve biyografisinde kayda değer uluslararası hiçbir katılımı olmayan genç bir sanatçı nasıl olur da yurtdışında yan yana bir kurum sergisi yapabilir? Bu gerçekleşmişse demek ki orada o başarısız genç sanatçıyı pazarlayan, star çıkarma derdi olan ilişkiler ve torpiller var. Bu da sanatın hem bölgesel hem de uluslararası kalitesi anlamında sorunlu bir tavır.”

“ÇOK YORGUNUM”

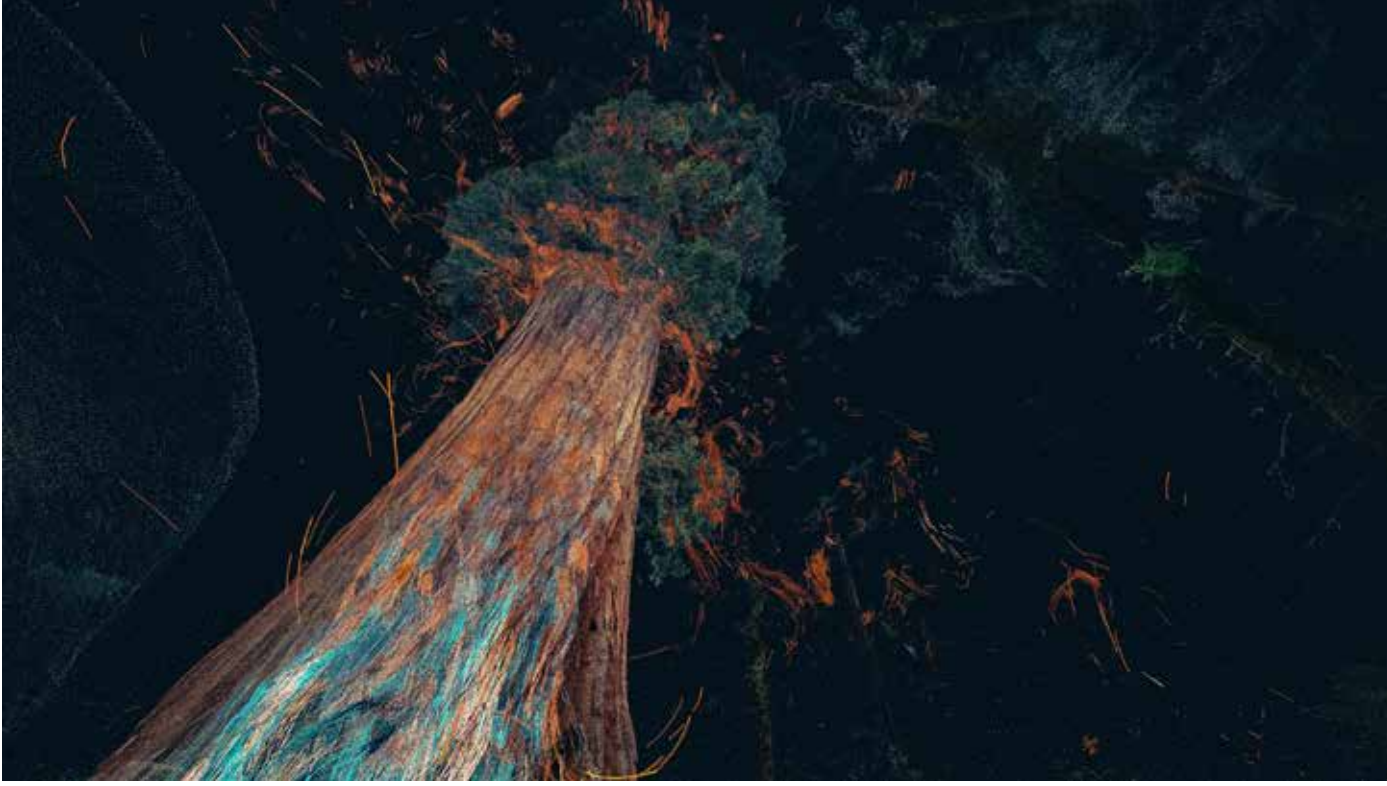
“42 yaşındayım bence genç değilim, insanlar 50 yaşında emekli olmalı. Çok yorgun hissediyorum. 19 sene oldu, havanın sıcak olduğu bir yüksek sezon tatili yapamadım. Hayat geçiyor, başkaları yaşıyor ve ben kenardan bakıyor gibiyim. İnanılmaz anti-adil bir dünya sanat dünyası. Herhangi hayatı bir nedenle mecbur değilsen içinde olmaya hiç de gerek yok.”

Marshmallow Laser Feast, *In the Eyes of the Animal*Marshmallow Laser Feast, *In the Eyes of the Animal*

Gerçeklikten de Öte

İngiliz sanat kolektifi Marshmallow Laser Feast, *Tree Hugger* ve *In the Eyes of the Animal* adlı iki dev çaplı sanal gerçeklik sunumu ile Eskişehir Odunpazarı Modern Müze açılışında.

ArtDog Istanbul

Marshmallow Laser Feast, *Tree Hugger*Marshmallow Laser Feast, *In the Eyes of the Animal*

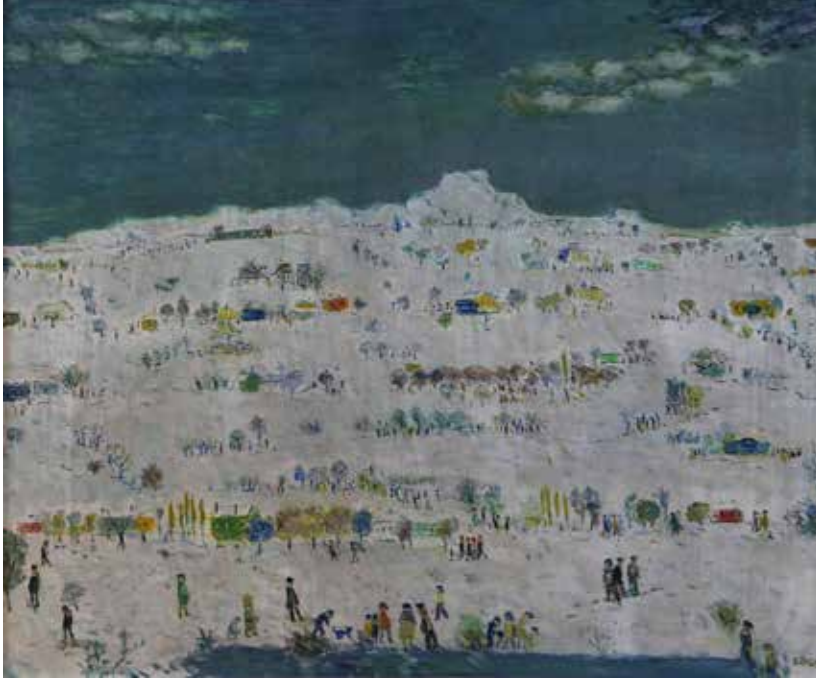
nı yer alıyor. OMM'nin 7 Eylül'deki açılışında İngiliz sanat kolektifi Marshmallow Laser Feast, Türkiye çapındaki ilk büyük çaplı sanal gerçeklik sunumunu gerçekleştirecek. *Ağaca Övgü (Treehugger)* ve *Bir Hayvanın Gözlerinden (In The Eyes of the Animal)* isimli, birden çok duyu organını aynı anda harekete geçiren iki büyük çaplı sanal gerçeklik deneyimini Dijital İletişim Sponsoru Vodafone Red'in katkıları ve Nec, CJ ICM ve Asimetrik'in desteğiyle ilk defa OMM'un 7 Eylül'deki açılışında sunacak.

Sanatseverlerin 8 Eylül itibarıyla OMM'da deneyimleyebilecekleri yerleştirmeler, birlikte yaşadığımız organizmaları fark etmemizi ve onlara karşı sorumluluklarımızı bize hatırlatmayı amaçlıyor. Marshmallow Laser Feast'in direktörlerinden Ersin Han Ersin de yerleştirmelerin teknolojinin insanları toplumdaki çevreden koparmakla suçlandığı fikrine meydan okuduğunu belirtiyor.

Teknoloji, data, bilim ve sanatı bir araya getiren, sanal gerçekliğin sınırlarını zorlayan çalışmalarıyla tanınan Marshmallow Laser Feast'in ilk defa OMM'da sunulacak olan *Ağaca Övgü'sü*, kolektifin Dev Sekoya'dan başlayarak nadir ve nesli tükenmekte olan ağaçların sanal arşivine dönüş-türmeyi planladığı çalışmasının ilk bölümü. Türkiye'de bu projeye asıl amaçlanansa dijital fosiller ve sanal alanlar yaratarak insanların doğal dünyayla bağlantı kurabilmelerini sağlamak ve bu şekilde doğanın korunmasına destek olmak. Londra'daki Natural History Museum ile Salford Üniversitesi'nin iş birliğiyle ortaya çıkan ve Wawona, LIDAR, Beyaz Işık, CT taraması ve sanal gerçeklik gözlükleri kullanılarak geliştirilen *Ağaca Övgü*, alan ve zaman algısını değiştiren, görünmez görünürlük kılın, unutulmaz bir deneyim vadediyor. Eser, kısa süre önce üç boyutlu hikaye anlatıcılığında yenilikçi yaklaşımından ötürü Tribeca Film Festivali'nin Storyscapes Ödülü'ne layık görüldü.

Marshmallow Laser Feast, *Tree Hugger*

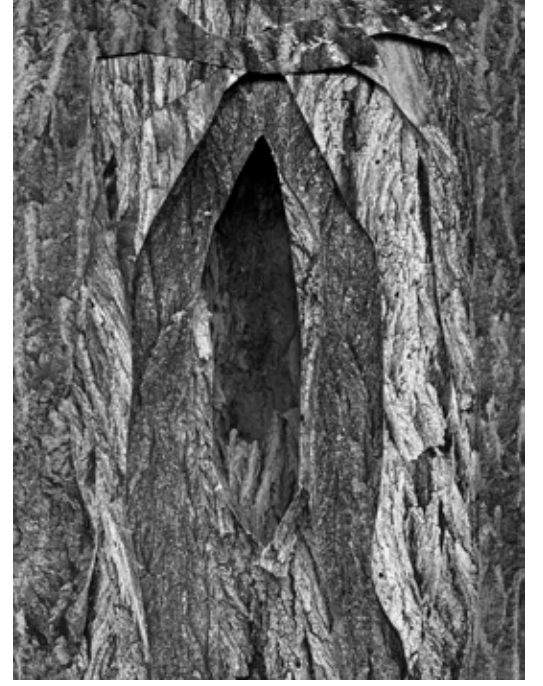
Viyana’nın doğusundaki en etkin sanat merkezi, İstanbul’dur

Eşref Üren - *Ankara Dolayları (Kar)*, 1973
Duralıt üzerine yağlıboya, 100x120 cm

Ali Kabas, *Everest*, 1999
Metalik kağıt üzerine arşivsel pigment baskı, 100x150 cm,

Can Akgümüş, *Saklayıcı Serisi*, 2018
Arşivsel pigment baskı, 187x140cm

Beral Madra araştırma yaparken Rembrandt’ın daha önce görmediği bir gravürüne rastlamış: *The Shell* yani deniz kabuğu. “Neden bu kadar küçük ve olağan bir deniz kabuğunun resmini yapmış? Bu bir duyarlılık ve insanlara doğanın varlığını hatırlatma” diyen Madra’da bu bir çağrışım da oluşturmuş, malum okyanusların kirlenmesi ve bienalin başlığı Yedinci Kıta’ya doğru. Evliyagil’de Madra küratörlüğünde açılan *Tek Bir Usta Seç-Doğa* başlıklı sergi Rembrandt’ın aynı adlı sözünden alıntı. Madra serginin başlığının çok basit ama “yaşadığımız Hakikat-Sonrası çağda katıksız hakikati ifade eden” bir söz olduğunu söylüyor.

Şebnem Kırmacı

Evliyagil Dolapdere’nin Şubat 2019’da gerçekleşen açılış sergisi de dahil olmak üzere birçok sergisinin küratörlüğünü üstlendiniz. Sizce Müze Evliyagil Ankara ve Evliyagil Dolapdere ülkenin sanat ortamına ne kattı, uzun vadede neler katacak? Küratörlüğünü üstlendiğiniz sergilerde örnek vermenizi rica edeceğim.
Sarp Evliyagil’in daveti üzerine 2018 Mart’ında Müze Evliyagil’de tümüyle koleksiyondan seçilen yapıtlarla *Düşünce İkonları* başlıklı bir sergi gerçekleştirdim; sergi yaklaşık bir yıl süreyle Ankara izleyicisine sunuldu. Bu sergide amaç, soyut resim ve heykellerin yapıldıkları tarihteki düşünce süreçleri ile nasıl örtüştüğünü göstermek ve sanatçıların entelektüel çalışmasını ve koleksiyonun düşünsel değerini ortaya çıkarmaktı. Yine Sarp Evliyagil’in davetiyle İstanbul’da açmayı planladığı Dolapdere galerisinde 2019 Nisan’ında bugüne 3 sergi düzenliyorum. Bu çalışmanın ana amacı kar amacı gütmeyen bir galeri mekanına sanatçıların ilgisini çekmek ve yaşadığımız ekonomik koşullarda çok gerekli olan bir galeri modelinin oluşmasını sağlamaktı. *Karmaşık Sorular, Büyüleyici Yanıtlar* başlıklı ilk sergide 13 sanatçı, *Nesnelerin Gizli Yaşamı* sergisinde 14 sanatçı, *Tek Bir Usta Seç-Doğa* sergisinde de 11 sanatçının bu kısa süre içinde çok önemli yapıtlarını gösterme olanağını bulduk. Galeri bundan sonra genelde kişisel sergileri düzenlemeyi planlıyor. Modern ve çağdaş sanat koleksiyonu oluşturmak olağan bir iş, bir tutku değildir; bu girişim bir yandan gönüllü parasal yatırım, bir yandan da özverili bir kültürel yatırımdır. Görsel kültür çağında bir ülkede üretilen sanat yapıtlarının kitleyle buluşması olmazsa olmaz bir karşılaşmadır. Koleksiyonerlik Osmanlı’dan günümüze geleneği olan bir eylemdir; devlet de Osmanlı ve Erken Modern resimleri satın alarak önemli bir koleksiyon oluşturmuştur. 1970’lerden itibaren özel koleksiyonerlik gelişmeye başladı ve liberal ekonomiye geçişle 1980’ler ve 1990’larda büyük bir sıçrama oldu. Yaklaşık 20 yıldır koleksiyonerler birikimlerini topluma göstermek için müzeler kuruyor. Evliyagil Müzesi bu bağlamda öncü modellerden birisi; Ankara için gerçek anlamda kültürel kalkınma işlevi taşıyan bir sanat kurumu. Sarp Evliyagil, Can Akgümüş yöneticiliğiyle AB ülkelerinde mevcut koleksiyon müzelerindeki gibi bütün gerekli işlevleri gerçekleştiriyor. Dolapdere Galerisi de yer seçimi ve kar amacı gütmeyen işletme biçimiyle İstanbul’a kazandırıldı. Küratörleri davet ederek koleksiyonundan çeşitli sergiler gerçekleştirilmesini sağlaması da bu güncel yönetim şeklini destekliyor.

16. İstanbul Bienali’nin paralelinde Tek Bir Usta Seç - Doğa başlığının kaynağını bizimle paylaşır mısınız?

16. İstanbul Bienali küresel çevre krizine gönderme yapıyor; bu sergi de bu kavramsal çerçeveye katkı sunuyor; ve aslında sanatçıların bu konudaki birikimlerine odaklanıyor. Sergi de eski tarihli yapıtlar da var, yeni yapılmış olanlar da; örneğin Evliyagil koleksiyonundan Eşref Üren’in *Ankara* resmi de, geçmişti hatırlatmak açısından sergide. Çevre sorunları uzun süredir Türkiye’deki sanatçıların gündemindedir; yıllardır sergilerde duyarlı ve tutarlı yapıtlar gerek Türkiye’de gerekse dünyanın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan çevre olaylarını gündeme taşıyor. Ben, 2000’lerin başında Borusan Sanat Galerisi’nde

yine sanat ve doğa arasındaki o geleneksel ve organik ilişkiyi sorgulayan “Manzara” başlıklı bir sergi yapmıştım; bu sergi de o serginin bugünkü doğa-insan-bilim-teknoloji ilişkilerindeki ikilemlerin ve kimi zaman da ürkütücü ilişkilerin irdelenmesinin uzantısı gibi oldu. Sergide manzaralar ve doğaya ilişkin imgeler görülmüyor; ancak bu manzaralar ve imgeler bizi başka sorunlara doğru yönlendiriyor. Araştırma yaparken Rembrandt’ın daha önce görmediğim bir gravürüne rastladım *The Shell* (deniz kabuğu); neden bu kadar küçük ve olağan bir deniz kabuğunun resmini yapmış? Bu bir duyarlılık ve insanlara doğanın varlığını hatırlatma. Bu bir çağrışım da oluşturdu, okyanusların kirlenmesi ve bienalin başlığı Yedinci Kıta’ya doğru. Rembrandt aslında bir portre ressamı; ancak başlıkta kullandığım sözü de söylemiş. Çok basit, ama Hakikat-Sonrası çağında katıksız hakikati ifade eden bir söz

“Doğanın sanat üretimindeki tartışılmaz mevcudiyeti” ile ne kast ediliyor? Örnek vererek açıklar mısınız okuyucuya daha doğru bilgi aktarmak açısından.

Bu soru için insanın imge yaratma tarihinin derinlerine gitmek gerekiyor. Anadolu’daki Neolitik yerleştimlerde Yanardağ resmi bile var; resmi çizerek olayın ciddiyetini gösteriyor, o dönemin “imge çizeri”. Osmanlı konaklarındaki manzara resimlerini de anımsayalım; şirsel resimler. Sanat tarihi boyunca ressamlar manzara ile uğraşılıyor; kırılma noktası da Caspar David Friedrich; manzaranın trajedisini keşfetmiş ressam *Buz Denizi, Tebeşir Kayaları* gibi resimleri... 20.yy’da fotoğraf manzaralarının çeşitliliği uzun bir konu; son dönem için Jeff Wall, Thomas Ruff gibi sanatçıların doğayı dijitalleştiren fotoğraflarını örnek gösterebiliriz.

Doğanın politik ve ekonomik sistemler aracılığıyla istismarına, tüketilmesine ve yok edilmesini duyarlılıkla karşılayan sanatçılardan oluşan seçkiyi nasıl bir araya getirdiniz. Nihai anlamda sergiyi göreceğiz ancak bize fikrin yola çıkışından bugüne kadar geçen sürede nasıl şekillendi sergi anlatır mısınız?

Sergide doğayı ve doğaya ilişkin sorun ve söylemleri sürekli işleyen 11 sanatçı var, ama bu galeri mekanının ölçüleri ile ilgili bir durum; büyük bir mekanda 50-60 sanatçının işi gösterilebilir. Burada da yine 3 kuşak sanatçının işleri yer alıyor. Ben sanatçı seçmiyorum; sanatçıları sürekli izliyorum ve bir an geliyor, bir olarak çıkıyor onlarla elimdeki düşünsel, fiziksel, lojistik verilerle çalışmam gerçekleşiyor.

Üç farklı kuşağı temsil eden sanatçıları var. Dönemler üzerinden bakıldığında doğanın istismarının nasıl yıllar içinde artarak yoğunlaştığı farklı nesillerin üretimlerinden eserlerinden okunuyor mu?

Yalnız bu sergideki değil, genel olarak birçok sanatçının doğaya ilişkin yapıtlarında şu sınıflandırma yapılabilir: Bitkiler ve hayvanları işleyen desenler, resimler ve üç boyutlu işler; sürrealist manzara resimleri; dijital tekniklerle oluşturulmuş manzara fotoğrafları veya videoları; insan ve doğa arasındaki ikilemli ilişkilere gönderme yapan resimler, fotoğraflar; doğa unsurlarının simülasyonları veya doğa süreçlerinin yerleştirmeleri. Geçmişte, yan, Modernizm’de bu kadar çeşitlilik yok; şimdi ilişkisel

estetik olarak adlandırılan üretim biçimi çok çeşitli teknik ve malzemelerle sanat üretme olanağı açıyor.

Son yıllarda İstanbul’da gördüğümüz en canlı kültür sanat sezonuna giriyoruz. İstanbul’un kültür sanat ortamının en önemli isimlerinden biri olarak sizin bu başlayan dönem için yorumunuzu almadan yola çıkmak olmaz. Çok uzun bir durgunluk dönemimin ardından bu sonbahardan itibaren üst üste açılacak müze ve sanat mekanlarının varlığını neye bağlıyorsunuz? Bir durum tahlili yapar mısınız?
İstanbul sanat ortamı pek durgunluğa girmiyor; her yıl ya sanat ya da tasarım bienali gerçekleşiyor; her yıl sanat fuarı var; özel sektör müzeleri sürekli etkinlikte ve ekonomik krize karşın kentin çeşitli yerlerinde sanat galerileri işliyor; sanatçıların inisiyatif olarak yaptıkları etkinlikleri de unutmayalım. Bunun yanında konferanslar, çalıştaylar, seminerler yapılıyor. Örneğin biz AICA Türkiye olarak bu yılın başında komşu ülkelerden küratörlerle bir durum değerlendirmesi konferansı yaptık. Bunun yanında AB ülkelerinin İstanbul sanatçı konaklama programları da sürdürülüyor. Viyana’nın doğusundaki en büyük ve etkin sanat merkezi, siyasal-ekonomik-kültürel zorluklara karşın, İstanbul’dur. Moskova bile bu düzeyde bir kent değil. Ancak, siyasal erk ve yerel yönetimler bu gerçeğin pek farkında değil; kamusal açıdan bu alana yatırım yok düzeyde. Neyse ki, yıllar sonra MSGSF kamusal bir müzeye kavuşuyor.

İstanbul sanat ortamının - ve de Türkiye sanat ortamının - en büyük eksikliği kamusal para ile işleyen Kunsthalle türü sanat ve kültür mekanlarıdır; ilçelerdeki kültür ve sanat merkezlerinin yönetimleri ve programları güncellenmediği için - yani uzmanlarca yönetilmediği için- bu binalar çağdaş/görsel sanat kullanımına hizmet edemiyor ve çağdaş/güncel/görsel sanat üretimleri geniş kitlelere ulaştırılmıyor. İBB’nin yeni yönetiminin bu durumu acil olarak ele alması ve düzeltmesi gerekiyor. İkinci eksiklik de sanatçıların uluslararası ilişkilerinin son dönemde siyasal ve ekonomik çıkmazlar yüzünden durgunlaşmasıdır. Bu konuda da özel ve kamusal fonların oluşturulması ve her yıl belli sayıda sanatçıya burs verilmesi gerekiyor. Özel müzelerin açılması da epistemolojik bir gerekliliktir. Yıllardır üretilmiş resim, heykel ve diğer yapıt türlerinin artık depolarda bekletilmesinin bir anlamı kalmamıştı; bu yapıtların kitlenin ve özellikle genç kuşakların bilgisine sunulması gerekiyordu; çünkü bu önemli bir görsel bellektir. Koleksiyonerler bunun farkına vardı ve bu gelişmeyi başlattı. Şimdi bence yapılacak en iyi iş, koleksiyonerlere bir büyük bina tahsis edip, onların sürekli yapıtlarını göstermelerini sağlamaktır; bu bina aynı zamanda bir sanat ve sanatçı arşivi işlevini de taşıyabilir. Bu bağlamda benim önerim, Nejat Eczacıbaşı’nın 1993’de ölmeden önce ünlü mimar Gae Aulenti’ye onartıp, kurmayı başardığı ve 3. İstanbul Bienali’nin yapıldığı Feshane binası artık sünnet düğünü ve el sanatları pazarı için kullanılmayıp, organik sahiplerine, yani İstanbul sanat ortamına geri verilip, bu tür bir “Kunsthalle”ye dönüştürülmesi İBB yönetimi tarafından.

Eda Soylu’nun *Korktum* adlı kişisel sergisinden

Barın Han’da 9 Farklı Nesilden Sanatçı

Türkiye’nin önemli hat ve cilt sanatçılarından Emin Barın’ın uzun yıllar atölye ve ciltevi olarak kullandığı, ancak bir süredir atıl kalmış olan Barın Han, kültür ve sanat etkinliklerine ev sahipliği yapmak üzere Atonal 9 Solo sergisi ile hayata dönüyor. Küratörlüğünü Bengü Gün’ün üstlendiği sergiye Cins, Eda Soylu, Emre Zeytinoğlu, Fulya Çetin, İrfan Önürmen, Merve Denizci, Metin Ünsal, Numan Okutan ve Rafet Arslan katılıyor. Sanatçıları sergide,

21. yüzyıl dünyasında ideal yaşam diye bize sunulan şeyin aslında ne olduğu sorusuna yanıt arıyorlar.

Sergide farklı nesillerden 9 sanatçının kişisel sergisi tek bir çatı altında bir araya geliyor. Sergide yer alan sanatçıların bazılarının yolları akademik hayatta Emin Barın ile kesişmiş, kimisi için ise daha az tanıdıkları bir isim. Serginin küratörü Bengü Gün amaçlarının “farklı nesil ve üretim pratiklerinden gelen sanatçıları bir araya getirerek,

binanın yapısına çok da müdahale etmeden, oradaki yaşanmışlığı da hissettirmek,” olduğunu anlatıyor. Sanatçıların yaşadıkları dönemde duydukları endişelere ışık tutan sergi tarihi Barın Han’ı da yıllar sonra yeniden radarımıza almamıza sebep olacak.

Barın Han her hafta aksatmadan gerçekleşen, fikir ve sanat dünyasında insanların bir araya gelip tartıştıkları ve ürettikleri Perşembe toplantıları ile de bir zamanlar Çemberlitaş’ta önemli bir buluşma nokta-

sı olmuş. Bu yaşanmışlıkların olduğu binayı geçmişteki özünü koruyarak bugüne taşıma fikrinden yola çıkılarak oluşmuş bir sergi bu. Atonal 9 sergisiyle Barın ailesinin binanın aynen geçmişte olduğu gibi bugün de bir buluşma noktası olması, sanat ve fikir üretimine bir katkı sunması arzusu yerine gelmiş olacak gibi görünüyor.

Atonal 9, 19 Eylül- 17 Kasım tarihleri arasında Çemberlitaş’ta tarihi Barın Han’da görülebilir.

Nazlı Gürlek, *Olağanüstü Delik*, 2019
canlı performans, 40'

Olağanüstü Delik

Nazlı Gürlek'in *Olağanüstü Delik*'i yarılarla yüzleşme, ölüme teslim olma, rahme dönüş ve yeniden doğuş gibi süreçlerin toplamından oluşan ritüelistik bir performans. Anadolu'nun adak ve kurban çukurlarından, şamanik şifa yöntemlerinden, Akdenizli azize Ağata'nın koruyuculuğundan ve yaşamın sonsuz döngüsüne teslimiyetten ilham alıyor. Farklı cinsiyet ve yaşlardaki sekiz kişiden oluşan topluluk, yaraların izinde şekil alan bedenlerinde bir ifade araştırmasına girişiyor. Şehrin orta yerinde inşa edilmiş bir sahneyi yarakarak, altına, yüzeyin katmanlarca ötesine, yeryüzünün derinliklerine doğru bir yolculuğa çıkıyor. "Acaba, olağanüstü özelliklere sahip bu delik, yeniden doğuşa alan tutabilir mi?" sorusunu soruyor. 40 dakika süren Tamer Aksu, Ekin Ançel, Ülkü Çağlayan Derya Dinç, Kamilla Knysheva, Harun Kocabağcak, Gamze Öztürk, Deniz Yamanus yer aldığı canlı performansın ses tasarımı Eda Urfaloğlu'na ait. Olağanüstü Delik'i Artnivo'nun Akaretler Art Weeks kapsamında düzenlediği ve performans sanatı aracılığı ile doğa-beden diyaloguna odaklanan "Happening Now" sergisi kapsamında 2-13 Eylül tarihlerinde görülebilecektir.

Iván Navarro, *Home*

Art in Resonance Paris'te

The Peninsula Paris beşinci yıldönümünü 26 Eylül - 15 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirecek bir sergiyle kutluyor. Mart ayında otelin The Peninsula Hong Kong'da hayata geçen *Art in Resonance* programının bir parçası olan sergide Iván Navarro'nun neon heykeli "HOME", Japonya doğumlu New York merkezli sanatçı Saya Woolfalk ve yerel Fransız sanatçı Elise Morin'in yeni eserleri görülebilecek. Serginin küratörlüğünü Isolde Briellemaier ve Bettina Prentice birlikte yürütüyor. Art in Resonance'ın eş küratörü Isolde Briellemaier, "Bettina ve ben, yaratıcı topluluğun aktif bir destekçisi olan Peninsula Hotels ile ortaklığımıza devam etmekten heyecan duyuyoruz" dedi.

Akaretler'de Sanat Haftası

Ayça Güzel

Artweeks@Akaretler, kapılarını üçüncü defa sanatseverlere açıyor. Sanatçıyla koleksiyoneri, sanatseverle yapıtı yirmi gün boyunca bir araya getirecek olan Artweeks@Akaretler; yerli ve yabancı pek çok ismi 18-30 Eylül tarihleri arasında Akaretler'in 37, 39, 41, 45 ve 55 numaralı binalarında ağırlıyor.

Ekrem Yalçındağ, *Sokaklardan İzlenimler*
Tuval üzerine yağlıboya (Anşaba marulife), çap: 200cm

Akaretlerde Sanat Haftası

Sanatın türlü aktörlerini buluşturarak sanat yapıtlarının görünürlüğüne değer katan festivaller, estetik bir meta olan sanat yapıtının el değiştirmesinde ciddi bir öneme haiz. Bilgili Holding iş birliği ve Sabiha Kurtulmuş organizasyonu ile gerçekleştirilen Artweeks@Akaretler, modern ve çağdaş sanat eserlerini sanat ilgililerine görünür kılmak bakımından bu tür bir misyon üstlenmiş. Ekrem Yalçındağ'dan Mustafa Yüce'ye, Ziya Tacir'den Abdülkadir Öztürk'e pek çok sanatçı Akaretler'in 37, 39, 41, 45 ve 55 numaralı etkinlik mekanlarında yapıtlarını sergileme imkanı buluyor. Etkinlik süresince sanatçı ve koleksiyoner buluşmalarına, atölyelere, sanat sohbetlerine, sergi turlarına, müzik ve eğlence organizasyonlarına ev sahipliği yapacak olan Artweeks@Akaretler'de; Merkur, artSümer, Aria Art Gallery, Vogue Gallery, Clubfinearts, the Empire Project işleriyle birbirlerini destekliyor. Merkur Suat Akdemir, Arzu Akgün, Bahar Oganer, Ozan Oganer, Mustafa Yüce, Zeynep Çilek, Şevket Dönmez, Abdülkadir Öztürk ve Özebay'ın; artSümer Gözde İlkin, Erdal Duman, Yasemin Özcan, Serkan Demir ve Onur Gülfidan'ın işlerini 37 ve 39 numaralı binalarda buluşturuyor. Yine aynı mekanda Beatrice Gallori ve Angelo Brescianini'nin işlerini sergileyen Aria Art Gallery'e Gallery Vogue Türkiye Moda Fotoğrafları Sergisi'yle eşlik ediyor. 41 numarada Emre Yusufi'nin, 45 numarada Ziya Tacir'in sergisi görülmeye değer. Öner Kocabeypoğlu'nun itinalı koleksiyonundan bir seçki ise 55 numaralı binada yer almakta.

GÖZLER YALÇINDAĞ'IN ÜZERİNDE

Clubfinearts, Artweeks@Akaretler'e Ekrem Yalçındağ'la katılıyor. Yalçındağ'ın Duality & Infinity adını verdiği serisinin öne çıkarılan parçası *Sokaklardan İzlenimler/Impressions from the Street* mütemadiyen büyümek suretiyle birbirinin içine geçen dairelerden mürekkep soyut bir imge. Tuval üzerine yağlıboya çalışmasında imgeyi gerçekliğe bir istiare olarak kullanan Yalçındağ'ın el işçiliğine övgü olarak gördüğü geometrik motifler, merkezden çevreye aynı motifin tekrarlanmasıyla inceden inceye oluşturuluyor. Matematikteki Fibonacci kuralını ve Altın Oranı animasyonla okumuş iklile, sonsuzluğa ve zamansızlığa işaret ediyor.

Ekrem Yalçındağ, çağdaş soyut imgeyi sanat ile tasarımı arasında bir yere yerleştiriyor. Floral motiflerin geometrik formlarla el sıkıştığı, ince el işçiliği ve sabır gerektiren işleri soyut dışavurumculuğun başarılı örneklerinden.

HİPERREALİZM YÜCE İLE VÜCUT BULUYOR

Ülkemizde Hiperrealizm/Fotorealizm üzerine üreten sayılı sanatçılardan Mustafa Yüce Merkur Galerisi 37-39 numaralı binada. Altmışlı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde rağbet görmeye başlayan Fotorealizm, öznenin kendisinden çok fotoğrafına benzemesi açısından her daim ilgi çekici bulundu. John Baeder, Richard Estes, John Kacere, Jack Mendenhall, Davis Cone ve Franz Gertsch gibi sanatçıların başı çektiği Fotorealizm pop art akımının devamı.

1978 doğumlu Mustafa Yüce, bu akımı sanatına uygulayan az sayıda sanatçılarımızdan. Figürden oluşan hiperrealist yağlıboyalara temelde sosyal bir yaradan hareketle biçimleniyor. Suriyeliler, kadın cinayetleri, meşru müdafaa tümü Mustafa Yüce'nin eserlerinde grotesk üsluplarıyla yerini bulabilir. Sembollere çok önem veriyor.

Akaretlerde sergilenen işi, toplumsal belgeci bir amaçla siddet ve masumiyetin ete kemiğe bürünmüş şekli. Eser elinde bir baykuş tutmakta olan bir genç kız figüründen oluşuyor. Kızın başörtüsü Ortodoks geleneklerini andırıyor, siyah renkli ve olanca ayrıntılı. Saçlarının yaşına göre oldukça beyaz olması, baykuşu sanki bir tabanca tutar gibi kavraması rahatsız edici. İmgenin izleyicide uyandırdığı duygu handiyse toplumsal belgeci bir fotoğrafla karşılaşılacağı. Walter Benjamin'in fotoğraf anlayışındaki görsel bilinci, politik sanat, şok etkisi ve algı evreninin zenginleşmesi geliyor akla. Bu bakımdan figür, psikanalistik düzlemde okunabilecek bir nevi soyut imgeye dönüşmüş.

Esmâ Venedik'te

Bu sene ikinci kez düzenlenecek olan Venedik Cam Haftası, 7-15 Eylül tarihleri arasında gerçekleşiyor. Türkiye'de sanatçı Felekşan Onur'u konuk ediyor. 10 Eylül'de saat 17.30'da Palazzo Polignac Conterini'de düzenlenecek olan "Murano-İstanbul: A Glass Making Journey II" isimli konferans sanatseverleri bir araya getirirken, konferansın arkasından Onur'ın kısa filmi "Esmâ"nın prömiyeri gerçekleşiyor. Venedik Cam Haftası'nın ev sahipliği yapacağı konferanslarda camın tarihsel arka planını ele alacak isimler arasında İstanbul Üniversitesi'nden arkeolog Feridün Özgümüş de bulunuyor. Felekşan Onur ise Osmanlı Devleti ile Venedik arasında cam sanatı vasıtasıyla ortaya çıkan kültürel etkileşimi odağına alacak. Bu etkinliğe özel olarak Venedik'teki 400'den fazla köprüden ilham alarak toplam 41 adet cam köprü yaratan sanatçı, Onur, cam sanatıyla kültürler arasında köprü kurmaya devam ederken 41 rakamının Doğu kültüründeki önemine de atıfta bulunuyor. Konferansı takiben gerçekleşecek "Esmâ" kısa filmi, Mimar Sinan'ın 1569-1571 yıllarında İstanbul'da inşa ettiği, vezirin eşi İsmihan (Esmahan) Sultan tarafından yaptırılan Sokullu Mehmet Paşa Camii'nden ilhamla hazırlanmış. Camii'nin büyüleyici özellikleri ve özellikle ışığın dikkat çektiği film, İsmihan Sultan'ın cam sanatı ile ışık-güzellik algısı konularına bakışını da gözler önüne seriyor. Murano'dan getirtilen 900 parça şamdan da cam sanatının kültür etkileşimindeki etkisine vurgu yapıyor.

Onun gördüğü Kaligrafi

Küba kökenli Amerikalı sanatçının José Parlá'nın "ISTHMUS" başlıklı Türkiye'deki ilk kişisel sergisi 9 Eylül'den itibaren İstanbul'da. Sergi, Parlá'nın 1999 yılında yani ilk İstanbul ziyaretinde görüp ilham aldığı, Osmanlı zamanından bugüne kaligrafiye ve ustalarına saygı duruşu niteliği taşıyor. Kanvastan büyük ölçekli duvar resimlerine, geniş bir yelpazede iş üreten Parlá için "Isthmus" konsepti iki tarafında denizin yer aldığı, daha büyük iki kara parçasını birbirine bağlayan bir

kara şeridini temsil ediyor. İstanbul'un Doğu ve Batı kültürleri arasındaki bu konseptle örtüşen konumu, Parlá'nın kaligrafi geleneğine dayanarak ürettiği eserlerinin kaynağı. "Dünya'nın benim olduğum tarafından bakan bir kaligrafinin neye benzeyeceğini, gelecek kuşaklara ne anlam ifade edeceğini hayal ettim," diyen Parlá'nın kâğıt üzerine çizimleri ve resimlerinin yanı sıra Türk zanaatkarlık geleneğinden yola çıkarak Gorbun şirketi ile işbirliği yaparak ürettiği seramik işleri de yer alacak.

Koza Üzerinden Yaşama Dair Çıkarımlar

Ağırlıklı olarak soyut çalışan ressam Erkan Özdelek, yeni kişisel sergisi "Tendon" ile MAJİ Luxury Art Gallery & Event'in konuğu oluyor. Tuval ve kâğıt üzerine farklı teknikler ve doğal malzemeler kullanarak kendine özgü bir tarz oluşturan sanatçı, sanata bir bilim insanı gibi yaklaşıyor ve atölyesini de bir laboratuvar olarak görüyor. "Tendon" sergisini hazırlarken de aynı hassasiyetle hareket eden Erkan Özdelek, insanı mikro ve makro düzeyde ya-

pısal bir varlık olarak ele alıyor. Koza üzerinden yaşamla ilgili kavramlar üreten sanatçı bu sergiyle kozanın süregiden örgüsü, doğurması, keleşme dönüşmesi ve daha; yaşam sürecini, imler yumağını, enerjiliğini ve özgünlüğünü gözler önüne seriyor. Sanatçının etkileyici renkler, dokular ve karışıklıklar içeren eserlerini 19 Eylül - 31 Ekim tarihleri arasında galerinin B salonunda ziyaret edebilirsiniz.

Sezonun son sergisi sayfiye evinde

Galeri Siyah Beyaz ile gerçekleştirilen "Sayfiye II" sergisi 23 Ağustos'ta Bodrum'da Casa dell'Arte'de kapılarını açtı. 11 Eylül'e kadar devam edecek olan sergide sanatçılar Daniele Sigalot ile Gökhan Tüfekçi'nin işleri sanatseverleri bekliyor.

Bodrum'un kültür sanat mabedi

Bodrum'da 2017'de açılan Zai Bodrum, sanat ve kültürü doğanın ortasında sanatseverlerin hizmetine sunmaya de-

vam ediyor. Zeytin ağacının eski deyişlerinden biri olan "Zai" ismi de zeytin ağaçları içindeki de bu multidisipliner

alana ilham olmuş. Kapılarını tüm edebiyat ve sanatseverlere Zai Bodrum kendini "Yeni Nesil Kütüphane" olarak tanımlarken kütüphanesinde okumalar, cep sinemasında gösterimler, atölyede ise eğitimler sunarak klasik kütüphanelerden farklı olarak yeni nesil bir kitabevi/kütüphane deneyimi vad ediyor. Yazar söyleşileri, yemekleri ve soru-cevap günleri düzenleyerek bir imza gününden öteye gitmeyi hedefleyen mekan, okurlara yazarlarla birebir iletişim kurulabilecekleri bir ortam sağlıyor. Kendileri de iyi birer okur olan Yunus Büyükkuşoğlu ve eşi Derya Büyükkuşoğlu tarafından hizmete sunulan kütüphane, Bodrum'daki sanatseverlerin her türlü ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak düşünülmüş. İnteraktif bir ortam yaratan mekan, sanatseverlere ilgi alanlarına göre vakit geçirebilecekleri farklı mekanlar ve dalında uzman kişilerle etkileşim imkanı sunuyor. Zeytin ağaçları içinde kendinizi dinleyebileceğiniz Zai Bodrum Zai'nin kafesinde de lezzetli yiyecek ve içecekler bulunuyor.

Zai Bodrum'un öne çıktığı bir diğer sanat dalıysa müzik. Bodrum'daki sessiz, doğal ortamında müzik dinletileri gerçek-

leştirilen mekanın caz dinletisi, klasik müzik dinletisi, piyano şan konseri gibi etkinlikleri yoğun ilgi görüyor. Bu yaz Yekta Kopan, Metin Uca, Saffet Emre Tonguç, Azra Kohen, Bedri Baykam'ın aralarında olduğu sanatın farklı dallarından tanınmış isimleri ağırlayan mekanda ünlü şeflerin düzenlediği mutfak atölyeleri de gerçekleşiyor. Yakın zamanda Yunus Emre Akkor ile şef Pınar İshakoğlu'nun mutfak workshop'larına ev sahipliği yapan yeni nesil kütüphane, gastronomi meraklılarının da takibinde. Ağustos ayını besteci piyanist Anjelika Akbar'ın "Sesler" performansıyla sonlandıran Zai Bodrum, Eylül ayına da hızlı başlıyor. 6 Eylül'de saat 21.30'da Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu'ndan "Tamamla Bizi Ey Aşk" oyunu sahneleyecek. Ali Poyrazoğlu, Güneş Berberoğlu ve Melih Ekener'in rol aldığı ve ilişkileri merkezine alan oyunun biletlerini Zai Bodrum'dan temin etmek mümkün. 7 Eylül'de ise saat 21.30'da Jehan Barbur'dan akustik dinleti seyircileriyle buluşacak. Zai Bodrum'un etkinlik takvimini sosyal medya hesapları ve internet sitesi üzerinden takip etmek mümkün.

HELEN BEARD

IT'S HER FACTORY

07 SEP - 06 OCT

Unit London presents *It's Her Factory*, the largest solo exhibition to date by British, Brighton-based artist, Helen Beard. The exhibition introduces a new body of Beard's vibrant, large-scale works – including the artist's first sculptural piece – that examine contemporary portrayals of sexuality.

In a world that promotes sexuality and relationships through idealised and arguably unrealistic body expectations, Beard's bold artworks reclaim ownership over depictions of the body from the predominant male gaze. Blending three traditions – abstraction, pop and figuration – Beard's technicolor palette, stylized shapes and fluid brushstrokes subvert imagery drawn from pornography into colourful joyous works.

The exhibition is now on view at Unit London gallery, Mayfair, London. For more information please visit www.theunitldn.com or email art@theunitldn.com

An abstract painting featuring bold, expressive brushstrokes in a variety of colors including orange, purple, teal, black, and blue. The composition is dynamic, with large, overlapping shapes and a sense of movement. In the top left corner, there is a stylized face with red lips and a black and white pattern. In the bottom left, there is a small, stylized figure with a red and green pattern. The background is a light blue color.

UNIT LONDON

Unit London is a leading contemporary art gallery devoted to identifying and developing the next generation of international artistic talent.

Follow the gallery : @unitlondon
3 Hanover Square, Mayfair, London, W1S 1HD
+44 (0) 20 7494 2035
theunitldn.com

Mevhibe Meziyet Beyat ve Melda Kaptana

İlhan Selçuk, Mevhibe Meziyet Beyat, Melda Kaptana ve İlhan Koman

Kendi adıyla kurduğu sanat galerisiyle yetmişli yıllarda ülkemizin sanat yapıtlarının görünürlüğünü artıran Meldâ Kaptana'yı 23 Temmuz'da Bodrum'da ebediyete uğurladık. Kaptana, doksan iki yıllık yaşamına pek çok şey sığdırmıştı.

Ayça Güzel

1927'de Kocamustafapaşa'da doğdu. İstanbul Kız Lisesi'nin ardından İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi'ni bitirdikten sonra Fransızca'sını iletirmek üzere Paris'e gitti. Avrupa sanatını yakından inceleme fırsatı yakaladığı bu şehirde ileride Türk resminin mihenk taşlarını oluşturan sanatçılarla dostluklar kurdu. Kimilerini İstanbul'dan tanıdığı bu isimlerin arasında İlhan Koman da vardı. İlhan Koman'la 1951'de Paris'te evlendi. Bir oğlu oldu. Bir süre sonra eşinden ayrıldı ve New York'a taşındı. New York'ta Amerikan sanatını takip etti. İstanbul'a dönünce "Urba" isimli bir atölye kurdu. Atölye; sonra "Butik Meldâ"ya, ardından "Meldâ Kaptana Sanat Galerisi"ne dönüştü.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Türkiye'nin çeşitli görünümlerine tanıklık eden Meldâ Kaptana, profesyonel sanat piyasasının inşasında kilit isimlerdendi. Sanat piyasasını yönlendiren ve Zeynep Oral'ın deyişyle "modern müze" işlevi gören sanat galerisiyle özel galericiliğin emekleme dönemini sürdüğü yetmişli yıllarda toplumun estetik bilincinin gelişimini olumlu etkilemişti. Anılarını *Ben Bir Bizans Bahçesinde Büyüdüm* isimli kaleme aldı. *Galeristler: Yetmişli Yılların Sanat Ortamı*'ndaysa yetmişli yılların sanat anlayışını, sanatsever-sanatçı ilişkilerini, sanata bakış açısını belgesel tadında yansıttı. İki kitabını da yetmiş beş yaşından sonra yazdı.

Ben Bir Bizans Bahçesinde Büyüdüm'ün

ilk baskısı 2003'te Yapı Kredi Yayınları'nca yayımlandı. Kocamustafapaşa, Paris, New York, Nişantaşı ekseninde geçen bu anılarda, sanat ve dostlukla örülmüş yaşam çizgisinin izi sürülürken yetmişli yılların Türk sanatını üreten isimler de izleniyor. İlhan Koman Vakfı ile Kanat Kitap tarafından yayımlanan *Galeristler: Yetmişli Yılların Sanat Ortamı*, *Bizans Bahçesi*'nden farklı, tamamen belgesel tadında kurgulanmış. Eleştirmenlerin, sanat camiasının ve okurların, özellikle galeri dönemini daha ayrıntılı anlatmasını istemeleri sonucunda oluşan belgesel kitabın önsözünde, Meldâ Kaptana şöyle der:

"Yetmişli yıllar diye bahsettiğimiz dönemin sanat anlayışını, sanatsever-sanatçı ilişkilerini, sanata bakış açısını yansıtan bir belgesel gerekiyordu. Sadece kendi gördüklerimi yazmak eksik olacaktı. Unuttuklarımı anımsatan dostlarımın anekdotlarıyla devam etmek daha düzgün ve gerçekçiydi."

Galeristler: Yetmişlerin Sanat Ortamı'nda, bu amaç doğrultusunda, kitap olarak basılan bir karma sergiye de imza atılmış. Söz konusu belgeselde, Türkiye'nin sanat atmosferini oluşturan Mübin Orhon, Orhan Peker, Fikret Ürgüp, Cemil Eren, Yahşi Baraz, Melike Şasa, Adalet Cimcoz, Gaye Baykal Kazancıgil, Salih Acar, Remo Gastaldi, Bülent Erbaşar, Burhan Uygur, Erdal Alantar, Candeğer Furtun, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Burhan Temel, Eşref Üren, Can Göknil, Duygu Omağ, Sitare Ağaoğlu, Devrim Erbil, Gülsün Erbil, Binay Kaya, Eren Eyüboğlu, Sezer Tansuğ, Tülin Öztürk, Mehmet Güleriyüz, Turan Erol, Cihat Burak, Berna Türemen, Balkan Naci İslimiyeli, Oya Katoğlu, İlhan Koman; yazıları, mektupları ve resimleriyle yer almış.

Meldâ Kaptana'nın anılan isimlerle olan dostluğu Akademî'den Sorbonne'a uzanan öğrencilik yıllarına dayanıyordu aslında. Onun için Sorbonne Üniversitesi'nde okuduğu Paris yılları; köklü dostlukların, rafine sanat anlayışının biçimlendiği, geliştiği zamanlardı. Devir, savaş sonrasının Paris'iydi. Sanatın iyi anlamda harekete geçtiği, insanların kültürle sıkıntısız bir biçimde yeniden buluştuğu dönemlerdi. Meldâ Kaptana'nın yanı sıra Akademî, edebiyat ve hukuk çevresinden pek çok Türk; eğitim için Paris'e adeta akan emişti. Kimi devlet bursuyla kimi de kendi imkânlarıyla okumaya gelen bu öğren-

ArtDog
İstanbul

Meldâ Kaptana'nın Ardından...

ciler arasında Abidin Dino'dan Avni Arbaş'a, Fikret Mualla'dan Mübin Orhon'a, Can Yücel'e pek çok isim vardı. İlhan Koman da Paris'e okumaya gelen burslu Türk öğrencilerden biriydi.

Anılan isimlerden bazılarıyla dostlukları, daha Edebiyat Fakültesi'ndeyken başlamıştı; Orhan Peker, Bedri Rahmi, Edip Hakkı Köseoğlu İstanbul'dan tanıştığı arkadaşlarıydı; arkadaşlarının sanatçı kimliklerinin hemen hemen her evresini inceden inceye tanınması, Meldâ Kaptana Sanat Galerisi'nde, aynı isimlerin sergilerinin kavramsal çerçevelerini farklı bir bilinçle oluşturmasını sağlayacaktı.

İstanbul'da 1940'ların sanat öğrencileri konusunda küçük bir parantez açarsak; edebiyatla plastik sanat öğrencilerinin son derece yakın bir dirsek teması içinde olduklarına şahit oluruz. O yıllarda; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Fındıklı'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nin yanındaki binadaydı. Böylece; ileride yazı ve çizgi erbabı olacak kişiler, bir araya gelerek, birbirlerinin sanatlarından etkilenmiş, bir "muhit" oluşturmuştu. Orhan Peker'den İlhan Koman'a, Dündar Elbruz'dan Şara Sayın'a ileride ün sahibi olacak pek çok isim Akademî-Edebiyat Fakültesi ortamında öğrenciydi. Bedri Rahmi öğretim görevlisiydi, Yaşar Kemal ve Sait Faik de aynı muhitteydi; onlar eğitim kadrosu içinde değildi, ancak Akademî-Edebiyat Fakültesi ortamına ara sıra katılırlardı. Burada gelişen dostluklar, sonraki yıllarda Paris'te iyice perçinlenmişti.

Paris yılları, Meldâ Kaptana'ya, İlhan Koman'ın sanatının Paris evresini yakından gözlemleme olanağı vermişti. *Sanat Dünyamız* dergisinde o dönemden şöyle bahseder Kaptana:

"İlhan Koman'ın Paris'e gelişinin ikinci yılıydı. Rue de la Grande Chaumiere'deki atölyesinde alçı, bakır levhalar ve çivilerle soyut heykeller yapıyordu tanıdığımda. O yıllarda Picasso'yu önemsiyor ve belki de biraz bundan esinlenerek değişik malzemelerle çalışıyordu. İlk sergisini Rive Gauche'ta Galerî 8'de görmüştüm. (...) Paris'ten 1951 Ağustosı'nda ayrılırken, çekingenliği sebebiyle bizzat ben götürmüştüm Denise Rene Galerisi'ne bazı taş heykellerini. Onları galeride muhafaza edecek ve karma sergilere koyacakları ileride."

Ben Bir Bizans Bahçesinde Büyüdüm'de aynı dönemden ayrıca şöyle söz eder:

"İlhan o sıralarda taşlarla çalışıyordu. Beraber şehir dışına çıkıp büyük taşlar toplardık. O güzel taşlardan biri benim başucumda. Onları zımparalamasına sıra geldiğinde yardım ederdim ara sıra. Atölyesini kısa bir süre için sonradan ünlenen dostumuz Edgar Pilet kullanmıştı. İlhan'la dostlukları ilerlemiş, o günlerde aynı grupta olan Andre Breton, Victor Vasarely ve ismini hatırlayamadığım başka önemli sanatçılarla dostluk kurmaya başlamıştı. Vasarely'nin o yıllar siyah beyaz dönemiydi. O sıralarda çok önemsenen heykeltıraş Jacobsen'in bir dersine misafir olarak davet edilmişti. Jacobsen talebelerine İlhan'ın taş çalışmalarını göstererek 'İşte, sanat eseri (oeuvre d'art) bu' diye onun heykellerini övmüştü."

Meldâ Kaptana; New York'ta da tıpkı Paris'te olduğu gibi eğitilmiş bir Türk topluluğuyla karışlaştı. Talat-Seniha Halman, Tunç Yalman, Fatma Mansur Coşar, Yıldız Kenter ve daha pek çok kişi New York'ta bir araya gelmişti. Seniha Halman, Birleşmiş Milletler'de Türkçe program yapmaktaydı. Meldâ Kaptana da bazen bu programlara konuşmacı olarak katılırdı. Kaptana, New York'ta oğluyla birlikte beş yıl kaldı; bu süre içinde estetik anlayışını geliştirdi. Amerikan sanatını daha yakından tanıma olanağı buldu. Dönemin sanatının iyi örneklerini yakından takip etti; yalnızca resim sanatını değil, klasik müziğin, cazın, tiyatronun, müzikallerin en iyilerini izledi. Babasının rahatsızlığı nedeniyle İstanbul'a döndü.

Urba Atölyesi, Butik Meldâ ve Meldâ Kaptana Sanat Galerisi

İstanbul, ona kapılarını tüm zenginlikleriyle yeniden açmıştı. Ailesine, arkadaşlarına kavuşmak; uzun yıllar ayrı kaldığı İstanbul'un kültür-sanat ortamıyla yeniden buluşmak iyi gelmişti. Urba Atölyesi'nden sonra modaevini Butik Meldâ ismiyle Nişantaşı'na taşıdı ve bir süre sonra modaevini sanat galerisine dönüştürdü (1971). Galerinin ismi Muhsin Ertuğrul'un önerisiyle "Meldâ Kaptana Sanat Galerisi" oldu.

Yetmişli yılların başlarında İstanbul'daki özel resim galericiliği daha başlangıç aşamasındaydı. Adalet Cimcoz'un ünlü Maya Sanat Galerisi kapanmıştı. Tek tük varlık gösteren birkaç özel galeriyle birlikte Meldâ Kaptana Sanat Galerisi; İstanbul'un resim ortamındaki büyük boşluğu doldurdu, kaliteli ve özgün kimliğiyle İstanbul'da Nişantaşı Emlak Caddesi'nde altı yıl sürecek varlığını başlattı. 70'ler; 40'lı ve 50'li yıllarda Paris'te eği-

tim görmüş pek çok sanatçının da ülkeye kesin dönüş yaptığı yıllardı. Daha önceden İstanbul'a dönenlerin de resimlerini sergileyecekleri özel galeriler son derece kısıtlıydı. Paris'te yaşayan Mübin Orhon, Türkiye'deki ilk sergisini 1967'de, Butik Meldâ'da açtı. Butiğini sanat galerisine dönüştürmeden önce de Meldâ Kaptana, arkadaşlarının veya değerli bulduğu ressamların eserlerini dikış atölyesinin duvarlarında sergiliyordu.

Meldâ Kaptana Sanat Galerisi; Kaptana'nın sanat sevgisi, sanatçı arkadaşlarının ısrarı ve Türk resim ortamında sanatçıları kucaklayan bir özel resim galerisine duyulan ihtiyaç sonucu, 30 Ocak 1971'de, karma bir sergiyle kapılarını sanatseverlere açmıştı. Bu ilk karma sergiye katılan sanatçılar: Avni Arbaş, Ferruh Başağa, Aliye Berger, Cihat Burak, Nevin Çokay, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Candeğer Furtun, Füreya, Atilla Galatalı, Nasip İyem, Nuri İyem, Jülüde Ayfer Karamanî, Sabit Karamanî, Filiz Özgüven, Rasin, Tiraje, Tangül, Ömer Uluç, Gürdal, Erdoğan Esen, İlhan Koman'dı.

Özel bir resim galerisinin halkın sanat eğitiminde ne derece etkili olduğunu Meldâ Kaptana, *Galeristler: Yetmişli Yılların Sanat Ortamı*'nda şöyle anlatır:

"Galerinin açılışından sonra bir süre çevredekilerin bazıları Butik'in neye dönüştüğünü anlayamamıştı. Sanatla pek ilgisi olmayan bir hanımın kapıyı açıp başını içeriye uzatarak 'Affedersiniz, burada ne satılıyor,' dediğini hatırlıyorum, bazıları için bomboş bir dükkân görüntüsü veriyordu! Böylelikle galeri; semti ve yeri, sokağa açılan kapısıyla halka açık bir galeri oldu. Bir galeriden resim alıp gerçek bir tabloyu duvarına asmak oldukça az görülen bir davranıştı. Reprodüksiyonlar bile çok az yerde satılıyordu. Sevgili Eren Eyüboğlu bana 'her şeyin modası oluyor, haydi Nişantaşı'nda resim alışverişi modasını da sen çıkar,' demişti."

Meldâ Kaptana Sanat Galerisi kısa sürede büyük başarı kazandı. Süreli sergilerin yanı sıra galerinin bir bölümü sürekli sergilere ayrıldı. Mustafa Pilevneli; *Ben Bir Bizans Bahçesinde Büyüdüm*'de Meldâ Kaptana ve Galerî'yle ilgili şöyle der:

"Meldâ Kaptana'yı öğrencilik yıllarımdan tanıyorum. 1957'de, Tatbiki'de öğrencilik hayatına başladığımda, okul dışında ya yan taraftaki Resim Heykel'e ya da İstanbul'un resim galerilerine giderdik. Aslında o yıllarda galericilik pek yok gibiydi; Atlas Pasajı'nın karşısındaki Devlet Güzel Sanatlar Galerisi ve yine Beyoğlu'nda Adalet Cimcoz'un Maya Sanat Galerisi vardı. Galerî İ henüz açılmamıştı. En çok uğradığımız yer –bu çok ilginçtir– Ziyad Ebuzziya'nın Beyoğlu caddesindeki kitapçı dükkânıydı. Ebuzziya Kitabevi'nin sahibi, sanatçı Alev Ebuzziya'nın da babası olan Ziyad Ebuzziya, dükkânına Avrupa resminde örnekler getirirdi. Mesela Picasso orijinallerini, Chagall'eri, Dalí'leri ben ilk kez orada görmüştüm. (...) Bunların yanında, bir de Harbiye'de keşfettiğim bir modaevi vardı; modaevinin sahibisi de o zamanlar yüz aşinalığıyla tanıdığım Meldâ Kaptana'ydı. Kaptana, modaevinde, kimi sanatçıların, tanıdığı yakın çevresindeki sanatçıların işlerine yer verirdi. Fakat, andığım işlere modaevinde yer vermesinin nedeni, yıllar sonra öğrendim ki, İlhan Koman'ın eşi oluşuydu. İlhan Koman'ın eşi olması ona çok şey kazandırmıştı; Batı'yı biliyordu, dünya sanatını biliyordu, Amerika'yı biliyordu ve burada olmayan bir kültürü, kendisi de bir yerde modacı olması hasebiyle, topluma sunma görevini üzerine almıştı. Bir sanatçı, bir tasarımcı olarak, modayı sunarken görsel olarak da duvarların sanat eserleriyle donatıyordu. Altmışlı yıllarda, Nişantaşı'nda Valikonağı'nın karşısında aşağı doğru inerken sağ tarafta Portakal Sanat Evi'ne sapan yerin köşesinde, şimdiki halıcının olduğu yerde Meldâ, bir galeri açtı: Meldâ Kaptana Sanat Galerisi. Burası, uğradığım yerlerin başındaydı; altmışlı yıllar benim işlerimi yeni yeni sergilemeye başladığım zamanlardı. Meldâ benim suluboyalarım ile ilgileni. Galerisinde Bedri Rahmi'lere, Orhan Peker'lere, Eşref Üren'lere, aynı zamanda bazı eski ustalara da rastlanırdı. Örnek vermek gerekirse, bir Halil Paşa, hiç unutmam, yerde rulolar içinde duran Halil Paşa'ları gördüğüm zaman, sevgili Meldâ Kaptana bir zarf içinde gayet zarif bir şekilde satmış olduğu iki suluboya resminin parasını verirken zarfı almadım ve dedim ki: 'Zarf yerine, izin verirsiniz, şunu alabilir miyim?' Yerde 1882 tarihli bir Halil Paşa. Ben iki tane suluboya resmini verip de bir Halil Paşa alabiliyordum. Bu, Meldâ Kaptana'nın, o sanat atmosferinde bize sunduklarından, topluma sunduklarından yalnızca bir tanesiydi."

Meldâ Kaptana Sanat Galerisi'nde açık olduğu altı yıl boyunca ses getiren pek çok sergi açıldı. Bunlardan belki de en ses getiren Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun sergisiydi.

20 Aralık 1973-10 Ocak 1974 tarihleri arasında açılan "Reis"in sergisiyle ilgili, "İstanbul şehrinde resim satışının başlangıç tarihi olarak kabul edilebileceğini" belirtir Meldâ Kaptana. Bedri Rahmi'nin galeriye koyduğu eserlerinin büyük bir bölümünün satıldığını ve satılan resimlerinin yerine yenilerini getirdiklerini ifade eder. Daha önce açtığı sergilerdeki resimlerinin satışlarının azlığını dan bezen Bedri Rahmi'nin, Meldâ Kaptana Sanat Galerisi'nde açılacak bu sergiye önceleri sıcak bakmadığını ama kendisinin serginin ayrıntılarını üstlenmesi sonucu onay verip resim satışının çok olmasından ötürü de şaşırıp memnun olduğunu söyler.

Galerî, 1977'de kapandı. Meldâ Kaptana, galerisi kapandıktan sonra, bir süre Halk Sigorta'nın Halkkoop Sanat Galerisi'ni idare etti; Orhan Peker'in sergisini açtı, ancak ilkesel olarak Halk Sigorta'yla ayrı düşünce galeriden ayrılarak seksenlerin başında Bodrum'a göç etti. Bodrum'da yirmi yıl kadar kaldı, ama sanattan bütünüyle uzaklaşmadı. Evinin arka avlusunu da süreliğin ne resim galerisine dönüştürdü. Oya Katoğlu, Meldâ Kaptana'nın deyişle "avlu galeri" –de sergi açtı.

2000'lerin başlarında döndüğü İstanbul'da gerek oğlunun arzusu gerekse de belirli bir döneme ait anıları belgelemek isteğiyle kaleme aldığı *Ben Bir Bizans Bahçesinde Büyüdüm*'ü, belgesel kitap *Galeristler: Yetmişli Yılların Sanat Ortamı* izledi. 2017'de tekrar Bodrum'a döndü.

Galatasaray Sergileri ve Melda Kaptana Sanat Galerisi

Ülkemizde sanat yapıtlarının sergileneşi 1880'lere değin uzanır. Güzel Sanatlar Akademisi'nin açıldığı bu yıllarda, İstanbul'a gelen pek çok yabancı ressamın, yapıtlarını Beyoğlu ve Tepebaşı'nda sergilediği ve kimi zaman onlara Türk ressamların da kattığı biliyoruz. Dönemin Avrupa sanatının bakış açısını yansıtan bu sergiler düzenli olamıyor ancak, bunun için 1900'leri bekleme gerekiyor. 1916'dan itibaren, Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nin himayesinde, her yıl tekrarlanmak suretiyle gerçekleştirilen Galatasaray Sergileri, Türkiye'deki ilk düzenli sergiler. Galatasaray Sergilerinin 1914 Kuşağı olarak adlandırılan İbrahim Çallı, Hikmet Onat ve Feyhaman Duran gibi usta fırçıların üzerinde olumlu etkileri var.

Yetmişlerde, Türk resminde ellili yıllarda başlayan üslup çoğulculuğuna toplum yansıtmaya çabasında ciddi bir rol üstlenen Meldâ Kaptana Sanat Galerisi, o dönemin sanatı ve sanatçısına verdiği destek açısından Galatasaray Sergileriyle karşılaştırılabilir. Ellilere kadar devam eden Galatasaray Sergileri, Erken Cumhuriyet Dönemi ustalarının toplumla buluşmasında ne denli destekleyici bir güce sahipse, aynı güç Meldâ Kaptana Sanat Galerisi için de geçerli. Modern yaklaşımlara eskisinden daha yakın olunan bir dönemde, bireysel tarzların ön planda olduğu pek çok sanat yapıtını, karma sergiler aracılığıyla sanatseverlerin dikkatine sunan Meldâ Kaptana, hem sanatseverlere aynı anda çok sayıda sanat yapıtını gösterilebilmiş hem de sanatçılara fırsat eşitliği sağlamıştı.

Bu; Türk halkının o yıllarda sanat eserini bir kültür ve yatırım aracı olarak görmeye başladığının kanıtı oldu. Nitekim; sergiler amacına ulaşmış, halk yeni bir sanat anlayışıyla ilişki kurmaya başlamıştı.

Galeristler: Yetmişli Yılların Sanat Ortamı, Meldâ Kaptana'nın, galeride sergi açan, galeri hakkında fikir sahibi olan sanatçıların ve bazı şahısların anılarını, o dönemin belgeleriyle bir araya getirme çabasını yansıtan çalışması, sanatsal belleğimizin bir parçası, tarihsel bir belgesi niteliğindedir.

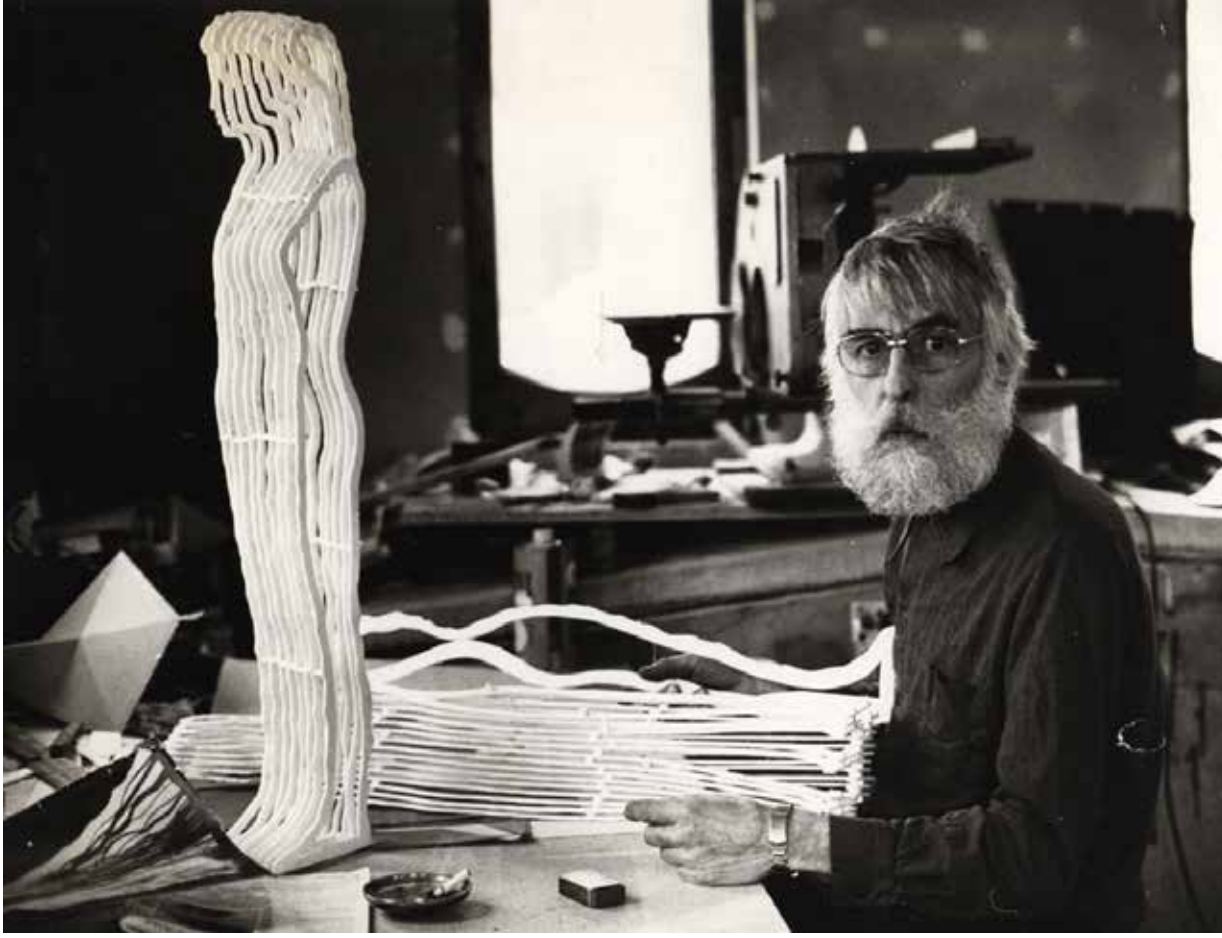
Bu eser; yetmişlerin sanat dünyasının anlaşılmasında önemli bir kayıt. Dönemin sanata bakış açısı, sanatçı-galerici ilişkileri, sanat erbabları arasındaki dostluk ve yardımlaşma, galeri ve sanatçıların çığ gibi arttığı günümüzde özlenesi nitelikleri haiz. Örneğin Meldâ Kaptana Sanat Galerisi'nde Adalet Cimcoz'un sanat ortamına yaptığı katkıyı yeniden hatırlamak için Adalet Cimcoz anısına karma bir sergi yapılmış. Yine Kaptana'nın galerisinde, 1975'te, ozan Ece Ayhan'ın İsviçre'deki ameliyat parasını bir araya getirebilmek için sanatçılar, sanatseverler güç birliği etmiş, düzenlenen karma serginin geliri Ece Ayhan'ın sağlık masraflarına aktarılmış.

Meldâ Kaptana, sanat galerisiyle, döneminin sanat ortamına canlılık getirmiş, halkın resimle buluşmasına ön ayak olmuş, sanatçı ve edebiyatçılar arasındaki iletişim zeminini oluşturmuş ve güçlendirmiştir. Türk sanatına çok şey kazandırmış, o yıllarda emekleme aşamasında olan özel galericiliğimize yeni bir soluk getirmiş, ressamların eserlerini görünür kılmış, estetik bilincimize değer katmıştır.

Burnumuzun Dibindeki Sanatçı İlhan Koman

Türkiye'nin en özgün, gelmiş geçmiş en hatırı sayılan sanatçılarından İlhan Koman'ın oğlu Ahmet Koman tıpkı babası gibi ondan miras kalan Hulda isimli 114 yaşındaki yük teknesinde koca bir kültürel mirasa sahip çıkmaya çalışıyor. O miras hepimizin ama aynen ekşisözlük'te yapılan bir yorumda söylendiği gibi "Burnumuzun dibindeki sanatçıyı tanımıyoruz."

Şebnem KIRMACI

İlhan Koman, Akdeniz maketiyle

İlhan Koman ve Chet Kanra, Från Leonardo, Fotoğraf: Piri Koman

Ekşisözlük'ten 17.06.2019 tarihli bir alıntı okuyacağım İlhan Koman başlığının altına yazılan: "Varlığını google'ın doğum günü için yaptığı doodle'dan öğrendiğim sanatçı. Yazıklar olsun ülkemizdeki eğitim sistemine. Daha burnumuzun dibindeki sanatçıyı tanımıyoruz." İlhan Koman'ın adını ilk defa doodle'dan duyan isimler var. Bu durumu göz ardı ederek bir soru sormak imkansız. Bu halin sizdeki çağrışımı nedir? Memleketimizde kültür deyince öncelikle balık veya mantar akla gelir oldu desem fazla mı olur...

HULDA'NIN YOLCULUĞU

Can Yücel ve Oktay Rifat, Koman için "kaptan" ve teknesi için "batmı batacak" ifadelerini kullanmışlar. Bu örneklerden yola çıkarak Koman'ın denizle ilişkisi ve bu ilişkinin sizin hayatınızdaki yeri, anlamı ve devamlılığı nasıldır? Babam çocukluğundan beri denize ve gemilere tutkun, hatta gemi mühendisi olmak istemiş, ancak Edirne'de lise sonunda geçirdiği verem nedeniyle aile güzel resim yapıyor, daha az yorucu olur diye Güzel Sanatlara göndermiş İstanbul'a. Hatta Yaşar Kemal'le oda paylaşmışlar, yorganını da ikiye bölüp yarısını vermiş, 'hala saklıyorum' derdi Yaşar ağabey. Tabii 6 ay sonra heykel bölümüne geçince nerede kaldı hafif işler! Ama sahilde artık ve bol bol balığa çıkabiliyor, hatta Boğaz'da dalıp bana çiğ midye yedirdiğini hatırlıyorum. Yıllar sonra da İsveç'te ev ararken Hulda'ya ve denize kavuşuyor.

Koman'ın 1965'ten 1986 yılına yani vefat edene kadar yaşadığı ve ürettiği Hulda o andan sonra ne aşamalardan geçti? Bugüne kadar Hulda'nın o yıldan bu yıla yolculuğunu sizden dinlesek. Vefatından önce "senden başka kimse uğraşamaz" diyerek kardeşim Korhan'a bırakmıştı babam Hulda'yı. Korhan da babam gibi çocuklarını Hulda'da büyüttü, tamiriyle uğraşa uğraşa da tekne yapıcılığını meslek edindi. Ama 20 sene sonunda artık o da yorulmuştu; ailece ne yapalım derken ben devreye girdim. Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik bölümündeydim o yıllar ve Avrupa Birliği 7. Çerçeve Programları kapsamında çeşitli araştırma proje başvuruları ile uğraşıyordum. Boğaziçi'nde "Toplumda Bilim" ana başlığında Hulda ve İlhan Koman'a uyabilecek bir proje tasarladık, babamın bilimsel yönleri olan eserlerinden bir seçkiyi babam için kurduğumuz

İlhan Koman Kültür ve Sanat Vakfı'nın koordinatörlüğünde Hulda'ya yükleyip İsveç'ten yola çıkarak 10 Avrupa limanında sergi ve atölyeler düzenleyerek 2010'da İstanbul'a kadar geldik. Korhan da böylelikle Hulda Festivali'nde hem kaptanlığımızı yaptık hem de Hulda'yı bana devretti.

Hulda'yı Türkiye'de önce Beyoğlu Belediyesi, Haliç Hasköy'de 9 ay ağırladı, sonra Çeşme Marina davet etti, arkasından Fethiye Belediyesi, FETAV ve Rotary Kulübü, İstanbul Yüksek Denizcilik, Palmarina, Bodrum Belediyesi ağırladı. Bodrum Limanı Muğla'ya bağlandıktan sonra Bodrum Deniz Ticaret Odası aracılığıyla Muğla Büyükşehir, Bodrum Milta Marina ve daha uzun soluklu olması ümidiyle yine Bodrum Belediyesi sayesinde Hulda hâlâ Türkiye'de.

"DESTEKLER OLMASA HULDA'YI YAŞATAMAM"

Hulda sonuçta bu coğrafyadan çıkan en hatırı sayılır sanatçılardan birinin emaneti. Bu kültürel mirasa oğlu olarak tek başınıza sahip çıkmak zorunda kaldığınızı gözlemledim, haksız mıyım? Öyleyse neden? Bilhassa son senelerde dönem dönem tamamen tabii Hulda'nın köpeği Yedi ile yalnız kaldığım da oluyor. Ailenin ve birçok dostun desteği olmazsa Hulda'yı yaşatmam imkansız olur. Herkesi saymak imkansız burada ama Vakıf/Hulda gönüllülerinden Mine Şengel, maalesef yeni kaybettiğimiz Yıldırım Arıcı, Erol Turan, Tunç Kurtluoğlu, Süleyman Uysal, Kerim Acar, Cüneyit Karaloğlu, Ali Perret, Cem Çağatay, Erdem ve Mazlum Ağan'a minnettar Hulda. Bakım konusunda JOTUN ve Ağanlar dışında Korhan'ın kızı yeğenim Elvira hemen her sene İsveç'ten gemici arkadaşlarını ve veya aileyi toplayıp bir-iki hafta gelip armayı düzenliyor, boya vesaire bakım yapıyor hatta bazen de Bodrum Cup'a katkı sağlıyor.

ZAMANIN ÖTESİNDE MOBİLYALAR

Koman, Sadi Özış, Şadi Çalık, Mazhar Süleymangil ile bir tasarım atölyesi kurmuş. Türkiye'de ki ilk tasarım atölyesi. Karemetal Atölyesi için şöyle dediği söylenir: "Aldığımız maaş hiçbir şeye yetmezdi... Baktık olacak gibi değil, koltukçuluğa başlamaya karar verdik dört arkadaş. Modern mobilyayı ilk kez memleketimizde yapmaya koyulduk. Yani, biz o devirde sanatımızla insanların kafasına hitap edemediğimizden, kıçlarına hitap etmeye başlamıştık" Evet Karemetal, Mazhar Bey'in मद-de desteği ile dayım Affan Kaptana'nın

Dolapdere'deki atölyesinde kuruldu ve zamanla göre çok modern mobilyalar üretti. Meşhur Knoll mobilya şirketinin Amerika'ya davetini biraz yoksulluk biraz da mütevazılıkları nedeniyle kabul edemediler, yoksa kim bilir Bertolia ile birlikte Kare mobilyalar da götürdü dünya piyasası.

AKDENİZ DOĞRU YERDE Mİ?

İlhan Koman'ın kaç işi ve maketi şu an sizde? Bunların akıbeti ne olacak? Kapsamlı sergilerde 150 civarında eser sergiledik, envanter dosyası, belgeler, kullandığı aletler ve bazı fotoğraflar dahil 800 parça var.

Akdeniz Heykeli'ni Türkiye'ye siz getirmişsiniz. O zaman diliminde yaşananları paylaşır mısınız? Başlı başına bir hikaye o. Annem Meldâ Kaptana, Halk Sigorta'nın müdürü Ali Neyzi'yi babamla tanıştırmak için İsveç'e getirmişti. Halk Sigorta için bir heykel olasılığı için görüştüler. Babam Neyzi'yi sevmişti ama 1968 de Abdurrahman Hancı'nın hatırına Divan oteli için heykel yapma macerasını anarak kara kara düşünüyordu, ne yapabilirim Türkiye'de diye. Akdeniz ilk olarak 1973, İsveç'te Trygg Hansa sigorta şirketinin açtığı yarışmada ödül almış ancak gerçekleştirilmemişti, 50 cm'lik maketi Hulda'da duruyordu. Ben de "Akdeniz rafta duruyor ve yine bir sigorta şirketi için heykel talep edilmiş durumda" dedim ve ikna ederek maketi alıp Halk Sigorta'ya getirdim. Şimdi kimde acaba o 50 cm'lik turuncu strafor maket? Bu arada turuncu olmasının nedeni de yine o zamanlar Stockholm Kraliyet Mimarlık Yüksekokulu için yaptığı, "Leonardo'dan" adlı eser de dış mekanda duracağı için o zamanların başlıca pas koruyucusu sülüyen ile boyanmıştı. Akdeniz'i ise mavi/yeşil düşünmüş, ancak yatla getirilen boyalar beyaz çıkmıştı.

Akdeniz heykeli doğru yerde mi sormadan edemeyeceğim. İç dış mekan ayırımından yola çıkarak soruyorum. Maalesef, itirazlarına rağmen iç mekana ve yukarıya alındı. Her şeyden önce başlıca özelliği olan, belki de sanat dünyasının ilk hologram heykeli olma kinetiğini kaybetti.

YA SABIR

Şu an Hulda eserlerinin bir kısmı ZAI'de, bir kısmı da sizin çabalarınızla bir araziye götürülmek üzere. Bu konuda bilgi verir misiniz? Yunus Büyükuşoğlu Bodrum'da bir modern sanat müzesi oluşturmak için yıllardır ça-

Ahmet Koman ve Hulda'nın köpeği Yedi, Fotoğraf: Murat Cem Baytok

bahyor; birçok okula, projeye, kişiye destek oluyor. ZAI onun kütüphane-sanat-kahve mekanı. Ben ise artık tüm Koman eserlerini kendi yağımızla kavrumaya devam edebilmek için Milas'ın Söğütçük köyünde aldığımız, Vakfın kullanımına adadığımız 8 dönümlük zeytinliğe taşınmak için uğraşıyorum. Sağ olsun bana da bu konuda yardımcı oluyor, biz de eldeki demir Koman eserlerinden en büyüğü, satılık olmayan 'Umacı'yı bir süreliğine ZAI'de sergilenmesi için getirdik. Bakalım, kısmet olursa birlikte daha büyük proje ümitlerimiz var.

Koman'ın eserleri nasıl muhafaza edilip korunuyor; conservation meselesi bizde pek anlaşılmıyor, bu konuda yaşadığınız zorluklar nedir? İnşallah hâlâ çabaladığımız Söğütçük'te ciddi bir arşiv haline gelecek ve sandıklarından çıkarak daha elverişli şartlarda korunacaklar, halka daha açık bir Koman sergi mekanı oluşuncaya dek, olur ya, ya tutarsa.

Ciddi bir kültürel miras emanetiniz. Ekleme istediğiniz bir şey var mı? Ya sabır.

Sanyu, *Nu Rose Sur Tissus Chinois*, 1930'lar
Tuval üzeri yağlı boya, 45,2 x 81,2 cmZao Wou-Ki, *Voie Lactée*—09.11.1956Osman Hamdi Bey, *Young Woman Reading*, 1880

Sonbahar Müzayedeleri

Sanat dünyasının ve piyasasının merakla beklediği müzayedeler de sezon açılışı yapıyorlar. Dünyanın önde gelen müzayede evlerinden Christie's, Sotheby's, Philips ve Bonhams'ın sonbahar takvimlerini derledik.

ArtDog İstanbul

Christie's Eylül'e Hızlı Başlıyor

Christie's Müzayede Evi'nin 27 Eylül'de Şanghay'da düzenleyeceği “20. Yüzyıl & Çağdaş Sanat (Akşam Satışı)”, Salvador Dali'den Zao Wou-Ki'ye Marc Chagall'dan Andy Warhol'a kadar, yer verdiği sanatçılar ve eserleriyle milyonluk satışlara ev sahipliği yapacak.

Christie's sonbahara 10 Eylül tarihinde New York'ta “Değerli Çin Resimleri” müzayedesiyile “merhaba” diyor. Müzayedenin yıldızının Zhang Daqian'ın 300-500 bin dolar aralığına alıcı bulması beklenen *Hibiscus* eserinin olacağı tahmin ediliyor.

BANKSY VE ÇAĞDAŞ EDİSYONLAR

Christie's de Eylül'ü ağırlıklı olarak online müzayedelere ayrılmayı tercih etmiş. Müzayede evinin “Çağdaş Edisyonlar” ve Banksy: *I can't Believe You Morons Actually Buy This Sh*t* gibi online müzayedelerini 11 Eylül'de New York'ta düzenleyeceği “Güney Asya Modern + Çağdaş Sanatı” satışı takip edecek. Sayed Haidar Reza, Francis Newton Souza, Maqbool Fida Hussein, Hari Ambadas Gade ve Jehangir Sabavala işlerine

yer verilen sanatçılar arasında. Sayed Haidar Reza'nın *La Terre*'inin fiyatı talep üzerine belirlenecekken “Untitled (Cityscape)”nın 350-500 bin dolara alıcı bulacağı tahmin ediliyor. Müzayede evinin aynı tarihte New York'taki diğer müzayedesine ise 120 lotun sunulacağı “Hint, Himalaya ve Güneydoğu Asya Sanat Eserleri” olacak.

17 Eylül'de Zürih'te “İsviçre Sanatı” meraklılarını buluşturacak olan Christie's 18 Eylül'de ise Londra'da “Baskı & Çoğaltmalar” satışını düzenleyecek. Keith Haring'in “Retrospect”ı 150-250 bin, Edvard Munch'ün “The Heart”ı, Andy Warhol'un “Chanel: from Ads”i ile STIK'in “Heavy”si 100-150 bin, Edouard Vuillard'ın “Paysages et Intérieurs”ü 80-120 bin, Henri Toulouse-Lautrec'in “Jane Avril”i 50-70 bin sterlin tahmini fiyata satışta olacak.

ŞANGHAY'DA “SANAT İLE YAŞAMAK”

Christie's, sanatseverleri 21 Eylül'de Şanghay'da “İlk Açık/Şanghay: Sanat ile Yaşamak” başlıklı müzayedede buluşturacak. KAWS'ın “No Reply”ının tahmini sa-

tış fiyatı 400-800 bin Çin Yuanı olurken, Zao Wou-Ki'nin “Untitled”ı 350-550 bin, Tai Xiangzhou'nun “Alioth”ı ise 350-650 bin Çin Yuanına alıcısını arayacak.

Müzayede evinin Şanghay'da 21 Eylül'deki bir diğer müzayedesine ise “20. Yüzyıl & Çağdaş Sanat (Akşam Satışı)” olacak. Müzayedenin gözdesinin 38-68 milyon Çin Yuanına alıcı bulacağı tahmin edilen Zao Wou-Ki'nin *Voie Lactée* - 09.11.1956'sı olacağı tahmin ediliyor. Salvador Dali'nin *Le Profil Du Temps*'ı 7-10 milyon Çin Yuanlık tahmini fiyatıyla göze çarparken öne çıkan diğerlerinden Marc Chagall'ın *Corbeille de Fruits aux Amoureux*'su 4,5-5,5 milyon, Bernard Buffet'nin “Clown aux Tasses à Café”si 3,8-5 milyon, Fernando Botero'nun *Women On a Horse*'u 3,2-4,5 milyon ve Andy Warhol'un *Cambell's Chicken Noodle Soupbox*'u 1,3-1,8 milyon Çin Yuanına yeni sahiplerine kavuşacak.

“İYİ BİRİ”NE İYİ FİYAT

Christie's, 27 Eylül'de New York'ta Ed Ruscha koleksiyonerlerini bir araya getirecek. “Ed Ruscha'dan 37 iş” başlıklı müzayede seçkinde yer alan işlerin en yüksek fiya-

ta sahip olanı “A Person Who Is Very Nice”, 500-700 bin dolarlık tahmini satış fiyatıyla heyecanlandıracak. Ruscha'nın “I Was Gasping for Contact”ı, “3 Fork”u ve “Wavy Robot”u 400-600 bin, “Year After Year”ı ile “Electrical” ise 350-550 bin dolar tahmini fiyata alıcısını bulacak.

27 Eylül'de New York'taki bir diğer müzayede ise “Savaş Sonrasından Günümüze” olacak. 5 binden 2 milyon dolara farklı fiyatlarda, oldukça geniş yelpazede sanatsevere hitap edecek müzayede seçkinde yeni yetenekler de usta sanatçılar da yer alacak. Müzayedede işleri yer alan sanatçılar arasında Helen Frankenthaler, Joan Mitchell, Andy Warhol, Yayoi Kusama, Harold Ancart, Loie Hollowell, Tschabalala Self, Jonas Wood, KAWS ve George Condo'yu saymak mümkün.

EKİM DE EYLÜL KADAR YOĞUN

Ekim ayını 1 Ekim'de Londra'da “Jeremy Lancaster Koleksiyonu” satışıyla başlatan müzayede evi, Bridget Riley'nin “Orphean Elegy 7”ı ile Philip Guston'ın “Language 7”ı 1,5-2 milyon sterlinlik tahmini fiyat-

larıyla müzayedenin en pahalı işleri olacak. Christie's 2 Ekim'de New York'taki “Fotoğraflar” müzayedesine ve 4 Ekim'de Londra'da düzenleyeceği “Savaş Sonrası & Çağdaş Sanat Akşam Satışı” ile devam edecek. Müzayedelerin detayları ise henüz paylaşılmış değil.

Müzayede evi, 4 Ekim'de Londra'da 20. yüzyıl İtalyan sanatını odağına alan “İtalyanca Düşünmek” müzayedesinin ardından bu kez 5 Ekim'de Londra'da “Savaş Sonrası & Çağdaş Sanat Gündüz Satışı”nı gerçekleştirecek. Frieze esnasında gerçekleşecek olan müzayedenin detayları da henüz açıklanmış değil.

Aynı geri kalanının takvimiyse şöyle: 17 Ekim'de Paris'te “Paris Avant Garde”, 18 Ekim'de yine Paris'te “Modern Sanat” müzayedeleri sanatseverleri Avrupa'da buluşturacak. 22-23 Ekim'de “New York'ta Baskı&Çoğaltmalar” müzayedesini 23 Ekim'de Londra'daki “Orta Doğu, Modern ve Çağdaş Sanat” satışı izleyecek. 28 Ekim'de New York'ta iki bölüm halinde “Avrupa Sanatı” müzayedeleri gerçekleştirecek olan Christie's, 29 Ekim'de ise “Eski Ustalar” satışıyla koleksiyonerleri sevindirecek.

Sotheby's Odağına Çağdaş Sanatı Alıyor

Sotheby's Eylül ayında online müzayedeleleriyle dikkat çekerken, 10 Eylül'deki “Made In Britain” satışında Alev Ebüzziya Siesbye'nin bir işi de koleksiyonerle buluşacak. Eylül'deki “Çağdaş Fotoğraflar” müzayedesine, fotoğraf meraklılarını bir araya getirecekken, Ekim ayında, özellikle Hong Kong'da düzenlenecek çağdaş sanat müzayedeleri konuşulacak.

Eylül ayında online müzayedelerini sürdüren Sotheby's müzayede evi, 10 Eylül tarihinde düzenleyeceği “Made in Britain” satışında Modern Britanya sanatının birbirinden değerli örneklerine yer vererek koleksiyonerlere fotoğraf, baskı, resim, kağıt üzeri işler ve seramikler sunacak. 280 lotun bir araya getirileceği satışta Antony Gormly, Banksy, David Hockney, Damien Hirst, Helen Bradley, Howard Hodgkin, Richard Hamilton, Dame Lucie Rie, Jennifer Lee, Patrick Demarchelier, Terry O'Neill, Mary Fedden ve Beryl Cook'un aralarında olduğu uluslararası tanınırlığa sahip sanatçıların işleri yer alacak. Müzayedede Alev Ebüzziya Siesbye'nin “Bowl” işi de 4-6 bin sterlin aralığında, sahibini bekleyecek.

SOTHEBY'S HIZLI BAŞLIYOR

Sotheby's'ın 17 Eylül tarihli “Amerikan Sanatı” müzayedesinde Milton Avery'nin “Mexican Washingwoman”ı ile Daniel Garber'ın “Environs of Milford”ı 200-300 bin dolar aralığındaki satış fiyatlarıyla öne

çıkarken, onları 150-250 bin dolara alıcı bulacağı düşünülen John Frederick Kensett'in “Marine Scene”i takip edecek. 18 Eylül tarihli “İskoç Sanatı” satışında ise koleksiyonerler Samuel John Peploe'nun “Stil Life with Roses;Still Life with Teapot and Fruit”u ile Francis Campbell Bouleau Cadel'in “Roses”ını heyecanlı bekleyecek.

FOTOĞRAF MERAKLILARINA

Sotheby's Müzayede Evi 27 Eylül'de New York'ta “Çağdaş Fotoğraflar” satışını gerçekleştirecek. David Hockney, Robert Rauschenberg, Catherine Opie, Cindy Sherman, Vera Lutter, Bernd ve Hilla Becher, Thomas Ruff, Ana Mendieta, Philip-Lorca diCorcia, Wolfgang Tillmans, Richard Prince'in aralarında olduğu isimlerin değerli işlerini bir araya getirecek. Cindy Sherman'ın “Untitled Film Still #10”ı, Karlheinz Weinberger'in “Untitled (Rebel Youth)”u, Katy Grannan'ın “Nicole, Sunnyday Avenue (II)”su ve Mitch Epstein'in “Amos Coal Power Plant, Raymond West Virginia(from American Power)”ı, Wolfgang Tillmans'ın “Silver 143”si isimlerinden söz ettirenler arasında.

Ekime geldiğimizde, Sotheby's'ın sanatseverleri 3 Ekim'de New York'ta “Klasik

Fotoğraflar” müzayedesinde bir araya getireceğini görüyoruz. 19 ve erken 20. yüzyılın değerli fotoğraflarının yer alacağı satışta, müzayedelerde sıkça karşılaşılmayan değerli fotoğraflar da yer alacak. Müzayede kapsamında Julia Margaret Cameron, William Henry Fox Talbot, Albert Frisch, ve Eugène Atget'in işlerinin yanı sıra Jaromir Funke, Dorothea Lange, Walker Evans, Ansel Adams, Diane Arbus, Edward Weston, Richard Avedon ve Francesca Woodman'ın fotoğrafları da yer alacak. “Çağdaş Sanat Akşam Satışı” ise 3 Ekim, New York tarihli bir diğer müzayede olacak.

ALMAN VE JAPONLARA DİKKAT

Müzayede evinin 4 Ekim'de Londra'da düzenleyeceği “Çağdaş Sanat Gündüz Satışı” seçkinde, savaş sonrası dönemden günümüze kadar olan süreçte eserleri en çok aranan sanatçılara yer verecek. Özellikle Alman sanatçılar Gerhard Richter, Rudolf Stingel ve Franz West ile tanınmış Japon sanatçılar Yayoi Kusama ile Yoshitomo Nara dikkat çekkenler arasında. Kusama'nın “The Canal in Glow”unun 250-350 bin sterline alıcı bulması bekleniyor.

HONG KONG EKİM'DE HAREKETLİ

Müzayede evinin 5 Ekim'de Hong Kong'da düzenleyeceği “Modern Sanat Akşam Satışı”nın iki yıldızı da koleksiyonerler heyecanlandıracak. Sanyu'nun “Nu Rose sur Tissus Chinois”ı 35-45 milyon Hong Kong dolarına, Léonard Tsuguharu Foujita'nın “Jeune Femme au Petit Chien”i ise 10-20 milyon Hong Kong dolarına yeni sahibini bekleyecek.

6 Ekim'de Hong Kong'da gerçekleşecek “Modern ve Çağdaş Güneydoğu Asya Sanatı” satışında Affandi, Cheong Soo Pieng ve Le Pho müzayedenin öne çıkan sanatçılarından olacak. 6 Ekim'deki diğer Hong Kong merkezli müzayede “Çağdaş Sanat Akşam Satışı” ise KAWS, Ed Ruscha, Nicolas Party, Yoshitomo Nara, Kazuo Shiraga ve Zhou Chunya'nın aralarında olduğu isimlerinin işlerine yer verecek. Yoshimoto Nara'nın “Looking At You”su 14-22 milyon, Kazuo Shiraga'nın “Gesshi”si 6-8 milyon, Nicolas Party'nin “Portrait”ı ise 2-3 milyon Hong Kong dolarına satışta olacak.

Müzayede evinin 7 Ekim'de Hong Kong'da düzenleyeceği “Çağdaş Sanat” müzayedesine Doğu ve Batı'nın uluslararası tanınırlığa sahip sanatçıların bir araya sunacak. Sanatseverlerin Banksy, Liu Wei, Yayoi Kusama, Takesada Matsutani ve Lee Seungtaek'in işlerini görebilecekleri satış-

ta Zeng Fanhzi'nin “Untitled”ı 2,8-3,8 milyon, Yayoi Kusama'nın “Pumpkin”i 6-8 milyon Hong Kong dolarına satılacağı tahmin ediliyor.

PARİS'TE EMPRESYONİST VE MODERN

15 Ekim'de Londra'da düzenleyeceği “Modern&Çağdaş Afrika Sanatı” müzayedesine William Kentridge, Pascale Marthine Tayou, Chéri Samba, Yusuf Grillo, Irma Stern, Bodys Isek Kingelez, Gerard Sekoto, Ben Enwonwu, El Anatsui, Julie Mehretu, Skunder Boghossian, İbrahim El Salahi ve Wangechi Mutu'nun aralarında olduğu sanatçıların fotoğraf, resim ve heykellerine yer verecek. 17 Ekim'de Sotheby's Paris'te “Empresyonist ve Modern Sanat” başlıklı satışını düzenleyecek.

Sotheby's, 22 Ekim tarihli, Londra merkezli “20.Yüzyıl Sanatı-Orta Doğu” müzayedesinde nadir ve en çok aranan sanatçıların işlerine yer verecek. Eserlerinin bir araya getirileceği sanatçılar arasında Antoine Malliarakis Mayo, Hassan Hajjaj, Marcos Grigorian, Mahmoud Said, Shirin Neshat, Massoud Arabshahi ve Manoucher Yekta'yı saymanın mümkün olduğu müzayedede yüksek fiyatıyla göze çarpan işlerden biri de Mahmoud Sabri'nin “Death of A Child”ı.

Salvador Dalí, *Le Profil du Temps*

Samuel John Peploe, *Royan harbour*

Andy Warhol, *Chanel, from: Ads*

Bridget Riley, *Orphean Elegy 7*

Phillips Çağdaş Sanatla “Merhaba” Diyor

Phillips Müzayede Evi sonbaharı edisyonlar, fotoğraflar ve çağdaş sanat eserlerine yer veren müzayedelerle karşılıyor. Eylül ayındaki “Yeni Şimdi” satışı ile Ekim’de gerçekleşecek “20.Yüzyıl&Çağdaş Sanat” satışları, yüksek rakamların telaffuz edileceği müzayedeler olacak.

NEW YORK’DA “YENİ ŞİMDİ” İLE YOLA DEVAM

24 Eylül tarihine baktığımızda müzayede evinin New York’ta düzenleyeceği “Yeni Şimdi” başlıklı satışı görüyoruz. 230 lotun bir araya geldiği müzayedenin yıldızı 600-800 bin dolarlık tahmini satış fiyatıyla Keith Haring’in “Untitled (Three Dancing Figures), Version A” eseri olarak karşımıza çıkıyor. Sam Francis’in “E VII” 1 350-450 bin, Frank Stella’nın “Narrowlall” su 250-350 bin, Ed Ruscha’nın “High Speed Gardening” i 180-250 bin, Guiseppe Penone’nin “Pelledi Marmo e Spined’Acacia – Lucrezia” s 150-200 bin, Bernar Venet’nin “222.5” ARC x 4” u 120-180 bin tahmini fiyata yeni alıcılarını bekliyor. Yayoi Kusama’nın 80-100 bin dolar tahmini fiyatlı “Butterfly” ve “Embryo” başlıklı işleri ile KAWS’ın 60-80 bin dolar aralığında alıcılı bulacağı tahmin edilen “Untitled (SM7)” ile

“Untitled” ı göze çarpan diğer eserler arasında.

Takvimler 1 Ekim’i gösterdiğinde ise Phillips Müzayede Evi, New York’ta “Fotoğraflar” müzayedesini gerçekleştirecek. Satışın gözdeleleri arasında Hannah Wilke’nin “S.O.S. Starification Object Series, 1974” u, Robert Mapplethorpe’un “Lilly, 1987” i, Irving Penn’in “Three Tulips (Red Shine, Black Parrot, Gudoshnik), New York, 1967” i, Robert Frank’in “Covered Car—Long Beach, California, 1955-1956” i, Marina Abramovic’in “Cleaning the Floor, 2004” u, Cindy Sherman’in “Untitled #197, 1989” i, Diane Arbus’un “Retired Man and His Wife at Home in A Nudist Camp One Morning, N.J., 1963” si, Richard Mosse’nin “Remain in Light, 2015” i, Massimo Vitali’nin “Madima Wave #2232, 2005” i, Peter Beard’in “Maureen Gallagher and a Late Night Feeder, 2:00am, Hog Ranch, 1987” i, Edward Burtynsky’nin “Manufacturing #17, Deda Chicken Processing Plant, Dehui City, Jilin Province, China, 2005” ını saymak mümkün.

İKİ KİTADA DA HEYECAN SÜRÜYOR

Phillips, 3 Ekim’de Londra’da “20. Yüzyıl & Çağdaş Sanat Gündüz Satışı” başlıklı mü-

zayede sanatseverleri bir araya getirecek. Müzayede seçkisinden paylaşılan işler arasında Lucio Fontana’nın “Concetto Speciale, 1964” u dikkat çekiyor. Yine Londra’da, bu kez 4 Ekim’de “20. Yüzyıl & Çağdaş Sanat Akşam Satışı” nı göreceğiz. Satış kapsamında bir araya getirilen seçkide yer alan eserlerden Tschabalala Self’in “Florida” s ı ile Luc Tuymans’ın “The Exorcist” i müzayedenin açıklanmış olan ve sanatseverleri heyecanlandıran işleri olarak dikkat çekiyor.

Phillips’in 25 Ekim’de koleksiyonerleri iki kitada iki farklı müzayede buluşturacağını görüyoruz. New York’ta gerçekleşecek “Edisyonlar & Kağıt Üzeri İşler” satışında Joan Mitchell’in “Sunflowers II (diptych)” su, Howard Hodgkin’in “As Time Goes By (blue)” i, David Hockney’nin “Hotel Acatlan, 2nd Day, from Moving Focus series, 1984-1985” i, Pablo Picasso’nun “Pique (Rouge et Jaune” u, Yoshimoto Nara’nın “Don’t Cry” ı ve Robert Rauschenberg’in “Signs” ı ilgi çekiyor. Müzayede evi Londra’da “Fotoğraflar” müzayedesıyla sanatseverlerin karşısına çıkıyor. Satışın seçkisi henüz açıklanmasa da Peter Beard’ın “756 Elephants In A Misery Likes Company Formation, Tsavo, 1976” işi göze çarpıyor.

Bonhams’ta Eylül’ün Yıldızı Osman Hamdi Bey

Bonhams’ın 26 Eylül’de Londra’da düzenleyeceği “19. Yüzyıl Avrupa, Viktoryen& Britanya Empresyonist Sanatı” müzayedesinin yıldızı, Osman Hamdi Bey’in 600-800 bin sterline alıcılı bulması beklenen “Young Woman Reading” işi olacak.

Bonhams Müzayede Evi’ne baktığımızda, müzayede evinin Eylül ayını ağırlıklı olarak değerli araba, saat, mücevher ve şarapların satışlarına ayırdığını görüyoruz. Ay başında online bir “Baskı&Çoğaltmalar” satışı düzenleyecek müzayede evi, 9 Eylül’de New York’ta “Değerli Çin Resimleri & Sanat Eserleri” müzayedesini sonrasında 11 Eylül’de New York’ta “Japon ve Kore Sanatı” satışını gerçekleştirecek.

BONHAMS HER TALEBE CEVAP VERİYOR

Bonhams, 25 Eylül’de ABD’de iki müzayede ev sahipliği yapacak. New York’ta bir araya getireceği “Çağdaş - Sanat, Edisyonlar & Tasarım” başlıklı satışın açıklanan işleri arasında Gerhard Richter’in “Bagdad (P10), 2014” i, James Brown’ın “Untitled, 1983” si, Mel Bochner’in “Blah Blah Blah, 2009” ı, Alex Katz’in “Black Dress 7 (Carmen), 2018” i ve Will Ryman’ın “Untitled (Rose 28), 2009” ı sanatseverleri heyecanlandırıyor.

Aynı tarihte Los Angeles’ta ise “Made in California” müzayedesini görüyoruz. Joe Goode’un “Cloud-Photograph Triptych, 1969-70” si 100-150 bin dolarlık fiyatıyla sanatseverleri heyecanlandırmken, onu 70-100 bin dolar aralığında alıcılı bulması beklenen Larry Bell’in “Cube 12, 2006” i ile 50-70 bin dolar tahmini fiyata alıcılarıyla buluşmaları beklenen Raimond Staprans’ın “Late Afternoon with a Half-Boat, 1986” i ile Manuel

Neri’nin “Untitled (Julia), circa 1970” si takip ediyor. Satışın öne çıkanlarından Richard Pettibone’un “Bugatti, 1963” i de 15-20 bin tahmini satış fiyatıyla dikkat çekiyor.

Müzayede evi 26 Eylül’e geldiğimizde ise Londra’da “19. Yüzyıl Avrupa, Viktoryen& Britanya Empresyonist Sanatı” başlıklı satışını gerçekleştirecek.

SAVAŞ SONRASININ İZLERİ

2 Ekim’de New York’taki “Fotoğraflar” müzayedesini 3 Ekim tarihinde Londra’daki “Savaş Sonrası & Çağdaş Sanat” satışı izleyecek. Müzayedenin gözdelelerinden Zao Wou-Ki’nin “23-9-70” işi 400-600 bin, Alighiero Boetti’nin “Oggi il Trentesimo del Quarto Mese uno Nove Otto Nove” si ise 200-300 bin sterline yeni sahipleriyle buluşmaya gün sayıyor. 3 Ekim’de Londra’da gerçekleşecek bir diğer müzayede olarak ise “Modern & Çağdaş Afrika Sanatı” nı görüyoruz. Müzayedenin göze çarpan işleri arasında Demas Nwoko’nun “Rickshaw Rider” ını saymak mümkün.

Müzayede evinin 10 Ekim’de Londra’da düzenleyeceği müzayede “Empresyonist ve Modern Sanat” başlığını taşıyor. Avrupa sanatının ünlü isimlerinden Pierre-Auguste Renoir’ın “Nature Morte Aux Pêches” si ile Auguste Rodin’in “Faunesse à Genoux” su ile “Age D’airain, Petit Modèle dit aussi 2ème Réduction” işleri sanatseverleri heyecanlandıracak. Gustave Loiseau’nun “Paysage au Bord de Rivière” ve “Usine au bord de L’Oise” ve “La Neige, Environs de Pontoise” eserleri, Jean Dufy’nin “Bateaux de Pêche” si, Armand Guillaumin’in “Lesquais de Gèvres à Paris” i, Paul Delvaux’nun “Les Mystérieuses” ü ve Léonard Tsuguharu Foujita’nın “Vierge et Enfant” ı dikkat çeken diğer eserler arasında.

Bonhams, 15 Ekim’de Los Angeles’ta sanatseverleri “Baskı&Çoğaltmalar” müzayedesinde bir araya getirecek. Müzayedenin öne çıkanları arasında Yayoi Kusama’nın “Pumpkin: Green” ini, Albrecht Dürer’in “Hercules At the Crossroads” unu, Andy Warhol’un “Liz” ini, Richard Serra’nın “Oteiza” sını ve Robert Indiana’nın “Numbers 10” ini saymak mümkün.

İSKOÇ SANATI İÇİN EDINBURGH

Bonhams’ın 16 Ekim tarihli “İskoç Sanatı” müzayedesini Edinburgh’da gerçekleştireceğini görüyoruz. Satışın yıldızı olarak karşımıza çıkan Francis Campbell Boileau Cadell’in “Miss Don Wauchope in the George Street Studio” işinin, 200-300 bin sterlin tahmini fiyat aralığında yeni sahibiyle buluşması bekleniyor. Samuel John Peploe’nin “Royan Harbour” ı ise 70-100 bin sterlin aralığında alıcısını arayacakken Edward Atkinson Hornel’in “Geishas Girls” ile “Brighthouse Bay” eserleri 8-12 bin sterlin satış fiyatıyla sanatseverlerin karşısında olacak.

Ayın geri kalanına baktığımızda ise 22 Ekim’de Londra’da “İslam ve Hint Sanatı” satışını ve 23 Ekim’de yine Londra’da gerçekleşecek olan “Eski Usta Resimleri” müzayedesini görüyoruz. Satış seçkisinden açıklanan işler arasında Pieter Faes’in “Lilacs in a Bronze Urn on a Stone Ledge with Roses” ı ile Dirck Dircksz. van Santvoort’un “A group Portrait of a Gentleman and His Wife, Seated Full-lengths, with Their Four Daughters, in Black Costume, the Youngest Two Seated Making Garlands of Flowers, in a Landscape” i öne çıkıyor.

Komet, *İsimsiz*, Tuval üzerine yağlıboya

Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesi Ekimde

Alif Art Müzayede Evi, sanatseverleri 19 Ekim 2019’da Nişantaşı’nda The St.Regis İstanbul’da gerçekleştireceği “Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri Müzayedesini” nde bir araya getirecek. 7 Eylül tarihine kadar eser kabulünün devam ettiği müzayede Komet, Nuri İyem, Şeref Akdik, İbrahim Safi, Hoca Ali Rıza’nın eserlerinin yanı sıra ünlü hattat Sami Efendi’nin Zerendud tekniğiyle yazılmış büyük ebatlı iki hat levhası da yer alacak.

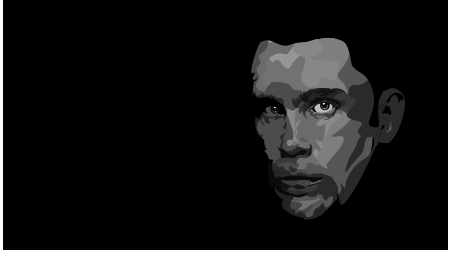
Eylülde iki müzayede birden

Artium Modern 7.Online Müzayedesini 1 Eylül’de sanatseverlerle buluşturdu ve Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Burhan Uygur, Cihat Burak, Ergin İnan, Erol Akyavaş, İbrahim Çallı, Komet, Nejad Melih Devrim, Nuri İyem, Ömer Uluç ile Şefik Bursalı’nın da aralarında yer aldığı sanat dünyasının değerli isimlerinin eserlerini bir araya getirmişti. Müzayede evi 13-22 Eylül ve 20-29 Eylül 2019 tarihleri arasında ise sekizinci ve dokuzuncu online müzayede-

lerini gerçekleştireyor.

Artium Modern’in 13-22 Eylül tarihlerinde düzenlediği müzayede aralarında Osman Hamdi Bey, Fausto Zonaro, Hoca Ali Rıza, Abidin Dino, Adnan Çoker, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Burhan Uygur, Zeki Faik İzer, Halil Paşa, Sabri Berkel gibi sanatçıların yanı sıra yabancı sanatçıların da desenleri yer aldığı, arşivsel niteliği yüksek bir desen müzayedesine olacak. Usta sanatçıların karakalem, füzün, pastel ve çini mürekkebi desenlerinden oluşan müzayede, koleksiyonerleri bir araya getirecek.

Müzayede evinin 20-29 Eylül tarihli müzayedesine ise Türk resim sanatının önemli sanatçılarından Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nuri İyem, Şefik Bursalı, Abidin Dino, Sabri Berkel, Pertev Boyar, Zeki Faik İzer, Aliye Berger, Ömer Uluç, Ergin İnan, Komet, Devrim Erbil ve Cihat Burak’ın da aralarında bulunduğu önemli isimlere ait eserlere ev sahipliği yapacak. 29 Eylül’de saat 14:00’e kadar devam edecek online müzayede eserler 50 ile 50 bin lira fiyat aralığından satışa sunulacak.

YVAN BARBARIAN

Müzik ve Ölüm

Dün gibi hatırlarım; Roscoe Mitchell, bir konser öncesinde, sahne arkasın- da bir arkadaşımızın kendisine hediye etmek istediği sesli bir oyuncakı etrafıca inceledikten sonra “sesini tamamen kontrol altına alamadığım hiçbir alete dokunamam sahnede” diye zarıfçe anlatmaya çalışmıştı sahnedeki olayın ve sesin kendisi için ne anlama geldiğini. Arkadaşımız da biz de afallamıştık. Ben de uzun uzun düşünmüştüm, neden bu kadar önemli sesi böylesine hastalıklı bir şekilde kontrol edebilmeyi arzulamak diye.

Uyumsuz sesler. Uyumsuz seslerin de önemli olduğunu düşünmüşsünüzdür siz de herhalde; sonra notalar; çalınanlar kadar, çalınmayanlar. Bir nevi ölü doğan notalar. İsimiz ölüm. Ses kadar sessizlik. Belki sesten daha çok sessizlik. Sesi çevreleyen sessizlik. Gereksiz kalabalığın, fazlalığın yeri yok. Bu olay benim için doğru olan müziği tanımlamama çok yardımcı olmuştı; “gerektiği kadar ses.” Sonradan Mitchell’ın söyledikleri de dank etti bir şekilde. Aletinden tam istediğin gibi bir ses çıkarıyorsun; o sesi koyduğun yer de anlatmaya çalıştığın kaosun, tansiyonun, karmaşanın tam göbeği. Hayat gibi. Ölüm gibi. Çıkardığın sesin mükemmel olmasını istiyorsun. Ya da tam senin istediğin gibi olmasını. İşini şansa bırakmıyorsun. Alıcısıysan bu işin eğer, ya da bu düşünce- nin, uğraşın, seni elinden tutup dolaştırmaları gerek; rehbersiz gezinemezsin pek. Zor iş. Çok tekin değil. Direnmek yerine teslim olursan işin kolaylaşıyor. Neden? Çünkü işimiz ölüm. Ciddi iş. Yaşamak kadar ciddi. Yaşamayı bilmediğimiz için, doğru dürüst ölmeyi de bilmiyoruz. Müzik, iyi müzik, biraz bunu öğretiyor biz fanilere. Şamanların rehberliğinde. Yaşamayı ve de ölmeyi.

Piyanonun vurmali bir enstrüman olduğunu da ilk olarak Cecil Taylor’ dan duymuştum. Şaka gibi. Ben gülümseyince, Taylor kafasını hafif arkaya yatırıp, gözlüğü- nün üzerinden tek kaşını kaldırıp, “şaka yapmıyorum” demişti ciddiyetle. Taylor klasik, prestijli bir eğitimden geçip, geldiği yeri devamlı sorgulayıp, konserlerinde piyanoyu bir vurmali enstrüman gibi kullandı hayatı boyunca. Bir müzisyenden çok bir performans sanatçısı gibiydi hep. Yüzündeki boyalar, ayak bileklerinde çanlar ve ölüme direnen piyano bu ritüelin parçalarıydı. Taylor piyanoyu iyice evcilleştirirken, piyanonun sahipleri de, bu işe neden kalkıştıklarını dudaklarını ısırarak düşünürlerdi.

Mitchell da, Taylor da ve onları takip

John Cage, Harvard’da yankısız (anechoic) odada, 1951

edenler de hep şu hissi verdiler izleyenlere ya da dinleyenlere: sadece sizi eğlendirmek için burada değiliz; kısa bir yolculuk bu; hayati sorgulayın, sesi de; size sunulanları da olduğu gibi kabul etmeyin.

Cazın ya da çağdaş müziğin düşünürleri diyebiliriz Mitchell ve Taylor gibilere. Peki bu sadece duygularını ifade etme, alıcısına bir iş sunma sarmalı ne zaman kırıldı? Onlardan önce bunları düşünen var mıydı? Sanat aleminin soyut dünyasında da bu işler sorgulanıyor muydu?

Bir nevi Romantik Dönemin dayatması olan müzik duyguları ifade etme aracıdır düşüncesi kabul edilebilir bir şey miydi? Okulunu terkedip, Avrupa’ya salınan, çağdaş sanat alemlerinde gezinmeye başlayan John Cage’e soracak olsaydınız, alacağınız cevap belliydi. Cage’e göre müzik sadece duyguları ifade etmek için olmamalıydı; seslerin duygusu yoktu çünkü. Duyguyla alakası da yoktu. Ses sesti işte. Müzik de bir sorgulama, düşündürme zeminiydi. Cage, dünyada ağırlıklı olarak vasat işlerin dinlendiğinin ve bunların hegemonyasında yaşadığımızın farkındaydı. Müzik büyük ruhsuz kapitalist bir makine tarafından üzerimize boca ediliyordu. Vasat egemendi ve vasat yerleşik düzeninin içinde, gerçekten söyleyecek yeni bir şeyi olanlara pek yaşam şansı vermiyordu. Ancak söyleyeceğiniz şey, yaptığınız iş bu düzenle uyumluysa var olabiliyordunuz.

Ahenk, uyum... müziğin de olmazsa olmazları. Oysa durum öyle değil. Ahenksizlik ve uyumsuzluk da bu alemde kendine yer

bulabilmeliydi Cage gibilerine göre. Neden olmasını ki? John Cage’in alameti farikası, denenmemiş ve ehlileştirilmemiş sesleri bulabilmesiydi. Kompozisyonları deneysel ve yanlış anlamalara gebeydi. Şöyle düşündü herhalde; “Sakin sakın işime bakmam lazım.” Bütün bu düzene kuvvetli çarpıcı bir laf edebilmesi için alışıldık yöntemleri bırakması gerekiyordu. Zaten alışıldık yöntemlerle de pek arası yoktu.

Derken Woodstock’ta, 1969’da bizim yeri göğü sarsan tarihi olayımızdan tam 17 yıl önce; tam olarak 29 Ağustos, 1952’de piyano virtüözü David Tudor’u hayatının en zorlayıcı işlerinden birine hazırlanırken buluyoruz. Tudor, Woodstock’ta, bir açık hava mekanında, piyanosunun başına oturdu, önüne boş nota sayfalarını koydu, ardından kronometresini çalıştırdı ve ellerini kucağına koyup beklemeye başladı. Parça üç bölümden oluşuyor ve toplam 4 dakika 33 saniye sürüyordu. Farklı uzunluklarda üç bölüm sessizlik. John Cage’in en bilinen eserinin ilk icrasıydı bu. Çoğu dinleyici bu dört dakika otuz üç saniyelik sessizliğe tahammül edemeyerek alanı terketti. Sessizlik kolay iş değildi. Hele notaya dökülmüşse ya da dökülmemişse. Süresi bir kronometre yardımıyla kesinleşmişse.

Cage’in manifestosu, müziği sanat alemiyle buluşturması açısından bir milattır. Cage için, içinde Marcel Duchamp, Willem de Kooning, Peggy Guggenheim, Robert Rauschenberg olan yolculuk böyle başladı. Artık müzik eskisi gibi olamayacaktı.

“Şans müziği” diye bir şey vardı artık. Tıpkı Jackson Pollock’ın boyayla deneylerinde rastladığımız şans gibi.

Müzik üstünde düşünmeye değer bir şey. Sessizlik de öyle. Mutlak sessizlik diye bir şey olmadığını biliyoruz. Ölüm dışında. Ama o zaman da biz yokuz. Ben konu müzik olunca derin sıkıntılar duyan bir adamım. Bu The Abyssinians sahnedeysen de böyle, Little Jimmy Scott taburesinde otururken de. İsimiz ölüm.

New Orleans’da bir cenaze törenine denk geldiğinizde de bu böyle. Müzik, ölüm ve yaşam. İnsan bu dünyadan, yaşımdan böyle gönderilmeli diye iç geçirmeye kadar sürülebilir adamı New Orleans’taki cenaze geçitleri. Hep müziğin bir işe yaraması gerektiğini düşünüyoruz. Oysa bir işe yaraması gerekiyor gerçekten. Zaman zaman, dünyadan doğru dürüst gönderilmeye belki. Gerçi siz öldüğünüz için duymuyorsunuz müziği ama olsun, sizin arkanızdan sizi yad edenler duyuyor. Bu da bir şeydir. Ben de bunu istiyorum diyebilirsiniz elbet.

Neden buradayız gerçekten? Hiç düşündünüz mü? İlle bir nedeni olması gerekiyor değil mi? Neden buradayız ben size söyleyeyim. Hiçbir nedeni yok. Şans eseri buradayız ve hayatımızın ve aslında hiçbir şeyin bir anlamı da yok. Tıpkı Cage’in “şans müziği”nde olduğu gibi. Ne yapıyoruz? Hayat anlamsız; bunu biliyoruz da bütün bu iş müzik olmadan nasıl olurdu acaba diye de düşünmeden edemiyoruz. Müzik hayata bir anlam verme uğraşısıdır gibi büyük ve derin laflar etmeye yeltenmeyeyim durup dururken. Bu anlamlandırmaya çalışma, yeri geldiğinde meydan okuma şövalyelere has bir uğraş sanki. Müzikle, hayatla, sanatla bir kafa tutma durumu var ölüme. Ya da bir isyan. İsyân aslında anlamsızlığa ve ölümlülüğe isyan. İçin için ölümden sonra hayat olmadığını biliyoruz. Bence müziği bunun için yapıyoruz. Eşyanın tabiatı böyle. İnanmaya çalıştığımız ve de inandığımız şeyler genelde oldukça gülmünç ama ne yapalım işte; her şey o kadar anlamsız ve karmaşık ki, biraz inanç günü kurtarmaya yetebiliyor bazen. Ama ya sonrası. İşte o karışık biraz. İnançlarımız, doğamız, dünyamız, galaksilerimiz, kara deliklerimiz, evrenimiz; her şeyin bir ömrü var. İnsanlık kültürümüz ki inançlarımız, aşkımız ve müziğimiz de bunun parçası, birkaç milyar yıl sonra da olsa ebediyen yok olacak. Müzik ebediyen susacak bir gün. Mutlak sessizlik hüküm sürmeye başlayacak

Rap Müzisyenlerinden Mesaj Var Görüyoruz, Duyuyoruz, Konuşacağız!

Sarp Dakni

Eylül’ün ilk haftası bir gece yarısı rap kulvarından yükselen güçlü sesler, sa- atler içinde tüm Türkiye’yi hızla etkisi altına aldı. Şanışer’in direksiyonunda politika ve partiler üstü konulara yönelen #SUSAMAM; Sayedar, Önder Şahin & Ceza’yı buluşturan *Komedi v Dram* ve son olarak Ezhel’in yeni albümünü müjdeleyen *Olay*. Hem sözleri hem de görüntüleriyle genç rap müzisyenlerinin geniş kitleler üzerindeki müthiş etkisini açıkça ortaya koyan çalışmalar, yayımlandıktan 48 saat sonra bu yazı kaleme alındığı dakikalarda beğenenler, beğenmeyenler, eleştirenler ve eksik bulanlar arasında hararetle tartışılıyordu.

Japonya’daki köklü Toshogu Tapınağı’nın bu kadar ünlü olmasının en önemli sebepleri arasında meşhur Üç Maymun heykelleri de yer alır. Konfüçyüs öğretilerine dek uzanan sembolik anlamlar yüklenmiş bu heykeller, “kötüye bakma, kötüyü dinleme ve kötü söz söyleme” olarak özetlenebilecek üç mesaj taşır. Ancak binlerce yıllık popüler kültürün akışı içinde Üç Maymun’un söz konusu temsiliyeti zamanla kaybolur ve yerini “görmedim, duymadım, bilmiyorum” anlamları alır. Bazı görüşlere göre ise Üç Maymun anlatısı Sokrates’in “Üçlü Filtresi”ne dek uzanıyor. Söyleyeceğimiz şeyin gerçek mi, iyi

mi, gerekli mi olduğunu test etmemizi sağlayan bu filtreyi #SUSAMAM için devreye sokacak olursak, kolektif projenin merkezinde duran Şanışer’in yanıtları şüphesiz “evet, evet ve evet” olacak. Şanışer’in oldukça güç ve hayranlık uyandıran bir projeye giriştiğini belirtmek gerek. Bu projede sesini yükselten ve belirlenen sosyal temaları kendi tarzlarıyla seslendiren müzisyenler arasında Fuat, Tahribad-ı İsyân, Aga B ve Kamufle gibi kendi tarzında öne çıkan güçlü isimler de yer alıyor.

An itibarıyla YouTube’da 14 Milyon izlenmeyi geride bırakan #SUSAMAM, Twitter’da yüzbinlerce kişi tarafından aynı etiketle paylaşılarak dünya genelinde üst sıralarda kendine yer bulmayı başardı. Özellikle ekolojik felaketler, adalet, eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği ve faşizm gibi hassas konular üzerine yoğunlaşan projenin öne çıkardığı ilginç noktalarından biri bana göre hayvan hakları oldu. Zira uzun yıllardır birçok STK, dernek ve bireysel girişim tarafından gündeme getirilmeye çalışılan bu önemli konu, toplumun geneli tarafından günümüze dek marjinal girişimler olarak algılanıyordu. Hayvan haklarını sakat, yaşlı ve hasta sokak hayvanları üzerinden ele alarak meseleye hakimiyetiyle hayranlık uyandıran proje, mezbahalarda seri olarak öldürülen

endüstriyel hayvancılık kurbanlarına değinmeyerek sosyal medyada eleştirildi. Projenin eksiklikleri arasında kadın haklarının yanında LGBTİ temsiliyetine yer verilmeyişi de anılıyor. Sehabe & Yeis Sensura ise, kadına şiddeti dile getirirken iyi niyetle de olsa eril bir dil kullanmakla yine sosyal medyada eleştiri oklarına maruz kaldılar. Proje geniş kitlelere ulaştıkça kuşkusuz farklı sesler de yükselmeye devam edecek.

Öte yandan gerçekleşen ilginç bir çıkış, #SUSAMAM’ın partiler ve politika üstü durmaya çalışan dengesini ne yazık ki alt üst etti. Sokak temasını temsil eden Miraç, “...uç siyasi kesimlerin, HDP ve FETÖ bağlantılı kişilerin şarkıyı paylaşmasından ve bundan nemalanmasından aşırı rahatsızlık duyduğumu belirtmeliyim...” açıklamasıyla projenin önüne geçti. Kısa sürede özellikle Twitter üzerinden gelen yoğun tepkiler üzerine özellikle HDP’yle ilgili görüşlerini yumuşatmaya gayret eden ikinci bir açıklama yapan müzisyen, Türkiye’de toplumsal dayanışmaya yönelik hazırlanan bu önemli çalışmanın iyi niyetine-isteyerek ya da istemeyerek- gölge düşmesine neden oldu. Hassas toplumsal mesajları bir yana bırakıldığında ise #SUSAMAM, müzikal anlamda yeni bir şey söylemiyor; yine de Türkiye’de ana akım medya tarafından neredeyse yok sayılan ye-

tenekli, yaratıcı ve cesur rap müzisyenlerinin kolektif gücünü hissedebilmek kesinlikle umut verici...

Aynı gün yayımlanan, Sayedar ve Önder Şahin’e Türkiye’nin ilk rap yıldızlarından Ceza’nın eşlik ettiği *Komedi v Dram*, henüz #SUSAMAM kadar büyük bir kitleye ulaşabilmiş değil. “Gitmesin ağrına, gitmesin ağrına / İşkılar yakın, çünkü zafer yakın” sözleriyle umutsuzluğa gömülmüş olan topluma seslenen çalışma, özellikle Ceza hayranları tarafından heyecanla karşılandı. Son yıllarda Türkiye hip-hop sahnesinin şüphesiz simgesi ismi Ezhel ise, belgesel niteliği taşıyan oldukça cesur görüntüleri ve kısa süre içinde trend listesinden kaldırılan *Olay* videosu, barındırdığı kimi sahneler yüzünden yaş engeliyle de karşılaştı. Parçada oldukça öne çıkan autotune müdahalesinin Ezhel’in performansını olumsuz etkilediğini savunmaların sayısı da azımsanacak gibi değil. Rap kulvarı önümüzdeki günlerde şüphesiz daha ilginç çıkışlar ve üretimleriyle Türkiye gündemini sarsmaya devam edecek; heyecan ve merakla takip edeceğiz.

GÖBEKLİTEPE THE GATHERING

— A MYSTERIOUS JOURNEY OF HUMANKIND —

DİJİTAL DENEYİM / DIGITAL EXPERIENCE

SEPTEMBER
EYLÜL

DECEMBER
ARALIK

21 | 31

cermodern

cermodern

DESIGNED & CREATED BY / TASARIM ve YAPIM
neo.tek

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

JOTUN

 radyo odtü
103.1

Yaşarken Görün

Aspendos Türkiye'nin ilk opera-bale festivali. Güzel bir yaz gecesinde, açık havada, yıldızlar altında, 5000 yıllık bir antik tiyatronun büyülu atmosferinde ve müthiş akustiğinde bir opera ya da bale klasiğı izlemenin keyfi anlatılmaz, yaşanır. Bu yıl 1-18 Eylül arasında düzenlenen 26. Aspendos Opera ve Bale Festivali'ni inceledik.

Zeynep Aksoy

Beşinci yılından itibaren uluslararası kimlik kazanan Aspendos Opera ve Bale Festivali, 1994 yılından bu yana, her yaz sonu Antalya'da 5000 yıllık antik Aspendos tiyatrosunda düzenleniyor. Bu festivalde şimdiye dek hiçbir şey izlemeyerseniz, kendinizi benzersiz bir deneyimden mahrum bıraktığınızı söyleyelim. Yıllar geçse bile aklınızdan çıkmayacak bu deneyimi, imkanı olan hemen bu yıl yaşamalı, olmayan da hayatında ölmeden önce yapılacaklar listesi-ne almalı.

NEREDE BİZİM GEÇMİŞİMİZ?

26. Aspendos Opera ve Bale Festivali bu yıl 1-18 Eylül tarihleri arasında düzenleniyor. Programda dördü yerli ikisi yabancı olmak üzere toplam altı eser yer alıyor. Önceki yıllarda program biraz daha zengin olurdu; daha çok yabancı topluluk gelirdi. Fakat bunu eski programları inceleyerek doğrulayabilmenin bir imkanı yok çünkü ne yazık ki bütün devlet opera, bale ve tiyatro internet siteleri gibi Aspendos festivalinin internet sitesi de kötü ve doğru düzgün çalışmıyor. Arşiv linki var ama açılmıyor. Her şeyin internet üzerinden döndüğü bir dünyada ödenekli kurumların internet sitelerinin bu durumda olması gerçekten acı. Doğru düzgün, çekici ve en önemlisi işleyen bir internet sitesi yaptırmak günümüzde son derece ko-

Antalya Devlet Opera ve Balesi'nin Troya'sı

lay ve küçük bütçelerle halledilebilen bir şey. Neden yapılamıyor, anlamak mümkün değil.

AZ AMA ÖZ İÇERİK

Geçmiş festivallerle karşılaştıramadığımız programın içeriğine geelim. Az ama öz, doğru bir program aslında. Böyle bir festivalin seyircisi çok değişikendir. Oraya tatile gelmiş, hayatında operaya gitmemiş turist de gelir, sırf o antik tiyatrodaki opera izlemek isteyen meraklısı da. Bu göz önünde bulundurularak her kesime hitap edecek eserler seçilmiş. Bunlara popüler klasikler diyebiliriz. Festivalde, üç devlet opera ve bale kurumunda kapalı gişe oynamış başarılı prodüksiyonlar var. İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin *Carmen*'i, Ankara Devlet Opera ve Balesi'nin *Troya*'sı ve Antalya Devlet Opera ve Balesi'nin *Aida*'sı bu festivalde görülebiliyor. İzmir, Samsun ve Mersin Opera ve Baleleri'nin festivalde neden yer almadıklarına gelince, sebeplerin teknik ve pratik olduğunu söyleyebiliriz. Bu yaz Efes opera Festivali ve Bodrum Bale Festivali de gerçekleştirildi ve bu kurumlar eserlerini bu festivallere götürdüler. Opera ve bale eserlerinin kadrolarının, orkestralarının, dekor ve kostümlerinin çokluğu düşünüldüğünde bir sezonda ancak bir festivale katılabilmeleri/yetişebilmeleri çok doğal.

Yurtdışından Viyana Devlet Balesi *Kuğu Gölü* balesini getiriyor Aspendos'a, bir de Ulusal Onursal Akademik Ukrayna dansları Pavel Virsky dans topluluğunun folklorik temaları modern koreografilerle sentezleyen bir halk dansları gösterisi var programda. Festival, Devlet Opera ve Balesi Genel Sanat Yönetmeni Murat Karahan'ın da katıldığı, ünlü solistlerin sevilen eserlerden parçalar seslendireceği bir gala konserle sona erecek.

VİYANA'DAN KUĞU GÖLÜ

Gelelim programdaki eserlere... Viyana Devlet Balesi bale repertuarının en popüler klasiğı, Çaykovski'nin *Kuğu Gölü*'yle konuk oluyor Aspendos'a. Prömiyerini 1877'de Moskova Bolşoy tiyatrosunda yapan Kuğu Gölü'nün konusu bir Rus halk öyküsüne dayanıyor. Prens Siegfried'in evliliğe henüz hazır olmamasına rağmen, onuruna verilen bir baloda annesinin dileğiyle bir eş seçmek zorunda kalmasını, ancak avlanmak üzere gittiği gölde, büyücü Rothbart'ın kuğu şekline soktuğu Prenses Odette'ye aşık olmasını anlatan bale aşk- ihanet, iyi-kötü, yaşam-ölüm gibi temel karşıtlıkları işliyor. Eser, dünyada herhalde en sık sahnelenen bale yapıtlarından biri. Viyana Balesi prodüksiyonunun en önemli özelliğı çok klasik bir yaklaşıma sahip olması. Dansçı ve koreograf Mihail Sosnovski efsane balet Nureyev'in 50 yıl önce Petipa ve İvanov'un 1895 tarihli orijinal koreografisine dayanarak Viyana Balesi için yarattığı 2 perdelik koreografiyi temel almış. Eleştirilere göre klasik bale geleceğine son derece sadık, her solosu, ensemble, ikili ve dörtlü danslarıyla dört dörtlük bir kesinlik ve sağlamlıkla kurulmuş, mükemmel bir prodüksiyon. Klasik bale geleceğinin korunması ve yaşatılmasını misyon edinmiş bir kurumdan daha azı beklenemezdi zaten. Sürprizsiz ama hatasız bir iş izleyeceğimizden emin olabilirsiniz.

TROYA VE CARMEN

Antalya Devlet Opera ve Balesi'nin *Troya*'sı yeni bir opera. 2018 Troya yılı kapsamında hayata geçirilen *Troya* henüz geçtiğı meyt Kasım ayında prömiyer yaptı. Bestesi Türkiye'de yaşayan Romen besteci, piyanist ve orkestra şefi Bujor Hoinic'e, libret-

to ve kurgusu ise oğlu Artun Hoinic'e ait. Homeros'un Odysseia ve İlyada destanlarına dayanan libretto efsaneyi mitlerden arındırıp gerçekçi bir tarih olayı olarak işliyor. *Troya* dev bir prodüksiyon. Sahnede aynı anda 300 kişinin yer aldığı oluyor. Müzik, ses, dans, görüntü ve ışığıyla görkemli, oldukça ihtişamlı. Özellikle müziğı çok etkiliyici. Kısacası hem görsel hem de işitsel bir şölen. Rejisi operamızın en enteresan yönetmenlerinden Recep Ayyılmaz'a ait. Fakat *Troya*, tahminen çok geniş bir kadronun aynı anda sahnede olmasını gerektirdiğinden Aspendos antik tiyatrosunda değil Expo'da sahneleniyor. Yine de görülmeye değer.

İstanbul ise Aspendos'a *Carmen*'le katılıyor, *Carmen* festivalin açılışını yapacak olan eser. *Carmen*, İstanbul Devlet Opera ve Balesi sanatçı ve orkestrasıyla sahnelenen yeni bir prodüksiyon ve 2000-2002 yılları arasında Ankara Devlet Opera ve Balesi'nin direktörlüğünü de üstlenmiş İtalyan yönetmen Vincenzo Grisostomi Travagliini'ye ait, orkestra şefliğini ise ünlü İtalyan orkestra şefi Fabrizio Maria Carminati yapıyor. Antalya'nın prodüksiyonuna Ankara koro sanatçıları da eşlik ediyor. *Aida* operası Verdi'ye Kahire operası tarafından ısmarlanmıştı ve prömiyerini de 1871'de Kahire operasında yaptı. Çoğunlukla görkemli dekor ve kostümlerle sahnelenen *Aida* Aspendos antik tiyatrosunun atmosferine en çok yakışan operalardan. Yıllar önce orada bir Yekta Kara rejisi *Aida* izlemiştim, etkisi hâlâ benimle. Aspendos'ta tek bir eser izleme şansınız varsa *Aida*'yı izleyin derim.

YILDIZLARIN ALTINDA

26. Aspendos Opera ve Bale Festivali, değerli opera solistlerinin çok özel seçilmiş bir repertuarı yorumlayacağı bir gala konserle sona erecek. Antalya'da yaşıyorsanız, tatile gidecekseniz ya da iş için yolunuz Eylül'ün ilk yarısında Antalya'ya düşecekse kesinlikle kaçmayın ve en az bir eser izlemeye çalışın deriz. Unutamayacağınız bir deneyim yaşayacağınız garanti.

Tiyatrolarda Yeni Sezon

Zeynep Aksoy

Tiyatro sezonu her zaman Eylül ortası, Ekim civarı başlar ama nedense ödenekli tiyatroların sezon programı asla Eylül ortasından önce belli olmaz. Yaz boyu provalar yapılıyor, dolayısıyla en azından yeni oyunların belli olmaması imkansız. O zaman neden zamanında duyurmuyorlar, duyuramıyorlar, sorun nedir, belli değil. Bu girizgahın sebebi; "tiyatrolarda yeni sezon" yazısında en büyük tiyatroların sezon programlarının yer alamıyor olması. Çünkü yazı hazırlanırken programlar hâlâ belli değildi ya da açıklanmaya hazır değildi.

Neyse ki özel tiyatrolar daha programlı, disiplinli ve çalışkan. Belki de ödenekli kurumların maruz kaldığı bürokrasiyle uğraşmak zorunda olmadıklarından; olması gerektiğı gibi, birçoğı sonbaharda ne yapacağını yaz sonunda biliyor ve bu yazı da yazabiliyor.

Tiyatro HemHal

Geçen sezon Latife Tekin'in "Sevgili Arsız Ölüm"ünden yola çıkan ve çok başarılı bir tek kişilik oyun olan Dirmir'i sahneleyen Tiyatro HemHal, bu sezonda yine bir Latife Tekin romanını "Berci Kristin Çöp Masalları"nı sahnelemeye hazırlanıyor. Oldukça zor bir metin, sahneye aktarılması nasıl olacak merak konusu.

DasDas

DasDas, "Westend"le sezonu açıyor. Moritz Rinke'nin metni bu yüzyılın tüm bireysel trajedilerinin komedisini sarsıcı bir dille ortaya koyuyor. Eduard ve Charlotte şehirden uzakta lüks bir mahalledeki yeni evlerinde yıllar sonra yeniden buluştukları eski bir arkadaşlarını ve komşularını ağırlarken, Pandora'nın kutusu açılmaya başlar, konuşulmaya cesaret edilemeyen konular, sınırlarda dolaşan konuklar, saatler geçtikçe beklenmeyen dönüşümleriyle ön yargılarımızı alt üst ederler. Hakan Savaş Mican'ın yönettiğı, Mert Fırat, Tülin Özen, Volkan Yosunlu ve Ece Çeşmioğlu'nun rol aldığı DasDas'ın yeni oyunu "Westend", Eylül ayında prömiyer yapacak. DasDas'ın Ekim'de prömiyer yapacak bir diğer projesi ise Celal Kadri Kınoglu'nun yönettiğı "Vahşet Tanrısı". Yasmin Reza'nın yazdığı Tony ödüllü oyun, 11 yaşında iki çocuğun kavga etmelerinin ardından aileleri arasında başlayan tartışma-

Bırak İçeri Gireyim, Fotoğraf: Cem Gültepe

ları ve söz konusu durumun ortaya çıkardığı olayları anlatıyor. "Vahşet Tanrısı"nın kadrosu bomba: Binnur Kaya, Güven Kıracı, Tilbe Saran ve Levent Ülgen.

Altıdan Sonra Tiyatro

Altıdan Sonra bu sezon yirminci yılını kutluyor, mekanı Kumbarcacı50 ise onuncu yılını. Dünya prömiyerini yapacak olan "Misafir" Ömer Kaçar'ın henüz sahnelenmeden büyük başarı elde eden metni. GalataPerform'un düzenlediğı Yeni Metin Yeni Tiyatro Festivali'nde ilk okuması yapılan oyun, "Yılın Oyun Metni" olarak ödüllendirilmişti. Mayıs ayında Almanya'nın Heidelberg şehrinde gerçekleştirilen ve Türkiye'nin konuk ülke olarak yer aldığı Heidelberger Stückemarkt festivalinin metin yarışmasına katılan Ömer Kaçar, "Misafir" oyunuyla Uluslararası Yazar Ödüllü ve Seyirci Ödüllü'ne de değer görüldü. "Misafir", son yıllarda yükselişe geçen yabancı düşmanlığı ve ötekileştirmeyi ele alan kışkırtıcı bir kara komedi. Oyunun merkezinde yirmi yıldır hiç girilmemiş bir misafir odası ve kendisini dış dünyaya kapatmış bir aile var. Misafirperver olduğuyla övünen bu aileye bir yabancı dahil olur ve bütün dengeler bozulur.

Altıdan Sonra'nın diğer yeni oyunu "Hayalet Kumpanya" ise Lefkoşa'dan son-

ra Türkiye prömiyerini yapıyor. Çehov'un kısa oyunlarından oluşan müzikli kabe-"Hayalet Kumpanya"nın kurgusu Yiğit Sertdemir'e ait. Yıllar önce yeni oyunlarının ilk provası için buluşan bir kumpanya, tiyatrolarının belirsiz bir nedenle yamması sonucu hayatlarını kaybetmiştir. Bir kişi dışında: Ekibin en genci, oyunun asistan ve süflözü bir genç kız. O genç kız, bu tatsız olayın üstünden geçen 45 sene boyunca, her yıldımdünde, tiyatrolarına gelir ve ekiple beraber provaları sürdürür.

Altıdan Sonra'nın tiyatro festivaline hazırladığı "Kaldırım Serçesi" bir diğer müzikal proje. Başar Sabuncu'nun ikonik müzisyen Edith Piaf'ın hayatını anlattığı "Kaldırım Serçesi" müzikali, Yiğit Sertdemir'in rejisiyle İKSV Tiyatro Festivali'nde prömiyer yapacak. Edith Piaf, yıllar önce Gülriz Sururi'nin müthiş yorumuyla hafızalara kazınmıştı. Yeni sezonda ise Tülay Günal, Edith Piaf olarak sahnedekiler.

Kumbarcacı50'de dünya prömiyerini yapacak iki oyun var bu sezon: İlki "Babaannemin Masalı". Yiğit Sertdemir'in yazdığı ve Tomris İncir ile babaannesine ithaf ettiği oyunu Nihal Koldaş yönetiyor. Ölümü bekleyen bir babaanne, zihnini bir zamandır yerinde durmayan oğlu, do-

ğuştan engelli bir büyük kız ve bu gerçekdışı üçlünün ortasında bir küçük kız... Altıdan Sonra'nın diğer dünya prömiyeri ise Özen Yula'nın yazdığı ve Yiğit Sertdemir'in yönettiğı "Öldüğümüz Gece". Oyunda aynı gece, aynı cinayete tanık, aynı sokaktaki yedi farklı dairede yaşayan yedi kişi gördüklerini, hissettiklerini, kendi hikayelerini ve hiç bilmedikleri bir aşkı anlatıyorlar.

Toy İstanbul

Toy İstanbul'un sezonu yoğun. Lamford Wilson'un yazdığı, Sami Berat Marçalı'nın yönettiğı "Yak Bunu" dörtlü bir vals. Hikayenin asıl kahramanı yaşamıyor. Kalanlar da bu hikayedeki yerlerini arıyor. Belki de aradıkları bir nevi garip, komik bir aşk hikayesi.

Erdi Işık'ın yazdığı ve Kayhan Berkin'in yönettiğı "Hipokrat" herkesin gözdesi iki doktorun iki ayrı hastanede, göz göre göre iki ayrı şüpheli ölüme sebebiyet verip kendileriyle göz göre gelmelerinin hikayesi. Kendilerini kapattıkları, hiç kimsenin gözlerinin üzerlerinde olmadığını düşündükleri bir tuvalette bir vicdan muhasebesi içindeler.

Robert Askins'in yazdığı, Kerem Pilavcı'nın yönettiğı "Tanrı'nın Eli" Jason ve bir kukla olan Tyrone'un hikayesi. Yakın zamanda babasını kaybetmiş Jason, girdiğı buhrandan kukla atölyesinde tanıştığı yeni arkadaşı Tyrone sayesinde çıkmaya çalışıyor. Tyrone, Jason'ın bilinçdışının şeytani ve haylaz somut hali olarak, vakit kaybetmeden Jason'ı domine etmeye ve isteklerini ona yaptırmaya başlıyor.

Neil LaBrute'ün yazdığı, Serkan Üstüner'in yönettiğı "Yalnızlık Nasıl Savaşılır" ise beraberken yalnız olmakla ilgili bir oyun. Hayatlarını belki de en kritik noktalarında olan bir çift, çok da tanımadıkları birinden yardım isterse ne olur? Ne kadar bencil, ne kadar iyi ve ne kadar yalnızlardır?

DOT

Dot'ta geçen sezonun sevilen oyunu, David Greig'in yazdığı ve Murat Daltaban'ın yönettiğı "Prudencia Hart ve Bir Dibe Vurma Öyküsü" ve Zorlu PSM işbirliğiyle bir Dot prodüksiyonu olan "Bırak İçeri Gireyim" sezon boyunca sahnelemeye devam edecek. Bunlara ek olarak Kieran Hurley'in yazdığı, Mert Öner'in yönettiğı "Mouthpiece" Ekim'de, Stef Smith'in yazdığı, İbsen'in

opera Sevilla'da geçiyor ve başına buyruk, asi ve güzel çingene kızı *Carmen* ile asker Don Jose arasındaki fırtınalı aşk hikayesi-ni konu alıyor. Akılda kalıcı, melodik arya ve ensembelalarının yanı sıra operada nadir görülen bir durum olan, güçlü bir kadın karakteri merkezine oturtmasıyla da çok önemli bir eser. *Carmen* her zaman, her rejyle izlenebilir bir operadır ve eminiz ki Aspendos'ta daha bir zevkle izlenecek.

GÖRKEMLİ AIDA

Antalya Devlet Opera ve Balesi ev sahipliğini yaptığı festivale Verdi'nin başyapıtlarından *Aida*'yla katılıyor. Antik Mısır'da geçen, Romalı komutan Radames ile tutsak Habeş Prensesi *Aida*'nın imkansız aşkını anlatan eserin rejisi yine İtalyan yönetmen Vincenzo Grisostomi Travagliini'ye ait, orkestra şefliğini ise ünlü İtalyan orkestra şefi Fabrizio Maria Carminati yapıyor. Antalya'nın prodüksiyonuna Ankara koro sanatçıları da eşlik ediyor. *Aida* operası Verdi'ye Kahire operası tarafından ısmarlanmıştı ve prömiyerini de 1871'de Kahire operasında yaptı. Çoğunlukla görkemli dekor ve kostümlerle sahnelenen *Aida* Aspendos antik tiyatrosunun atmosferine en çok yakışan operalardan. Yıllar önce orada bir Yekta Kara rejisi *Aida* izlemiştim, etkisi hâlâ benimle. Aspendos'ta tek bir eser izleme şansınız varsa *Aida*'yı izleyin derim.

oyunu "Bir Bebek Evi"nin radikal bir verisiyonu ise Aralık'ta seyirciyle buluşacak. Bunlara ek olarak bir de Bursa Nilüfer Kent Tiyatrosu'yla işbirliği içinde, Murat Daltaban'ın konuk yönetmen olduğu, Dot'un sanat ekibiyle birlikte kotarılan "Yangınlar" var. Oyunun yazarı Wajdi Mouawad. Yangınlar 1975-90 yılları arasında yaşanan Lübnan İç Savaşı'nı bir aile üzerinden sahneye taşıyor.

Biriken

2006 yılından beri birlikte çalışan Okan Urun ve Melis Tezkan'ın kurduğu, Türkiye ve Fransa'da üreten Biriken yeni sezona "Sahibinden Kıralk"ı hazırlıyor. Özen Yula'nın metni büyük bir kentin ortasında bir parkta geçiyor. Geceleri burada bedenlerini pazarlayan genç erkekler var. Başına buyruk ve cesur Simay ile parkın yenilerinden Adnan'ın aşk hikayesi bu parkta yaşanıyor. Ekonomik zorluklar ve göç gerçekliğinde var olmaya çalışan çıksız bir gençliğin birbiriyle kesişen öykülerini esprili, şiirsel ve zamansal atlamalar içeren bir anlatı içinde izliyoruz. Oyun Tiyatro Festivali'nde prömiyer yapıp sezon boyunca sahnelemeye devam edecek.

Moda Sahnesi

Moda Sahnesi'nin yeni sezonda iki oyunu var. Marguerite Duras'ın "Yeni Bir Şarkı"ısı ve Andreas Sauter – Bernhard Studlar'ın yazdığı "Ver Parayı".

İkinci Kat

İkincikat, yeni sezon için "Uşak Ne Gördü" isimli fars türünde yeni bir oyunun hazırlıklarında. Oyunun Ekim ayında çıkması planlanıyor. Yönetmen Eyüp Emre Uçaray. "Tezgağ" 12 Eylül Kıbrıs turnesi ardından Ekim'den itibaren ikincikat'ta devam edecek. "Tezgağ" Bir yazar, bir aktrist, bir müzisyen ve bir mutfak tezgahını buluşturuyor. Yazarı, Erkan Kolçak Köstendil.

Patrick Marber'in bir tesadüf eseri yolları birbiriyle kesişen dört kentli insanın ilişkilerine dair yazdığı Closer, 1997 yılındaki prömiyerinden bu yana yazarın en ilgi gören oyunlarından biri oldu. 2004 yılında Mike Nichols yönetmenliğinde sinemaya uyarlandı. Cengiz Bozkurt'un yönetmenliğiyle "Closer"ın Kasım ayından itibaren devam etmesi planlanıyor. Son olarak yine Kasım ayında "Narin Napalm" seyirciyle buluşacak. Onun da yönetmeni Eyüp Emre Uçaray.

Bir Gün Şehre Bir Fringe Gelir

Yıl 1945... Nazilerden Birleşik Krallığa kaçan Avusturyalı bir emprezaryo olan Rudolf Bing uluslararası bir festival yaratmak ister. British Council ile işbirliği içinde uygun bir şehir arayışına girerler ve sonunda İskoçya'nın başkenti Edinburgh'da karar kılarlar. Fringe yıllar sonra İstanbul'a da gelir.

Zeynep Aksoy

1945 yılında hâlâ süren savaş ortamının zorlukları, yepyeni bir festival yaratmanın sorunlarıyla birleşince ilk festivalin ancak 1947'de yapılabileceği anlaşılır. Edinburgh şehrinin "Avrupa'nın kültür merkezi" gibi bir savaş sonrası kimliği kazanması da festivalin amaçlarından biridir. İlk Uluslararası Edinburgh Festivali 24 Ağustos 1947'de başlar. Bu ilk festivalin en önemli olaylarından biri, savaş öncesi Viyana'sında Mahler'le sürekli işbirliği içinde olan, usta bestecinin bazı eserlerinin prömiyerini yapan orkestra şefi Bruno Walter'i Viyana Filarmoni'yle yeniden bir araya getirmesidir. Walter, Nazi rejiminin Avrupa'dan ABD'ye kaçırıldığı değerlerden biridir. Bu bir araya geliş, uluslararası festivalin o ilk yıllardaki ruhunu sembolize eder: Savaş sonrası Avrupa'sında insani ilişkileri yeniden inşa etmek.

DAVETSİZ MİSAFİRLER

O günden beri Ağustos ayı boyunca devam eden bu festivalin içeriğinde büyük ölçekli tiyatro, opera, dans ve müzik performansları yer alıyor. Fakat 1947'deki o ilk festivalde daha sonraki yıllarda çok büyük önem kazanacak başka bir olay yaşandı. Altısı İskoç ikisi İngiliz sekiz tiyatro kumpanyası davetsiz bir şekilde Edinburgh'a geldiler ve uluslararası festivale kabul edilmeyince şehri terk etmek yerine festivale paralel olarak farklı mekanlarda kendi şovlarını sergilediler. "Kenarda, kıyıda" anlamına gelen Fringe festivallerinin tohumunu bu sekiz bağımsız tiyatro kumpanyası attı. Bu tohum yıllar içinde uzun zamandır çağdaş gösteri sanatları alanındaki en prestijli festivallerden biri olarak görülen Edinburg Fringe'e dönüştü. Edinburgh Fringe, konseptin ilki, öncüsü ve hâlâ en önemli Fringe festivali.

ARTIK BİZİMDE BİR FRINGE'İMİZ VAR

Canlı bir kültür ve tiyatro ortamı olan İstanbul'da bir Fringe festivalinin olmaması doğrusu eksiklikti, ama artık bizim de bir Fringe'imiz var. Farklı disiplinlerden sekiz kişilik bir ekibin emeğiyle ortaya çıkan İstanbul Fringe, bu yıl ilk kez 18-22 Eylül tarihlerinde düzenlenecek. Bu festivallerin ruhuna uygun olarak, birçok farklı ekip, çeşitli disiplinlerden alternatif işlerini birçok farklı sanat alanında sahneleyecek.

NE VAR, NE YOK?

İlk İstanbul Fringe'e Türkiye ve dünyadan tiyatro, dans ve performans disiplinlerinden 22 ekip katılıyor. İşler 19 farklı sanat alanında ağırlanıyor. Fringe festivallerinin en büyük özelliği, her disiplinden, her seviyeden işin çok çeşitli mekanlarda sahnelenmesi. Dolayısıyla bir seyirci için en zorlayıcı kısmı ne izleyeceğini seçmek oluyor. Hayal kırıklığı yaşamak veya izlenenin beklentiyi karşılaması kadar, çok hoş bir sürprizle karşılaşmak, yepyeni bir yetenekle tanışmak ya da daha önce hiç izlenmemiş tarzda bir işe rastlamak da fringe deneyiminin bir parçası. Beş günde yirmi işe yetişmek tabii ki imkansız; biz on tane işle özellikle ilgilendik, siz de bu seçkiden yararlanabilirsiniz.

SEÇTİKLERİMİZ

Ama – Nadir Sönmez (Türkiye)

Meltem bir oyuncu, Zafer bir prodüktör, İlhan bir galeri sahibi ve Emel bir çağdaş sanatçı. Sohbetleri İstanbul'daki tiyatro, sinema ve sanat dünyasındaki insanların güncel meseleleri ve özel hayatları etrafında dönüyor.

Awakening – Ladder Art Company (Macaristan)

İki oyuncu ve dört müzisyen, insanlığın dualitesi üzerine bir hikaye anlatıyor. Sahnede iki farklı karakter iki farklı dünyada var oluyor: Biri büyütlü, rüya gibi, diğeri ise daha fiziksel ve gerçekçi. Mizahi dilyle bir insanlık hali üzerine eğilen bu performans, hem ne kadar küçük ve korkak hem de ne kadar cesur olduğumuzu anımsatıyor. Bu hikaye bizi, insanlığın farklı iki yanının ortak bir zemin bulmaya çalıştığı, sözsüz ama canlı müzik, görsel şiir, zekâ, mizah, sirk ve oyunculukla yol gösteren, sihirli bir dünyaya götürüyor.

Wreck – Insieme Irredati (Belçika)

"WRECK - Soyu Tükenmişler Listesi" hareket, ses ve görsel sanatları bir araya getiren disiplinler arası bir performans. Kocaman, siyah, havayla şişirilmiş yastık gibi yumuşak bir plastik, boşlukta hareket eder. Tıpkı bir avcı gibi. Bu soyut objenin çağrışımsal bir gücü var: İnsanları yutup tükürdüğü için Leviathanların bir alegorisi, denizaltındaki efsanevi canavarlar, kapitalizmin metaforu veya insanlık koşulları gibi düşünülebilir. Kavramsal katmanları sayesinde izleyenlerin çağrışımlarını çeşitlendiren ve hayal gücünü zorlayan bir etkiye sahip.

Ferocia

WRECK – Soyu Tükenmişler Listesi

Manbuho

Factory

Ferocia – Giolisu (Belçika)

Ferocia, kadın sanatçıların sosyal ve kültürel bağlamda politik katılımını sorgulamak arzusuyla doğmuş angaje bir solo performans. Düşüncelerimiz, günlük yaşamlarımızda güçsüz olma hissi ve ilişkisiyle sürekli çatışır. Ferocia, Bill Viola'nın ve İtalyan annelerin söylediği devrimci bir ninni olan "Bella Ciao" şarkısından esinlenmiş ve performans Simone de Beauvoire, Angela Davis, Margerite Duras, Maguy Marin ve Comandante Ramona'nın sözlerini bir araya getirmiş. Buradaki dans; içgüdüsel, duyarlı, içselleştirilmiş ve duygusal bir akışın uyarlaması. Sert jestleri, dürtüleri ve saf hareketleri birleş-tiren koreografik bir yaratım.

Cute (Skin) – Matroos Dance Company (İtalya)

Her vücut, üzerinde, önceki bir ana veya jeste ait işaretler, yaralar, izler barındırır. "Skin" bugüne kadarki karşılaşmalarımızdan, kelimelerimizden, duygularımızdan, derimize kazınmış görülemez izlerin hikayesini anlatıyor. Derimiz dünya ile ilk temas noktamızdır. Sarar ve korur, emer ve salar, hükmeder ve katılır, dokunma sayesinde tanır, bilir, duyar ve iletişim kurar, kendini ifade eder, nefes alır, muhafaza eder ve nöbet tutar. Dev bir bez tuvalin arkasında-ki gizli dansçının sürekli temasları, derinin iç hareketlerini, eğilip, bükülmelerini, derin kesik yaralanmalarını, bir değişim hikayesini, ayrılmaları, hatıraları ve görselleri seyirciye aktaracak. Derimizi değiştirmemiz, yenilememiz için gereken hikaye ile seyirciyi buluşturacak.

Factory – Resident Island Dance Theatre (Taiwan)

Factory, 2017 yılında yaratım sürecine başladı. İnsan toplumunda gelişen zaman-mekan ilişkisini ve standart bir sistemde insanların nasıl davrandığını anlatır.

İnsanlar, hayatlarının olağan döngüsü dışında kalmaya başladığında güvensizlik ve endişe korkusu duymaya başlarlar, özellikle sermaye toplumunda yaşayanlar.

Yaratım süreci, dinamik ve statik arasında çeşitli diller oluşturmak için dansçılar tarafından hareketli platformlar kullanılarak deneyimlenir.

Waiting for the Fishes – Silvia Pezzarossi (İtalya)

Sahnenin ortasında tahta bir kutu. Kutunun üzerinde boş bir akvaryum... Derhal yanlış bir şeyler olduğunu anlırsınız, akvaryumda bulunması gereken balıklar nerede?

"Waiting for the Fishes" Giacomo Leopardi'nin beklemeyi sonsuz bir arzu ve zevk haliyle ilişkilendiren bir şiirinden ilhamla yola çıkan çok disiplinli bir gösteri. Bu tek kişilik gösteride, performansçı bizi bir bekleme halinde karşılar ve dinamik bir şekilde etkiler, bizi dans, tiyatro, performans ve sirk anlarına davet eder.

Bu "beklemeye övgü", sanatçı ve izleyici arasında paylaşılan bir bekleme eylemine dönüşür ve böylelikle birbirlerine oyun, mizah ve sürprizle dolu bir etkileşim alanı yaratır.

Dans ederek mekanda gezinen bir hayal gücü, seyirci ve dansçı arasındaki duvarı yok eder. Herkes performansın bir parçası olur ve hep birlikte tek bir amaç için son bir mücadele verilir: Boşluğu doldurmak ve beklemeye son vermek.

The Chess Player – Theatre Omnibus (ABD)

Naziler tarafından yalnız bir tutukluluk durumuna hapsedilmiş olan esirin hayata ve akıl sağlığına tek tutunduğu nokta çalınmış bir satranç kitabı haline gelir. Delilikle savaşmak, şizofreniyi seçmek, zihnini iki satranç ustasının arasındaki mücadeleye odaklayarak sağ kalmaya çalışmak. Eser, kaçışından sonra, dünyanın en iyi satranç oyuncusuna karşı yapacağı mücadeleyi hayal ederek delirmenin sınırlarında dolanan esirin hikayesini, Richard McElvain'in Stefan Zweig'in klasiğini yorumlayışını seyirciyle buluşturuyor.

Vicdani – Mine Çerci (Türkiye)

Haldun Taner'in *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* eserinden yola çıkan oyunda Türkiye'nin çeşitli dönemlerinin, çeşitli koşullandırma evrelerinin kurbani Vicdani isimli bir küçük ezik adamın acı komedyası, Commedia dell'arte maskelerinden ilhamla yapılmış yarım komedya maskeleriyle sahneleniyor.

Bedenler arasında kurulan ilişkiyi seyirlik bir unsur olarak kabul eden oyun, siyasetinde öncelikle bedende ya da bedenler arasında şekillendiğini ve görünür hale geldiğini müzikle harmanlayarak gösteren bir yapıya sahip.

Effigies – Ionna Angelpoulou Dance Company (Yunanistan)

Mimari ve mekansal endişelerden arınmış bir şekilde bir binanın hikayesi nasıl yazılabilir? Nasıl yapı şehrin sosyal ve kentsel kumaşından arınabilir?

Koreograf Ioanna Angelopoluo dikkatini Atina'nın merkezinde listelenmiş olan bir binaya (Megaro Athinogenous) odaklıyor ve bu binada yaşayanları yüzyılın dönüşümü içerisinde tanımlayarak karışımza çıkartıyor. ELIA'nın (Yunan Edebiyat ve Tarih Arşivi) fotoğraf arşivinden yaptığı araştırmalardan yola çıkarak, parçaları birleştirip bir hayali aile albümü, bir hayaletler jenealojisi yaratıyor.

Eylül ayının ortasında, sezon henüz başlamadan, kısa bir süreligine de olsa Sakıp Sabancı Müzesi'nden Moda Sahnesi'ne, Aksanat'tan Beykoz Kundura ve Kumbarcı 50'ye şehrin dört bir yanı tiyatro, dans ve performansla dolacak. Harika değil mi? İlk Fringe'imizin şansı bol, yolu açık olsun.

Ayrıntılı bilgi ve tüm program için: www.fringeistanbul.com

NOT ALIN

Çağdaş dans ve alternatif tiyatrodan Belçika, Avrupa'nın ortasındaki o küçük ve sıkı ülke son yıllarda hem kendi içinde hem de uluslararası arenada (örneğin Edinburgh Fringe'de) çok farklı, çok yaratıcı işler çıkarıyor. Belçika'dan gelenlere dikkat.

FRINGE DALGASI

Bugün dünyanın çeşitli şehirlerinde düzenlenen birçok farklı Fringe festivali var ve bunlar her yıl 170 bin sanatçıyı, 250 farklı mekanda 60 bin etkinlikle, yaklaşık 19 milyon kişiyle buluşturuyor. Her şehirde farklı ölçek ve formlarda düzenlenen Fringe Festivalleri alternatif ve yenilikçi işler üreten genç sanatçılara işlerini uluslararası platformda sergileme imkanı sunuyor.

Venedik, Telluride, Toronto Hattında Yılın En İyi Filmleri

Sinemayı yakından takip edenler için Eylül ayının anlamı ve önemi bir başka. Çünkü biri Avrupa, ikisi Kuzey Amerika'daki üç film festivali, ödül sezonunun başlangıç noktası kabul ediliyor. Yılın en iyileri arasında yer alacak en iddialı ve adını adaylık ve ödül listelerinde sık sık göreceğimiz yapımlar ilk kez bu festivallerde izleyiciyle buluşuyor. Yıla damgasını vuracak en iyi filmleri sizin için derledik.

Emre Eminoğlu

Festivallerin programlarına aldığı filmlerin yönetmenlerine, oyuncu kadrolarına ve konularına sadece göz atmak bile bu yılın sinema anlamında zengin ve doyurucu bir yıl olacağına işaret ediyor.

EN ESKİ EN KÖKLÜ YİNE VENEDİK Eylül'de tüm sinema dünyasının akın edeceği ilk şehir Venedik. Dünyanın en eski, en köklü film festivali olarak 1932'den beri düzenlenen Venedik Film Festivali, bu yıl 28 Ağustos - 7 Eylül tarihleri arasında, yetmiş altıncı kez gerçekleşecek.

NETFLIX İLE VENEDİK'İN DOSTLUĞU SÜRÜYOR

Sinema ve televizyon arasındaki sınırların belirsizleşmeye başladığı çağımızda, film ve televizyon izleme alışkanlıklarını değiştiren Netflix, son yıllarda bazı orijinal yapımlarının prömiyerlerini dünyanın önde gelen film festivallerinde yaparak, sinema endüstrisindeki güncel tartışmalardan birini başlatmıştı. Özellikle Cannes Film Festivali'nin katı kuralları ve muhafazakar yapısı, geçtiğimiz yıl Netflix filmlerinin ana yarışma bölümüne kabul edilmemesi ve bu yıl Netflix'in festivalden tamamen çekilmesiyle daha da alevlendi. Diğer yandan Venedik Film Festivali, daha kucaklayıcı davranarak, çağa ayak uydurmayı ve değişime uyum sağlamayı başarmıştı. Festival Netflix filmlerine sadece ana yarışmasında yer vermekle kalmamış, Alfonso Cuarón'un *ROMA* filmine festivalin büyük ödülü Altın Aslan'ı, Coen Kardeşler'in *The Ballad of Buster Scruggs*'ına ise En İyi Senaryo ödülünü layık görmüştü. Netflix, *ROMA*'nın Akademi Ödülleri'nde En İyi Film dahil 10 dalda adaylık elde edip 3 Oscar ile eve döndüğü geçtiğimiz yılın ardından, bu yıl için de sıkı bir hazırlık içinde ve ödül sezonunun iddialı yapımları arasında yer alacağına kesin gözüyle bakılan filmlerinden ikisi, prömiyerini Venedik Film Festivali'nin ana yarışma bölümünde yapacak. Bunlar; Bağımsız Amerikan sinemasına birçok sevilen film katmış Noah Baumbach'ın, başrollerini Scarlett Johansson ve Adam Driver'in paylaştığı yeni filmi *Marriage Story* ve Steven Soderbergh'in, başrolünü Meryl Streep'e emanet ettiği, sigorta dolandırıcısı bir şirketin izini süren dul bir kadını merkezine alan *The Laundromat* isimli filmler. Yılın Netflix yapımlarından bir diğeri, David Michôd'un Timothée Chalamet ve Robert Pattinson'lı dönem filmi *The King* ise festivalde yarışma dışı gösterilecek. Venedik Film Festivali'nin çağa uyum sağladığının başka bir göstergesi ise televizyon dizilerine de programında yer ayırması. Bunlardan en önemlisi, Paolo Sorrentino'nun 2016'da övgüyle karşılanan mini-dizisi *The Young Pope* idi. Yönetmenin bu projenin devamı niteliğindeki HBO mini-dizisi *The New Pope* da öncülünün izinden giderek prömiyerini Venedik'te yapacak; dizinin ilk iki bölümü Venedik Film Festivali'nde gösterilecek. Festivaldeki diğer bir dizi prömiyeri ise Stefano Sollima'nın Amazon dizisi *ZeroZeroZero*'ya ait olacak.

VENEDİK 5050by2020'DEN KIRIK NOT ALDI

Venedik Film Festivali'nin programında yer alan filmlere geçmeden önce, programında yer almayanlar ve dolayısıyla festivalle yöneltilen haklı ve ağır eleştirilerden söz edelim. Son yıllarda, #MeToo ve #TimesUp gibi hareketlerin yarattığı gündemle, başta Hollywood'da olmak üzere sinema endüstrisinde kadınlara, beyaz olmayanlara ve LGBTİ+ bireylere yönelik fırsat eşitsizliği sürse de, konunun ciddiyetinin farkına varıldığı, süregelen düzeni değiştirmek için önemli adımların atılmaya başlandığı bir gerçek. 5050by2020 hareketi de bu adım-

Marriage Story filminde Scarlett Johansson ve Adam Driver

lardan biri olarak, 2020 yılına kadar sinema endüstrisinde, kamera önünde, kamera arkasında, yönetim kadrolarında ve film festivallerinde fırsat eşitliğinin sağlanmasını hedefliyor. Venedik Film Festivali, 5050by2020 taahhüdünü imzalayan ilk festivallerden biri olmasına rağmen, 21 filmden oluşan ana yarışmasında yalnızca iki kadın yönetmenin filmine (Haifaa Al-Mansour'un *The Pefect Candidate* ve Shannon Murphy'nin *Babytheet* filmleri) yer vermesi nedeniyle eleştirildi. Üstelik, yarışmadaki filmlerden biri, 1977 yılında 13 yaşındaki bir kız çocuğuyla cinsel ilişkiye giren ve tecavüzle suçlandığı dava devam ederken ABD'den kaçan yönetmen Roman Polanski'ye ait *An Officer and a Spy*. Festivalin bu programlama tercihleri tartışılırken, programa sonradan eklenen filmlerden birinin de tecavüzle suçlanan bir diğer yönetmenin, Nate Parker'ın filmi *American Skin* olması oldukça sorunlu.

VENEDİK BU YIL NELER VADEDİYOR?

Adı geçen filmler dışında Venedik Film Festivali'nde dünya sinemasının ülkemizde de heyecanla takip edilen yönetmenlerinin yeni filmleri de yarışacak: İnsan yaşamından tuhaf anları kendine özgü mizahıyla harmanlayan İsveçli Roy Andersson'dan *Om det oändliga* / *About Endlessness*, Olivier Assayas'dan Penélope Cruz ve Gael García Bernal'li oyuncu kadrosuyla dikkat çeken *Wasp Network*, Kolombiyalı Ciro Guerra'nın dönem filmi *Waiting for the Barbarians* ve Şilili Pablo Larraín'in aile draması *Ema* bunlardan bazıları. 2018'de *Manbiki ka-zoku* / *Shoplifters* filmiyle Cannes'da Altın Palmiye kazanan Japon yönetmen Hirokazu Koreeda'nın ilk Fransızca filmi *La vérité*, aynı zamanda festivalin açılış filmi olacak.

Venedik Film Festivali, son yıllarda ödül sezonu için en önemli platformlardan biri haline geldi. 2018'de *The Favourite*, *First Man*, *Roma*, 2017'de *The Shape of Water*, *Three Billboards Outside Ebbing Missouri*, 2016'da *Arrival*, *Jackie*, *La La Land* Venedik'te yarışmış, bazıları ödüllendirilmiş filmler arasında. Bu yılki festivalde yarışacak ve 2019-2020 ödül sezonunda etkili olabilecek filmler arasında Netflix'in *Marriage Story* ve *The Laundromat* filmleri dışında iki filmin daha adını anmak gerek: James Gray, bilimkurgu türündeki *Ad Astra*'da Güneş Sistemi'nin dışına, meslektaş babasını bulmak için görevlendirilen bir astronotun macerasını anlatıyor. Ülkemizde 20 Eylül'de vizyonda olacak *Ad Astra*'da Brad Pitt'in yanı sıra Tommy Lee Jones, Ruth Negga, Donald Sutherland ve Liv Tyler rol alıyor. Todd Phillips'ın heyecanla beklenen *Joker*'i ise çizgi romanların ve süper kahraman filmlerinin en aşına olduğumuz kötü karakterlerinden birinin köklerini mercek altına alıyor. Özellikle Joaquin Phoenix'in *Joker* yorumuyla merak uyandıran film ülkemizde 4 Ekim'de vizyonda olacak. ABD'deki sinema endüstrisi, basın ve film eleştirmenlerinin, Venedik için Avrupa'ya uçmamış olan kısmı ise 30 Ağustos - 2 Eylül tarihleri arasında, Colorado'nun dağlarındaki Telluride kasabasında dört günlük yoğun bir programla, sezonun en iddialı filmlerinin sürpriz gösterimlerine katılacaklar. Telluride Film Festivali, katılımı da ulaşımı da zor ama seçkin bir festival olarak 1974'ten beri düzenleniyor. Festivalde gösterimi yapılacak filmler, son ana kadar gizli tutuluyor.

İZLEYİCİNİN SESİ TORONTO

Venedik ve Telluride'in ardından gözler haber ve yorumlar için Toronto'ya gevrilecek. Birçok ABD ve Kanada yapımının dünya prömiyerinin adresi olan, birçok uluslararası filmin Amerika kıtasındaki ilk gösteriminin yapıldığı ve 1976'dan beri düzenlenen Toronto Film Festivali'nin bu yılki tarihleri 5-15 Eylül.

OSCAR'A GİDEN YOL TORONTO'DAN GEÇİYOR

Kanada'nın en önemli etkinliklerinden biri olan Toronto Film Festivali, farklı alanlarda birçok ödülün dağıtıldığı uluslararası bir festival olsa da, bir ana yarışması bulunmuyor. Festival, en önemli ödülü için sözü izleyiciye bırakıyor, Toronto İzleyici Ödülü'nün sahibi, her film gösteriminin çıkışında filmleri puanlayan izleyicinin oylarıyla belirleniyor. Ödül, özellikle son yıllarda sinema endüstrisi ve ödül sezonu açısından anahtar niteliğinde görülüyor ve "Oscar'a giden yolun başlangıcı" olarak anılıyor. Geçtiğimiz yıllarda bu ödülü kazanan filmlerden *Green Book* (2018), *12 Years a Slave* (2013), *The King's Speech* (2010) ve *Slumdog Millionaire* (2008) En İyi Film Oscar'ıyla da ödüllendirilmişti. *Three Billboards Outside Ebbing, Missouri* (2017), *La La Land* (2016), *Room* (2015), *The Imitation Game* (2014), *Silver Linings Playbook* (2012) ve *Precious* (2009) ise Akademi Ödülleri'nde En İyi Film adaylığı elde etmişti. İşte bu yüzden Toronto Film Festivali, birçok dağıtımının ödül sezonunun başlangıcında bir görünürlük kazanmak ve idealde İzleyici Ödülü'ne ulaşarak yarışa avantajlı girmek için tercih ettiği bir festival.

TORONTO'DA KİMLER VAR?

Toronto İzleyici Ödülü için yarışan filmlerden ilki, Marielle Heller imzalı *A Beautiful Day in the Neighborhood*, Tom Hanks'ın Amerikan çocuklarının kahramanı Mr. Rogers'ı canlandıracağı biyografik ve nos-

taljik bir film. İkinci film, sevilen yönetmen Taika Waititi'nin komedisi *Jojo Rabbit*'de ise hayali arkadaşı Adolf Hitler'in etkisindeki Jojo, annesinin tavan arasında Yahudi bir kızı sakladığı gerçeğiyle yüzleşmeye çalışıyor. James Mangold'un *Ford v Ferrari* filminde otomobil dünyasındaki bir meydan okumanın taraflarına Matt Damon ve Christian Bale hayat veriyor. Rian Johnson'ın suç ve dedektif komedisi *Knives Out*, kalabalık oyuncu kadrosuyla göz kamaştırıyor. Festivalde bir de Katolik dünyasının zirvesi olan Papalık makamında yer almış iki ismin karşı görüşlerini ve ilişkilerini inceleyen, Fernando Meirelles imzalı Netflix filmi *The Two Popes*'ta Jonathan Pryce ve Anthony Hopkins rol alıyor. Bu filmlerden Türkiye vizyon tarihi kesinleşenler, *A Beautiful Day in the Neighborhood* (28 Şubat 2020) ve *Ford v Ferrari* (15 Kasım 2019). Henüz yayın tarihi kesinleşmeyen Netflix filmi *The Two Popes* ise tüm dünyayla aynı anda Netflix Türkiye'de olacak.

TORONTO BEHRAM'IN BİNA'SINI DA AĞARLAYACAK

Daha önce Sundance, Cannes ve Venedik film festivallerinde ilk kez izleyici karşısına çıkmış filmlerin de Amerika'daki ilk durağı da Toronto olacak. Bu yüzden listeyi Venedik'ten sonra Toronto'ya da uğrayacak *Joker*, *The Laundromat* ve *The Marriage Story*, Cannes'da oldukça beğenilmiş *The Lighthouse* ve Altın Palmiye ödüllü *Gisaengchung* / *Parasite* ve Sundance'te öne çıkan, yılın önemli bağımsızlarından *Honey Boy* ve *The Report* ile genişletmek de mümkün. İlk gösterimi Toronto Film Festivali'nde yapılacak filmler arasında, sinema uyarlaması merakla beklenen *The Goldfinch* ve Türkiye'den Orçun Behram'ın *Bina* filmlerinin olduğunu da ekleyelim.

THE IRISHMAN İLK ADIMINI NEW YORK'DA ATACAK

Eylül ayında Venedik, Telluride ve Toronto festivalleriyle başlayan ödül sezonu ve iddialı yapımların sinemadaki geçit töreni, 28 Eylül - 15 Ekim tarihleri arasında, bir diğer gözde festival olan New York Film Festivali'yle devam edecek. New York Film Festivali'nin programına dair detaylar, bu yazıyı hazırladığımızda henüz belli olmamıştı. Fakat Netflix'in 2019'daki en önemli kozlarından olacak, Martin Scorsese imzalı, Robert De Niro ve Al Pacino'yu buluşturacak *The Irishman*'in ilk kez bu festivalde gösterileceği açıklandı.

The New Pope'da John Malkovich ve Jude Law

The King oyuncularını Timothée Chalamet ve Robert Pattinson, Fotoğraf: Jacques Burga

Kısa Kısa...

Emre Eminoğlu

SUNUCUSUZ EMMY

Amerikan Televizyon Akademisi tarafından dağıtılan Emmy Ödülleri'nin adayları, 16 Temmuz'da açıklandı. HBO'nun geniş hayran kitlesine sahip fantastik dizisi *Game of Thrones*, son sezonuyla 32 adaylık elde ederek, Televizyon Akademisi tarihinde aynı yıl en fazla dalda aday gösterilen dizi unvanını kazandı. Aday listesinde *The Handmaid's Tale* (Hulu), *Killing Eve* (BBC America), *The Marvelous Mrs. Maisel* (Amazon), *Barry* (HBO), *Russian Doll* (Netflix), *Pose* (FX) gibi dizilerin ve *Chernobyl* (HBO), *Sharp Objects* (HBO), *Fosse/Verdon* (FX), *When They See Us* (Netflix) gibi mini-dizilerin de dikkat çektiği 71. Primetime Emmy Ödülleri, 22 Eylül'de dağıtılacak. Ödül töreni, tıpkı 2019'un ilk aylarında-ki Akademi Ödülleri gibi sunucusuz olacak.

JOHANSSON'UN LGBTİ+ YARASI

2013 yılında hayatını kaybeden trans erkek Tex Gill

Scarlett Johansson hatırlanacağı üzere yapımcı aşamasındaki *Rub & Tug* filminde bir trans erkeği canlandırarakken aldığı olumsuz eleştirilerin ardından projeden çekilmek durumunda kalmıştı. Azınlıkların ve LGBTİ+ bireylerin, sinemada hâlâ hem senaryo hem de oyuncu seçimi anlamında daha görünür olmak için mücadele ettiği bir ortamda yaptığı açıklamayla Johansson dikkatleri yine üzerine çekti: "Bir oyuncu olarak, herhangi bir insanı, bir ağacı ya da bir hayvanı oynayabiliyim, çünkü bu benim işim ve işim bunu gerektiriyor." Johansson, *Rub & Tug* isimli filmde, 1970'lerde ABD'de bir suç imparatorluğu kuran trans erkek Tex Gill'i canlandıracaktı.

İNSAN AVINA TRUMP ENGELİ

Craig Zobel'in Universal stüdyoları aracılığıyla çektiği ve ABD'de Eylül ayında vizyona sokulması planlanan *The Hunt* filminin pazarlama iletişimi, Ağustos ayındaki Dayton (Ohio) ve El Paso (Texas) silahlı saldırıların ardından durduruldu. ABD Başkanı Donald Trump'ın 9 Ağustos tarihli, liberal Hollywood'u ırkçılıkla, öfke ve nefret yaymakla suçlayan tweetleri, isim vermesizin pek yakında gösterime girecek bir filmi de hedef gösterdi. Universal, 10 Ağustos'ta yayınladığı açıklamayla filmin gösterime ya da yayına sokulmadan rafa kaldırılacağını duyurdu. Bu karar "sansür mü, yoksa yanlış zamanlama mı?" tartışmalarını doğurdu. Betty Gilpin, Ike Barinholtz, Emma Roberts ve Hilary Swank'ın rol aldığı, politik taşıma türündeki korku filmi *The Hunt*, cumhuriyetçi eyaletlerde zevk için silahla insan "avlayan" elit bir topluluğu konu alıyor.

YENİDEN ANTALYA

Uluslararası Antalya Film Festivali, ilk yılından itibaren Türkiye sineması için büyük önem taşıyan Ulusal Yarışma'yı 2017 yılından programından çıkarmış, sektör ve izleyicinin tepkileriyle karşılaşmıştı. Festivali düzenleyen Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin yeni başkanı Muhittin Böcek, "Ulusal ve uluslararası yarışmalarıyla Antalya Altın Portakal Film Festivali özüne dönüyor" açıklamasıyla Ulusal Yarışma'nın iki yıllık aradan sonra geri dönceğini müjdelledi. 26 Ekim - 1 Kasım tarihleri arasında gerçekleşecek festivalin ekibinde Ahmet Boyacıoğlu ve Başak Emre ile birlikte, İstanbul Film Festivali'nin eski direktörlerinden Hülya Uçansu da yer alıyor.

Cannes Baharından İstanbul Güzüne

Little Joe (2019, Jessica Hausner)

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSv) tarafından bu yıl on sekizinci kez düzenlenecek olan Filmekimi, 4-13 Ekim tarihleri arasında İstanbul'daki sinemaseverleri yeni sezonun merakla beklenen filmleriyle buluşturacak. Başta Mayıs ayında düzenlenen Cannes Film Festivali olmak üzere 2019'da dünyanın farklı köşelerinde düzenlenen film festivallerinde ilk gösterimlerini yapan filmlere programında yer veren Filmekimi, İstanbul'un ardından 11-15 Ekim tarihleri arasında Ankara'ya, 18-22 Ekim tarihleri arasında ise İzmir'e uğrayacak. Usta yönetmenlerin, yeni keşiflerin ve dünya sinemasının özgün örneklerinin yer aldığı programın öne çıkanlarını sizin için seçtik.

Emre Eminoglu

Altın Palmiyeli “Parazit” ve Daha Fazlası

Güney Koreli yönetmen Bong Joon-ho'nun Gisaengchung / Parasite filmi, yılın belki de en çok merak edilen filmi. Cannes Film Festivali'nde aldığı övgülerin ardından, Alejandro González Iñárritu'nun başkanlığını üstlendiği jüri tarafından büyük ödül Altın Palmiye'ye layık görülen “Parazit”, 72 yıllık festival tarihinde bu ödüle uzanan ilk Güney Kore yapımı oldu. Son yıllardaki birçok Altın Palmiye ödüllü film gibi İstanbul'da ilk kez Filmekimi kapsamında gösterimi yapılacak olan film, birbirinden oldukça farklı iki ailenin gizlice iç içe geçmesi sonucu yaşanan trajikomik olayları anlatıyor. Ülkesinde bir ayda on milyon izleyiciyi aşarak gişe rekorları kıran filmin yönetmeni Bong Joon-ho'yu, Gwoemul / The Host, Snowpiercer ve Okja gibi fantastik ve bilimkurgu filmlerin yanı sıra Güney Kore sinemasının başyapıtlarından Madeo / Mother ile tanıyoruz.

Son yıllarda tıpkı Altın Palmiye ödülünü kazanan filmleri Filmekimi'nde izlemeye alıştığımız gibi, sevdiğimiz birçok yönetmenin yeni filmlerini de Cannes Film Festivali'ndeki ilk gösterimlerinin ardından Filmekimi'nde izlemeye alıştık. Bu yıl bunlar arasında Pedro Almodóvar, Dardenne Kardeşler, Xavier Dolan ve Gaspar Noé de var:

İspanyol sinemasının, güçlü kadın karakterleri, canlı renk tuvali ve sürükleyici senaryolarıyla tanınan yönetmeni Pedro Almodóvar, yeni filmi Dolor y gloria / Pain and Glory'de gözde oyuncular Antonio Banderas ve Penélope Cruz'la bir araya geliyor. Almodóvar'ın kendi yaşamından esinlenerek yazdığı senaryonun merkezinde şaşaalı günleri geride kalmış ünlü bir yönetmen var. Filmdeki performansıyla Cannes'da En İyi Erkek Oyuncu ödülünü kazanan Antonio Banderas'ın adı şimdiden Oscar adaylığı için konuşuluyor.

Toplumsal gerçekçilik akımının Belçikalı temsilcileri Jean-Pierre ve Luc Dardenne, kendilerine Cannes'da En İyi Yönetmen ödü-

lünü kazandıran Le Jeune Ahmed / Young Ahmed ile kameralarını Avrupa'nın genel sorunlarından İslamofobi'ye çeviriyor. Filmde genç oyuncu Midir Ben Addi'nin canlandırdığı Belçikalı Ahmed, yanlış yorumladığı dini uğruna öğretmenini öldürmek için bir plan kuruyor. Dardenne Kardeşler'i zevkle takip edenler bu filmde de güçlü performanslar ve toplumsal bilinci yerinde bir hikaye bulacak.

Quebec sinemasının harika çocuğu Xavier Dolan, on yıllık yönetmenlik kariyerine sayısız ödül sığdırdı. Yönetmen, birçok filmi gibi ilk kez Cannes Film Festivali'nde gösterilen Matthias et Maxime / Matthias and Maxime'de aşk ve arkadaşlık arasındaki hassas dengeleri sorguluyor. Arkadaşlarının çektiği kısa filmde rol icabı öpmek zorunda kalan çocukluk arkadaşları Matthias ve Maxime'in ilişkileri bir anda farklı bir boyut kazanıyor. Filme adını veren karakterlerden Maxime'i Xavier Dolan'ın kendisi canlandırıyor.

Aykırlığı ve sınırları zorlayışıyla tanıyan Gaspar Noé, geçtiğimiz yıl çok konuşulan Climax'ın ardından, yeni filmi Lux Æterna'da kurmaca ve gerçeğin sınırlarını yok ediyor. İki oyuncu, Béatrice Dalle ve Charlotte Gainsbourg'un film setinde birbirlerine cadılarla ilgili masallar anlatmalarından ibaret gözüke de, filmin Cannes'daki gala gösterimi sırasında bayılanlar olabileceği öngörülerek salonun kapısında bekletilen sağlık ekibi, Gaspar Noé'nin sürprizleri konusunda ipucu veriyor.

Ayrıca Cannes Film Festivali'nde En İyi Kadın Oyuncu (Emily Beecham) ödülüne layık görülen, antidepresan salgılayarak insanları mutlu ederken yan etkisi onları tuhaf bir şekilde değiştiren “Little Joe” adlı bir bitkiyi konu alan, Jessica Hausner'in Little Joe, En İyi Senaryo ödülünün yanı sıra Kuir Palmiye'yle de ödüllendirilen, on sekizinci yüzyılda bir ressam ve modelinin zama-na meydan okuyan aşkını konu alan, Céline Sciamma imzalı Portrait of a Lady on Fire ve Jüri Ödülü'nü paylaşan, Brezilya'da anaerkil düzenin hakim olduğu bir köyün haritalar-

dan silinmeye başlaması üzerine yaşananları anlatan, Kleber Mendonça Filho ve Juliano Dronelles imzalı Bacurau da Filmekimi'nde kaçırılmaması gereken filmler arasında yer alıyor.

Ülkelerinin Oscar Adayları, Filmekimi'nde

Akademi Ödülleri'nin, bu yıl ismi En İyi Uluslararası Film olarak değiştirilen kategorisinde değerlendirilmesi için tüm ülkelerin birer aday belirlediği şu günlerde, ülkelerinin Oscar adayı olarak seçilen filmler arasında Filmekimi seçkinde yer alanlar da var. Bazıları şunlar:

Brezilya'nın adayı olarak seçilen A Vida Invisível de Eurídice Gusmão / The Invisible Life of Eurídice Gusmão birbirlerinin dünyasının uzak birer köşesinde hayallerini yaşadığını zanneden iki kız kardeşin hikayesini anlatıyor. Karim Ainouz'un filmi, Cannes Film Festivali'nin Belirli Bir Bakış bölümünün büyük ödülünü kazanmıştı.

Kolombiya'nın Oscar adayı Monos, genç oyuncu performansları, görüntüleri, ses tasarımı ve müzikleriyle dikkat çekiyor. Yönetmen Alejandro Landes'in “Sineklerin Tanrısı” romanına öykünen filmi, dağlarda-ki silahlı bir grup ergenin bir kadını rehine tutarken bir yandan da birbirleriyle çocukça oyunlar oynadıkları tuhaf ve gergin bir gerçektir yaratıyor.

Gürcistan'da geçen ve Gürcü toplumunu

konu alan, fakat ülkesi tarafından seçilmeyince ortak yapımcı ülke İsveç'in adayı seçilen And Then We Danced, yılın çarpıcı, yarışın iddialı filmlerinden. Levan Akin'ın filmi, baskıcı Gürcü toplumunda en büyük tutkusu halk dansları olan bir gencin, ekibe yeni katılan bir dansçıya kapılmasını ve aşkı, cinselliği sorgulamasını konu alıyor.

Yazıdaki ilk önerilerimizden olan Altın Palmiye ödüllü Gisaengchung / Parasite ise Güney Kore'nin adayı seçildi. Henüz gösterime girmeden ABD'de de büyük yankı uyandıran filmin, ödül için iddialı olacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Tozlu Raflardan Gün Yüzüne... Maradona!

Filmekimi seçkinde heyecan verici bir belgesel de dikkat çekiyor. 1980'lerden günümüze, efsane futbolcu Maradona'nın yaşamını anlatan Diego Maradona, sadece futbol tutkunlarının değil, belgesel izleyicisinin de kaçırması gereken bir yapım. Belgeselin yönetmeni Asif Kapadia, daha önce Formula 1 yarışçısı Ayrton Senna'nın (Senna, 2010) ve genç yaşta kaybettiğimiz yetenekli sanatçı Amy Winehouse'un (Amy, 2015) yaşamına dair belgeselleriyle övgü toplanmış, özellikle kurgudaki başarısıyla dikkat çekmişti. Kapadia, bu kez Maradona'nın 500 saati aşkın, daha önce yayınlanmamış görüntülerinden oluşan bir belgeselle bizi futbol sahalarına sürüklüyor.

Monos (2019, Alejandro Landes)

Gisaengchung / Parasite (2019, Bong Joon-ho)

Kıraathane’de Neler Oluyor?

Konuşmalardan şiir gecelerine, kitap sohbetlerinden okuma tiyatrosuna, her yaşa uygun pek çok etkinliğin düzenlendiği mekan hakkında daha fazla şey öğrenmek için Kıraathane’nin kurucularından Yasemin Çongar’la görüştük.

Gamze Kantarcıoğlu

Arapça’da “*Kırâat*” okuma, “hâne” ise yer, mekan demek. İstanbul’un ilk edebiyat evi Kıraathane, ismi-ni Türkiye’nin “yasaklı” dijital ansiklopedisi Vikipedi’deki aynı tanımdan alıyor. Kapılarını 2018’de açan Kıraathane, di-ğer adıyla İstanbul Edebiyat Evi, gerçek-ten de imkansız gibi görünen bir şeyi yapı-yor. Burası kapısı herkese açık bir okuma evi. Ama buraya gelenler yalnızca okumakla kal-mıyor. Okuduğunun üzerine düşünüyor, tar-tışıyor, paylaşıyor. Birbirini dinliyor, belki aynı şeye bakıyor ama farklı şeyler görüyor. Edebiyatla, müzikle, sergilerle, atölyeler-le birlikte öğreniyor, unuyor, bazen sar-sıyor ve iyileşiyor. Şişhane metrosundan çık-tığınızda yaklaşık 3 dakikalık bir yürüyüşün ardından varabileceğiniz Kıraathane, Pera semtinin tarihi binalarından birini sarma-şık gibi kaplamış durumda. Konuşmalardan şiir gecelerine, kitap sohbetlerinden okuma tiyatrosuna, her yaşa uygun pek çok etkinli-ğin düzenlendiği bu eve gelmeden önce in-ternetteki ya da üç aylık kitapçıklar şeklinde bastıkları programlarına bakmanız yeterli. 14–21 Eylül tarihleri arasında yirmi butik ya-yınevinin katılımıyla gerçekleşecek ilk Kitap Şenliği okurlarla yaynevlerini buluşturacak.

KÂR SADECE KÜLTÜREL ÜRETİM İÇİN Kıraathane’yi İstanbul’un ilk “edebiyat evi” olarak konumlandırıyorsunuz. Nedir edebiyat evi? Kıraathane kârını ortaklarına dağıtmaya-cağını, kazancını sadece İstanbul Edebiyat Evi ve Kıraathane Kitapları bünyesinde-ki kültürel üretim ve yeniden üretim sü-reçlerinde kullanacağını ilan etmiş bir giri-şim. Bağımsız Gazetecilik Platformu (P24) bünyesinde dört yıldır yayınıni sürdürdü-ğümüz K24’teki ve Sansüre ve Otosansüre Karşı Susma Platformu’ndaki deneyimleri-miz de kuşkusuz Kıraathane’yi besledi, bes-liyor, ama Kıraathane kendi yolundan yürü-yen, P24’ten bağımsız bir oluşum.

Kıraathane’nin üstlendiği misyonlar neler? Yıllar önce Minneapolis’te lise son sınıfta-ki edebiyat hocamız Maureen Mashek sını-fa ilk geldiği gün tahtaya “Edebiyat hayattır” yazmış, sonra da “Bu konuda size başka bir şey söylemeyeceğim, okuyup yazdıkça an-layacaksınız.” deyip konuyu değiştirmişti. Haklıydı. Bizim “Edebiyat Evi nedir?” soru-suna verdiğimiz cevap da, “Edebiyat nedir?” sorusunun cevabıyla, kafamızdaki edebi-yat algısıyla ilintili. Edebiyat hayattır! Tabii, Proust bu eşleştirmeyi tersinden yapıyor, “Gerçek Hayat Edebiyattır” diyor. Bu sözü-y-le edebiyatta anlamını bulmuş hayatın ha-kikaten keşfedebildiğimiz, zihnimizde ber-raklaşmış, tam anlamıyla yaşanmış bir hayat olduğunu anlatıyor. İki cümle de doğru ben-ce. İstanbul Edebiyat Evi’ni kurarken de ak-lımda bu iki cümle vardı. Bir yandan, edebi-yatın bütün hayatı kapsadığını, hayata dair her şeyin edebiyatın, dolayısıyla da Edebiyat Evi’nin alanı, konusu, meselesi olması ge-rektiğini düşündüm. Bir yandan da, keşfe-dilmiş, aydınlanmış, dolu dolu yaşanmış ha-yatın karşımıza çıktığı yer olarak edebiyatı kutlayacağımız, konuşacağımız bir yer ol-sun istedim. Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi’nde bunu yapmaya çalışıyoruz; hem ha-yatımızda yeri olan her şeyi konuşuyor hem edebiyata geniş yer açıyor.

KIRAATHANE’NİN ÜCRETSİZ ETKİNLİKLERİ Kıraathane kâr amacı gütmeyen bir oluşum. Peki, nasıl ayakta duruyor? Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi’nin ka-famda ilk şekillenmesinde benli Oslo ve Bergen’deki edebiyat evlerine gütmeye, on-ların nasıl çalıştığını görmeye teşvik eden Norveçli bir arkadaşımın etkisi oldu. 2016 ve 2017’de iki kez Norveç’teki edebiyat evleri-ni ziyaret ettim, etkinliklerine katıldım, yö-neticileriyle konuştum, nasıl ayakta dura-bildiklerini, neler yaptıklarını öğrendim. Aynısını değil ama bize daha uygun olan bir versiyonunu İstanbul’da kurabilmek için bir fizibilite çalışması yaptım. Açıkçası küçük maddi kaynaklarla anlamlı bir hizmet sunu-labileceğine; İstanbul’a, İstanbul’da yaşa-yanlara, özellikle de gençlere ücretsiz izle-yebilecekleri konuşmalar, sohbetler, okuma tiyatroları, sergiler, atölyeler hazırlanabi-leceğine inanmıştım. Ama bir bina ve bir miktar altıyapı harcaması yapmak gereki-yordu. Norveç’in Ankara Büyükelçiliği’nin iki yıllık, Chicago’daki The Reva & David

Foundation’ın ise bir yıllık yaptığı mütevazı katkılar kiramızı ödememize, sandalyeleri-mizi, masalarımızı, mikrofonlarımızı alma-mıza yardımcı oldu.

UZUN DÖNEMLİ ATÖLYELER YOLDA **Sonraki yıllar için Kıraathane’nin nasıl bir sürdürülebilirlik planı olacak?** Sürdürülebilirlik bizim için kolay bir mesele değil. Yollarını arıyoruz. Yapmamız gereken, Kıraathane’nin bir yandan ücretsiz etkinlik-lerle kamu hizmeti veren bir yer olma özel-liğini korumak, bir yandan da daha uzun dö-nemli, katılanın kendisine yatırım yapması anlamına gelen atölyelerden, binamızın al-tındaki Önce Kahve’den ve kitap satışından küçük de olsa gelir elde ederek bu geliri yine hizmete dönüştürmek. Şu anda dahil ol-mak üzere Kıraathane ekibinin büyük ço-ğunluğu burada tamamen gönüllü mesai ya-pıyor, ücret almıyor. Sadece iki arkadaşımız belli bir aylık ödemeye çalışıyor. Uzun va-dede sürdürülebilirlik planımız, profesyonel bir çekirdek kadroyu ayakta tutabilmeyi de

içeriyor fakat henüz o noktaya gelemedik.

BELGESEL MERAKLILARI İÇİN... **Etkinlik bakımından epey yoğun bir eylül ayı bekliyoruz bizleri. Kıraathane’nin eylül etkinlikleri arasından sizi en çok heyecanlandıranları hangileri?** Eylül ayında, Mustafa Ünlü yönetimindeki Belgesel Sinema Atölyesi, yeni başlayanlara veya bu alanda çalışan ama teknik becerile-rini ve anlatım yeteneklerini geliştirmek is-teyenlere çok büyük katkısı olacağına inan-ıyoruz, içimizden yeni belgeselciler çıkaracak bir atölye. Ayrıca İstanbul Bienali’ne paralel olarak Glenn Ligon, Bas Van Beek ve Aykan Safoğlu gibi sanatçılarla buluşmalarımızı ve tabii Berge Arabian ile Rita Ender’in Madam Amati sergisini heyecanla bekliyoruz. 14–21 Eylül arasında 20 yayınevinin katılacağı Kıraathane Kitap Şenliği de yıllar sonra ye-niden okurlarla yayıncıları Tepebaşı’ndaki bir fuarda buluşturma fırsatı veriyor bize; onun sevinci ve heyecanı da çok büyük.

Bünyenizde bir de Kıraathane Yayınları var. Yayınevi olarak nasıl bir vizyonunuz var? Yılda 12 kitabı aşmayan bir hedefiniz olduğunuzu belirtmişsiniz internet sitesinde. Bu sayıya nasıl ve neye göre karar verdiniz? Kıraathane Kitapları şu ana kadar üç ki-tap çıkardı, dördüncüsü matbaada. Yılda 8–10 kitabı geçebileceğimizi zannetmiyo-rum. Olanaklarımızın çok kısıtlı ve bütün editörlerimizin şu anda gönüllü çalışıyor ol-ması daha fazla kitap basmayı zorlaştırı-yor. Yine de editoryal süreçte yeterli zamanı ayırarak, iyi çevirmenlerle çalışarak ve on-lara emeklerinin karşılığını vererek bugü-ne kadar Türkçede hiç yayımlanmamış ya da kadri bilinmemiş yazarların eserlerini oku-ra ulaştırma hedefiyle ilerliyoruz. Ayrıca, iki yazarı buluşturup bir konu üzerine konuş-malarından yola çıkarak oluşturacağımız Kitap Stüdyosu dizimiz var. O dizinin ilk ki-tabı Ümit Kıvanç ve Gaye Boraloğlu imzalı *Haysiyet*, şu anda raflarda.

Salman Rushdie ve Elif Şafak Yarışıyor

Birleşik Krallık merkezli Booker Ödülleri, dünyanın en önemli edebiyat ödüllерinin başında geliyor. 1969 yılından beri verilen ödöl için bu yıl yarışan adaylar arasında Salman Rüşdi, Elif Şafak, Margaret Atwood ve Jeannete Winterson var. Booker ödöl listesindeki kitaplara bakmak bu çağın başka türlü açıldığını gösteriyor. Adayların hepsi küresel edebiyatın izlerini taşıyor, yerel deneyimin sınırları artık dünya yazarları için yeterli değil, anlaşılan dünyaya dünyayı yazma vakti geldi.

NAZLI BERİVAN AK

Booker–McConnell şirketi bir edebiyat ödülüne sponsor olurken işlerin bu-raya geleceğini, dünyanın en prestijli edebiyat ödüllерinden birine ismini verece-ğini tahmin eder miydi bilmiyoruz ama bu-gün Man Booker ödülü almak bir yana, uzun listesine bile girmek, dünya yayıncı ve ede-biyat ajanlarının radarına yakalanacağız an-lamına geliyor. 1969–2001 yılları arasında Booker–McConnell Ödülü, 2002–2019 yıllar-ı arasında Man Booker Ödülü adıyla dağıtıl-an ödöl, bu yıl Booker Ödülü adıyla sahibi-ni bulacak.

Kısa bir süre önce Booker uzun liste-si açıklandı. Büyük haber: Adaylardan biri de Elif Şafak, *10 Minutes 38 Seconds in This Strange World/ On Dakika Otuz Sekiz Saniye* adlı romanıyla listede. Bu satırlar yazılırken gelen bilgiye göre, 3 Eylül’de kısa liste açıl-a-nacak ve 14, Ekim’de ödülün sahibini öğ-reneceğiz. Peter Florence, Liz Calder, Xiaolu Guo; Afua Hirsch ve Joanna MacGregor bu senenin jüri üyeleri.

Booker ödülleri listesindeki çoğu ya-zar ve kitaba, Türk okuru yabancı değil as-lında. Ülkemizde farklı yayınevlerince aday-

ların kitapları yayınlandı, yayınlanıyor. Yayınlanmamış olanların Türkçe hakları ile ilgili de kıyasıya pazarlıklar sürüyor.

YAŞAYAN EFSANE ATWOOD LİSTEDE Doğan Kitap Margaret Atwood’un *The Handmaid’s Tale/ Damızlık Kızın Öyküsü* adlı romanını yayınladığında, kitap feminist okumaların başına yerleşti, dizisi çok ko-nuşuldu, ödüle aday olan *The Testaments* da *Damızlık Kızın Öyküsü*’nün devamı niteli-ğinde. Doğan Kitap da yakın tarihin en say-gı duyulan yazarlarından Kanadalı Margaret Atwood’un kitaplarını yayınlamayı sürdü-re-ceği haberini verdi.

NIJERYA VE İNGİLTERE MİZAHI *My Sister, the Serial Killer/ Kız Kardeşim Seri Katil*, Nijerya asıllı İngiliz Oyinkan Braithwaite imzalı bir roman. Bir ilk roman olmakla birlikte kısa sürede büyük ilgi gör-dü, farklı dillerde yayın anlaşmaları ardı ar-dında geldi ve son başarısı Booker Ödülü uzun listesine girmek oldu. Kitabın konusu baş-lığında özetleniyor aslında: Kız kardeşini-zin seri katil olduğunu öğrenseniz ne yapar-dınız? Bir “aile mevsusu” olduğunu düşünür ve ona yardım etmek için elinizden geleni mi yapardınız, yoksa adalete teslim mi ederdi-niz? Can Yayınları’nın alt markası Mundi’nin yayınladığı, *The New York Times*’da “Bomba gibi bir kitap. Keskin, patlayıcı ve komik” olarak tanıtılan kitapta Braithwaite’in yanı-tını bulacağız.

YİRMİNCİ YÜZYIL AVRUPASI Deborah Levy’nin kitabına gelince... Everest Yayınları *Things I Don’t Want to Know/ Bilmek İstemediğim Şeyler*’i yayınladı daha önce. Güney Afrika’da geçen bir çocukluk, İngiltere’ye göç, huzursuzluk ve hiçbir yere ait olamama hissi, kadın yazarlık ve daha birçok evrensel konuyu içine alan bir çalış-maydı. Bu kez Saul Adler adlı narsist bir ta-rihçinin başrolde olduğu, bir kazayla başla-yan ve Avrupa’nın geçmişine ve bugününe uzanan bir romanla okurların karşısında ya-zar: *The Man Who Saw Everything*. Roman, bireysel suçluluk meselesini hem açığa çık-a-rıyor hem de adeta bir anlamda sorguluyor. Romanın başlığında geçen “Everything/Her şey” sözcüğü hem romanın baş kahrama-nının hem de bizlerin hayatına gönderme-ler yapıyor. Adler’in yaşadığı aşklar ve hayal kırıklıkları 20. yüzyıl Avrupa’sı ışığında an-latılıyor.

İNSANLIKTAN NASİBİNİ ALAMAMIŞ DÜNYA Siren Yayınları bir süre önce Valeria Luiselli imzalı *Los Ingrávidos/ Kalabalıkta Yüzler*’i

okurlarla buluşturdu. Çağdaş Latin Amerika yazımının parlayan yıldızlarından biri Luiselli, yayıncısının notunda kitap için “Kurmaca ile düzmeceyi, mizah ile hüznü, yazın ile gerçeği birbirinden ayıran sınırları incelikli bir biçimde bulandıran Kalabalıkta Yüzler, okuru yazara, yazarı şaire, şairi ölümsüz bir roman kahramanına dönüştü-rüyor” deniyordu. Aday olan kitabı ise henüz Türkçede yok, *Lost Children Archive* insan-lıktan nasibini almamış bir dünyada in-san kalabilmenin romanı olarak tanıtılıyor. Bir yanda sıradan bir Amerikan ailesi eğlen-celi bir aile gezisine çıkacak, hedefleri ise Apacheria’ya gitmek. Diğer yanda çantala-rında bir oyuncak, *İncil* ve temiz iç çamaşı-r-larıyla sınıra ulaşmaya çalışanlar, sonu bi-linmez bir yolculuğa çıkarlar var. Sınırlara, göçmenliğe, aidiyete dair önemli bir ro-man olan *Lost Children Archive* bir diğer fa-vori aday.

MAX PORTER’A DİKKAT Monokl, Max Porter’in, *Grief is the Thing with Feathers/ Tüylü Bir Şeydir Şu Yas* romanı-nı yayınlamıştı daha önce. Aday olan romanı Lanny için biraz daha beklememiz gerekecek. Porter için çağının en hassas ve duyarlı yazarlarından biri deniyor. Lanny’nin, yara-tıcılık ve ruhun böylesine saldırdı altında ol-duğu bir dünyada anarşist bir enerji taşıdığı söyleniyor. Londra yakınlarındaki bir kasa-bada Max Porter gerçek ile mitin sınırlarıyla oynuyor, başrolünde bir İngiliz oğlan ço-cuğu var.

YİNE, YENİDEN: SALMAN RUSHDIE Bir diğer aday, Salman Rushdie, Can Yayınları tarafından yayınlanıyor, *Quichotte* Cervantes’in *Don Quixote*’siyle doğal olarak akbraa olan edneysel bir roman. Rushdie’nin listede yer alması okurları şaşırtmadı.

BİR BAŞKA FRANKİŞTİYİN Jeanette Winterson ismini Sel Yayıncılık ta-rafindan yayınlanan kitaplarından biliyoruz. *Sexing The Cherry/ Vişnenin Cinsiyeti, Written On The Body/Bedende Yazılı, The Daylight Gate/ Günişiği Kapısı* ilk akla gelenlerden. Booker adayı romanının anahtar kelimeleri şöyle: transhümanizm, yapay zeka, kuir aşk. Çoğu eleştirmene göre çağımızın en yaratıcı yazarlarından biri olan Winterson imzalı *Frankissstein*’ın yolu açık görünüyor.

İRLANDA’NIN YÜKSELEN YILDIZI Bir diğer romanın başrolünde ise seks, ölüm ve uyuşturucu var. Aşkın gizemle-ri var. Trajikomik bir anlatı, melankolik bir çalışma, zekice bir kurgu *Night Boat to Tangier*. Kevin Barry’nin büyük beğeni top-

layan romanının, İrlanda’nın yükselen yıldız-ının listede olması önemli bir gelişme. Artık gençliklerini geride bırakmış iki gangster üzerinden anlatılan hikaye bir diğer Booker sürprizi.

HEM KADIN HEM SİYAH OLMAK Bernardine Evaristo *Girl, Woman, Other*’da modern Britanya’ya ve siyah kadın ol-maya dair bir anlatı paylaşıyor okur-la. Eleştirmenlerin ortak görüşü enerjisi ve temposuyla son dönemin en özgün yazarlar-ından biri olduğu yönünde. On iki kadının hayata, aşka, var oluşa, kadın olmaya ve da-hası siyah kadın olmaya dair canlı anlatım-ları romanı oluşturuyor.

BİR HAZİNE *An Orchestra of Minorities* için *Boston Globe* “trajik ve olağanüstü bir romanın ötesinde: burada tarihsel bir hazine var” diyor. Sevdği kadın için her şeyden vazgeçen Nijeryalı bir çiftçinin öyküsünü kaleme alıyor Obioma.

ÇAĞIN DAHİSİ Bir diğer favori: *New York Times*’in “zeki kurguların yazarı”, *Los Angeles Times*’in “örneğine az rastlanan bir dahi” diye tarif ettiği John Lanchester. Yükselen sulara, yük-selen korkulara, derinleşen politik ayrılıklara dair bir gizem romanı *The Wall*, aşk, güven ve hayatta kalmaya dair bir öykü.

KOCA ROMAN TEK BİR CÜMLE Ve Lucy Ellmann... *Ducks, Newburyport* ha-kikat ile yalan arasında sıkışmış Ohio’lu bir ev kadının hikayesi. Çocukları için endi-şe ediyor, Afrika’daki filleri, mutlu çiftle-rin yatak odası maceralarını merak ediyor, Amerika’nın dününe ve yarınına bugünden bir ses, olmuş ve olacak felaketlere dair bir roman. Yine favorilerden. Dahası 1020 say-falık bu roman aslında tek bir cümle, sonsuz virgüllerle ve “İşin aslı...” diye başlayan ve neredeyse yüzlerce sayfa süren yan cümle-leriyle bir metin deneyi. *Ducks, Newburyport* eleştirmenleri şaşırttı, okurların yorumlarını da zaman içinde göreceğiz.

Weltliteratur: Nasıl Anlamalı? Bu bağlamda gözden kaçırılmaması gere-ken bir kitabı hatırlatmakta fayda var. Adam Kirsch imzalı *The Global Novel: Writing the World in the 21st Century/ Küresel Roman: 21. Yüzyılda Dünyayı Yazmak* Vakıfbank Kültür Yayınları etiketiyle yılın ilk aylarında ya-yımlandı. Goethe 1827 yılında yaptığı bir ko-nuşmada “weltliteratur”, yani “dünya ede-biyatı” kavramını kullanıyordu, bu bir ilkti. “Kendini her yerde ve tüm zamanlarda yüz-lerce ve yüzlerce insanda gösteren şiirin, in-

sanlığın evrensel mülkü olduğuna tamamen ikna oldum... Ulusal edebiyat artık anlamı-nı yitirmiş bir terimdir; dünya edebiyat çağı kapıdadır ve herkes onun yaklaşmasını hız-landırmak için elinden geleni yapmalıdır.” Amerikalı edebiyat eleştirmen ve şair Adam Kirsch, Goethe’nin sözlerinden yola çıka-rak dünya edebiyatını, milli edebiyat ve mil-li kültür anlatılarının karşısına koyduğu küresel romanı tartışıyor kitabında. Bir ro-manı küreselleştirenin ne olduğunu, arala-rında kıskartıcı benzerlikler saptadığı yedi ünlü yazarın eserleri rehberliğinde tartışı-yor. Orhan Pamuk, Japonya’dan Murakami, Şili’den Roberto Bolano, Nijerya’dan Chimamanda Ngozi Adichie, Pakistan’dan Mohsin Hamid, Kanada’dan Margaret Atwood, Fransa’dan Michel Houellebecq ve İtalya’da Elena Ferrante. Günümüz edebi-yatını, dünyaya açılmak için uğraşan Türkiye edebiyatını okurken bu hacmi küçük ama id-diası ve kapsamı büyük kitap önemli bir reh-ber olabilir birçok okur için. Dünya çapındaki edebiyat ödüllерine, örneğin Booker ödülle-rine baktığımızda Kirsch’in vurguladığı kimi ortaklıkları görüyoruz.

GÖÇMEN DEĞİL, GÖÇ EDEBİYATI ÇAĞI Göçmen edebiyatı değil göç edebiyatı çağın-dayız artık, 70’lerin feminizmi, 80’lerin tek-nolojisi, 90’ların hak ve kimlik arayışları değmiş karakterler başrolde, küresel felaket kurguları hiç olmadığı kadar çok okunuyor ve ilgi çekiyor, medeniyetin insan türünün yok oluşu bir mesele, eylem ve sözlerinin başka dilde nasıl yankılanacağını farkında olan yazar profilleri çağındayız. Dahası yıllar yılı seslendirilen “çevrilemezlik” yılgınlığa sürükleyen bir tuzak Kirsch’e göre, bir adım sonrasına da biz gidelim, günümüzde her metin çevrilebilir, yazar kendini hangi dilde rahat hissediyorsa yazabilir, hatta İngilizce düşünüp kendi dilinde bile yazabilir!

DÜNYAYI DÜNYAYA YAZMAK Artık 21. yüzyılda dünyayı yazıyor ve dünya-ya yazıyor kalem oynatanlar. Okur da dün-yaya bir tık uzakta. Böylesi bir çağda edebi-yat ödüllерini, Booker gibi prestijli ödüllерin adaylarını bu yaklaşımla da okuyup anla-mak gerekiyor. Eserin ve okurun biricikliği-nin formülü çok da karmaşık değil aslında. Çağlar açılıp kapanıyor, yeni isimlendirme-lerle yeni dönemler başlıyor ve okur her za-man iyi hikâyenin izini sürüyor.

Bir Zaman Tamircisi Selim İleri

Adalet Çavdar

Kimi yazarların kitapları hem bir hüznün hem bir keyif hissettirir, Selim İleri bu yazarlardan biri. Onun yazdığı her satır bugünden geçmişe bir kapı aralarken her defasında aslında ne kadar az şey bildiğimizi hatırlatır. Bu yazı baskıya hazırlanırken Everest Yayınları Selim İleri'nin yeni kitabı *Bir Gölge Gibi Silineceksin / Çiziktirmeler*'i yayına hazırlıyordu. Kitap Selim İleri'nin hayata, sanata, arkadaşlığa, aşka ve zamana dair karalamalarından oluşuyor. Kitabın editörü Eyüp Tosun'un verdiği bilgiye göre *Çiziktirmeler* Selim İleri'nin okuduğu kitapların arasına koyduğu notlardan ortaya çıkan bir kitap, o yüzden yazıların tarihleri yok.

1949 yılında doğmuş Selim İleri, bugün 70 yaşında. Edebiyata dair sonsuz kayıtların olduğu kocaman bir hafızası var. Birkaç kez bilgisayara geçme denemesinde bulunsa da halen daktilo ile yazar yazılarını, e-posta ya da akıllı telefon kullanmaz. Mektuplar yollar kendi el yazısıyla.

Bir Gölge Gibi Silineceksin / Çiziktirmeler kitabını okudukça en çok şaşırdığınız şey elbette Selim İleri'nin hafızasının gücü olacak. İlk gördüğü, adını hecelediği kitabı unutmuyor, ilk okuduğu kitabın hafızasında yeri taze. Hangi kitabı hangi sahaftan almıştı, hangi semte bulmuştu, nasıl bir heyecanla okumuştı, o kitap sonra başka hangi kitaplara yolculuk etmişti, hepsini hatırlıyor. Yazdığı kitapların yanı sıra yazmadıklarından ve yazamadıklarından bahsediyor; kaybolan sayfalar, yırtıp atılan hayatın en başından beri bu resmi gördüğünü daha iyi anlıyoruz.

Okumayı söker sökmek sürekli okumaya başlıyor İleri, edebiyatçı Vedat Günyol ile edebiyat öğretmeni Rauf Mutluay'ın etkisiyle edebiyata olan ilgisi artıyor. Peride Celal'in *Dar Yol* (1949) romanından esinlenerek ilk romanı *Unutmak*'ı lise ikinci sınıftayken yazıyor. Çeşitli yayınevlerinin kapısından geri çevriliyor, en son bir gazete de tefrika etmeyi reddedince romanını yırtıyor. Sonra yazdığı iki roman yine çeşitli olumsuz cevaplar alıyor ve İleri, lise öğretmeni ve *Yeni Ufuklar* dergisinin yönetmeni olan Günyol'un etkisiyle öykü yazmaya başlıyor. 1968 yılında ilk öykü kitabı *Cumartesi Yalnızlığı/Güz Notları* yayımlanıyor.

İlk kitabının adını anımsayıp, *Bir Gölge Gibi Silineceksin / Çiziktirmeler*'i okumaya devam ettikçe İleri'nin güz mevsimi ve Eylül ayı ile kurduğu ilişki bir kez daha ortaya çıkıyor. Özellikle son bir kaç yıldır eserlerinde yalnızlığı, unutulmayı, sonbaharı sıklıkla gördüğümüz yazarın aslında yazın hayatının en başından beri bu resmi gördüğünü daha iyi anlıyoruz.

70 yıllık ömrüne öykü, deneme, oyun, şiir, senaryo, roman ve anı kitapları sığdırdı İleri, yanı sıra bir sinema filmi ve bir dizide oyunculuk yaptı ve yine bir sinema filmi ve televizyon dizisi yönetti. Selim İleri'nin bütün hayatını Ayşe Sarısayın'a anlattığı nehir söyleşi kitabı *O Aşk Dinmedi* geçtiğimiz yıllarda yine Everest Yayınları'ndan çıktı. Edebiyatla ilgilenen herkesin okuması gereken kitaplardan ikisi *O Aşk Dinmedi* ve *Bir Gölge Gibi Silineceksin / Çiziktirmeler*... Bu iki kitapta İleri'nin bahsettiği kitapların listesini yapıp okumaya bugün başlasak, ömrümüzün yetip yetmeyeceği muallak.

Çiziktirmeler'de anlattığı anılar, bir zamanlar kültür-sanat hayatımızın başlıca aktörleri olan insanların inceliklerini ve hayata bakışlarını sunuyor. Bugün içinde yaşadığımız ortamla karşılaştırmak bile çok anlamsız. Artık böyle inceliklerin mümkün olmadığını biliyoruz. Selim İleri'nin yazma uğraşını hayatının merkezine getirmesinin, zihninde nasıl oyunlara yol açtığını da, eşyalar ile konuşmanın, bir karakter ile uzun süre yaşamının, bir romanın ya da öykünün başına oturduktan sonra onu yazmanın ve ondan kurtulmaya çalışmanın ne demek olduğunu da okuyoruz. Bütün bunların dışında Selim İleri'nin okuduğu bir eserle hayat arasında kurduğu bağ ve hayatının tamamını ele geçiren bu okuma ve yazma uğraşının içinde olanı biteni nasıl anlamlandırdığı da daha iyi anlaşılıyor.

"Usul usul yitirdim o coşkuyu, yazı sevinçlerini, yazdıkça umutlarla donanmayı. Geçen zaman, insanın sona erişle yüz yüze gelmesi, gönül ezginliği, yok oluşa, hiçliğe sürükleniş git git ağır bastı, bir tür duygu kütlüğü. Git git diyorum ama, çok uzun yıllar içinde o bezginlik, içe kapandıkça kapanış. Karamsarlıktır çıktı..." (Sayfa 91) Zaman içerisinde hissettiğini bu zamansız yazılarının birinde böyle paylaşıyor.

Peride Celal, Sebahattin Ali, Nâzım Hikmet, Suat Derviş, Ahmet Hamdi Tanpınar, Reşat Nuri Güntekin, Mehmet Rauf, Peyami Safa, Halid Ziya Uşaklıgil... Kitabın içinde adı geçen sadece birkaç isim. İleri, hafızasının kapısını okurlarına açıyor bu kitabıyla. Yeniden okumaya teşvik ediyor. Bir yandan da yazarken ve yazarken hissettiği yalnızlığı dile getiriyor. Üretmekten hiç vazgeçmeyen kalabalık bir edebiyat ortamında kaybolan, yiten nitelikli eserlerden bahsediyor, yani ısrarla görmezden geldiğimiz kıymetli bir mirastan.

Yalnızlık teması, bugüne kadar yazdığı her şeye sinmiş bir yazar. Fakat son bir kaç yıldır yayımlanan kitaplarının başlıca derdi yalnızlıkla ve unutulma fikriyle hesaplaşmak. Adeta hafıza-i beşerin malul olduğu nisvana isyan ediyor, zarafetle, haklılıkla ve vefakârlıkla. Bu isyanın başlıca nedeni Türkiye'de pek çok yazarın ve eserin kalabalıklar arasında kaybolup gitmesi. Yalnız okurların değil, edebiyat sahnesinin yeni oyuncularının da unutuşu özgürleşme zanneden kolaycı arayışları. İleri, onca yazar ve eser kaybolmasın, unutulmasın, geleceğe kalsın, yani onların devirleri de daim olsun, zaman kesikleri dimağımızı kanatmasın diye sınıksız tutuyor hafızasındaki kayıtları hâlâ ve olanca enerjisiyle bize hatırlatıyor. Bir bakıma şimdiki zamanı tamir ediyor.

Bir son yazıyor yine yazılarından birinde, bir görüntüyü tasvir ediyor: "Birileri gelmişler. Kapıyı herhalde kıracaklar. Oturma odasından, yazı masasına yatılıp kalmış. Alnın daktilonun tuşlarında. Yazı masasında defterler, kitaplar, kâğıt parçaları, elyazınla notların. Darmadağın. Son anlarında neler düşündüğün bilinmeyecek." (Sayfa 108)

Selim İleri

Bir Gölge Gibi Silineceksin / Çiziktirmeler

304 Sayfa

Everest Yayınları

Eylül 2019

Ölümsüz Yıldızlar Warhol Basquiat'ı Anlatıyor

Karmaşık, derin, ilgi çekici... Warhol imzalı yüzlerce fotoğraf ve günlüklerine aldığı notlarla Basquiat ile dostluklarını okuyacağız bu ay. *Warhol on Basquiat*, tüm iyiliği, kötülüğü ve tuhaflığıyla bir foto-günlük.

NAZLI BERİVAN AK

Güncel sanatın iki ölümsüz yıldızı, Andy Warhol ve Jean-Michel Basquiat.

Warhol'un küresel bir yıldız haline geldiği günlerde Basquiat yaban bir sanatçı olarak önce New York'un ara sokaklarında, yeraltında ismini yeni yeni duyurmaya başlıyordu. Grafitinin yıldızı deniyordu onun için, akademiye "bulaşmamış" olması övülüyordu. Bir araya geldiklerinde özel bir arkadaşlık kurdular, arkadaşlık işe dönüştü ve elektrik yüklü dostlukları ikisi için de yeni bir dönemi başlattı.

Warhol'un belgeleme ve kayıt altına alma sevgisi Basquiat ile dostluğunda da kendini gösterdi, 1980'ler New York'unu fon olarak seçti ve Basquiat ile geçen günlerini not etti, sayısız fotoğraf çekti. Masum bir hatırat değildi bu, kavgaları, çekişmeleri, sınırlarda dolaşan halleriyle yazılacak, anlatılacak çok şey vardı.

Andy Warhol Foundation ve Jean-Michel Basquiat Estate'in ortak çalışmasıyla fotoğraflar, yazılar bir araya getirildi ve elimizde bugün müthiş bir anı kitap var. İçinden Madonna'nın, Grace Jones'un, Keith Haring'in, Fela Kuti'nin geçtiği bir kitap bu. *Warhol on Basquiat* iki büyük yıldızın hayatlarına, ilişkilerine, sanat ve yaşam pratiklerine dair bir kitap. Andy Warhol günlüklerinden parçalarla, fotoğraflarla bir döneme tanıklık ediyor okur.

Şimdiden bir uyarı, *Warhol on Basquiat*'ta saf gerçek var. Fotoğraflar kıskırtıcı ve hiçbir noktada kurma-

ca değil. Bir aile albümü olmayacak göreceğimiz, tersine inişli çıkışlı bir dostluğun, kendine yer açmak için yeteneğinden başka bir şeyi olmayan Basquiat ile ikonik Warhol'un tuhaf kesişme sahnelerinin dökümü. 1982'de tanışan ve Warhol'un ölümüne kadar dostlukları kademeli kademeli derinleşen ikilinin ilişkileri şüphesiz sanat çevrelerince çok yorumlandı, çok konuşuldu. Basquiat Warhol'u yaşamında eksik her şeyin yerine koydu, Warhol ise genç yıldızın ışığından faydalandı -bunun iyi mi yoksa kötü mü olduğunu tartışmak artık çok da anlamlı sayılmaz. Ancak Warhol'un ölümünden sonra Basquiat'ın zaten başa çıkmakta zorlandığı bağımlılıklarının tamamen esiri olduğunu ve 27 yaşında over dose nedeniyle hayatını kaybettiğini biliyoruz.

Fotoğraflarda Basquiat'ı hep en gerçek halleriyle görüyoruz, kurmaca, estetize edilmiş, poz sahneler yok *Warhol on Basquiat*'ta. Ağırılık kaldırıırken, manikür yaptırırken, partilerdeki halleriyle görüyoruz Basquiat'ı. Çalışırken, üretirken, yaratırken izliyoruz. Warhol'un Basquiat'a karşı ta kınatı haline gelmiş bir ilgisi olduğunu biliyoruz, zaten çektiği yüzlerce

fotoğraf da bunu gösteriyor. Ancak Basquiat'ın da ne olduğundan fazlasıyla haberi var belli ki, gülümsüyor, kayıt altına alındığını biliyor, objektife (aslında Warhol'a) hayranlıkla bakıyor neredeyse her fotoğrafta.

İşin magazin kısmı her ne kadar kimi okurların akıllarını kurcalasa da kitabı hazırlayan Hermann fotoğrafçılarının konuşmasını, üstüne fazladan yorum yapmanın anlamlı olmadığını düşünüyor. "Belli ki birbirlerinden fazlasıyla etkilenmişlerdi ve birbirleri için ilham kaynaklarıydı. Warhol dostlukların henüz başında Basquiat'ın müthiş bir sanatçı olduğunu kavramıştı" diyor. Fazlasıyla derin, bir o kadar karmaşık bir ilişki... Zaten böylesine ışıltılı, kavlımlar saçan iki ismin birlikteliğinden farklı bir şey beklemek de haksızlık olurdu.

Warhol ve Basquiat'ın dostluğuyla ilgili herkesin söyleyecek bir şeyi oldu bugüne kadar. Sanat eleştirmenleri Warhol'un tartışmaya kapalı şöretinden faydalanan Basquiat imgesini yaratırlar. Warhol ise Basquiat'ın gençlik enerjisini kullanan taraftı çoğuna göre. Factory ekibinin üyele-

rinden sanatçı Ronnie Cutrone şöyle diyordu: "Bir çeşit sanat dünyası evliliği yaşıyorlardı, tuhaf bir çifttiler. Simbiyotik bir durum vardı birlikteliklerinde. Biri diğerinin şöhretine, diğeriyse onun genç kanına meftundu. Dahası Basquet Warhol'a ihtiyaç duyduğu isyankar havayı da veriyordu." *Warhol on Basquiat*'tan sonra bu görüşler değişir mi bilinmez ama fotoğraflarda ve notlarda net görülen bir şey var: Çok özel anlar ve anılar paylaşmış iki sanatçı var her sahnede.

Yıl 2019 ve artık Warhol da, Basquiat da hayatta değil. Geriye ikonik işler bıraktılar, ikonik bir ilişki, dostluk, adı her ne ise, bir birliktelik bıraktılar. *Warhol on Basquiat* belki de en çok bunun için incelenmeye değer, sözleri, yorumları, eleştirileri aşan bir hikaye var orada. Kısa süren ama pırıltılı birliktelikleri ve ortaya çıkan işlerin gücü, kalan her şeyi unutturuyor.

Hermann, Michael Dayton, *Warhol on Basquiat, The Iconic Relationship Told in Andy Warhol's Words and Pictures*, The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Taschen.

Anissa Touati, Fotoğraf: Emre Durmaz

Bütün Yollar İstanbul'dan Geçiyor

Fransız bağımsız küratör Anissa Touati, 14. Contemporary İstanbul'un Artistik Direktörü. Bu seneki fuarın kavramsal vizyonunu geliştiren Touati, İstanbul'a ilk geldiğinde havaalanından ve Türk Hava Yolları'nın dünyanın her yerine direk uçuş stratejisinden çok etkilenmiş. "İstanbul'dan dünyanın her yerine direk uçuluyor ve nereye gitmek isterseniz isteyin İstanbul'a uğramak durumundasınız" diyen Toutai tüm fuar stratejisini bunun üstüne kurmuş.

Şebnem Kırmacı

"Akdeniz havzası" derken ne kastediyorsunuz?

Dünyanın birçok yerinde fuar yaptım ve Contemporary İstanbul'u yaparken ana amacım fuanı bir bakıma bölgeci olarak konumlandırmaktı, niş bir fuar yapıp, canlılık getirmekti. Hayalim o Akdeniz havzasını Türkiye'ye getirmekti. O yüzden ilk etapta Marseilles'de bulunan Art-O-Rama fuarı ile işbirliği yaptım. Bu sene iki fuar arasında değiş-tokuş yapıyoruz, bu da iki fuar arasında galerilerin ve koleksiyonerlerin değiş-tokuş yapması anlamına geliyor. Aynı zamanda Delfina Vakfı'ndan Akdeniz havzası üzerine tüm panelleri yapmalarını istedik. Bu sene projenin ilk senesi ve 3 sene daha devam edecek bir proje. Adım adım başka ülkelere de ulaşacağız. Şimdiden Afrika'da, Güney Amerika'da ve Doğu Avrupa'da insanlarla iletişim kurmaya başladık.

DÜNYA'DAN SANATÇILAR İSTANBUL'DA

Buna proje alanları da dahil mi?

Evet, tüm bölgeden proje alanlarını dahil edeceğiz. Kurumları değil ama küratörleri ve sanatçıları. Malta'nın ilk sanat merkezini ağırlayacağız, ThisisBlitz, Yunanistan'dan bir proje alanı ağırlayacağız, Lübnan'dan yeni bir projeyi dahil edeceğiz, Belgrad'dan ve aynı zamanda Tripoli'den. Azerbaycan'dan bir proje alanını ağırlayacağız. Marseilles'den ise Susway Project geliyor. Tüm bu insanları ve fikirlerini bir araya getireceğiz, daha büyük işler yapabilmek için. Amaç, Türk sanatını Türkiye'den çıkarmak ve uluslararası sanatı buraya taşımak. Altı aylık bir program geliştirdim İstanbul Connection adıyla. Bu programla sanat dünyasından kilit 5-10 tane isim konuk edeceğiz. Şimdiden Meksika'dan bir müze direktörünü ve Budapeşte'den bir proje alanının direktörünü ağırladık. Aynı zamanda Paris'ten çok önemli koleksiyonerler de ziyaret etti. Bu program fuar bittikten sonra da devam edecek bir kampanya gibi.

Batı medyasında İstanbul olduğundan çok daha farklı bir şekilde gösteriliyor. Hep oryantalist, ve özellikle son zamanlarda çok negatif bir ışıktaki. Siz ne düşünüyorsunuz?

Dört sene önce Contemporary İstanbul tarafından, Marc-Olivier Wahler fuarını direktörüken davet edilmiştim. Ve ülkeye,

İstanbul'a hayran kaldım, büyülenmiştim. Ama şimdi bahsettiğiniz için, evet, Avrupa basınında çok negatif bir şekilde gösteriliyordu. Ama benim deneyimim farklıydı. Harika bir şehir, harika insanlar. Bu nedenle Türkiye'ye davet ettiğim herkesin benim kadar olumlu bir deneyim yaşamasını isterim. Hepsinin birer elçi olacağına inanıyorum. Bir bakıma bizim için çalışacaklar, her yerde duyurup, daha fazla insanın gelmesini sağlayacaklar ve bunu yapmanın yöntemi de bu. Adım adım, uzun bir süreç olacak. Zaman gerekiyor, çünkü her şeyi bir senede değiştirmezsiniz. Ben de sadece 6 aydır burada bu işi yapıyorum ve şimdiden çok şey öğrendiğimi düşünüyorum.

"MEDYA GERÇEĞİ YAMULTUYOR"

Türkiye Batı medyasında nasıl gösteriliyor, anlatır mısınız? Ne kadar önyargılı?

Babam Tunuslu, annem Fransız. Yani iki tarafı da biliyorum. Bir batı ülkesinin, üçüncü dünya ülkeleri hakkında ne dediğini ve tüm politik ajandalarını biliyorum. Aynı zamanda 5 sene Meksika'da çalıştım. Orası da çok tehlikeli gösterilen bir ülkedydi, her türlü suçun olduğu, uyuşturucu ve cinayetin ülkesi gibi. Mexico City'e ilk vardığımda, havalimanında direk kaçırılacağımı düşündüm. Çok korkmuştum. Ama şu an Meksiko'yu çok iyi biliyorum ve çok seviyorum.

Ashında o kadar da tehlikeli değilmiş, öyle mi?

Tabii dikkatli olmanız gerekiyor. Ama gösterildiği kadar değildi. Mexico City hayatımda gittiğim en güzel şehirlerden biri. İnsanlar bilgisiz ve medya hep hikayeler anlatıyor. Aynı Paris için de geçerli. Şehir her yerinde protestolar yok ama basın öyle olduğunu söylüyor. Yani bir bakıma medya ashında gerçeği yamultuyor.

SANATIN AĞLARI TÜRKİYE'DE KESİŞİYOR

Şimdi gelelim artistik direktörlüğünüze, Contemporary İstanbul vizyonunu değiştirip gözünü Akdeniz bölgesine mi çevirdi?

Burada Türkiye'nin tarihteki yerini dikkate almamız gerekiyor. Stratejik olarak ne-redeyse olabileceği en iyi yerlerden birinde. Biliyor musunuz, Türkiye'ye ilk geldiğimde Türk Havayolları'nın stratejisi beni çok etkilemişti ve düşünmeye itti. Türk Havayolları tüm ülkelere direk uçuş sağlıyor. Sanırım bu

stratejiyi uygulayan tek havayolu şirketi. Bu aynı zamanda ülke için de bir şey ifade ediyor. Her yere yakınsınız. Bu şunu gösteriyor, dünyada herkes, Türkiye'de durup başka bir ülkeye geçebiliyor. Yani Türkiye'ye gelmeniz gerekiyor, uğramanız gerekiyor, Hindistan'a gitmek için bile, Asya'ya gitmek için ya da Afrika'ya gitmek istiyorsanız, Türkiye'ye uğruyorsunuz! Gördüğünüz de havalimanının içindeki insanlar, tüm o insanlar. Her türden ve her yerden insan geliyor, geleneksel Sikh'ler, Yahudi Ortodokslar, Avrupalılar, Amerikalılar... Bazıları daha uzun kalıyor, bazıları da sadece havalimanında. Yani verilen mesaj Türkiye'nin açık olduğu. Benim için, bu havalimanı meselesi çok önemli oldu. Yani, ashında Türkiye Havalimanı Contemporary İstanbul'da yapmaya çalıştığım şey için güzel bir metafor.

Çok fazla insan getiriyorsunuz. Zor değil mi, bir fuarın artistik direktörü olarak bu seviyede çalışmak. Bu kadar yoğun bir bağlantı ağının içinde olmak...

Hayır, zor değil. İnsanın hırslı olması gerektiğini düşünüyorum, öbür türlü işler yürüzmez. Evet karışık ama elçilerle çalışıyoruz ve her sene sayıları artacak ve gerçekten, üzerine çalıştıkları alanın tüm bölgeleriyle ilgilenecek kişiler. Yani Asya için biri var, Afrika için biri var, Güney Amerika için biri var. Örneğin Afrika'da Zimbabwe'den biri ile ortaklaşıyoruz, Afrika'dan bir kaç galeri topluyor. Taiwan'dan birisi ile çalışıyoruz, o bölgedeki galerilerin, koleksiyonerlerin ve her şeyin bilgisini topluyor. Güney Amerika'da aynı şeyi yapan birisi ile çalışıyoruz. Bazıları müze küratörleri, müze direktörleri. Bu sene Şubat ayında çalışmaya başladık yani bu seneki fuar önümüzdeki sene olacıklara göz atmak gibi olacak.

"SANATÇILARI VE GALERİLERİ DESTEKLEMELİYİZ"

Türkiye'de son zamanlarda sanat dünyasında neler olduğuna dair bir fikriniz vardır. Bir duraklama dönemi ardından sonbahar kültür sanat bakımından çok umutlu görünüyor. Sizin vizyonunuz bahsettiklerimle nasıl bağdaşiyor? Değişim gelecek. Koleksiyonerler, sanatçılar, küratörler, kurumlar, fuar, Bienal...

Hepsinin bağlı olup birlikte çalışmaları lazım. Koleksiyonerleri galerilere yardım etmeleri gerektiğini anlamaları gerekiyor. Galerilerden satın almaları, sanatçılara destek olmaları gerekiyor. Fransa'da örneğin, koleksiyonerler ciddi olarak sanatçıları destekliyor. Bu yüzden de güçlü ve kuvvetli galeriler var çünkü onları gerçekten destekleyen ve sürekli satın alan koleksiyonerler var. Bu burada çok sezdığım bir şey değil. Türkiye'de ashında her şey var. Altyapınız var, potansiyeliniz var ama insanların bir araya gelmesi gerekiyor, bu sizi geriye çeken tek şey. Sanat dünyasında hepimizin birbirimize bağlı olduğunu anlamamız gerekiyor. Hepimizin birbirimizi destekliyor olması gerekiyor.

GALERİLERİN GELECEĞİNİ GENÇLER ŞEKİLLENDİRİYOR

Fuarın odak noktalarından biraz bahsedebilir misiniz?

Delfina Vakfı'nın Genel Müdürü Salma Tuğan ve Marseilles'de Art-O-Rama Uluslararası Çağdaş Sanat Fuarı ile yapacağımız kesişmeli konuşma programları var. Aynı zamanda bu sene misafir sanatçı programlarımız var, Pakistan'dan çok iyi tanınan bir sanatçıyı ağırlayacağız, aynı zamanda Malta'da Kültür Merkezinde, ThisisBlitz'in direktörü Alexandra Pace'i konuk edeceğiz. Bu misafir programı aynı zamanda Türkiye ve küresel sanat dünyası arasında bağlantılar kurmanın bir yolu ve bu çok önemli. Uzun zamandır devam eden Plug-in önemli ve bu seneki daha politik olacak.

Neyi başarılı kabul edersiniz?

En en önemlisi kaliteli bir fuar yapmak. Katılan tüm galerileri ziyaret ettim, hepisiyle yakından çalışıyorum. Bu nedenle biraz karışık ve bazıları için de zorlayıcı oldu ama hepsi çok iyi karşıladı. Birinci sınıf galerileri getirmenin bir anlamı yok, 100 bin Euro'luk bir eser satamazsınız, bu nedenle birinci sınıf galerileri getirdiğinizde, ellerindeki en kötü işleri getirecekler, çünkü satmayacaklarını bilecekler. Bu yüzden çoğunlukla orta sınıf galerilerle, yeni ve gelişmekte olan galerilerle çalıştım. Paris'ten Tiflis'e, Viyana'dan Filistin'e, kayda değer galeriler katılacak. Çoğunun sahibi 40'lı yaşlarında; ama biliyor musunuz, onlar galerilerin geleceği. Ama aynı zamanda köklü galeriler ve ünlü sanatçılar da katılıyor, yani sadece genç galerilerden oluşan bir kesit değil.

İstanbul Dünyanın Kültür Başkenti Olmalı

On dördüncü Contemporary İstanbul bu yıl kapılarını 12-15 Eylül tarihlerinde izleyiciye açıyor. Ama asıl haber bu değil. Contemporary İstanbul'un kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Ali Güreli, İstanbul'un dünyanın yeni kültür başkenti olması gerektiğini söylerken hem bir bildiği, hem de büyük planları var.

Şebnem Kırmacı

Contemporary İstanbul ekibi bu günlerde, çiçeği burnunda vakıflarının, Çağdaş İstanbul Sanat Kültür ve Eğitim Vakfı'nın heyecanını yaşıyor. Contemporary İstanbul'un kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Ali Güreli, İstanbul'un dünyanın yeni kültür başkenti olması gerektiğini söylerken hem bir bildiği, hem de büyük planları var. Adım attıkları tüm bu gelişmeler de bu büyük planların başlangıcı sayılıyor. Güreli'ye kurumlarının hedeflerini, yeni projelerini ve İstanbul özelinde Türkiye'nin kültür sanat alanındaki geleceğini konuştuk.

14. Contemporary İstanbul Eylül ayında kapılarını açıyor. Ancak bir yandan da insanların henüz haberdar olmadığı, veya yavaş yavaş haberdar olacağı bir vakıf projesi yürütülüyor değil mi? Projemiz aslında gerçekleşti, yani vakıf kuruldu. Çağdaş İstanbul Sanat Kültür ve Eğitim Vakfı (ÇİV) adı altında kuruldu. Contemporary İstanbul Foundation da bunun İngilizce ismi. Vakıf, ihtiyaçtan doğdu, benim zaten genel olarak bütün hayata bakışım ve de iş dünyasının içinde de yöneldiğim konular, hep ihtiyacın karşılanması ve bunun neticesi ya bir hizmet üretilmesi, ya bir ürün üretilmesi veya bir izin ortaya çıkması şeklinde.

DRUCKER'IN MİRASI

Bütün hayata bakışım derken örnekler verebilir misiniz? Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde işletme okudum. Henüz ilk derimde, 18 yaşındayım, o zamanlar Doçent olan çok sevdiğim rahmetli Muhan Soysal, dersimize girdi. Ağzımı bile açmadan sanki sınıfta 200 öğrenci yokmuşçasına tahtaya doğru yürüdü ve şu cümleyi yazdı. "The problems of your society will be your opportunity." Ünlü işletme gurusu Peter Drucker'ın bir cümlesi bu. Unutulmaz bir andı. Benim bütün yola çıkışım bu cümlemin üstüne kuruludur. Yani ne zaman ki toplumun içindeki bir soruna el atarsınız, o zaman çözümünü üretirsiniz, aslında bu bir fırsattır anlamında bir düşünce bu. Yani fırsat aslında "iş" oluyor. Çok etkilenmiştim ve bütün her şeyi bunun üzerine kurdum. Tüm yaşamımı diyebilirim. İş yaşamımı, günlük yaşamımı.

Vakıf da bu düşüncenin bir uzantısı mı? Evet, aslında uzun yıllardır Contemporary İstanbul'un bir vakıf gibi çalıştığını söyleyebilirim. Sanatın gelişmesi, zenginleşmesi, uluslararası arenaya daha çok ulaşması, renklenmesi, dünyanın bütün sanat bilgini insanların İstanbul'a davet edilmeleri, Türk çağdaş sanatının, sanatçısının dünyaya açılması gibi en direkt şekilde yapmaya çalıştığımız bir sürü iş, bir sürü etkinlik, sonuçta hepsi birer vakıf işi. Şimdi bunu gerçekten bir vakfın işlevine döndürme ve bunun fiyattan ayrılması lazım. Çünkü ikisi birbirine karışınca doğru olmuyordu. Vakfın kendi planlaması içinde yine toplumun ihtiyacı olan birçok şeye cevap vermesi lazım.

“SANATTA EĞİTİME ÇOK İHTİYAÇ VAR”
Toplulumun ihtiyacı olan neler var peki? Eğitim boyutunu çok önemsiyoruz. Ama zaten yaptığımız bütün işlerin içinde bir eğitim boyutu ister istemez yer alıyor, yani Contemporary İstanbul bir eğitim kurumu gibi de

çalışmıştır. İlk gününde izlediğiniz fuarla son gün izlediğiniz fuar sizin zihninizde farklılaşır. Hele genç insanlar çok etkileniyor bundan. Doğal olarak bu bir eğitim boyutu. Sonra bu gençler merak ediyorlar ve kendilerini daha farklı geliştirme imkanı buluyorlar. Sanatçının da daha fazla görgüye, dünyaya daha çok açılmaya, daha çok insanla tanışmaya ihtiyacı var. Galerilerin daha çok galeriyle irtibata geçmeye, işbirliği yapmaya ihtiyaçları var. Koleksiyonerlerin çok daha farklı açılardan ve daha bilinçli, daha kendinden emin adımlar atmaya ihtiyaçları var. Bir gün yaşırlının üzerinde bir koleksiyoner, "20 küsur senedir sanat alıyorum ama bazen hâlâ karnımın ağrıdığı oluyor, kendime soruyorum acaba doğru işi mi alıyorum, doğru sanatçıyı mı yöneliyorum" demiş, esas amacının daha iyi ve çok şey öğrenebilmek olduğundan bahsetmişti. Sanki bizim planlarımızı biliyormuşçasına. Bu benim hedefimdi zaten.

TERSANE'DE KESİNTİSİZ SANAT

Yani vakfı kurma amacının altında izleyici, sanatçıyı, galericiyi, koleksiyoneri, bir anlamda geliştirmeye yardımcı olmak mı var?

Aynı zamanda, dünyadaki birçok sanat etkinliğini İstanbul'a getirme amacı da var elbette. Ayrıca özellikle son 2-3 yıldır İstanbul'un çeşitli mekanlarından bize işbirliği için yaklaşanlar var. Bunların hepsini Vakıf çatısı altında yapmak istiyoruz. Bunların içinde büyük gayrimenkul projeleri var, birçok güzel mekanlar var, bizim keşfettiğimiz ve de geliştirmek istediğimiz mekanlar var. Mesela şu anda işbirliğini devam ettirdiğimiz Tersane Projesi içinde bir sanat ve etkinlik merkezi kurma hedefimiz var. O projenin içinde yine bir galeriler bölgesi kurma projemiz var. Galeriler bölgesini Vakıf kuruyor. Ortalama 200 metre kare olarak düşündüğüm, 20 gale-riden oluşan 4.000 metrekairelik net galeri alanında, yüzde 80'i de, belki 75'i yurtdışından gelecek galerilerle, daimi olarak açık kalacak bir uluslararası sanat galerileri bölgesi kurma hedefim var. Bu amaçla biz Aralık ayından itibaren aşağı yukarı Avrupa'dan 40'ın üzerinde galeriyi İstanbul'a davet ettik. Onları SALT gibi, İstanbul Modern gibi sanat kurumlarına götürdük. Tersane'yi de gezdirdik, sanat galerilerini de. Bu sırada sanatçıların stüdyolarına da gittiler. Bu adımların hepsi ileriye dönük büyük yatırımlardır. Vakıf bu amaçla, hiç kimse arasına beklenti koymayan, İstanbul'u anlatarak, İstanbul'un güzelliklerini göstererek, sanat ortamını göstererek bu insanların kafalarında bir İstanbul sempatisi ve bir İstanbul'da olma arzusunu yaratmayı amaçlıyoruz.

TÜRKİYE'NİN SANATINI DÜNYAYA ANLATIYORUZ

Contemporary İstanbul büyük bir organizasyon, bu boyutta fuar yapmak kolay iş değil. Bir insan neden böyle bir işkencenin altına girer? Bizim çok büyük bir avantajımız, birikimimiz var. Ona güvendiğim için cesur davranıyorum. İlk kongre organizasyonu şirketimi 91 yılında kurduğum, daha sonra İstanbul'un bu kongre turizminin çok gelişmesi gerektiğini görerek '93 yılında Türkiye Otelciler Birliğini kurdum. Mesela 2010 yılında Dünya Su Forumunu yaptık, 35 bin kişi geldi, 20 bin metre kare fuarı vardı. Neticede bu, ve is-

Ali Güreli, Fotoğraf: Sıtkı Kösemnen

mini saymadığım birçok farklı büyük kongre ve fuar deneyimimiz şimdiki Contemporary İstanbul'da. Ama işin ilk dört yılında, Artİstanbul'da biz işin provalarını, detaylarını ve uluslararası boyutunu nasıl taşıyacağımızı da öğrendik. 2006 yılında ilk Contemporary İstanbul'u yaptık. Şunu söylemeliyim, 2006 yılında dünyadaki 21. sanat fuarı olarak kuruldu. Sadece 21 tane fuar vardı. 2019 yılında sanat fuarı sayısı 300'ü geçti. Bu gösteriyor ki dünya aslında geçtiğimiz 10 yıl içinde sanatın önemini anlamaya başladı. Şimdi bu ülkemizde de fark edilmeye başlandı. İşte, bunun için organizasyon birikimimizin yanı sıra bu işin en kritik noktası, sanatımızın dünyaya tanıtımı ve pazarlanmasıdır bizim için. İstedığınız kadar iyi bir organizasyon yapın, bunu dünyaya anlatmazsanız, dünyada bunun yansımaları olmazsa bu iş, basında yer almazsa yaptığımız işin hiç bir değeri yok. Biz işin o tarafını iyi yapan da bir kurumuz, yani sadece organizasyonu değil bunu dünyaya anlatmayı da beceriyoruz.

“İSTANBUL'DA BÜYÜK GELİŞMELER GÖRECEĞİZ”
İstanbul'un dünya kültür sanat niteliği nedir sizce?

İstanbul'a aşık biriyim. Dünya genelinde, İstanbul'un bir sanat ve kültür başkenti, merkezi olmayı en çok hak eden şehirlerden biri olduğunu düşünüyorum. Bu yönde de ilerliyoruz ve önümüzdeki yıllarda da bu gelişmelerini göreceğiz.

Malum 2013'ten başlayan bir dalgayla ülkede birçok şey oldu. Terör, darbe derken özellikle Batı'dan gelen ziyaretçilerin sayısında bir azalma oldu. Konserler iptal oldu, uluslararası sergiler, gösteriler... Liste uzayıp gider. Contemporary İstanbul'u bu süreçte nasıl ayakta tuttunuz?

Burada bir kaç nokta önemli. Birincisi devamlılığın ne kadar önemli olduğunu kavramak. Bu devamlılığı kestiğiniz anda bütün organizasyon yara alır. İkincisi inanmak. Akbank'ın yerini teslim etmem lazım, o çok zor dönemde Akbank yanımızda oldu. Suzan Sabancı da o kararlılığı gösterdi. Hep beraber karar verdik. Bende kendi maddi gücümü bu işe adapte ettim. Sıkıntı olursa mutlaka destekleyeceğim ve devam edeceğim diye kararımı vermiştim. Tüm hayatınızı bu şekilde düşünerek geçirince başka insanlar da yanınıza oluyorlar, çünkü herkes birbirini desteklemeye mecbur. İşte o çok zor yıllarda Contemporary İstanbul'un herkesin inancı ve kararlılığıyla devam etmiş olması, İstanbul'dan çıkan çok önemli bir pozitif ses oldu. Tabii Bienal vardı ve bazı festivallerde devam etti. Onların devamlılığı da çok kıymetliydi.

HER SENE YENİ BİR PROBLEM ÇÖZÜYÖRÜZ

Türkiye çok tehlikeli diye gelmeyen sanatçılar oldu. Doğru. Galerileri ikna etmek durumunda kaldık. Biz iki fuar arasında, ortalamada 200 ile 400 bin mil arasında uçtuk. Elbette bazı galeriler, bazı basın mensupları o dönemde "Ben bu ortamda İstanbul'a gelmem" dedi. Ama tam tersine "Benim esas şimdi gelme lazım" diyen de çok oldu. Yani dayanışma meselesini ön plana taşıdık, hak veren destek olan çok oldu.

İstanbul'da bir güncel sanat fuarı hakkında konuşuyoruz ama konuşmanın hemen hepsi Türkiye'de bu işi yapmanın zorlukları üzerine kuruldu ister istemez değil mi? Biz her sene yeni problem çözüyoruz. Bazen acaba diyorum istediğimiz mi bu? Yani hatta şaka yapıyorum bazen, Kriz olmadığı zaman canımız sıkılıyor, niye ortalık bu kadar sıkın?" diye. Hep yarın bir şey olacak beklentisi. Ama galiba daha sakın bir döneme giriyoruz. Krizlerin artık ülkeye hiç bir yararı yok. O sıkıntılı döneme geride kaldı.

Şimdi bu sene Contemporary İstanbul var, Bienal yapılacak. Sanat adına büyük hamlelerin olacağı bir sezona da başlıyoruz. Arter yeni binasında, Eskişehir'de Odun Pazarı, Resim ve Heykel, Sadberk Hanım... Liste uzayıp gidiyor. 2019 sonbaharında ki bu inanılmaz hareketlilik için ne düşünüyorsunuz? Büyük bir durgunluğun ardında ne oluyor sizce? Baştan alalım. 2004'te İstanbul Modern, 2005 yılında Sabancı ve Pera açıldı. Sonra 14 yıl sonra 2019'da yeni bir heyecan. Bir yabancısı dışarıdan bu gelişmelere bakıp Türkler herhalde çok iyi bir planlama yaptılar; 14-15 senelik bir hamle diye düşünecektir. Halbuki öyle değil. Birçok kurum diğerinin ne yaptığını ilgililememiş, çoğu kendi planlamasını yaptı, kendi müzesini açıyor, kendi yatırımını yapıyor.

MÜZELER ARTIK ÇOK “SEKSI”
Mimari açıdan da önemli bu yapılar değil mi? Kesinlikle bunun altını çizmek lazım. Bu müzelere çok iyi, ünlü mimarlar imza atıyor. Sıradan projeler değil bunlar. Mesela Kengo Kuma Eskişehir'i yapıyor, Grimshaw Architects Dolapdere'yi, ARTER'i yapıyor. Şimdi mimari de o müze için bir cazibe noktası. Çok örnekleri var dünyada, öyle değil mi? Yeni yapılan müzelerde mimarlara çok farklı bakılıyor. Mimar, müzenin seksiliğini artırıyor. Yine mimariden söz açıl-

mışken bahsetmeden geçmemek lazım, Türkiye, son on yılda, mimarlık hizmeti ihraç eden bir ülke oldu. Yani çok iyi mimarlar ortaya çıktı ve bunlar da uluslararası projelere imza atmaya başladılar. Arolat'ın, İstanbul Resim Heykel Müzesi, Tabanlıoğlu'nun Atatürk Kültür Merkezi'nin mimarisini üstlenmesi çok önemli. Tersane projesinde de Tabanlıoğlu var. Biz tüm bunları bir araya topladık, iletişim firmamız Saatchi bunların tasarımlarını yaptı, ve açılışlar yani 'inaugurations' adı altında dünyaya tanıtmaya başladık. Bundan iki hafta önce, kendi data-baseimizle başladık. 17.000 adet mail yurtdışına, 23.000 adet mail yurtiçine yolladık.

Sonra yeniden yollayacağız çünkü İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin bizzat yaptığı müzeler yoktu, henüz o bilgiyi alamamıştık. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu ile de konuştuk. O da, İstanbul'un tanıtımını, İstanbul Büyükşehir Belediyesi yapmalıdır görüşünde. Bütün dünyada, şehirlerin tanıtımını o şehrin belediyesi yapar. Elbette mevcut kurumlardan da destek alır, hep birlikte çalışılacak bir projedir bu. Yakında içinde çok etkin olarak yer alacağımız bir kültür sanat komitesi kurulacak. O komite belirli dönemlerde toplanacak. Bu çok önemli bir eşgüdüm yada iletişimdir ancak bunu şimdiye kadar hiç yapmadık.

DAYANIŞMA ARTIK DAHA DA ÖNEMLİ

Kültür-sanat dünyasında birbirimize destek olmayı beceremiyor muyuz?

Var öyle bir şey, doğru. Onun için aslında dayanışmaya, beraber çalışmaya ön ayak olmaya çalıştığım zamanlar oluyor. Onun için Belediye ile ilgili gelişmeyi çok önemsiyorum. Bunu dayanışma çağrısını şehrin sahibi olan bir kurum, Büyükşehir Belediyesi olarak yaparsa, sıkıntılar ortadan kalkar. O zaman, küçük büyük tüm oyuncular eşit haklarla masanın etrafına oturur.

Son yıllarda çok şey kaybettik ama hep geleceğe daha iyi nasıl yaparız diye bakacağız. Aslında söylediklerimin özünde şu var. Ben İstanbul'un çok güçleneceğini ve gelişeceğini görüyorum. Buna, çeşitli açılardan bakabilmek şansına sahibim, sanat kültür yönünden bakabiliyorum, turizm yönünden bakabiliyorum. Hizmet ihracat dilinden bakabiliyorum. İstanbul'un değerleri yönünden bakıyorum. Hepsini üst üste koyunca, ben İstanbul'un önünün çok açık olduğunu düşünüyorum.

Koleksiyonerler ve Sanatçılar

Contemporary İstanbul bu yılki ziyaretçilerine, “Recent Acquisitions/Son Edinimler” sergisi ile 45 yerli koleksiyonerin özel koleksiyonlarından ikişer eser sunuyor. Koleksiyonerlerin eğilimlerinin ip uçlarını veren ve koleksiyonlarını neye göre oluşturduklarını gözler önüne seren serginin katılımcılarından Ayşe-Saruhan Doğan, Ayşegül-Ömer Özyürek çifti, Ari Meşulam, Selman Bilal ve Sarp Evliyagil’le konuştuk.

İrem Divriş

Ayşe ve Saruhan Doğan, Leman Darıcıoğlu'nun *Philia*, (2012) adlı işini izlerken, fotoğraf: Emre Durmaz

Ayşe-Saruhan Doğan: “Zamanın Ruhu”

Video sanatına olan ilginizin 2000’li yılların başına dayandığına dair bazı açıklamalarınız var. Türkiye’de video işlerinin ağırlıklı olduğu bir koleksiyon geliştirmeye ilk başlayanlardansınız. Video sanatına olan ilginiz ne zaman, nasıl başladı; bizimle paylaşır mısınız? Biz hiçbir zaman özel bir medyaya ilgi duymadık. Ancak özellikle 2000’lerin başlarında video işleri hemen hiç satılmadığı için biz almaya başlayınca dikkat çekti. Bazen bir sergideki en iyi işler videolar oluyordu ama kimse onları almıyordu. İyi bir sanatçının iyi bir işini almaya karar verirsiniz işin medyasının ne olduğunun bir önemi yok. Özellikle saklama konusunda bir endişeniz varsa bu bir istisna olabilir, ama bunun dışında her medyaya kapımız açık. Bugün video işleri koleksiyonumuzda ağırlıkta ve bundan da çok memnunuz. Cİ için de özellikle iki kadın sanatçıdan videolar göstermek istedik ki ziyaret eden herkes videonun da satın alınabileceği bir medya olduğunu bir kez daha görsün.

ZAMANIN RUHUNA UYGUN

Koleksiyonunuzun temasının 2000’ler sonrası çağdaş Türk sanatı olduğunu birçok kez dile getirdiniz. Neden 2000’ler sonrası çağdaş Türk sanatı? Koleksiyonunuz genişledikçe, bu tema üzerine fikirleriniz değişti mi? Sorunuzun cevabı, zamanın ruhu. Biz 2000 sonrası sanata yoğun bir ilgi duyduk ve Türkiye’de, kaynağını bizim de içinde yaşadığımız hayatta bulan işlere yöneldik. Koleksiyonların odakları daraldıkça daha etkinleştiğine inanıyoruz. Bu şu demek: Bugün bütün dünyadan, bütün dönemlerden sanat eserleri toplarsanız bu gelecekte sizin seçtiğiniz olarak bir değer taşısa da özel bir mana içermez. Oysa örneğin, 2000 sonrası kadın sanatçıların kadın mücadelesi ile ilgili işleri diye bir alan belirleyip o alana giren işleri toplarsanız 20-30 sene sonra bir hikaye anlatan, bir dönemin kesitini izleyicisine verebilen çok değerli bir koleksiyon yapmış olursunuz. İlk örnekte koleksiyonunuzun değeri parçaların toplamı kadardır, ikinci örnekteyse çok daha fazladır; çünkü o işler bir aradayken ortaya çıkan toplu anlatının ayrı bir değeri vardır. Yani şimdiki aklımız olsa daha da dar bir konu seçerdik, ama bunu yapmak

artık mümkün değil.

“LİKİDİTESİ DÜŞÜK, BETASI YÜKSEK”

Sanatın estetik ve felsefi değeri çok yüksek olsa da, aynı zamanda çok yüksek bir ekonomik değere sahip. Bankacı kimliğinizle, sanat piyasasını, değer artışı ve azalmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Sanat likiditesi çok düşük, betası çok yüksek bir yatırım aracı. En az yirmi yıllık bir yatırım perspektifiniz yoksa sanata yatırım olarak bakmayı hiç tavsiye etmem. Biz de hiç öyle görmedik. Sanat hayatımızı güzelleştiriyor, değerli olan da bu.

“SANATTA KURUMSAL ALIMLAR ÖNEMLİ”

Bankaların desteklediği sanatsal faaliyetler, sanat kurumlarının Türkiye’nin sanat ortamına olan etkisi çok büyük. Sanat ve finans sektörlerinin aynı çatı altına alınmasının önemi sizce nedir? Sadece bankalarla sınırlamayalım, topluma geri verme faaliyetlerinde sanat çok önemli bir alan. Türkiye’de bu alanda özellikle bankaların ve holdinglerin önemli katkılarını görüyoruz. Üstelik bu faaliyetlerin ticari olarak bir geridönüşü olmadığını da biliyor bu kurumlar. Büyük kurumların uzun vadeli bir perspektiften sanata angaje olmaları, sanatın hayatını sürdürebilmesi açısından çok yararlı oluyor. Özel koleksiyonların alımları ekonominin küçüldüğü dönemlerde ciddi şekilde düşebiliyor. Böyle zamanlarda kurumsal alımlar özellikle önemli. Burada kurumların koleksiyon yapıyor olmaları bence kritik konu, çünkü sanatçı ve galerilerin yaşayabilmesi için sadece müze binaları değil, o binaları dolduracak koleksiyonların da ortaya çıkması gerekiyor.

“BENİ HEYECANLANDIRACAK HİKAYENİN PEŞİNDEYİM”

Son dönemde siz de sanatın bir dalında faaliyet göstermeye başladınız, bir kitap yazdınız. Edebiyatla olan ilişkiniz ve yazarlık pratiğinizle ilgili durumunuzu bizimle paylaşmanızı rica etsek... Okuya okuya sonunda iş buraya vardı, bir noktada “şöyle bir roman olsa ne güzel

olur” dedim ve sonrası kendi kendine geldi. Yazmak benim mutlu olma kaynaklarımdan birisi, çok eğlenceli bir iş, her anı bir keyif. Yazma sürecinde tek zorluk, zaman. Zaman bulmak, yaratmak zorundasınız. O zamanı yaratıp hikayeyle, kahramanlarınızla başa başladığınız anda eğlence de başlıyor.

Bugün ikinci romanımı düşünüyorum, üzerinde çalışıyorum. Kafamda üçüncü, dördüncü ve ondan sonrakiler var. Kahramanlar, karakterler, hikayeler, ilhamlar kafamda dönüp duruyorlar. Hep beni heyecanlandıracak hikayeyi bulmak peşindeyim, bulunca da onu en sade, en süssüz, dolaysız şekilde anlatma kısmı başlıyor. Yazmak çok terbiye etti beni, yazarken bayıldığım cümlelerimi atmak, süsleri, bindirmeleri, kelime oyunlarını temizlemek hiç kolay değilmiş, nefis terbiyesi böyle bir şeymiş. Kendiniz de ortaya bir şeyler dökme cüretini gösterdiğinizde sanat eserine ve yaratma sürecine bakişınız da değişiyor elbette. Özetlemek gerekirse şimdi çok daha müsamahalı bir sanat izleyicisiyim.

Leman Seveda Darıcıoğlu ve Didem Erk ne zaman nasıl ilginizi çekti? Hangi işini/işlerini nasıl fikirlerle koleksiyonunuza kattınız?

Didem Erk’in işini Bienal’de görmüştük ve o zaman almaya karar verdik. *Philia*’yı ise Mamut’ta gördük. Sanatçılarla tanışmamız da bu işler vasıtasıyla oldu ve sonra ikisini de yakından izlemeye çalıştık. Bu iki iş de video formatında saklanmış performanslar. Didem’in işi bizim hep peşinde olduğumuz hafıza meselesinin yanı sıra sınır kavramını işliyor. Kavramlardan ziyade eserlerin verdiği duygular, özellikle ilk seyirde aldığımız hissin çok değerli olduğunu düşünüyoruz. Didem’in işinde çok güçlü bir sıkışmışlık, arada kalma, boğulma, kusma hissi var; alttaki fikri ortaya çıkarıp bu denli vurucu yapan da bu karmaşık his.

Leman’ın işinde de bir mücadele ve sertlik duygusu var. Acımasız, müsamahasız bir çevrede varlıklarını neredeyse kendi canlarını yakma pahasına inatla savunan genç insanların hikayesi. Hiç bir dramatisasyon, abartma, etkileme çabası olmadan doğrudan verilmiş. Bu iki genç kadının güncel sanatta çok önemli işler yapacağına inanıyoruz. Onlarla tanışmış olmak bizim için ayrıcalık.

Ari Meşulam, Furkan Akhan ile evinde. *İsimsiz*, tuval üzerine yağlıboya, 2019. Fotoğraf: Emre Durmaz

Eğitim, Deneyim ve Adanmışlık: Ari Meşulam

Sizi koleksiyon yapmaya, sanatla ilgilenmeye teşvik eden neydi? Koleksiyonerliğe çok tesadüfi bir şekilde başladım. Bir Amerikalı arkadaşım beni 1999 senesinde ArtBasel’e davet etti ve bu vesileyle böyle bir dünya olduğunu öğrendim. Tabii ki üniversitede birkaç sanat dersi almıştım, fakat sanatın koleksiyon ve ticari boyutunu orada ilk defa gördüm. Çok heyecanlı bir ortamdı. Bu yeni dünyayı keşfetmek istedim ve bir gün parçası olma hayalini kurdum.

Türkiye ve Avrupa’daki koleksiyonerliğin farkları neler sizce? Öncelikle, çağdaş sanat için bu konuda fikir yürütebilirim. Genel anlamda benim izlenimim, Avrupa’da hem piyasa daha büyük hem de koleksiyonerlerin yaşları çok daha büyük olabiliyor. Mesela Türkiye’de çağdaş sanat koleksiyonu yapan 70 yaş üstü çok az kişi olduğunu düşünüyorum. Fakat yurtdışında bu yaşlarda koleksiyoner sayısı çok fazla. Çok daha erken zamanlarda, belki 1970’ler ya da 1980’lerden bu yana koleksiyona ilgileri olmuş ve piyasa daha geniş olduğu için kendilerine çok güzel koleksiyonlar yaratmışlar. Benim her ArtBasel ziyaretimde çok dikkatimi çekmiştir; adamlar bastonları ile yorulmadan fuarı geziyor. Bu özveriye çok takdir ediyorum.

GENÇLER SANATA ENERJİ KATIYOR Furkan Akhan, eğitimine devam eden çok genç bir sanatçı. Jüri üyesi olduğunuz Mamut Art Project’in de ana amacı genç sanatçılara görünürlük sağlamak; onları galerilerle, koleksiyonerlerle buluşturmak. Kendi koleksiyonunuz için de genç, bağımsız sanatçıları bulmaya çalışıyor musunuz? Evet, kesinlikle. Koleksiyonumun yarısı genç sanatçılardan oluşuyor diyebilirim. Olgun ve genç sanatçıları beraber sergilemeyi çok seviyorum. Beklenmedik diyaloglar ve bir enerji çıkıyor ortaya. Türkiye’de özellikle genç sanatçıların işlerini almayı tercih ediyorum.

Türkiye’de genç sanatçıların sanat ortamına katılmasını sağlayacak etkinlikler son zamanlarda artıyor. Contemporary İstanbul’un da bu yıl misafir programlara ve sanat projelerine yer vermesi bu açıdan çok önemli. Bu tür projelerle ilgili ne düşünüyorsunuz? Bu tip projeler kesinlikle çok önemli. Türkiye’de genç sanatçıları tanıtan platformlar çok az. Gördüğüm kadarıyla devlet desteği de çok kısıtlı ve tüm projeler özel veya kişisel inisiyatiflerle yapılıyor. Böyle projelerle genç sanatçılar, daha fazla özgüven sahibi olup daha da güzel eserler üreteceklerdir.

“TÜRKİYE’DE MUHTEŞEM MÜZELER VAR”

Türk güncel sanatı, sanatçıları ve onların evrensel sanat arenasındaki konumları hakkında ne söylersiniz? Sanat arenasından çok sayıda oyuncu geldi geçti... Nitekim Türkiye’de çok güzel oluşumlar oldu ve olmaya devam ediyor. Koç ve Odun Fabrikası gibi muhteşem müzeler açılıyor. SAHA gibi bir dernek senelerdir Türk sanatçıların sesini yurtdışında duyuruyor; Protocinema gibi bağımsız sanat projeleri hem Türk sanatçıları yurtdışına tanıtıyor, hem de uluslararası sanatçıları buraya getiriyor. Kısacası zamanla her şey daha güzel olacak demek doğru olabilir.

Koleksiyonunuzu ana hatlarıyla nasıl değerlendirirsiniz? Eklektik, somut bir çizgiyi olmayan, fakat beni anlatan bir koleksiyon olarak tanımlamak mümkün.

Bu işe yeni başlayan, ilk alımlarını yapan birine ne tavsiye ederdiniz? Öncelikle kendini eğitmesini öneririm. Fuar, sergi ve müze gezmelerini; önemli sanatçıların hakkındaki kitapları okumalarını öneririm. Son olarak da kalplerini dinleyerek alım yapmalarını öneririm.

Mimari ve Tasarım Aşkıyla: Ayşegül-Ömer Özyürek

Murat Germen, *Dyptich*, 100-150cm each piece, 100-300 cm overall copy

Eser alma sürecinizi biraz anlatabilir misiniz? Danıştığınız küratörler veya çalıştığınız bir danışman var mı?

2007'den beri ilgilendiğimiz modern ve çağdaş sanat alanında, bizi etkileyen, beraber yaşayabileceğimizi düşündüğümüz ve aynı zamanda maddi imkanlarımız dahilinde olan

eserler olarak ilerledik. Bu sürecin ilk yıllarında koleksiyonumuza dahil ettiğimiz eserler bir tema üzerinden ilerlemedi ve dolayısıyla daha eklektik bir yapıya büründü. Ancak 2015 yılından bu yana, daha anlamlı bir koleksiyon oluşturmamız gerekliliğine inanarak, bir tema belirlemek suretiyle ilgi-

mizi bu yönde yoğunlaştırdık. Koleksiyonun çok önemli bir kısmı kendi kararlarımızla aldığımız eserlerden oluşuyor. Son dönemde tematik bir koleksiyon oluşturma arzumuzdan ötürü, sanat çevresinden bize öneriler sunan ve bilmediğimiz sanatçılardan örnekler getiren dostlarımız oldu. Bu önerilerden bazılarını dikkate alarak koleksiyonumuza dahil ettiğimiz eserler var.

Koleksiyonunuzu bir tema veya akım olarak yönlendiğiniz bir alan var mı? Az evvel de belirttiğim gibi son 4-5 yıldır koleksiyonu bir tema üzerinden geliştirmeye çalışıyoruz. Temamızın bel kemiği mimari ve tasarım. Mimari ve tasarım vurgularının yoğun olarak hissedildiği eserler olarak ilerliyoruz. Ben mühendis babanın oğlu, eşim ise mimar babanın kızı; dolayısıyla bu temayı seçmemiz hiç de şaşırtıcı olmamalı. Ancak, sanata olan yoğun ilgimiz ve sevgimiz belli aralıklarla bizi bu temanın dışında da alım yapmaya sürüklüyor. Mimari ve tasarım teması kadar güçlü olmasa da koleksiyon içeriğinde ufak bir politik damar da bulunuyor.

AMATÖR RUHLA PROFESYONEL İŞLER Bize biraz ADAS Sanat Merkezi'nden bahsedebilir misiniz? Nasıl ortaya çıktı, ne amaçla kuruldu? Koleksiyonumuz genişledikçe, eserleri sergileyemez olmaya başladık. Binbir özve-

ri ve çaba ile edindiğimiz eserler, bir müddet sonra depolarda beklemeye başladı. Bir süre sonra bu durum çok da anlamlı gelmemeye başladı. Madem depoda tutmak zorunda olduğumuz eserlerimiz var, o zaman bu eserleri olabildiğince iyi bir ortamda saklayalım diye düşündük. Depolama alanında da mümkünse bağımsız sergiler ve sanatsal, kültürel etkinlikler yapalım diye arzuladık. ADAS bu düşüncelerin bir meyvesi olarak hayat buldu. ADAS bu sene üçüncü faaliyet yılına girecek ve her sene bir öncekinden daha yoğun bir program ile yoluna devam ediyor. Ben ağırlıkta sergiler kısmı ile uğraşırken, eşim Ayşegül ise kültürel etkinlikler kısmı ile ilgileniyor. ADAS'ta sergiler, eğitimler, kitap ve film kulüpleri yapıyoruz. ADAS şimdiye kadar amatör ruhla profesyonel işler yapmaya gayret etti. Amacımız, gücümüz ve imkanlarımız yettiğince devam etmek. Bu bize çok heyecan veriyor.

MİMARİ VE TASARIM BÖLÜMÜ HÂLÂ “SIR”

Murat Germen'in bu işi, ilk bakışta bile sosyo-politik anlamda çok güçlü sayılabilecek bir fotoğraf. Fakat karenin perspektifi sayesinde izleyiciye tam olarak nerede, neyin protesto edildiği bilgisi somut bir şekilde verilmemiş. Sanki toplumun bir kesitinin politik bir çatı altında

birleşmesine ve bunun yarattığı güce yoğunlaşmak istenilmiş. Koleksiyonunuzda, özellikle Türk toplumunun sosyo-politik meselelerine gönderme yapan işler almaya özen gösteriyor musunuz? Murat Germen'in bu diptik eseri sosyo-politik açıdan çok anlamlı. Fotografik olarak çok etkileyici ama bir o kadar da arşiv değeri olan bir çalışma. Tüm ülkelerin kırılma noktaları vardır. Bu eser Türkiye açısından önemli kırılma noktası olan bir süreci belgeliyor. Diptik eserin bir parçası gündüz, diğer parçası ise gece. Toplumun başkaldırısının yirmi dört saat devam eden belgesi. Özgürlük, adalet ve demokrasi hepimizin arzulaması ve talep etmesi gereken olgular. Bunların eksik olduğu toplumlar maalesef gelişmiyorlar. Bu eksikliklerin farkında olmak ve tavır almak toplumları mutlaka pozitif yönde dönüştürüyor. Asla apolitik olmadık ve dolayısıyla koleksiyonumuzun içinde, ufak olsa da bir politik damar var. Bu alana olan ilgimiz süreç içinde mutlaka devam edecektir. Biz Recent Acquisitions etkinliğinin ilk bölümünde de, şimdiki ikinci bölümünde de bilerek ve isteyerek politik eserler sergilemeyi tercih ettik. Mimari ve tasarım bölümünü sır gibi saklamaya devam ediyoruz.

Geniş Video Arşivi ile Selman Bilal

Öncelikle video sanatına olan ilginizi ve bu alanda geliştirdiğiniz projeleri ve faaliyetleri sormak istiyorum. Ne zaman video toplamaya başladınız, bu alana olan merakınızı ne uyandırdı?

Takip ettiğim sanat fuarları, etkinlik ve sergilerde videoya olan eğilim dikkatimi çekmeye başlamıştı. Bu eğilimle beraber Türkiye'de video sanatına verilen önemin ve sergileme alanlarının eksik olduğunu düşünüyordum ki; sanatçılarla bu konu üstüne konuşmalarımızda da gösteremedikleri video işlerinin bulunduğunu veya üretmek isteyip işi gösterme probleminin arkaya attıkları projeleri olduğunu gördüm. Ofis binamızın garajının, video işlerini sergilemek için ne kadar uygun olduğunu fark ettik ve Ocak 2018'de Bilsart açıldı. Bilsart'ın başlıca amacı; video sanatına odaklanarak genç veya deneyimli sanatçıların video çalışmalarını sergileyebilecekleri ve konuşma etkinlikleriyle beraber işlerini aktarabilecekleri yeni bir alan sağlamak. Bilsar uzun yıllardır çağdaş sanata destek olmuş, Bilsar Binası çağdaş sanat etkinliklerine ev sahipliği yapmıştır. Örneğin 9. ve 11. İstanbul Bienali mekanlarından biri olmanın yanı sıra, Base'e Bilsar Binası'nda mekan sağlamış, Jale ödülüne layık görülen Dot Tiyatro'sunun “Vur/Yağmala/Yeniden” isimli oyununun gösterimine ev sahipliği yapmıştır. Bir yandan da Mimar Han Tümerterkin'in tasarladığı B3 Evi'nden ismini alan B3 Koleksiyonu gelişmeye devam ediyordu. Son zamanlarda, video işlerini daha çok takip eder olduğum için koleksiyona daha fazla video işleri dahil olmaya başladı. Hacer Kiroğlu, Erdal İnci, Begüm Yamanlar, Zeynep Kayan, Burcu Yağcıoğlu, Ezgi Tok koleksiyonda video işleri yer alan sanatçılar arasında.

DİNAMİK VE ORGANİK PROGRAMLAR Sadece video işlerine yer veren, kâr amacı olmayan Bilsart'ı kurdunuz. Bir sanat projesinin kâr amacı

olmamasının içerik olarak ve küratoryel açıdan daha fazla özgürlük sağladığını düşünüyor musunuz?

Tabii ki düşünüyorum. Bilsart, 15 günde bir değişen solo sergilerle çok daha dinamik ve yaşayan bir mekan. Her açılış sanatçı konuşmasıyla beraber gerçekleşiyor. Sergi programı bir seçici kurul tarafından oluşturulmuyor, Bilsart'a video üreten her sanatçı ve bu alan üzerine düşünenler bizlerle işlerini ya da proje önerilerini, fikirlerini paylaşıyorlar. Bu durum, sergi programının organik olarak şekillenmesini ve gelişmesini sağlıyor. Gerçekleştirdiğimiz sergilerde, sanatçı ve küratörlerle neyi nasıl yapacağımız üzerine beraber çalışıyoruz. Bu da sanatçı ve küratörü özgür ve memnun hissettiriyor. Her serginin tek bir işe odaklanması da sanatçının sergilenen işi ve önceki işlerine dair kendisini anlatabilmesi için faydalı oluyor. Bilsart'ın genç sanatçılar tarafından da kolaylıkla ulaşılabilir bir alan olduğunu düşünüyorum.

Sergi kurulum ve küratörlüğünde, sanatçı keşfetmekte aktif bir rol alıyor musunuz? Koleksiyonerliğin getirdiği sanatsal ve estetik birikim, Bilsart'ın kurulumu ve yönetiminde fayda sağladı mı? Elbette, video üzerine üreten sanatçıların yer aldığı bir sanatçı listemiz var, zaman zaman bu liste üzerinden ilerliyoruz. Fakat, video işlerine sağladığımız bu alanla büyük bir açığı kapattığımızı düşünüyorum. Bizimle yeni üretilen video işlerini, projelerini paylaşan çok fazla öğrenci, sanatçı veya küratör oluyor. Sergi takvimi bu şekilde organik şekilleniyor. Programı oluştururken aynı ay içinde gösterdiğimiz video işlerinin bir noktada birbiri ile konuşabilmesini önemsiyoruz.

“HERA BANA DERİNDEN DOKUNUYOR”

Geniş koleksiyonunuzun arasından neden Hera

Selman Bilal Koleksiyonu Hera Büyüktaşçıyan, *The Stranger in My Throat*, 2014.

Büyüktaşçıyan? Koleksiyonunuza ve C1'19 ve Son Edinimler sergisine sanatçının eserinin ne katacağını düşünüyorsunuz? Bazı sanatçıların öyle işleri oluyor ki bazen, beni etkilemenin ötesinde çok daha derinden dokunuyor. Bu iş de onlardan biri.

Bilsart ile yurtiçi veya yurtdışında fuarlara katılmayı düşünüyor musunuz? Bilsart, ağırlıklı olarak Türkiye'den sanatçıların video işlerine yer veriyor, fakat bu tarz konularda çok keskin bir çizgimiz yok. Daha önce Mardin Bienali kapsamında John Gerrard'ın video işine yer verdik. Yine aynı şekilde, Kolektif Çukurcuma küratörlüğünde gerçekleştirdiğimiz sergide, Çin'den Funa Ye'nin video işini göstermiştik.

“Müze Değil Proje Mekanı,” Sarp Evliyagil

Dolapdere Evliyagil'i sorarak başlamak istiyorum. Dolapdere geçtiğimiz son birkaç senede birçok kültür sanat kuruluşuna ev sahipliği yapmaya başladı. Eylül'de ARTER'in açılışıyla da iyice canlanacak. Neden Evliyagil'in İstanbul ayağı için Dolapdere'yi seçtiniz? Dolapdere'de 6 ay önce açtığımız mekan, bir proje mekanı. İlk yıl açılan ve açılacak olan solo ve karma sergilerin seçkisi ve küratörlüğü Beral Madra tarafından yürütülüyor. Zaten sorunuzun içinde cevabını vermişsiniz; Dolapdere'ye kültür ve sanat mekanlarının gelme sebebi ARTER gibi büyük bir çekim merkezinin açılacak ve bölgeyi canlandıracak olmasıdır. Bu tip büyük çekim merkezleri dünyanın her yerinde, çevrelerinde geldikleri bölgenin kabuğunu değiştirirler ve yeni bir mikrosistem oluştururlar. Bizim ve başka birçok galerinin, şu anda Dolapdere'de konuşlanıyor olmasının da en büyük sebebi budur.

“DEPOLAMAK YERİNE PAYLAŞMAK İÇİN”

Koleksiyon yapmaya ne zaman başladınız? Koleksiyon yapmaya başladıktan ne kadar süre sonra

Müze Evliyagil fikri ortaya çıktı? Bu süreci biraz anlatabilir misiniz? 1993 senesinde edindiğim ilk iş bir Nuri Abaç yağlıboya tablosu idi. Koleksiyon yapmaya başlamanam ise yaklaşık 8-10 yıl sonraya, yani 2001-2002'lere denk geliyor. Koleksiyonu topluma açma, toplumla paylaşma fikri ise 2008 yılında ortaya çıktı. Demek ki 2001 ile 2008 arasında ciddi bir alım yapmışım. Adetler böyle 30-40'lardan 200'lere 300'lere geldiği zaman, bunları satın alıp, paketleyip, numaralayıp, depoladığınızda ve kendiniz dahi bir işi 3-5 sene görmemeye başladığınızda, bunu önce kendinizle, sonra toplumla nasıl nerede ve hangi şartlarda paylaşabileceğiniz fikri zihninizi meşgul etmeye başlıyor. Bende bu süreç böyle gelişti.

Kendi özel koleksiyonunuzla Evliyagil Müzesi koleksiyonu birbiriyle nasıl bir etkileşimde? İkisini de ayrı kavramsal çerçeveler altında toparlayacak olsak, bunlar ne olurdu? Tek bir koleksiyon var. Müze Evliyagil'de bu koleksiyonu gösterdiğimiz gibi, dışarıdan başka koleksiyonlardan ve başka sanatçılardan da işler sergiliyoruz.

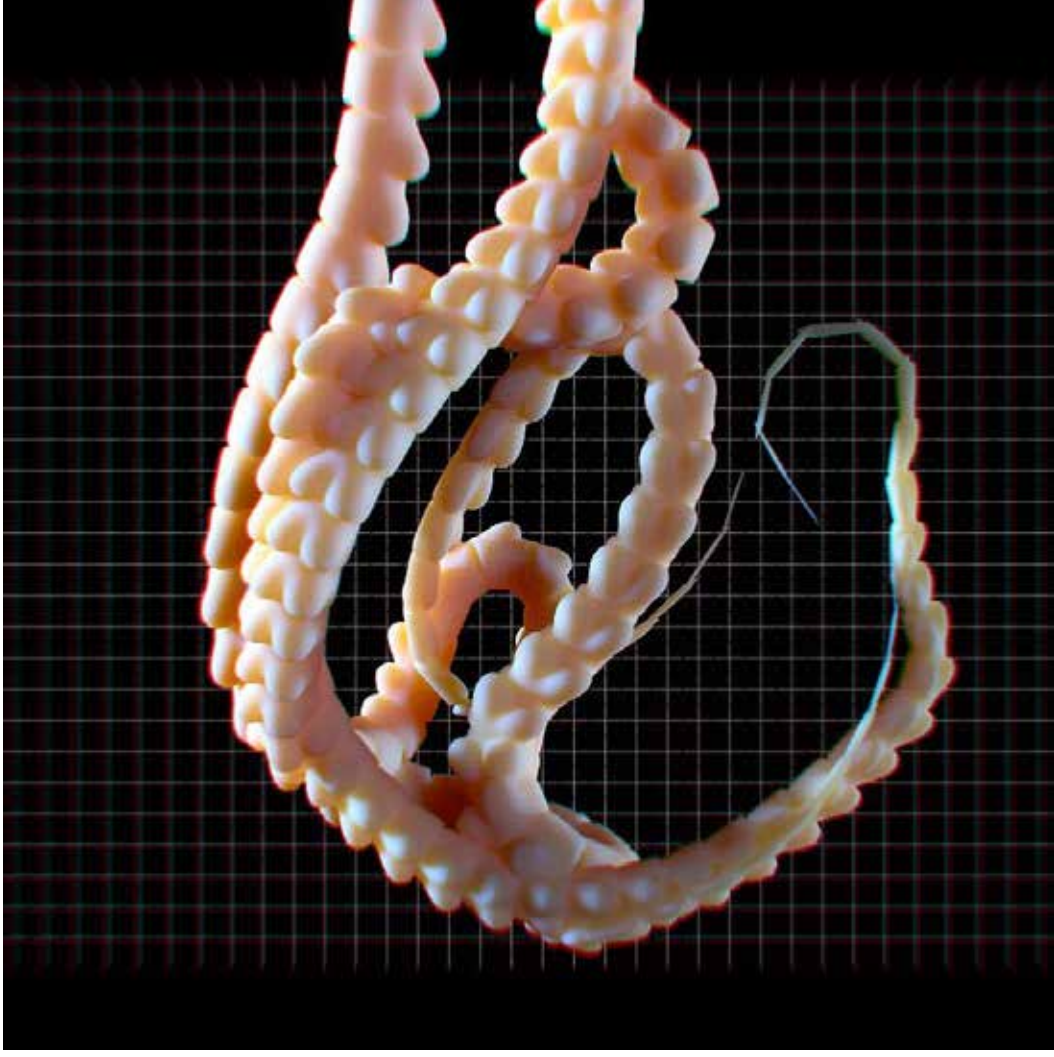
HEM İÇGÖRÜ HEM SANATÇI DESTEĞİ İş satın alırken danıştığınız biri veya düzenli olarak takip ettiğiniz sanatçılar, galeriler var mı? İş satın alırken danıştığım direkt biri yok. Koleksiyonda olan yaklaşık 100 sanatçının yarısını kendimce takip etmeye çalışıyorum. Bunun yanı sıra Yüksel Arslan'ın işlerinde ki derinlikten, Bedri Baykam'ın entelektüel birikiminden etkileniyorum. Atölyesi bana komşu olan Erdal Duman, hem sevdiğim ve takip ettiğim bir fotoğraf sanatçısı olan, hem de müzemizin direktörü olan Can Akgümüş, sık görüştüğüm ve sohbet ettiğim sanatçılardandır. Ankara'daki Galeri Nev düzenli takip ettiğim galeridir. Sahibi Deniz, koleksiyonun en başlarında ve sonra toplumla paylaşılmasında bana çok destek olmuştur ve çok yol göstermiştir. Bunun dışında art-sümer galerisini de takip ederim, sahibi Asi da yakınımdır.

Son Edinimler sergisi için Güneş Terkol ve Yüksel Arslan'ın işlerini seçtiniz. Farklı dönemlerden bu iki sanatçının sanatsal ve estetik açıdan buluşma noktası ne sizce? Son Edinimler sergisinin küratörü Hasan Bülent Kahrman'dır. Biz son yıl satın aldı-

Yüksel Arslan, *Arture 404*, Melancoliques et Maniaques, L'Homme, 1989

ğımız yaklaşık 12-15 işin görsellerini ve künyelerini kendisine yolladık. Kendisi bunların içinden bir seçim yaptı. Farklı kuşaklardan gelen ve üretim pratikleri birbirinden farklı olan bu iki sanatçının birlikteliği beden üzerinde kesiyor diye düşünüyorum. İkisi de insan bedenini tasvir eden çalışmalar.

Pınar Yoldaş, Supermammal,

Yeni Medya, Yeni Dünya

Contemporary İstanbul, her yıl olduğu gibi bu yıl da Plug-in İstanbul bölümü ile, dijital sanat takipçilerinin tüm duyularını doyuracak bir programa sahip. Programda, dünyadan ve Türkiye’den 17 sanatçının eserlerini ve canlı performanslarını bulmak mümkün. Plug-in’i detaylıca anlamak ve izleyiciye nasıl bir dünya vadettiğini öğrenmek için küratör Esra Özkan’la konuştuk.

ArtDog İstanbul

Bana bir çocuğa anlatır gibi anlatmanızı istiyorum; Plug-in nedir? Dijital sanat mıdır? Bu işlerden hiç anlamayan bir seyirciye biraz daha sade bir dille anlatabilir misiniz? Plug-in İstanbul bölümü, yeni medya ve dijital sanata odaklanıyor ve çağdaş sanatın mevcut durumunu yaratıcı müdahalelerle güncellemek ve dönüştürmek için uluslararası sanat fuarının geleneksel formatına eklenerek birbiriyle etkileşimi teşvik eden bir platform yaratıyor.

PLUG-IN’DE CANLI PERFORMANSLAR Plug-in’de izleyiciyi neler bekliyor? Bu türü kategorize edebilir miyiz? Edebilirsek kodları nelerdir? Ziyaretçiler yeni medya, biyo-sanat ve tasarımın en güncel yaklaşımlarını keşfetmekle birlikte bu yıl ilk defa yapılacak olan performans box alanında ise belirli saat aralıklarında yeni medyanın güncel yaklaşımlarını canlı performanslar üzerinden izleyecekler.

Basın bülteninizde yer alıyor, ama, Plug-in’e kaç sanatçı katılıyor, kaç eser var? Plug-in 2019’da 17 sanatçı yer alıyor. Sanatçılarımız; Alex Guevara, Aykut Cömert, Betül Aksu, Begüm Yamanlar, Decol& Nohlab, Farhad Farzaliyev, Jessica Boubetra, Kerim Dündar, Mathieu Le Sourd, Maotik, Nergiz Yeşil, Olivier Ratsi, Orkan Telhan, Pınar Yoldaş Resole, Şölen Kıratlı & Hannah Wolfe, Umut Servan Koyunlu, Under1Minute.

“DENEYİM NASIL BAŞLAR?”

Bu seneki Plug-in’le, fuarın genel teması olan Akdenizlilik sorusuyla bir ilişki kuruyor musunuz? Elbette. Akdenizlilik teması ile ilişki kuruyorum. Kurduğum ilişkinin temelleri, Kant’ın *Saf Aklın Eleştirisi* kitabının giriş bölümünde ki, “Deneyim nasıl başlar, nasıl bir şeydir?” sorularıyla atılıyor. Kant’a göre bir ham madde var ve biz bu ham maddeyi duyularımız aracılığıyla alıp, bilgi üretiyoruz ve bu bilgiyi de görüye çeviriyoruz. Bugün dünyayı bilme, algılama, hissetme şekillerimizin temel koşullarından birini oluşturan teknoloji, sanat ile bir araya gelerek Akdeniz havzasının kültürel unsurlarını Dünya’daki dijital sanatlar üretimleriyle harmanlıyor ve izleyiciye sunuyor. Sanatçının laboratuvarında ürettiği ve her biri başı başına bir deneyim sunma hedefiyle ortaya çıkan tüm yeni form

anlayışlarını; izleyicinin beden etkileşimini, deneyimlediği yeni bilinç biçimlerinden aldığı etkiyi; RW. [material]’ın nereden geldiğini ve nasıl algılandığını, çevresindekilerle nasıl iletişime geçtiğini Plug-in süresince ele alacak olan sergi ayrıca tüm bu süreçlerin tarihselliğini neo-arkeolojik perspektifte sunuyor.

Plug-in CI’ın uzun zamandır süren bölümlerinden biri, bu devamlılığın altında yatan nedir? Bu devamlılığı sağlamda, bundan önceki Plug-in’lerin hangi öğeleri veya çıkarımları size yol gösterdi? Siemens sponsorluğunda gerçekleşen Plug-in’in alanının kendine ait takipçilerinin olması, dijital sanatların güncel dilini yakalaması, Siemens’ın bu alana vermiş olduğu desteğin devamlılığı altında yatan önemli unsurlardan diyebilirim. Plug-in ilk yapıldığı yıldan beri en meraklı takipçilerinden biri olarak kendimi gösterebilirim. Tabii önceki Plug-in küratörlerinin dijital sanata olan yaklaşımları nasıl ele aldıkları benim için çok önemli idi. Benim yaklaşımım ise geçmiş yıllardaki yaklaşımların üzerine daha farklılık katmak yönünde vücut buldu.

TUVALDEN EKRANA...

Sizce hızla gelişen teknoloji ve bilim günümüzün sanatına nasıl anlatıyor, bir kaç örnek verebilir misiniz? Van Gogh’un dışa vurumculuk akımında yaptığımız bizler bugün kod temelinde yaparız pixel’ler üzerinden gösteriyoruz. Dolayısıyla teknoloji ve sanatı ele alacağımız noktada fırcamız ve tuvalimiz olarak ekranlar çerçevesindeki bir ilişkiyi paylaşmalıyız. Teknoloji-sanat kapsamında açılan sergiler ve aralarındaki ilişkiyi birçok farklı şekilde ele alabiliriz çünkü bu ilişki arasında birbirinden farklı durumlar var. Bunlardan en önemlileri mekan. Örnek olarak Global’de daha çok etkileşimli mekan yerleştirmelerini ve deneysel performansları kubbe veya dört tarafı kapalı odalarda yapılan mappingler olarak görüyoruzken yerelde biraz daha sergi üzerinden ilerliyoruz diyebilirim.

Bu bölümdeki işler izleyicinin algısına nasıl yansıyor, bu konuyla ilgili gözlemlerinizi bizimle paylaşabilir misiniz? Ben işin sanat tarafında teknoloji içeriği olarak insan ve makine arasındaki ilişkiyi canlı görsel işitsel performans, kod temelinde

gerçekleşen sanat, veri heykelleri, artırılmış gerçeklik, çoklu duysal entelasyonlar, jeneratif sanat, deneysel sanat (immersive) ve makine insan etkileşimli sanat (Interactvie Sanat) olarak vücut bulduğumuzu ve bu başlıkların sadece birkaçı olduğunu altını çizmek isterim. İzleyici algısında ise bu deneyimlerin onların algılarında bıraktıkları izlerin etkili olduğu söyleyebilirim.

SANATSALLAŞAN DİJİTAL ÖGELER

Basın listenize baktığımızda sanatçıların çoğunun ses mühendisliği, bestecilik gibi becerileri olduğunu görüyoruz. Bu bir rastlantı mı, bu işin bir gereği mi, yoksa sizin bir küratör olarak bir araya getirdiğiniz bir çizgi mi? Bir rastlantı olduğunu söyleyemem çünkü bilinçli bir yaklaşım. Yalnız sadece benim yaklaşımından öte dijital sanatların yaklaşımı demek daha doğru olacaktır. Üretim yapan sanatçıların genel olarak gündeminde jenerik sanat, yapay zeka, beyin bilgisayar arayüz tasarımı, makina öğrenmesi gibi gelişmelerin ağırlıklı olduğunu görüyoruz. Bu gelişmelere bağlı olarak elimizdeki verilerin nasıl sanatsal bir estetik dil ile eser olarak karşımıza çıkması da yine konuşulan başlıklardan.

Bir küratör olarak sizden bir sıralama yapmanızı istemek doğru olmaz, ama bilgilendirme amaçlı bize Plug-in’de yer alacak bir kaç eser, sanatçı ve işlerin hikayesi hakkında bilgi vermenizi istesem? Betül Aksu’nun ekran görüntüsü ve ekran yüzeyi arasındaki iki boyutlu ilişkiyi, tarih öncesi materyaller aracılığıyla inceleyen bir etkileşimli Aspect Ratio heykeli, DECOL&Nohlab ekibinin Siemens alanı için özel olarak ürettiği Newton’un simyayı mekanik ile bir araya getirmeye çalışmaları ve epistemolojiye alternatif bir zihinsel gerçeklik ortaya koyarak eleştiri getirdiği “Diğer Olası Normaller” serisine ait bir yerleştirmesi yer alıyor.

“HER SANAT ESERİ KAMUNUNDUR”

Gamze Kantarcioğlu

“Malum ve meşhur hoyratlığımız içinde her şeyi yağmaladığımız gibi koleksiyonları da zaman zaman yağmıyoruz. Toplumsal planda hiçbir önemi ve gerçekliği yok koleksiyonların. Bu manasızlığı şimdi koleksiyon sergileri yaparak aşmak ve koleksiyonların kamusal kültürel yanlarına dikkat çekmek istiyoruz.”

Contemporary İstanbul’un bu yılki ziyaretçileri, “Recent Acquisitions” adlı heyecan verici bir bölümle karşılaşacaklar. Türk koleksiyonerlerin koleksiyonlarından eserler sergilenecek olan bu bölüm, fuarın en çok merak edilen işlerinden. “Bilinmez ve üstünde yeterince düşünülmez ama esasen her sanat yapıtı kamunundur” diyen küratör Hasan Bülent Kahraman’la sergiyi konuştuk.

“Recent Acquisitions I” sergisinin fuardaki varlığı neden önemli? Önemli, çünkü özünde koleksiyonerlerle galerileri ve yapıtları bir araya getirme amacını taşıyan fuarın, bu hedefini doğruluyor. Ama ondan daha da ileri bir maksadı var. Koleksiyon aslında koleksiyonerin oluşturduğu kamusal bir birikimdir. Bir kuşak sonra artık o koleksiyon kamuya mal olur. Bilinmez ve üstünde yeterince düşünülmez ama gerçek budur. Sanatçı biyografilerinin, sanat tarihinin yazımı arttıkça, bu gerçek daha da öne çıkar. Bir tek yapıt bile önemlidir. Güntü gelir, bir yapıt her şeyin anahtarı olur. O yapıtı gizlemeyi de kimse istemez. Yani “Recent Acquisitions” bu yapıyla bizde hiç değinilmemiş bir olguyu gündeme taşıyacak.

Bu fuar yabancıları da ağırlıyor. O anlamda da önemli var serginin, değil mi? Bir etkileşim doğacak. Onlar Türk koleksiyonerinin neler aldığını, biriktirdiğini, nelere ilgi duyduğunu görecek. Biz de sergi sonrasında bir profil izleyeceğiz. Sanat dünyasının öteki kanadı nelere bakıyor bunu anlayacağız. Ortaya çok etkileyici bir sonuç da çıkabilir, çok hayal kırıcı bir sonuç da. Önemli olan bilgi ve gerçektir. Bu bir kültür etkileşimidir. Bir kültür problematiği olduğu için ben işin bu yapıyla daha fazla ilgileniyorum. Kültürel tarihimize açısından ilginç, önemli ve çarpıcı bir sergi olacak. Gelecekte koleksiyonlarımızın tarihini yazacaklar için bir mihenk taşı diyelim.

Koleksiyonerler sergilenecek eserleri kendileri mi seçiyor, ya da onlara kavramsal bir çerçeve sunuluyor mu? Sergilenecek eserleri koleksiyonerler seçiyor. Hiçbir sınırlama getirmiyoruz. Son edindikleri iki yapıtı veriyorlar bize. Hiçbir kavramsal çerçeve de yok. Tamamen özgürler. Onlar yapıtları sunduktan sonra ben onları bir araya getirip, birbirinden koparıp, yeniden birleştirip belli bir kavramsal çerçeve içinde düzenledim ve sergiyi oluşturdum.

Seçki süreci nasıl ilerliyor? Eğer ellerinde ikiden fazla yapıt varsa, seçeceğimiz esere beraber karar veriyoruz. Aynı sanatçıların yapıtları farklı koleksiyonerler tarafından verilmesini istiyorum. Tek müdahale bu. Gerisi zaten benim işim.

Koleksiyonerlerin alım tercihlerini görmek, sanatçının üretimini de etkiler mi? Yaratıcılığa balta vurma ihtimali de doğurur mu? Ne etkiler ne de balta vurur. Sanatçıyı kim sanıyoruz? Bunlardan etkilenecek kişi mi? Sanatçı bildiğini okuyan insandır. İyi veya kötü bir sanatçıdır. O başka bir meseledir. Ama her sanatçı kendisidir ve kendi yapıtını ortaya koyar. Sanat tarihinde, piyasa doğrultusunda hareket eden çok önemli isimleri mevcut. Hatta bugün, Türkiye’de de mevcut. O sanatçılar kendilerini olmadık işlerle gösteriyor. Ama bundan bize ne? Ne ifade eder o çaba? Yapıt ortadadır ve yapıt konuşur. Gene de Türkiye’deki koleksiyonerlerin aldıklarına bakarak kendisine yön verecek sanatçı tanımıyoruz. Kaldı ki, son derecede çoğulcu bir sanat dünyamız var. Hele gençler, hele daha kavramsal çalışanlar, hele küçük ve ayrıksı galerilerde yapıtlarını gösterenler. Onlar bakımından bu gerçek daha da sabittir.

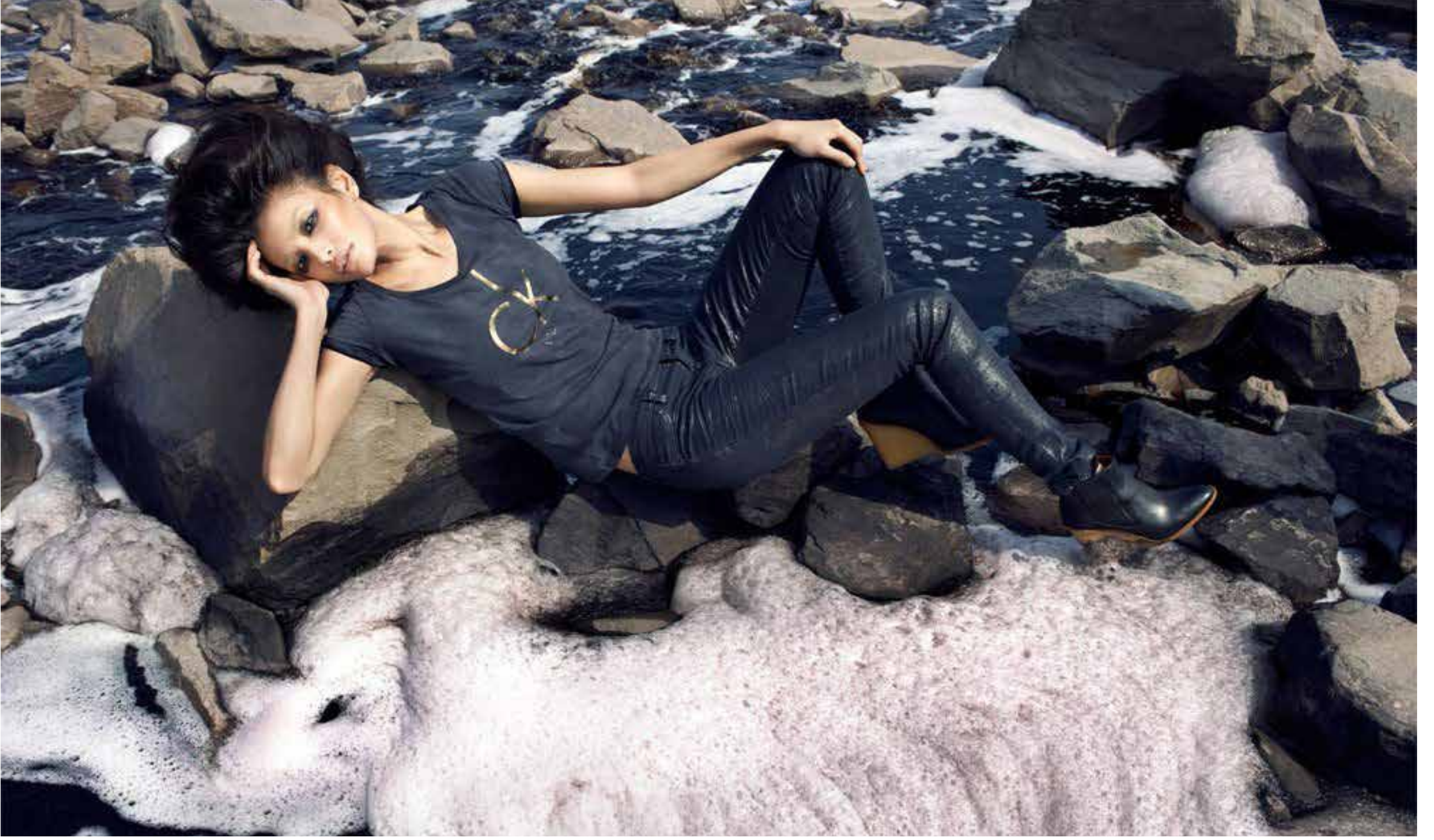
Sizce koleksiyonerlerin sahip olması gereken nitelikler nelerdir? Eğitim ve bilinç asıl faktörlerdir. Yeni kuşak daha mı bilinçli, bilemem. Ama bir önceki kuşak her şeye kendisi karar verdi. Şimdi yavaş yavaş bu anlayışın dışına çıkılıyor. Doğrusu da o. Yine de ben Türkiye’deki sanat tarihinin hem bilinmediği hem yazılmadığı kanısındayım. Tarihini olmadığı durumda, bilinçten nasıl söz edelim? Şeker Ahmet Paşa’yla Halil Paşa’nın ilişkisini bilmiyoruz. Orhan Peker’le Neşe Erdok arasında ki fark nedir? Ömer Uluç’un resmiyle Adnan Çoker’in resmi arasında Çin Seddi var mı? Bunlar hakkında bilgi olmayınca ne bileyim Fırat Özgür’ü veya Ansen’i? ya da Nilbar Güreş’i nereye yaslayacağız? Onlar eğer bu birikime değil başka kaynaklara bakıyorsa o zaman da oturup onları gözden geçirmek gerekir.

Bu sergide Türkiye’deki sanat koleksiyonerliğinin geçirdiği dönüşümle ilgili ne tür tartışmalar ortaya atmak istiyorsunuz? Otuz beş yıldır bu dünyanın içindeyim. Birçok kitap yazdım. Birçok sorumsala değindim. Bu da onlardan biri. Koleksiyonerliğin dönüşümü büyük bir konudur ve bizde incelenmemiştir, el bile sürülmemiştir. Ancak onlar bilinince, iyi ya da kötü, bu çok önemsenen “dönüşüm” meselesi ele alınabilir. Analitik bakmak gerek. Bourdieu var değil mi? Onu şu veya bu şekilde içermeyen bir koleksiyonerlik tartışması olamaz, çünkü neticede bir sosyolojiden bahsediyoruz. İşte size bir tartışma konusu.

YEREL SANAT ALICILARI ÜZERİNE Türkiye’deki koleksiyoner de gelişiyor. Daha kavramsal yapıtlara nispeten uzak duran, hâlâ modernleri almakta direnen bir koleksiyoner kitlesi var. Henüz aradığımız “o” koleksiyoneri çok az görüyoruz. Bir ara yerli sanat almayı bıraktığımız, yabancı sanata yatırım yapacağımızı söyledik koleksiyonerler. Nedenleri belliydi ama yanlıştı bu tutum. Yabancı sanatçıları almak sandığımızdan daha önemlidir.

KOLEKSİYONERLERİN EKSİKLERİ NELER? Koleksiyonerlerimizin niyetleri var ama çok büyük eksikleri de var. Bilinç her şeyin üstesindedir. Onları tamamlamaları gerekiyor. Bu işin tarihi sanatımızın tarihinden daha kısa. Daha hızlı yol alabildik. Yapmadık. Çeşitlilik şart ve en büyük sorun da bu. Bir de koleksiyonerlerimiz biraz etrafa danışsa, profesyonel danışmanlarla hareket etse daha doğru iş yapacak. Sanat bugün bir bilgi nesnesi. Çok uzun zamandır böyle. Bizim koleksiyonerlerimiz işin bu yanını önemsemiyor. Zevkini esas sayıyor. Ama zevk bir süre sonra alışkanlığa döner ve konformizm yaratır. O da koleksiyonerlik gibi bir alanda büyük zafiyettir. Kaldı ki, mesela “Şu sanatçıyı izlerim, alırım.” diyen bir koleksiyonerimiz de yok. Son derecede eklektik koleksiyonlar var. Koleksiyonlarını daha cesur bir şekilde sergilemeleri şart. Katalog yapmalılar. Sergiler düzenlemeliler. Neyse ki bu yönde çabalar başladı. Ve onlar çok değerli girişimler. Son dönemde Erol Tabanca’nın, Sarp Evliyagil’in çabaları çok önemli. Elgiz’in girişimleri sanat tarihinde bir çıkış açmıştır. Bunlar daha da yaygınlaşmalı.

TÜRK KOLEKSİYONERLER TARİHİ Eğer bir yerel koleksiyonerler tarihi yazımı söz konusu olacaksa 1980’lere falan geri gitmek gerekir. O tarih bile daha dün sayılır aslında. Öncesi var mı? Bilmiyoruz. Yahşi Baraz en eski galericimiz. Bu tarihi toparlamaya çalışıyor. 45 yıldır galerisi var. Öncesi ne? 1930’larda koleksiyonerler kimlerdi? Peki 1830’larda? Yok bu tarih. Gerisi için ne söylessek spekülasyon olur.

Greenpeace modanın toksikliğine dikkat çekmek için bir kampanya başlattı. Çin, Hangzhou'da, Qiatang Nehri kıyısında yapılan bu moda çekimiyle bölgede yaşanan çevre kirliliğinin altı çiziliyor. Fotoğraf: Lance Lee/Greenpeace

Moda sektörünün etekleri tehlike zilleri çalıyor

“Ticaretin yaşayabilir olması için modanın ölümlü olması gerekir.”
Coco Channel

Nuh Cenab

Moda öylesine hayatımızın bir parçası haline geldi ki, kendi kendimize ne zaman ortaya çıktığı sorusunu bile sormaz olduk. Kimimiz onun hastası, kimimiz ise düşmanı. Ama bakışımız ne olursa olsun bugün moda ve dolayısıyla giyim sektörü, 2,5 trilyon dolarlık cirosu ile 60 milyon kişiye istihdam sağlayan, birçok gelişmekte olan ülkenin bel bağladığı ve petrolden sonra küresel ekonominin görmezden gelinemeyecek ağı toplarından biri.

Ama madalyonun bir de diğer yüzü var, küresel CO₂ salınımının yüzde 10'undan, atık suların yüzde 20'sinden, pestisit kullanımının yüzde 25'inden sorumlu giyim sektörü, petrol ve kağıt sanayilerinden sonra dünyanın en çevre kirleticisi üçüncü sanayi.

Moda her zaman var mıydı? Yok idiyse ne zaman fiziksel ihtiyaçlarımızı karşılamak için –soğuğa, sıcağa karşı– örtünme aşamasından, moda olanı giyme aşamasına geçtik?

Her ne kadar bu konu üzerinde düşünenler ortak bir görüşe sahip değillerse de, genel eğilim, modanın Batı'da Orta Çağın son dönemlerinde ortaya çıktığı yönündü.

Tabii ki insanlar giyinmek için Orta Çağ beklemediler. Ama moda giyinmekten de, süslenmekten de farklı bir şey. Tarihin ilk çağlarında olsun modern dönemlerde olsun bütün toplumlarda bir estetik arayışı, süslenme arzusu olduğu tartışmasız. Ama moda başka bir şey, moda zevklerin sürekli değiştiği ve kimisi gözden düşerken kimisinin değer kazandığı, güncellik kazandığı bir süreç.

Eski toplumlarda esas olan geleneğe riayet etmek yani kısaca hayatını, kendileri de ebeveynleri gibi yaşayan anne babalarının yaşadıkları gibi yaşamaya devam etmekti. Bugünün dünden farklı olması için geçerli bir neden yoktu. Ayrıca öyle herkes istediği gibi de giyinmiyordu, giyim kuşamı düzenleyen yasalar vardı. Herkes ait olduğu zümreye, mesleğe, sınıfa, sosyal konuma, topluluğa göre giyinmek zorundaydı.

İlk hareketlenmeler 11. yüzyılda başladı, tarımda yaşanan devrim, teknik ilerlemeler ve ticaretin gelişmesi sonucunda Avrupa

yeni bir ekonomik büyüme dönemine girdi. Zenginleşen soylular, lüks tüketim madelerine, pahalı kumaşlara yöneldi. 13. ve 14. yüzyıllarda gelişen ticaret sayesinde yükünü tutturan kentsoylular da bu zenginleşmeden paylarını aldılar; soylularla aşık atmaya başladılar. Madem onların da parası vardı o zaman niçin soylular gibi yaşamazlardı? Soyluların, ayrıcalıklarına göz koyan bu “sonradan görmelerin” aralarına sızmalara tahammülü yoktu. Soylular ile kentsoylular arasında itibar üzerinden yaşanan bir sınıf rekabeti başladı. Ve moda doğdu!

Her yeni moda akımının tek işlevi varlığını ve sosyal konumunun dışı akseden bir sembol olmasıydı, modanın mesnesinin hiçbir önemi yoktu. Artık insanlar eski dönemin katı sınırlarında ebeveynleri gibi yaşamak istemiyorlardı, avant-garde olmak, yenilikçilerin safında olmak istiyorlardı.

1789 Fransız Devriminden sonra, 1793 yılında yayımlanan bir kararname ile giyim kuşam özgürlüğü demokratik ilkeler arasındaki yerini aldı. Böylece, giysilerin sosyal, mesleki, dinsel aidiyetlere göre belirlendiği dönem resmen sona ermiş oldu.

Ama modanın bir sosyal olgu haline gelmesi için 19. yüzyılın ortalarını, İngiliz kökenli Fransız dikimevi Charles Frederick Worth'un kurulmasını beklemek gerekti. Worth yepyeni bir moda anlayışına imza atar. Artık giysilerin nasıl olacağına karar veren müşteri değildir, terzidir. Terzi, işçi kimliğinden sıyrılır, bir yaratıcı, sanatçı, yenilikçiye dönüşür.

Bu ilk girişimin başarısı, devam eden yıllarda onlarca dikimevinin açılmasına ön ayak oldu.

1920'ye gelindiğinde, Coco Channel olarak tanıdığımız Gabrielle Chanel, yeni bir akıma imza atar; kesimleri ve malzemeleri ile sadeliğin öne çıktığı ve bu sadelik sayesinde de herkesin ulaşabileceği “Le nouveau chic.”

Artık insanların giydiğine bakarak hangi sosyal statüye sahip olduğunu kestirmek eskisi kadar kolay değildir. Moda kodlarını alt üst eden son olgu da 1950-1960 yıllarında hayatımıza giren hazır giyim olur.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de, haute couture modellerinin seri üretimine geçerek “ready to wear” adı altında hayatımıza giren hazır giyim, çok geçmeden “haute couture” ile yollarını ayırdı ve yeni ilham perilerinin peşine düştü.

Hazır giyimin yolunu açtığı bu geniş giyim özgürlüğü alanı kimilerine göre ileri bi-

reyselliğin ve ileri demokrasinin bir göstergesi. Özellikle 1990'lardan bu yana hayatımıza giren “fast fashion” ve buna paralel olarak giyim sektöründeki fiyat düşüşleri sayesinde artık herkes modaya ulaşabiliyor. Koleksiyonlar artık öyle bir sıklıkta çıkmaya başladı ki, bir kıyafetin stilist tarafından tasarlanması ile raflara çıkması arasındaki süre bir ayı bile bulmaz oldu.

Bu buzdağının güneşte parlıyan kısmı ama bir de su altında kalan karanlık kısmı var. O da bu hızlı ve ucuz üretimin bedelleri.

Nasıl oluyor da maliyetler bu kadar düşük tutulabiliyor?

Bu sorunun klasik cevabı, genellikle imalatın Üçüncü Dünya ülkelerinde yapılması oluyor, ki bu kısmen doğru. Gerçekten de bu ülkelerdeki ucuz iş gücü etikette fiyatı etkileyen bir etmen. Ama yine de bütün bunlar fiyatların sürekli aşağı çekilmesini izah etmeye yetmiyor.

Çokuluslu hazır giyim şirketlerinin genellikle kendilerine bu soru yöneltildiğinde sümen altı ettikleri bir konu daha var. O da bu şirketlerin nerdeyse hiçbirinin imalatı kendi sahip oldukları fabrikalarda yapıyor olmaları.

Mesela, H&M, Zara, Gap, vs. gibi büyük markaların yer aldığı bu sektörde genellikle çok sayıda tedarikçi ve taseron firma ile çalışılıyor, bu firmaların kendileri de başka tedarikçiler ve taseronlar kullanıyorlar. Kısacası bir ürünün izini takip etmek imkânsız hale geliyor. Tabii bu koşullarda çalışan hakları ve çevre duyarlılığı açısından saydamlıktan bahsetmek de mümkün değil.

Bu koşullarda ham madde girdileri üzerinde oynayamayan tedarik zincirinde rekabet işçi ücretleri ve çalışma koşulları üzerinden yapılıyor.

Üretim nerdeyse karın tokluğuna çalışan bir nev'î yarı kölelik hayatı süren işçilerin sırtından gerçekleşiyor. Gazeteci Lucy Siegle'a göre, bugün dünyada bu kabul edilemez koşullarda 40 milyon kayıtlı işçi çalışıyor. Bir de kendi evlerinden çalışan ve çoğunluğu çocuk olan kayıtlı işçiler, bunların üretimdeki payı ise yüzde 20.

İşte markalar fiyatları aşağı çekmeye karar verdiklerinde olanlar bunlar ama onlar bütün bunları sayısız aracı katmanın oluşturduğu bir perdenin gerisinden flu görüyorlar. Ya da çok net görüyorlar da itibarları, karları zarar görmediği müddetçe görmezden geliyorlar.

Sektörün faaliyetlerinin bir de öyle bazı sonuçları var ki, bütün dünyanın küresel

ısınmanın etkilerini somut bir şekilde gün be gün yaşadığı, çevrecilerin Batı toplumlarında üçüncü siyasal akım haline geldiği bir dönemde, görmezden gelinmesi mümkün değil.

Giyim ve moda sektörü, küresel sera gazları salınımının yüzde 10'unun kaynağını oluşturuyor. Enerji tüketimi ise, havacılık ve deniz taşımacılığı sektörünün toplam tüketiminin üstünde.

İş bununla da bitmiyor, sektör aynı zamanda yoğun bir doğal kaynak tüketicisi.

Sadece bir denim jeans'te kullanılan pamuk miktarını elde etmek için gereken su miktarı yılda 10.000 litre. 10.000 litre bir insanın yaklaşık 10 yıllık su ihtiyacı demek. Bu arada dünyada her yıl 2 milyar jeans satıldığını da aklımızın bir köşesinde dursun. Pamuk susuzluğu dinmeyen, çeltik ve buğdaydan sonra dünyanın en fazla su tüketen tarım ürünü ve bu rakama işlenirken ham pamuğu beyazlatmak için –genellikle klor ile– ve boyamak için –ağır metaller içeren kimyasallar ile– kullanılan su miktarı dahil değil.

Yine bugün dünyada kullanılan pestisitlerin dörtte biri pamuk tarlalarına tatbik ediliyor.

Giyim ve moda sektörü dünyadaki atık sanayi sularının da yüzde 20'sini üretiyor.

Modanın çevreye olumsuz etkisini sadece giysilerin imalat süreciyle, sınırlı kalarak ölçmek mümkün değil, gerçekçi bir tablo çizilebilmek için ürünlerin hayat döngüsünün, yani kullanma, – ki giyilen kıyafetlerin yıkanması da dahil – ve kullanımdan çıkarılması sürecinin tamamına bakmak gerekiyor. İmal edilen ürünlerde büyük ölçüde dönüşürülebilir malzeme kullanılmasına rağmen, geri dönüşümün en az yapıldığı ve ürünlerin yüzde 85'inin ömürlerinin çöp imha alanlarında son bulduğu bir sektör.

2050 projeksiyonunda nüfusu 10 milyar bulacak gezegenin doğal kaynaklarını bu hızla yağmalarsak bizi kaldıramayacağı aşikâr. Sadece çevreciler için değil, bu kaynakları fütursuzca kullananlar için de.

Nitekim Biarritz'de yapılan son G7 Zirvesinin önemli anlarından biri de Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un 32 büyük moda markası ile birlikte, moda sektörünü Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne uyumlu bir hale getirmeye yönelik Fashion Pact'ın açıklanması oldu. Pakta imza atan 147 markayı temsil eden 32 grup imza attı. İmzacılar arasında Chanel, Hermès, Burberry, Ferragamo, Armani,

Moncler, Prada, Ralph Lauren, H&M, Gap, Adidas, Nike, Puma, PVH Grubu (Calvin Klein, Tommy Hilfiger...), Capri Grubu (Versace, Jimmy Choo, Michael Kors...), Inditex Grubu (Zara, Pull and Bear, Massimo Dutti...) gibi isimler var, büyükler arasında yoklamaya tek cevap vermeyen LVMH Grubu (Louis Vuiton, Dior, Kenzo...).

Fashion Pact, üç ana eylem alanını kapsıyor: iklim değişikliği; biyoçeşitlilik ve denizler. İmzacılar bir seri somut hedef de belirliyorlar. Bunların arasında en iddialı olanı şüphesiz 2050 yılına kadar karbon salınımını sıfıra indirme hedefi, bunun için de 2030 yılına kadar bütün enerji kaynaklarını yenilenebilir çevirmeyi öngörüyorlar. Yine aynı yıl hedeflerinden biri de tek seferlik plastik poşetleri kullanımdan kaldırmak ve entansif tarıma dayalı ürünlerden elde edilen malzemeleri kullanmamak. Hedeflerin yıllık rakamsal büyüklüğü 1,2 milyar ton sera gazı salınımı, 500.000 ton mikroplastik ve yüzbinlerce ton litre pestisit karşılık geliyor.

Geçen yıl da Polonya Katowice'de yapılan COP24 toplantısı vesilesiyle de giyim ve moda sektörünün 43 şirketi bir araya gelerek Fashion Industry Charter for Climate Action belgesine imza atmışlardı. Belge tarafların üretim hatlarının tamamında sivil toplum örgütü WWF'in onayladığı on altı hedefi göz önünde bulundurarak küresel ısınmaya karşı mücadele etmelerini öngörüyordu. Nihai amaç ise 2050 yılında sera gazı salınımının tamamıyla ortadan kaldırılmasıydı. 2019 yılından itibaren de çalışma gruplarının oluşturulmasını öngörüyordu. Ama hâlâ bir hareket yok.

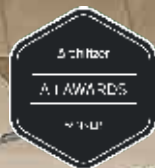
Görüldüğü gibi, hedefler zaten yıllardır dile getirilen hedefler, o cephede bir değişiklik yok. Kullanılması önerilen araçlar ise yenilenebilir enerji gibi teknolojinin bize sunduğu yeni imkânlar, asıl sorun olan “fast fashion”ı değinen yok. Oysa çözüm üretim modelinin revizyonundan, üretimin azaltılmasından ve uzun ömürlü, yıkandığında mikroplastik bırakmayan ürünlerden geçiyor.

Autoban

COCOON

Heydar Aliyev International Airport
Baku, Azerbaijan
Interior Design by Autoban

Architizer A+ Awards

reddot design award
winner